judoji serija

TONY HILLERMAN

Laiko vagis

amerikietiškas detektyvas

TONY HILLERMAN

TONY HILLERMAN

Laiko vagis

Iš anglų kalbos vertė
Virgilijus Savickas

baltos lankos

Dailininkė Vida Kuraitė
Redaktorė Audrė Kubiliūtė

Viršelyje panaudota nuotrauka iš BALTŲ LANKŲ archyvo
Versta iš Tony Hillerman, *A Thief of Time*,
New York: HarperPaperbacks, 1990

Printed in Lithuania
ISBN 9955-429-07-0

Ypač noriu padėkoti Danui Murphy iš JAV parkų priežiūros tarnybos, kuris man nurodė griuvėsius prie San Chuano upės, Charley ir Susanai DeLorme'ams bei kitiems upių entuziastams iš Vaildriverio ekspedicijų, Kenethui Tsosie iš Baltojo Arklio ežero, Ernie Bulow bei Tomo ir Jan Vaughnų šeimai iš Čako nacionalinio istorinio kultūros parko. Visi šios knygos personažai sukurti vaizduotės. Tiesa, Draytonas ir Noi Vaughnai iš tiesų kas rytą autobusu važiuoja šešiasdešimt mylių į mokyklą, tačiau tikrajame gyvenime jie kur kas šaunesni nei čia sutinkami pramanyti antrininkai.

Šis pasakojimas skiriamas Stevenui Lovato –
pirmagimiui Larry ir Mary Lovato sūnui.
Telydi jį vien tik grožis.

Autoriaus pastaba:
nors dauguma šioje knygoje minimų vietų yra tikros, Daugybės Griuvėsių kanjono pavadinimas pakeistas, o jo vieta nuslėpta, kad nuo vandalų būtų apsaugoti išlikę uolų gyvenviečių griuvėsiai.

1

Mėnulis patekėjo kaip tik virš stačios uolos, stūksančios jai už nugaros. Keliauninkės šešėlis ant senvagės dugno įgaudavo keistai pailgas formas. Kartais atrodė tarsi garnys, o kartais – kaip plona viena linija piešta figūrėlė iš anasazių piktogramos. Gyvas paveikslas: šešėliui slystant per smėlį ritmingai judėjo rankos. Stirnų praminto takelio posūkyje, keliauninkei pasisukus į mėnulį šonu, pats šešėlis kartais pavirsdavo Kokopeliu. Kuprinė buvo lyg milžiniška dvasios kupra, o lazda – kaip riesta Kokopelio dūdelė. Šešėlis, žvelgiant iš viršaus, navahus būtų privertęs patikėti, jog prisikėlė didžiųjų *yei* padermė, kurią šiauriniai genties klanai vadino vandens purškikais. Jeigu nors vienas anasazis būtų pakilęs iš tūkstantmečio kapo, kur amžiams ilsėjosi šiukšlių krūvoje po užvirtusia uola, būtų išvydęs kuprotą dūdininką – savo išnykusios tautos triukšmadarį vaisingumo dievą. Tačiau šešėlis tebuvo daktarė Eleonora Fridmen-Bernel, užstojanti žemėn krentančią spalio mėnulio šviesą.

Daktarė Fridmen-Bernel ilsėjosi. Sėsdamasi ant patogios uolos, ji nusimetė kuprinę. Mankštino pečius. Leido šaltai aukštikalnių dykumos vėsai garinti per jos marškinius prasisunkusį prakaitą. Galvojo apie praėjusią ilgą dieną.

Niekas negalėjo žinoti, kad ji čia. Žinoma, matė ją išvykstant iš Čako. Priešaušrio brėkšmoje vaikai jau laukė mokyklos autobuso, ir jie apie tai praneš tėvams. Toje nedidelėje ir uždaroje parko priežiūros tarnybos bendruomenėje, kurią sudarė dvylika suaugusiųjų ir du vaikai, vieni apie kitus žinojo viską. Nebuvo nė menkiausių galimybių gyventi privačiai. Tačiau ji viską padarė teisingai. Apėjo nuolat gyvenamus butus, atsisveikino su visais kasinėjimo komandos nariais. Pasakė, kad važiuoja į Farmingtoną. Iš visų surinko laiškus, kad išsiųstų Blanko prekyvietėje. Sudarė sąrašą prekių, kurių žmonės pageidavo parvežti. Maksei pasakė, kad užėjo Čako karštinė: prireikė išvažiuoti, nueiti į kiną, papietauti restorane, pakvėpuoti automobilių išmetamomis dujomis, išgirsti kitų balsų, paskambinti į civilizaciją telefonu, kuris veiktų be pertrūkių. Ji praleis naktį ten, kur galės girdėti civilizacijos garsus, o ne vien bekraštę Čako tylą. Maksė ją užjautė. Jeigu Maksei būtų kilęs nors koks įtarimas, ji būtų pamaniusi, kad daktarė Eleonora Fridmen-Bernel susitinka su Lėmanu. Eleonora Fridmen-Bernel būtų buvusi nieko prieš.

Prie kuprinės pririšto sulankstomo kastuvėlio rankena ėmė spausti nugarą. Ji sustojo, pasitaisė kuprinę, prisitaikė diržus. Tamsoje iš kanjono atsklido pelėdos, medžiojančios naktinius graužikus, ūktelėjimas, nusmelkiantis it galandamas pjūklas. Ji žvilgtelėjo į laikrodį: rodė 22:11. Bežiūrint pasikeitė į 22:12. Laiko į valias.

Blafe jos niekas nepastebėjo. Ji buvo įsitikinusi. Pasiskambino iš Šiproko, norėdama dar kartą patikrinti, jog senajame Bo Arnoldo name prie plento nieko nėra. Niekas nekėlė ragelio. Kai nuvykó, namas skendėjo tamsoje. Raktą rado slėptuvėje po gėlių vaza. Šviesos nedegė. Ji pasiėmė tik tai, ko reikėjo, nieko daugiau nelietė. Kai padės atgal, Bo nė neįtars, kad buvo paimta. Bo buvo biologas. Kol rašė disertaciją apie dykumos kerpes ar kažką panašaus, pragyvenimui užsidirbdavo pagal sutartis su Žemėvaldos biuru. Jam rūpėjo tik kerpės. Į visa kita dar Medisono laikais, o ir dabar, jam buvo nusispjaut.

Ji nusižiovavo. Pasirąžė. Nusprendusi ilgiau pailsėti, nusiėmė kuprinę. Nuo tada, kai ryte leidosi į kelionę, praėjo apie devyniolika valandų. Kol pasieks vietą, dar prireiks apie dviejų valandų. Tada išsities miegmaišį ir neišlįs iš jo, kol išsimiegos iki soties. Skubėti nebuvo kur. Ji galvojo apie Lėmaną. Stambus. Negražus. Protingas. Žilas. Seksualus. Lėmanas žadėjo ateiti. Ji pagirdys jį vynu, pamaitins ir parodys, ką turi. Jis turėtų būti nustebintas. Jis turės sutikti, kad ji buvo teisi. Nors Lėmano pritarimas jos darbo publikavimui nebuvo būtinas, dėl tam tikros priežasties tai buvo svarbu jai pačiai. Ši mintis priminė Maksę. Maksę ir Eliotą.

Ji nusišypsojo ir pasitrynė veidą. Buvo tylu. Girdėti tik naktinių vabzdžių čirpimas. Nedvelkė nė menkiausias vėjelis. Į kanjoną leidosi vėsa. Nupurtė drebulys. Ji pakėlė kuprinę ir užsimetė ant pečių. Kažkur toli prie Kombo senvagės, likusios jai už nugaros, lojo kojotas. Girdėjosi ir kito kojoto lojimas – dar toliau už senvagės – džiaugsmingas kiauksėjimas šlovinant pilnatį. Ji skubiai ėjo suplūktu smėliu, aukštai keldama kojas,

norėdama jas ištiesinti, negalvodama, ką veiks šiąnakt. Apie tai jau pakankamai daug galvojo. Netgi per daug. Užtat dabar jos mintys sukosi apie Maksę ir Eliotą. Abu protingi, tačiau pakvaišę. Aristokratas ir vargšė piemenaitė. Viskam pasiryžęs vyras, apsėstas moters, kuri nesakė nieko, ko jis iš jos tikėjosi. Vargšas Eliotas! Jis niekad nelaimės.

Rytinėje horizonto pusėje tvykstelėjo žaibas: per toli, kad girdėtųsi griaustinis, ir ne ta kryptis, kad reikėtų baimintis lietaus. „Paskutinės vasaros dienelės", – pagalvojo ji. Dabar mėnulis jau kybojo aukščiau. Balzgana šviesa kanjono spalvas pavertė pilkais šešėliais. Šilti apatiniai ir greitas žingsniavimas įkaitino kūną, tačiau rankos buvo šaltos kaip ledas. Savo rankas ji žinojo atmintinai. Tai nebuvo moters rankos. Nagai buki ir suskilę. Oda sudiržusi, subraižyta, rumbuota. „Antropologinė oda", – kaip jie vadindavo dar būdami studentais. Oda žmonių, kurie nuolat kepinami saulės kapstosi purve. Jos motinai tai kėlė nuolatinį rūpestį. Viskas, ką ji darė, jos motinai nepatiko. Ir tai, kad, užuot tapusi gydytoja, pasirinko antropologiją, ir tai, kad neištekėjo už gydytojo, nes susituokė su archeologu iš Puerto Riko, kuris net nebuvo žydas. Ir tai, kad jis išėjo pas kitą moterį. „Dirbk su pirštinėmis, – sakydavo jai motina, – Eli, dėl Dievo meilės, tavo rankos kaip mėšlino ūkininko".

„Veidas kaip mėšlino ūkininko taip pat", – pati sau pagalvodavo.

Kanjonas atrodė toks pat, kokį prisiminė iš vasaros, kai padėjo braižyti ir kataloguoti vietovių planus. Puiki vieta piktogramų ieškotojams. Priešais akis, už medvilnės medelių, ant gryno smiltainio sienos, kur kanjono

vaga darė posūkį, buvo ištisa piktogramų galerija. Antai vadinamoji beisbolo galerija, nes kažkam pasirodė, kad didžiojo šamano figūra primena aikštės teisėją iš animacinio filmuko.

Mėnulis apšvietė tik dalį sienos. Pro įžambius melsvus spindulius buvo sunku matyti. Norėdama įsižiūrėti geriau, ji sustojo. Smailagalvė paslaptingųjų anasazių plačiapečio šamano figūra blausioje šviesoje prarado spalvas, pavirto į tamsią masę, virš kurios šėlo susipynę formos: plonos, viena linija pieštos figūrėlės, abstrakcijos – visur esantis kuprotasis Kokopelis, kurio dūdelė beveik lietė žemę; plasnojantis garnys; stovintis garnys; gyvatę vaizduojanti vingiuota pigmentinė juosta. Tada ji pamatė arklį.

Arklys, nupieštas gerokai toliau nuo didžiojo beisbolo šamano, beveik visas skendėjo šešėlyje. Akivaizdu, kad jį pripiešė navahai, kai išnyko anasaziai, trys šimtai metų prieš tai, kai čia ant savo žirgų pasirodė ispanai. Tai buvo stilizuotas arklys, pailgu liemeniu ir tiesiomis kojomis, tačiau čia nebuvo navahams būdingo polinkio pagražinti viską, ką jie darė. Raitelis buvo panašus į Kokopelį – Vandens Purškiką, kaip jį vadino navahai. Raitelis bent jau priminė dūdele grojantį žmogų. Negalėjo prisiminti, ar matė šią figūrą anksčiau. Nors tokie navahų papildymai nieko nestebino, šis ją pribloškė.

Prie kiekvienos iš trijų gyvulio kojų ji pastebėjo po kniūbsčią figūrėlę. Tris. Kiekviena su nedideliu apskritimu, vaizduojančiu nukirstą galvą, ir su nukirsta viena koja.

Šlykštu. Prieš ketverius metus jų čia nebuvo. Jas ji tikrai būtų prisiminusi.

Pirmąsyk Eleonora Fridmen-Bernel suprato, kad ją supa tamsa, tyla, kad ji visiškai atskirta nuo pasaulio. Kol ilsėjosi, buvo nusimetusi kuprinę. Dabar ją pakėlė ir jau buvo besinerianti diržus, tačiau apsigalvojo. Atsegė šoninės kuprinės kišenės užtrauktuką ir išsitraukė pistoletą. Tai buvo 0,25 kalibro automatinis pistoletas. Pardavėjas jai rodė, kaip užtaisyti, kaip laikyti, kaip veikia apsauga. Šis belgiškas pistoletas, sakė pardavėjas, taiklus ir juo paprasta šaudyti. Medisone pistoleto ji nebuvo išbandžiusi. Niekur nerado vietos, kur saugiai būtų galėjusi pašaudyti. Tačiau kai atvyko į Naująją Meksiką, pačią pirmą dieną sulaukusi smarkaus, garsą slopinančio vėjo, ji išvažiavo į tyrus ir prie kelio į Kraunpointą pasimokė šaudyti. Pliekė į akmenis, nudžiūvusius medžius ir smėlyje gulinčius šešėlius, kol priprato ir pasijuto smagiai. Taikinius kliudydavo arba pataikydavo visai šalia. Ir tik tada, kai iššaudė beveik visas šovinių dėžutes, susivokė, kad Farmingtono sporto prekių parduotuvėje tokių šovinių nėra. Jų nebuvo ir dideliame Albukerkės prekybos centre. Galiausiai šovinių ji užsisakė iš katalogo. Iš naujosios partijos buvo likę septyniolika kulkų, šešias iš kurių buvo pasiėmusi. Pilną apkabą. Rankoje jautė pistoleto vėsą. Šaltas, sunkus ginklas ramino.

Pistoletą ji įsikišo į švarko kišenę. Eidama smėlėtu senvagės dugnu prie šlaunies jautė ginklo svorį. Kojotai stūgavo jau arčiau. Du kažkur virš jos – ant stalkalnio, už stačios uolos. Lengvas nakties vėjelis kartais pūstelėdavo smarkiau, kojotų staugimą nusinešdamas į kanjono dugno krūmus, suošdamas rusiško alyvmedžio lapuose ar sušnarėdamas žaliose tamariksų šakose. Šiaip buvo ramu. Įsisiautėję vasaros musoniniai lietūs pri-

pildė duburius tarp uolų. Dabar dauguma duburių buvo beveik išdžiūvę, tačiau ji dar galėjo girdėti varles ir svirplius, ir neatpažįstamus vabzdžius. Tamsoje, kur prie stačios uolos buvo sužėlusios žolės, kažkas spragsėjo, o kažkur priekyje ji išgirdo į švilpimą panašų garsą. Naktinis paukštis?

Kanjonas rangėsi stačių uolų papėdėje, pasitraukdamas iš mėnulio šviesos. Ji uždegė prožektorių. Nebuvo rizikos, kad kas pamatys. „Kaip toli nuo čia turėtų būti koks nors žmogus, – pagalvojo, – matuojant paukščio skrydžiu būtų arčiau, varna skristų gal penkiolika ar dvidešimt mylių“. Keliauti žeme buvo itin sunku. Kur žemė nuklota akmenimis, nėra kelių, ir nėra reikalo tuos kelius tiesti. Nebuvo reikalo ir anasaziams čia atsibastyti, nebent bėgo nuo juos vijusio priešo. Kas galėjo būti tas priešas, antropologai neįsivaizduoja – net ir kultūros antropologai, garsėjantys sugebėjimu kurti teorijas be įrodymų. Tačiau jie atkeliavo. O kartu su jais, palikusi už nugaros dunksantį Čako kanjoną, atkako ir jos menininkė. Atkako čia sukurti dar daugiau jos ieškomų puodų ir numirti.

Iš tos vietos, kur ėjo daktarė Fridmen-Bernel, dešinėje žemiau ant stačios uolos ji galėjo matyti anasazių gyvenvietės griuvėsius. Dienos šviesoje – prisiminė – didžiulio amfiteatro nišoje kairėje ant stačios uolos ji galėtų matyti dar poros gyvenviečių liekanas. Tačiau dabar niša skendėjo šešėlyje, iš toli ji atrodė kaip didelė pražiota burna.

Pasigirdo cypčiojimas. Šikšnosparniai. Kelis juos pastebėjo iškart po saulėlydžio. Jie spietėsi, plasnodami virš potvynio užlietų duburių, kur veisėsi vabzdžiai. Šikšnosparniai pralėkdavo pro veidą, vos neužkabindami

plaukų. Susidomėjusi jais Eli Fridmen-Bernel nebežiūrėjo, kur eina. Akmuo išsprūdo jai iš po kojos, ir ji prarado pusiausvyrą.

Kuprinė buvo per sunki, kad išsilaikytų ant kojų. Žemėn ji trenkėsi kietai ir nerangiai. Krisdama atsirėmė dešine ranka, klubu ir alkūne. Atsitokėjo tysanti senvagės dugne. Pajuto skausmą. Buvo priblokšta ir sukrėsta.

Labiausiai skaudėjo alkūnę. Nusibrozdino ją į smiltainį. Plyšo marškiniai. Palietė nubrozdintą vietą ir pirštas nusidažė krauju. Tada pajuto, kad susimušė klubą, tačiau jis buvo nutirpęs, o tikrai skaudėti ims vėliau. Ir tik stodamasi ant kojų pastebėjo perrėžtą delną. Kad apžiūrėtų žaizdą, uždegė prožektorių. Pati save užjausdama sucaksėjo lūpomis ir atsisėdusi ėmė ją valyti.

Nuo rankos nukrapštė kelis įsispaudusius žvyro akmenėlius, nuplovė žaizdą vandeniu iš gertuvės ir aprišo nosine, kaire ranka ir dantimis užverždama mazgą. Paskui toliau žingsniavo senvage, tik kur kas atsargiau, pamiršusi šikšnosparnius, čia už posūkio išeidama į ryškią mėnulio šviesą, čia vėl panirdama tamson. Ji užkopė ant žemos atsikišusios sąnašų briaunos prie išdžiūvusios upės vagos ir nusimetė kuprinę. Vieta buvo pažįstama. Prieš penkias vasaras čia jiedu su Eduardu Bernelu buvo pasistatę palapinę. Tuomet jie buvo baigę studijas įsimylėjėliai, kartu su kitais braižę vietovės planą. Edis Bernelas. Mažasis užsispyrėlis Edis. Buvo malonu, kol visa tai truko. Tačiau ilgainiui malonumas apkarto. Greitai, prieš Kalėdas tai tikrai, iš savo pavardės ji išmes brūkšnelį. Edis tą vargiai pastebės. Galės tikriausiai su palengvėjimu atsidusti.

Trumpo laikotarpio, kai jis manė, jog užteks vienos moters, pabaiga.

Ji nuspyrė akmenį, kelis pagalius, bato padu išlygino žemę, iškapstė ir suminkštino vietą, kur guls klubai, ir tik tada ištiesė miegmaišį. Pasirinko tą pačią vietą, kur gulėjo su Edžiu. Kodėl? Iš dalies dėl užsispyrimo, iš dalies dėl sentimentalumo, o iš dalies ir dėl to, kad tai buvo pati tinkamiausia vieta. Rytoj laukia sunkus darbas. Žaizdos delne apsunkins kasinėjimą, tikriausiai kasant skaudės. Tačiau miegas jos neėmė. Per daug įtampos. Per daug nerimo.

Stovėdama prie miegmaišio, neapšviesto mėnesienos, ji matė žvaigždėtą dangų. Susirado rudens žvaigždynus, Šiaurinę, tiksliai nustatė jos kryptį. Tuomet įbedė žvilgsnį į tamsą skersai senvagės, kur slėpėsi, kaip jie su Edžiu vadino, Viščiukų bendrabutis. Siauroje akmeninėje nišoje anasazių šeimos buvo pasistatę dviaukščius gyvenamuosius namus, pakankamai didelius, kad tilptų apie trisdešimt žmonių. Virš jos, kitoje nišoje, taip užslėptoje, kad nesimatė, ir Edis stebėjosi, iš kur vakare išskrenda šikšnosparniai, anasaziai buvo pasistatę nedidelį akmens fortą, kurį pasiekdavo tik lipdami nepatikimomis atramomis rankoms ir kojoms. Kaip tik prie žemesniojo lygmens Eleonora Fridmen-Bernel pirmąkart rado ypatingų puodų šukių. Jeigu atmintis dabar jos neklaidina. Kaip tik ten, kai rytoj prašvis, ji kasinės. Pažeisdama navahų įstatymus, pažeisdama federalinius įstatymus ir pažeisdama profesinę etiką. Jeigu tik jos neapgaus atmintis. Nors dabar ji jau turėjo didesnių įrodymų negu atmintis.

Ji negalėjo laukti, kol prašvis. Laukti – tik ne dabar, tik ne čia, taip arti. Patikrinti pakaks ir prožektoriaus.

Atmintis nesuklaidino. Vedė neklystamai. Neklupdama ji lengvai kopė nuožulnia įkalne, ėjo natūraliu pakraščio takeliu. Sustojo. Nukreipė prožektoriaus spindulį į stačią uolą. Petroglifai buvo tiksliai tokie, kokius ji atsiminė. Spiralė galėjo vaizduoti *sipapu*, per kurią iš Motinos Žemės įsčių atsirado žmonės, taškų linija galėjo reikšti klano migracijas, o plačiapetės būtybės, etnografų įsitikinimu, vaizdavo *kačina* dvasias. Taip pat ten buvo uolos akmenyje iškirsta ir dabar dykumos tamsoje išsiskirianti forma, kurią Edis pavadino Didžiuoju Vadu, žvelgiančiu iš už raudonai nudažyto skydo, ir figūra, kuri atrodė turinti žmogaus kūną, tačiau garnio kojas ir galvą. Šie abu kūriniai jai patiko labiausiai, nes atrodė niekuo nepaaiškinami. Bejėgiai buvo net kultūros antropologai, kurie galėjo paaiškinti bet ką. Antroji figūra buvo dar viena Kokopelio versija.

Kur jį rastum, o randi visur, kur tie išnykę žmonės pietvakarių uolose raižė ir tapė dvasias, Kokopelis beveik visada atrodė vienodai. Kuprotą figūrą nešė plonos kojos. Plonos rankos tiesia linija ėjo prie mažos apvalios galvos, dėl to atrodė, lyg grotų klarnetu. Dūdelė galėjo būti nukreipta aukštyn arba žemyn. Visos kitos jo vaizdavimo detalės tebuvo labai neryškūs skirtumai. Išskyrus čia. Čia Kokopelis gulėjo ant šono, dūdelę nukreipęs į dangų. „Pagaliau, – pasakė tada Edis, – suradai Kokopelio namus. Štai, kur jis miega“.

Tačiau dabar Eleonora Fridmen-Bernel į Kokopelį beveik nepažvelgė. Viščiukų bendrabutis buvo jau už kito posūkio. Tai ir buvo ją traukiąs šaltinis.

Pirmiausia, ką pamatė, kai prožektoriaus spindulys perskrodė visišką nišos tamsą, buvo kažkokios baltos

dėmės, kur neturėjo būti nieko balto. Prožektoriaus spindulys nuslydo aukštyn sueižėjusiomis sienomis, atsispindėdamas juodoje prasisunkusio vandens baloje sienų apačioje. Tuomet ji vėl nukreipė spindulį į neaiškias baltas dėmes. Kaip tik to ji labiausiai ir baiminosi.

Kaulai. Visur išmėtyti kaulai.

„O, šūdas! – ištarė Eleonora Fridmen-Bernel, kuri beveik niekada nesikeikdavo. – Šūdas! Šūdas! ir dar kartą šūdas!“

Kažkas čia kasinėjo. Kažkas čia siaubė. Puodų ieškotojas. Laiko vagis. Kažkas čia buvo atkakęs pirmas.

Ji įsižiūrėjo į arčiausiai gulintį baltą daiktą. Žmogaus raktikaulis. Vaiko. Jis gulėjo ant žemių krūvos viršaus prie nugriuvusios sienos. Kasinėta žemės krūvoje, buvusiame šios bendruomenės šiukšlyne. Įprasta palaidojimų vieta, ir pirmiausia čia kasinėja patyrę puodų ieškotojai. Tačiau iškasta nedaug. Ji pasijuto geriau. Žala, matyt, nedidelė. Kasinėta, atrodė, neseniai. Gal tai, ko ji ieškojo, tebebus žemėse. Pasišviesdama prožektoriumi, ji paieškojo kitų kasinėjimo žymių. Nieko nerado.

Niekur kitur irgi nebuvo plėšimo žymių. Ji pašvietė į vienintelę šiukšlių krūvoje iškastą duobę. Matėsi akmenys, išmėtytos puodų šukės, susimaišiusios su žeme ir kažkuo, kas atrodė kaip žmogaus kaulai. „Dalis pėdos ir stuburo“, – ji pagalvojo. Šalia duobės ant smiltainio plokštės lygia tvarkinga eile išdėlioti keturi apatiniai žandikauliai – trys suaugusiųjų ir vienas mažo vaiko. Ji niūriai nužvelgė šį reginį, kilstelėjo antakius. Susimąstė. Dar kartą apsidairė. Čia nelyta. Bent jau nuo tada, kai atlikti šie kasinėjimai, lietaus vanduo į šią olą nepateko. O kada lijo? Čake nelijo ištisas savaites. Tačiau Čakas beveik du šimtai mylių į pietryčius.

Naktis buvo tyli. Už nugaros ji girdėjo keistą mažų varlyčių kvaksėjimą. Jos šiame kanjone veisėsi visur, kur susikaupdavo vandens. Edis jas vadindavo leopardinėmis varlėmis. Ji ir vėl išgirdo švilpiant. Naktinis paukštis. Šįkart arčiau. Apie pusę tuzino garsų. Ji susiraukė. Paukštis? O kas kitas galėtų būti? Eidama nuo upės ji matė mažiausiai trijų rūšių driežų – smailiauodegį, stambų su antkakliu ir dar vieną, kurio rūšies negalėjo nustatyti. Jie buvo naktiniai. Gal šis garsas koks nors jų poravimosi signalas?

Prie balos, taškeliais atspindėdamos prožektorių, švytėjo varlių akutės. Ji stovėjo stebėdama, kaip varlės, sunerimusios dėl tokios didelės būtybės kaip ji įsiveržimo, šuoliuoja link saugesnio tamsaus vandens. Ji susiraukė. Buvo kažkas neįprasta.

Viena varlė maždaug už šešių pėdų nuo jos sustingo viduryje šuolio. Po to ji pamatė dar vieną varlę, ir dar šešias. Ji pritūpė, norėdama jas apžiūrėti. Dar viena, ir dar, ir dar.

Varlės buvo pririštos. Balsvas siūlas, tikriausiai iš jukos pluošto, buvo apvyniotas aplink kiekvienos juodai žalios varlytės užpakalinę koją ir pririštas prie šakelės, įsmeigtos į šlapią žemę.

Eleonora Fridmen-Bernel pašoko ir ėmė chaotiškai vedžioti šviesos spinduliu po balą. Dabar ji galėjo matyti atspindžius sujudusių varlių, darančių tuos keistus šuolius, kurie nutrūkdavo, kai tik saitas jas timptelėdavo atgal prie žemės. Sekundę mintimis ji stengėsi suvokti šį beprotišką, nenatūralų, protu nepaaiškinamą vaizdą. Kas galėjo?.. Tai turėjo būti žmogus. Juk tai bepročio darbas. Kada? Kiek laiko tos varlės gyvos be vandens? Tai beprotybė.

Ir tuomet ji vėl išgirdo švilpimą. Čia pat, už nugaros. Tai buvo ne naktinis paukštis. Ne roplys. Skambėjo „Bitlų" išpopuliarinta melodija, prasidedanti žodžiais „Hey, Jude", tačiau Eleonora jos neatpažino. Ji buvo per daug išgąsdinta kuprotos būtybės, žengiančios iš mėnesienos apšviesto ploto tiesiai į tamsą jos link.

2

– Eleonora Fridmen brūkšnelis Bernel, – Tečeris išskyrė žodžius, tardamas juos labai aiškiai. – Nesuprantu moterų, kurios pasirenka pavardes su brūkšneliais.

Leitenantas Džo Liphornas nieko neatsakė. Ar jam kada teko sutikti moterį su brūkšneliu? Nė vienos, kad prisimintų. Tačiau jam atrodė, jog tradicija turi prasmę. Nepasirodė taip keista kaip Tečeriui. Liphorno motina, tetos, visos moterys, kurias tik galėjo prisiminti, iš Raudonųjų Kaktų klano priešintųsi minčiai, kad jų šeimos vardas išnyktų vyro pavardėje. Liphornas norėjo tai pasakyti, tačiau nepajėgė. Buvo įveiktas nuovargio, kai Tečeris jį paėmė iš Navahų genties policijos būstinės. Dabar prie to nuovargio prisidėjo dar apie 120 mylių kelio. Iš Vindouroko per Ja-Ta-Hei iki Kraunpointo, ir dar tos paskutinės dvidešimt duobėtų ir purvinų mylių iki Čako nacionalinio istorinio kultūros parko. Liphornas norėjo atsisakyti kvietimo vykti kartu, tačiau Tečeris prašė jo paslaugos.

– Mano, kaip policininko, pirmutinė pareiga – pasiklausti patarimo, – sakė Tečeris, – taip buvau mokomas.

Žinoma, tai nebuvo tikroji priežastis. Tečeris pasitikėjo savimi. Liphornas suprato, kodėl Tečeris į jį kreipėsi. Tai buvo malonus gestas seno draugo, kuriam reikėjo pagalbos. Jei nebūtų išvykęs, sėdėtų ant lovos tyliame kambaryje, baigdamas rūšiuoti daiktus, kurie liko po Emos mirties. Būtų reikėję nuspręsti, ką su jais daryti.

– O, taip, – tada jis atsakė Tečeriui, – graži kelionė.

Dabar jie buvo Čako lankytojų centre. Sėdėdami ant kietų kėdžių, laukė žmogaus, su kuriuo norėjo pasikalbėti. Iš plakato skelbimų lentoje pro tamsius saulės akinius į juos žvelgė veidas. „LAIKO VAGIS, – skelbė užrašas, – PUODŲ IEŠKOTOJAI NAIKINA AMERIKOS PRAEITĮ“.

– Geras daiktas, – pasakė Tečeris, linktelėdamas galva į plakatą, – tik reikėjo pavaizduoti masinę sceną: kaubojus, apskrities prekybininkus, mokytojus, vamzdynų darbininkus – visus tiek paaugusius, kad paneštų puodą.

Jis žvilgtelėjo į Liphorną, laukdamas jo atsakymo, ir atsiduso.

– Prakeiktas kelias. Jau trisdešimt metų juo važinėju, ir visą laiką toks pat prastas, – pasakė ir vėl žvilgtelėjo į Liphorną.

– Tikrai? – tarė Liphornas.

Kelio duobes Tečeris pavadino „kliuksinčiomis molio skylėmis“.

– Tas kelias niekada nesušlampa tiek, kad suminkštėtų, – kalbėjo Tečeris, – kauburiai per lietų pasidaro riebūs.

Nors tai ne visai buvo tiesa. Liphornas prisiminė naktį prieš daugelį metų, kai jis, dar jaunas, dirbo

Kraunpointo padalinio policininku. Sniego polaidis taip išmirkė Čako skyles, kad molis ištirpo. Jo policijos automobilis įklimpo į bedugnį druskingos uolienos purvą. Per radiją jis susisiekė su Kraunpointu, tačiau budėtojas niekuo negalėjo padėti, ir jam teko dvi valandas klampoti iki R. D. Ranč būstinės. Buvo neseniai vedęs. Nerimavo, kad Ema jo pasiges. Rančos darbininkai policijos automobilį ištraukė keturiais ratais varomu pikapu ant jo ratų uždėję grandines. Nuo to laiko niekas nepasikeitė. Tik keliai paseno. Ir Ema jau mirusi.

Tečeris pasakė dar kažką ir laukdamas atsakymo žiūrėjo į Liphorną, kol šis spoksojo į kelią.

Pagaliau Liphornas linktelėjo.

– Nesiklausai. Tavęs klausiu, kodėl nutarei išeiti?

Liphornas patylėjęs atsakė.

– Tiesiog pavargau.

Tečeris papurtė galvą.

– Imsi ilgėtis.

– Nieko, gyveni ir sensti. Įgyji proto. Vienąkart supranti, kad tai nebesvarbu.

– Ema buvo puiki moteris, – pasakė Tečeris, – tai jos nesugrąžins.

– Tiesa, nesugrąžins.

– Jei būtų gyva, būtų pasakiusi: „Džo, neatsisakyk. Negali atsisakyti gyvenimo“. Dažnai girdėdavau ją panašiai sakant.

– Tikriausiai, – ištarė Liphornas, – bet man to darbo tiesiog nesinori.

– Tiek to, – atitoko Tečeris. – Keiskime temą. Manau, tokios moterys, kurių pavardės su brūkšneliu, tampa turtingos. Randa lobius. Sunku paaiškinti. Skamba

stereotipiškai, tačiau kaip tik šia linkme krypsta mano mintys.

Tuomet Liphorną nuo atsakymo išgelbėjo kliuksinčios molio skylės. Dabar jis vėl buvo išgelbėtas. Vidutinio ūgio vyras, vilkintis tvarkinga JAV parkų priežiūros tarnybos uniforma, išniro pro duris su užrašu „Tik darbuotojams“ ir žengė į rudens saulės spindulių, prasiskverbusių pro lankytojų centro langus, nušviestą ruožą. Priėjęs smalsiai nužvelgė.

– Bobas Luna, – prisistatė. – Jūs dėl Eli atvykote?

Tečeris iš švarko išėmė odinį dėklą ir parodė Lunai Žemėvaldos įstatymų priežiūros biuro ženklą.

– L. D. Tečeris, – prisistatė. – O čia – leitenantas Liphornas, Navahų genties policija. Norėčiau pasikalbėti su ponia Fridmen-Bernel. – Iš švarko kišenės išėmė voką. – Čia turiu orderį apieškoti jos butą.

Luna atrodė labai sutrikęs. Liphornui iš pirmo žvilgsnio pasirodė, kad prižiūrėtojo pareigoms tokiame svarbiame parke Luna stebėtinai jaunas – jo apvalainas, geraširdiškas veidelis tikriausiai visuomet išliks berniokiškas. Saulės šviesoje aplink akis ir burnos kampučiuose matėsi raukšlelių linijos. Saulė ir vėjas, karaliaujantys Kolorado plynaukštėje, greitai veikia baltųjų odą, tačiau raukšlėms įsisenėti reikia laiko. Luna buvo vyresnis, nei atrodė.

– Pasikalbėti su ja? – perklausė Luna. – Jūs manote, kad ji čia? Ar ji grįžo?

Dabar buvo Tečerio eilė nustebti.

– Argi ji čia nedirba?

– Ji dingo, – atsakė Luna. – Ar ne todėl jūs atvykote? Apie dingimą pranešėme prieš savaitę. Dar anksčiau – prieš dvi.

– Dingo? – paklausė Tečeris. – Ką reiškia „dingo“?

Lunos veidas vos vos paraudo. Jis pravėrė burną. Užsičiaupė. Įkvėpė. Jaunai atrodąs Luna buvo šio parko prižiūrėtojas, tad turėjo patirties – bendraudamas su žmonėmis mokėjo būti kantrus.

– Prieš savaitę, praėjusį trečiadienį... Bus jau dvylika parų. Paskambinome ir pranešėme, kad Eli dingo. Ji turėjo grįžti praėjusį pirmadienį. Negrįžo ir nepaskambino. Savaitgaliui buvo išvykusi į Farmingtoną. Pirmadienio vakarą buvo sutarusi dėl susitikimo šioje vietoje, ir neatėjo. Kitą susitikimą turėjo trečiadienį, ir taip pat neatėjo. Jai tai visiškai nebūdinga. Kažkas jai turėjo atsitikti, ir pranešėme apie tai.

– Jos čia nėra? – paklausė Tečeris ir patapšnojo voku su kratos orderiu sau per delną.

– Kam jūs skambinote? – paklausė Liphornas ir pats nustebo išgirdęs save klausiant. Tai buvo ne jo reikalas. Niekas jam nerūpėjo. Atvyko tik todėl, kad paprašė Tečeris. Prašė, kol buvo (jeigu tau iš tiesų nerūpi) paprasčiau sutikti vykti, negu nesutikti. Jis nenorėjo nieko sakyti, tačiau painiava pradėjo erzinti.

– Pranešėme šerifui, – pasakė Luna.

– Kuriam? – paklausė Liphornas. Dalis parko priklausė Makinlio apskričiai, o dalis – San Chuano.

– San Chuano apskrities, – atsakė Luna, – Farmingtone. Vis tiek niekas neatvyko. Todėl pakartotinai pranešėme praėjusį penktadienį. Pamatęs jus pamaniau, kad atvykote pradėti tyrimo.

– Spėju, kad jau pradedame, – pasakė Liphornas. – Šiaip ar taip.

– Gavome dėl jos nusiskundimų, – paaiškino Tečeris. – Tiksliau, turime kai kurių įtarimų, tačiau labai

konkrečių ir specifinių – dėl Senienų apsaugos įstatymo pažeidimo.

– Daktarė Fridmen! – sušuko Luna. – Daktarė Fridmen – puodų vagis? – Jis nusišypsojo. Jo šypsena virto beveik juoku, tačiau Luna susitvardė. – Manau, geriau pasikalbėkime su Makse Deivis.

Visą laiką, veždamas juos keliu palei Čako senvagę, Luna kalbėjo. Tečeris sėdėjo šalia ir, atrodė, klausosi. Liphornas žvelgė pro langą į vėlyvos popietės šviesos apšviestas suskilusias Čako smiltainio uolas, į pilkai sidabrinius ganyklų žolės kuokštus ant nuolaidaus šlaito, į ilgą per visą slėnį nusidriekusį Fachados Bjut šešėlį. Ką veiks šįvakar, kai grįš į Vindouroką? Ką veiks rytoj? Ką veiks šią žiemą? Ir kai praeis žiema? Ką veiks vienas?

Maksė yra Eleonoros Fridmen kaimynė, pasakojo Luna. Gyvena greta laikinų darbuotojų namelyje. Abidvi dirba pagal sutartį toje pačioje archeologų komandoje. Padeda nuspręsti, kurios iš beveik tūkstančio anasazių gyvenviečių, priklausančių Lunos jurisdikcijai, yra vertingos, nustatinėja apytikres gyvenviečių datas, daro aprašus, sprendžia, kurias reikia konservuoti ateičiai, kai mokslininkai išras naujus tyrinėjimo metodus, leidžiančius matyti kiaurai laiką.

– Jos yra draugės, – sakė Luna. – Senos pažįstamos. Kartu lankė mokyklą. Dabar kartu dirba. Tai Maksė pranešė šerifui.

Šiandien Maksė dirbo BC129, tai reiškė katalogo numerį, priskirtą netyrinėtai anasazių gyvenvietei. Deja, sakė Luna, BC129 yra kitoje Čako stalkalnio pusėje – už Eskavados senvagės, pačiame akmenuoto kelio gale.

*

– BC129? – paklausė Tečeris.

– BC129, – pakartojo Luna. – Žymime, kad nepasimestume. Per daug vietų, kad visoms sugalvotume pavadinimus.

BC129 buvo prie stalkalnio krašto, žemas pylimas, nuo kurio atsiverdavo Čako slėnio vaizdas. Moteris, trumpus tamsius plaukus pasikišusi po kepurėle, iki pusės kyšojo iš tranšėjos ir žvelgė į juos. Savo furgoną Luna pastatė šalia seno žalio pikapo. Net iš taip toli Liphornas matė, kad moteris buvo graži. Tai buvo kažkas unikalaus ir įsimintino, ne tik sveikas jaunystės grožis. Tokį grožį spinduliuodavo devyniolikmetė Ema, kai Liphornas stebėdavo ją einančią Arizonos valstijos universiteto kiemu. Retos, brangios akimirkos. Už tranšėjos ant sienos liekanų sėdėjo jaunas navahas, ant kelių pasidėjęs semtuvą. Jo veidą dengė platus juodos fetrinės skrybėlės šešėlis. Tečeris ir Luna išsiropštė iš automobilio.

– Palauksiu, – pasakė Liphornas.

Jį kankino nauja bėda. Jis niekuo nebesidomėjo. Tai prasidėjo dar tada, kai jo protas nenoriai suvokė Emos gydytojo žodžius.

– Nėra malonaus būdo, kaip tai pranešti, pone Liphornai, – sakė balsas. – Mes jos netekome. Ką tik. Kraujo krešulys. Per stipri infekcija ir per didelis stresas. Galėčiau jus nuraminti nebent tuo, kad viskas turėjo baigtis beveik akimirksniu.

Jis matė vyro veidą: rausvai balta oda, šviesūs sužėlę antakiai, mėlynos akys, pro raginių akinių stiklus atspindinčios šaltą chirurgijos skyriaus laukiamojo šviesą, maža mandagiai kalbanti burna. Tebegirdėjo žodžius,

garsesnius už ligoninės oro kondicionieriaus ūžesį. Tai buvo lyg prisimintas košmaras. Gyvas. Tačiau jis negalėjo prisiminti, kaip įsėdo į automobilį arba kaip važiavo per Gelapą į Šiproką, ar dar ką nors, kas vyko tą dieną. Galėjo prisiminti tik tai, ką galvojo kelias dienas prieš operaciją. Emos auglys bus išoperuotas. Jis džiaugėsi, kad jos nesubjauros, – ko jis visą laiką bijojo, – siaubinga, neišvengiama, nepagydoma Alzheimerio liga. Tai tebuvo auglys. Ir tikriausiai ne piktybinis. Lengvai pagydomas. Ema greitai vėl bus kokia buvo. Jai grįš atmintis. Laiminga. Sveika. Graži.

– Kokie šansai? – tuomet pasakė chirurgas. – Labai geri. Daugiau kaip devyniasdešimt procentų ligonių visiškai pasveiksta. Puikios prognozės, jei neatsitiks kas nors bloga.

Tačiau kažkas atsitiko. Auglys ir jo vieta buvo pavojingesni, negu manyta. Operacija užtruko ilgiau, nei tikėtasi. Infekcija ir lemtingasis krešulys.

Nuo tada jo niekas nebedomino. Gal kurią dieną jis vėl pradės gyventi. Turėtų pradėti, bet ligi šiol nepradėjo. Sėdėjo ištiesęs kojas, atsirėmęs šonu į dureles, ir stebėjo. Tečeris ir Luna kalbėjosi su baltąja moterimi tranšėjoje. Keistas moters vardas – Maksė. Matyt, kokio nors Liphornui nežinomo vardo trumpinys. Navahas, kuris, atrodė, domisi viskuo, apie ką kalbama, vilkosi džinsinį švarką, jo veido su nutįsusiu žandikauliu išraiška buvo pašaipi. Maksė gyvai gestikuliavo. Ji išlipo iš tranšėjos ir nuėjo prie pikapo. Įkandin lyg kokioje karinėje parodijoje su semtuvu ant peties sekė navahas. Tamsiame skrybėlės šešėlyje Liphornas matė šviečiant baltus dantis. Vyras šypsojosi. Toliau už jų matėsi nuožulnioje rudens popietės šviesoje ryškėjantys

tamsūs Čako plynaukštės kontūrai. Fachados Bjut šešėlis nutįso per visą Čako senvagę. Kur negulė šešėlis, išdžiūvusios upės vagos pakraštyje saulėje geltonavo medvilnė. Tai buvo vieninteliai medeliai pilkai nurudusioje sidabrinėje žolėje. („Iš kur jie ėmė malkas, – nusistebėjo Liphornas, – tie tūkstančiai senovėje čia gyvenusiųjų, pastačiusių tas didžiules akmens tvirtoves?" Antropologų spėjimu, stogo perdangų sijas jie atsinešdavo ant pečių iš Maunteiloro ir Čiusko miškų, esančių už penkiasdešimties mylių, – neįtikėtinas žygis. O kaip jie virė kukurūzus, kepė elnieną, žiedė puodus ir susišildydavo žiemą? Liphornas prisiminė sunkius darbus kiekvieną rudenį: kaip su tėvu leisdavosi į kalvas didelių kalnų papėdėje, iš kur prisikirtę didelį vežimą sausų pušų bei kadagių iš lėto parvažiuodavo į savo *hoganą*. Tačiau anasaziai neturėjo nei vežimų, nei arklių.)

Tečeris su Luna grįžo prie furgono. Tečeris durimis prisivėrė paltą, kažką sumurmėjo po nosimi, pravėrė duris ir vėl uždarė. Lunai užvedus variklį, pradėjo birgzti neprisegtų saugos diržų daviklis.

– Saugos diržą, – pasakė Tečeris.

– Nekenčiu šitų dalykų, – pasakė Luna prisisegdamas.

Žalias priekyje važiuojantis pikapas kėlė dulkių debesis.

– Vykstame pasižiūrėti tos, koks jos vardas, daiktų, – pasakė Tečeris, pakeldamas balsą ir kreipdamasis į Liphorną, – toji ponia Deivis nemano, kad moteris su brūkšneliu galėtų būti puodų ieškotoja. Sakė, ji rinkdavusi puodus, tačiau jų reikėjo darbui. Mokslui. Teisėtai. Sakė, kad ponia... ponia Bernel nekentė puodų ieškotojų.

– Hm, – ištarė Liphornas. Pro galinį pikapo langą jis matė rezervacijoje madingą didelę jaunuolio skrybėlę. Keista matyti navahą, kasinėjantį griuvėsius. Drumsčiantį anasazių vaiduoklių ramybę. Tai galėtų daryti priklausantis Jėzaus Kelio arba Pejotlio bažnyčioms. Iš tiesų nė vienas tradicijas gerbiantis žmogus nerizikuos pasigauti vaiduoklių ligos arba, dar blogiau, kasinėdamas kaulus pagarsėti raganavimu. Jei tikėtume *skinvolkerių* tradicija, iš mirusiųjų kaulų raganos darydavo mažas strėlytes, kuriomis šaudydavo savo aukas. Liphornas tuo netikėjo. Tie, kurie tikėjo, policininko darbe buvo tikra nelaimė.

– Ji mano, kad poniai Bernel turėjo kažkas atsitikti, – pasakė Tečeris, per galinio vaizdo veidrodėlį žvelgdamas į Liphorną. – Privalai prisisegti saugos diržą.

– Nejaugi? – tarė Liphornas. Grabaliodamasis aplink diržo, jis galvojo, kad tai moteriai tikriausiai nieko neatsitiko. Anoniminis skambutis tapo jų kelionės priežastimi. Čia turėjo būti koks nors ryšys. Vienas dalykas kaip nors susies daktarės Koks-Jos-Vardas išvykimą iš Čako su to skambučio motyvu. Jos išvykimas privertė paskambinti arba atsitiko kažkas, kas išprovokavo abu dalykus.

„Ką manai? – būtų paklausęs Emos. – Moteris viską meta ir išvyksta į Farmingtoną. Po dviejų dienų kai kas baisaus priverčia ją vogti puodus. Galbūt ji ką nors padarė, kas jį supykdė, ir ji sužinojo, kad ją apskundė. Taigi ji dingo. Arba jį supykdė nuvykusi į Farmingtoną ir dingo. Ką tu apie tai manai?“

Ema užduotų tris arba keturis klausimus ir suprastų, kiek nedaug jis žino apie moteris arba apie ką kita,

kas su tuo siejasi, ir tada ji nusišypsotų ir atsakytų nuvalkiota Ugninio Vandens klano patarle.

„Tik kvaili kojotai mano, kad tėra vienintelis būdas, kaip pagauti triušį, – pasakytų ji. Ir dar: – Kitą antradienį ši moteris paskambins savo draugams ir praneš, kad ištekėjo, o su puodų vagystėmis ji neturinti nieko bendra". Gal Ema būtų teisi, o gal klystų, iš tiesų tai nesvarbu. Tai buvo žaidimas, kurį jie žaidė metų metus. Įžvalgi Emos mintis, varžydamasi su jo intelektu, paaštrindavo jo mąstymą, sveiku protu patikrindavo jo logiką. Jam tai padėdavo. Jai tai patikdavo. Abiem buvo malonu.

Būdavo malonu.

Liphornas pajuto iš karto: šaltas, pridvisęs negyvenamų patalpų oras. Jis stovėjo šalia Tečerio, kai šis atrakino ir pastūmė daktarės Fridmen-Bernel buto duris. Pridvisęs oras plūstelėjo į jautrias Liphorno šnerves. Jautėsi dulkių ir visų kvapų mišinys, liekantis pasitraukus žmonėms.

Parko priežiūros tarnyba tokius butus vadino LGB – laikinais gyvenamaisiais būstais. Šeši iš jų Čake buvo sujungti į raidės L formą, pastatytą ant betoninės plokštės, – ir tai sudarė dalį komplekso, į kurį įėjo pagalbiniai pastatai ir sandėliai, technikos kiemas ir nuolatiniai tarnautojų gyvenamieji būstai – linija iš aštuonių standartinių vasarnamių, atremtų į žemą Čako stalkalnio uolą.

– Gerai, – pratarė Tečeris. Jis įėjo į butą kartu su Makse Deivis, atsilikusia nuo jo per žingsnį. Liphornas atsišliejo į duris. Tečeris sustojo.

– Ponia Deivis, – tarė jis, – norėčiau paprašyti, kad palauktumėte išorėje. Štai šiame kratos orderyje... gerai,

tai daug ką keičia. Man gali tekti atsakyti už visa tai, ką radau atidaręs duris, – jis jai nusišypsojo. – Ir kiti panašūs dalykėliai.

– Aš palauksiu, – pasakė Maksė Deivis. Ji nervingai šypsodamasi praėjo pro Liphorną ir atsisėdo ant prieangio turėklų saulės atokaitoje. Jos veidas apniuko. Ir vėl Liphornas pastebėjo jos įstabų grožį. Ji buvo mažutė jauna moteris. Dabar jau be kepurės; jos tamsūs plaukai prašėsi šukų. Veido ovalas beveik toks pat tamsus kaip ir Liphorno. Ji spoksojo į pagalbinį kiemą, kur vyras su kombinezonu kažką veikė prie plačiadugnio sunkvežimio priekio. Ji barbeno į turėklą pirštais: nubrozdintais, mažos randuotos rankos piršteliais. Mėlyni darbo marškiniai buvo prilipę jai prie nugaros. Po marškiniais ryškiai matėsi visos kūno linijos. Toliau už jos plytėjo piktžolėmis apaugęs kiemas, pagalbinė daržinė, uolos papėdėje suversti akmenys, atrodė, švyti ryškiuose vėlyvos popietės saulės spinduliuose. Visa tai daktarės Fridmen-Bernel butą už Liphorno nugaros darė dar niūresnį ir tamsesnį, nei buvo iš tiesų.

Tečeris nužingsniavo per gyvenamąjį kambarį, atitraukė užuolaidas, dengusias stumdomas stiklines duris. Atsivėrė įrėmintas vaizdas į Fachadą Bjut ir Čako slėnio erdvę. Išskyrus krūvą knygų ant kavos staliuko prie tamsiai rudos valdiškos sofos, kambarys atrodė negyvenamas. Tečeris paėmė knygą, gulėjusią ant viršaus, apžiūrėjo ją, padėjo atgal ir nuėjo į miegamąjį. Jis sustojo tiesiog tarpduryje, purtydamas galvą.

– Būtų lengva, jei žinotum, ko, po velniais, ieškai, – pasakė.

Kambaryje buvo rašomasis stalas, dvi kėdės ir dvi dvigulės lovos. Vienoje, atrodė, buvo miegama: užtiesalai

po paskutinės nakties nerūpestingai užmesti. Kita lova buvo naudojama darbui: ant jos sukrautos trys kartoninės dėžės ir sąvartynas užrašų knygučių, lapų iš kompiuterio spausdintuvo bei kitokių popierių. Už šios lovos ant grindų prie sienos buvo išrikiuotos kitos dėžės. Jose, atrodė, daugiausia buvo sudužusių puodų gabaliukai.

– Nė už ką, po galais, nepasakytum, iš kur ji visą šitą jovalą ėmė, – pasakė Tečeris, – bent jau aš tai tikrai. Tai gali būti visiškai teisėta.

– Nebent jos darbo užrašai mums ką nors atskleis, – pasakė Liphornas. – Iš tiesų galėtume sužinoti, ar ji šias šukes surinko kaip dalį vieno ar kito tyrinėjimo medžiagos. Užrašuose turėtų būti tiksliai nurodyta, kur ji rado kiekvieną šių puodų gabalėlį. Ir visa tai bus teisėta, nebent paaiškės, kad ji juos pardavinėjo.

– Jeigu tai jos tyrimų dalis, tai, žinoma, viskas teisėta, – tarė Tečeris. – Nebent ji neturėjo reikiamo leidimo. O jeigu ir pardavinėjo, tai, kaip mane gyvą matai, nebus užrašinėjusi nieko, kas galėtų tapti įkalčiais.

– Tai jau ne, – pritarė Liphornas.

Kambario duryse pasirodė vyriškis.

– Ką nors randate? – paklausė jis. Pro Liphorną praėjo nė nepažvelgęs ir nužingsniavo į miegamąjį. – Džiaugiuosi matydamas, kad pagaliau susidomėjote šiuo reikalu, – pasakė. – Nuo Eli dingimo praėjo geros trys savaitės.

Tečeris atsargiai padėjo atgal į dėžę puodo šukę.

– Kas jūs? – paklausė.

– Eliotas, – atsakė jis. – Dirbu su Eli Kitketlo kasinėjimo vietoje. Tiksliau, dirbau. Ką tas Luna man sakė: manote, ji vogė dirbinius?

Liphornui pasidarė įdomu. Jis stebėjo, kaip Tečeris išsisuks iš šios padėties. Tai nebuvo dalykas, numatytas ar dėstomas apmokant teisėtvarkos pareigūnus, kurį Tečeris būtų išėjęs. Nebuvo jokio skyriaus, kuriame būtų aptariama, ką daryti su civiliais, įsibrovusiais į tyrimo vietą.

– Pone Eliotai, – pasakė Tečeris, – norėčiau, kad palauktumėte lauke, prieangyje, kol mes čia baigsime. Tada norėčiau su jumis pasikalbėti.

Eliotas nusijuokė.

– Dėl Dievo meilės, – pasakė jis tokiu tonu, kuris užbaigė bet kokias abejones dėl jo juoko, – moteriškė dingsta beveik mėnesiui, o jūs, vaikinai, neišmušami iš vėžių. Kažkas paskambina ir anonimiškai praneša...

– Su jumis pakalbėsiu netrukus, – pasakė Tečeris. – Iškart, kai baigsiu čia.

– Baigsit ką? – tarė Eliotas. – Baigsit jaukti jos puodų šukes? Jei sumaišysit jas, suardysit tvarką, tai galų ji niekad nebesuras.

– Išeikite, – pratarė Tečeris vis dar švelniu balsu.

Eliotas spoksojo į jį.

Įpusėjęs ketvirtą dešimtį arba šiek tiek vyresnis, pagalvojo Liphornas. Keliais coliais aukštesnis nei šešios pėdos, dailaus, atletiško sudėjimo. Saulė nubalino ir šiaip šviesius rudus plaukus. Vilkėjo nutrintais džinsais, nunešiotu džinsiniu švarku ir apžulintais batais. Tačiau jie jam tiko. Brangūs batai. Ir veidas tiko prie batų: truputį vėjo nugairintas, tačiau toks, kurį Ema būtų pavadinusi „aukštesniosios klasės veidu“. Siaurokas, didelės mėlynos akys, nieko kreivo, lenkto ir jokių randų. Tai nebuvo veidas, kurį pamatai, žvelgiantį pro sunkvežimio su migruojančiais darbininkais langą arba

stogdengių brigadoje, arba greiderio, lyginančio kelią, kabinoje.

– Žinoma, čia pilna puodų, – Elioto balsas buvo piktas. – Eli darbas – tyrinėti puodus...

Tečeris sugriebė Eliotą už alkūnės.

– Su jumis pakalbėsiu vėliau, – pasakė jis tyliai ir palydėjo jį pro Liphorną iki lauko durų, o šiam išėjus uždarė duris.

– Bėda, kad viskas, ką jis sako, yra teisybė, – tarė Tečeris. – Jos darbas – puodai, todėl tiek daug jų čia prisitempė. Tačiau ko, po velniais, ieškome?

Liphornas gūžtelėjo.

– Manau, tiesiog apžiūrėkime, – pasakė jis. – Ką rasime, tai rasime. Vėliau pagalvosime.

Daugiau dėžių su puodų šukėmis jie rado sandėliuke. Kiekviena šukė turėjo etiketę, kurioje, matyt, buvo nurodyta radimo vieta. Rado nuotraukų albumą, daug kur jose žmonės, tikriausiai antropologai, dirbo kasinėjimo vietose. Rado tris užrašų knygutes – dvi visiškai prirašytas, o vieną – beveik iki pusės, jose tarp pieštuku nupieštų abstrakčių ornamentų ir puodų buvo anglies atspaudų, – abu sutiko, kad tai turėjo būti puodų šukių raštų atspaudai. Užrašai prie piešinėlių ir atspaudų buvo tam tikra mokslininkų stenografija, kurią jie naudoja, kad sutaupytų laiko.

– Tu šiuos dalykus studijavai Arizonos valstijoje? – paklausė Tečeris. – Gal pasakysi, kas tai?

– Studijavau antropologiją, – sutiko Liphornas, – tačiau daugiausia kultūrinės antropologijos disciplinas. Puodai – kita specialybė, į kurią neteko gilintis. Dalyvavau keliuose antropologijos klasės kasinėjimuose

pietvakariuose, tačiau anasazių kultūra nebuvo mano dalykas. Taip pat ir keramika.

Ant lovos tarp popierių gulėjo du „Nelson's" katalogai – Amerikos indėnų meno, Afrikos meno bei Okeanijos meno aukcionų leidiniai. Abu atverstais puslapiais su mimbrų, hohokamų ir anasazių puodais ir padėti puslapiais žemyn. Liphornas ėmė juos apžiūrinėti. Mimbrų urnos buvo įvertintos nuo 2950 iki 41 500 dolerių. Du anasazių keramikos pavyzdžiai apibraukti raudonai – po vieną kiekviename kataloge. Kainos: 4200, 3700 ir 14 500 dolerių.

– Girdėjau apie „Nelson's" visą gyvenimą, – pasakė Tečeris. – Maniau, tai Londonui priklausantis padalinys. Tiesiog aukcionuose parduodamas menas, šedevrai kaip „Mona Liza".

– Čia irgi menas, – įterpė Liphornas.

– Paveikslai yra menas, – tarė Tečeris. – Koks kvailys už puodą moka keturiolika gabalų? – Jis sviedė katalogą ant lovos.

Liphornas jį pakėlė.

Viršelio piešinys vaizdavo stilizuotą piktogramą: indėnai su lankais – plonos, viena linija nupieštos figūrėlės jojo ant arklių pypkinėmis kojomis per elnio odos foną.

Užrašas viršuje skelbė:

„NELSON'S"
ĮKURTA 1744
Vaizduojamasis Amerikos indėnų menas
Niujorkas
Gegužės 25 ir 26 d. aukcionai

Knyga lengvai atsivertė ties puodų puslapiais. Dešimt puodų nuotraukų. Kiekviena numeruota, su aprašymu

šalia numerio. Numeris 242 buvo apibrauktas raudonai. Liphornas perskaitė aprašymą:

242. Anasazių Šv. Jono daugiaspalvė vaza, apie 1000–1250 mūsų eros metai, gili, apvalios formos, vidus nuspalvintas rožine spalva, su vingiuotomis blyškiomis „vaiduokliškomis linijomis". Turi geometrinį ornamentą, sudarytą iš dviejų susipynusių spiralių. Žemiau krašto – du brūkšniuoti, dantyti stačiakampiai. Vidus grublėtas. Diametras – 7 1/4 colio (19 cm). 4000/4200 dolerių.

Anoniminis kolekcininkas siūlo perparduoti. Dokumentacija.

Kur buvo apibraukta raudonai, tikriausiai tuo pačiu rašikliu prie „anoniminio kolekcininko" padėtas klaustukas ir paraštėje prirašyta pastabų. Tai atrodė kaip telefonų numeriai. Žodžiai, matyt, reiškė vardus: „Paskambinti Q!", „Susitikti su Hauku". Vardas Liphornui priminė kažką tolima. Haukas. Jis pažinojo vieną žmogų, vardu Haukas. Vienintelė visiškai suprantama pastaba buvo „Neikėjus Apsukrusis". Liphornas pažinojo Neikėjų Apsukrųjį. Kelis kartus jiedu buvo susitikę. Krikščionių evangelikų pamokslininkas Neikėjus, išpažįstąs fundamentalizmą, seno „Cadillac" sedano priekaboje vežiodavosi palapinę, kurią išskleisdavo įvairiose rezervacijos vietose atgimimo pamaldoms. Atėjusiuosius jo pasiklausyti ragindavo mesti gerti, nesanguliauti, išpažinti nuodėmes, atsisakyti stabmeldystės ir eiti pas Jėzų. Liphornas peržvelgė kitus vardus, ieškodamas pažįstamų, perskaitė Tonto daugiaspalvio puodo maistui ant garų troškinti aprašymą. Įvertinimas – 1400–1800 dolerių. Pasidėjo katalogą ant lovos.

Kitame puslapyje už juodai baltą mimbrų laidojimo puodą prakiurdytu dugnu dvasiai išeiti, su pavaizduotais driežais, persekiojančiais kitus driežus, buvo prašoma 38 600 dolerių. Liphornas nusiviepė ir atidėjo katalogą.

– Rengiuosi sudaryti tam tikrą bendrą aprašą, – pasakė Tečeris, knisdamasis vienoje iš dėžių. – Turėsime apmatus to, kas čia yra, nors abu žinome, kad tai visiškas niekis, palyginti su tuo, ko mums gali prireikti.

Liphornas atsisėdo į supamąją kėdę ir pažvelgė į 365 dienų kalendorių ant rašomojo stalo. Buvo atversta spalio 11 diena.

– Kurią dieną, jie sakė, išvyko daktarė Brūkšnelis? Ar ne tryliktąją?

– Tai jau taip, – atsakė Tečeris.

Liphornas atvertė spalio 13-osios kalendoriaus lapelį. Po data buvo užrašas „Pradėk veikti!“ Jis atvertė kitą lapelį. Viršuje užrašyta: „Išvykimas“. Kitame lapelyje buvo du įrašai: „Pasiruošk susitikti su Lėmanu. Susitik su H. Hauku“.

H. Haukas. Ar tik tai nebus Harisonas Haukas? Galimas daiktas. Neįprasta pavardė ir pats žmogus atitiko aplinkybes. Haukas siejosi su viskuo: Hauko ranča, įsikūrusi pačioje anasazių šalies griuvėsių širdyje, buvo už Blafo ir už San Chuano upės šiaurinėje rezervacijos pusėje.

Kitas lapelis, spalio 16 d., buvo tuščias. Tuščias ir dar kitas. Liphornas sugrįžo prie trečiadienio, kur buvo užrašas: „Lėmanas!!! Pietūs apie 16.00, sauerbratenas, etc.“.

Paseilindamas pirštą Liphornas pervertė kalendoriaus lapelius iki pat šios dienos. Daktarė Fridmen-Bernel iš

viso praleido du iš anksto suplanuotus susitikimus. Jei neparsiras namo, ateinančią savaitę praleis dar vieną.

Padėjęs kalendorių nuėjo į virtuvę ir atidarė šaldytuvą, prisiminė, kaip Ema mėgo sauerbrateną – marinuotos jautienos kepsnį. „Prie jo per daug darbo“, – sakydavo jis, tai būdavo geriau, nei atsakyti jai, kad iš tiesų patiekalas jam nelabai patiko. Ema atkirsdavo: „Nė kiek ne daugiau, negu paruošti navahų tacos, ir mažiau cholesterolio“.

Į šnerves tvokstelėjo prarūgusio pieno ir sugedusio maisto kvapas, bet didžiausia smarvė sklido iš stiklinio į krosnelę dedamo indo viršutinėje šaldytuvo lentynėlėje. Jame buvo sandarus maišelis, o maišelyje, atrodė, didelis mėsos gabalas, iš kurio sunkėsi rudai raudonas skystis. Sauerbratenas. Liphornas nusiviepė, uždarė šaldytuvą ir grįžo į kambarį, kur Tečeris buvo bebaigiąs aprašą.

Saulė jau ritosi horizontu, spigindama per langą, mesdama Tečerio šešėlį ant sienos tapetų. Liphornas įsivaizdavo, kaip Eleonora Fridmen-Bernel skubėdama ruošia marinuotos jautienos kepsnį, traukia iš šaldytuvo visus tuos dabar sužiedėjusius ir sugedusius produktus, kad tik pietūs Lėmanui būtų greitai paruošti. Tačiau ji negrįžo paruošti tų pietų. Kodėl negrįžo? Ar ji matėsi su Harisonu Hauku dėl puodo? Liphornas prisiminė pirmą, vienintelį, susitikimą su šiuo žmogumi. Tai buvo prieš daugelį metu. Ką tuomet veikė? Pareigūnas Liphornas, komandiruotas iš Kajentos poskyrio, netiesiogiai padėjo FTB už San Chuano upės ieškoti nusikaltėlio.

Hauko žmogžudystės. Taip jas vadino. Liphornas, kuris ir taip nieko neužmiršdavo, prisiminė vardus.

Dela Hauk, motina. Elmoras Haukas, brolis. Desi Hauk, sesuo. Braemas Haukas, žudikas. Harisonas Haukas, tėvas. Harisonas Haukas išliko gyvas. Apraudotojas. Liphornas prisiminė jį stovint akmeninio namo prieangyje, įdėmiai klausantis šerifo kalbos, prisiminė, kaip jis, alpdamas iš nuovargio, atkopė upės skardžiu, kai sutemo ir pakrantėje nebebuvo galima ieškoti Braemo Hauko. Jau ir tada buvo visiškai aišku, kad bus rastas tik paskendęs Braemo Hauko kūnas.

Ar ir dabar Eleonoros Fridmen-Bernel kalendoriuje tas pats H. Haukas? Ar Harisonas Haukas kokiu nors būdu tapo neįvykusių, šaldytuve gendančių kviestinių pietų priežastimi? Džo Liphornas, savo nuostabai, pajuto, kad smalsumas grįžta. Kas sutrukdė Eleonorai Fridmen-Bernel pareiti namo ir praleisti vakarą su svečiu, kurio vardas nusipelnęs trijų šauktukų? Kas privertė ją negrįžti pietų, kuriuos ji taip stengėsi paruošti?

Liphornas grįžo į sandėliuką ir vėl paėmė albumą. Pervertė. Kaip atrodo Eleonora Fridmen-Bernel? Surado vestuvinių nuotraukų puslapį: nuotaka ir jaunikis su kita jauna pora. Išėmė vieną nuotrauką iš kampučių. Nuotaka spinduliavo, jaunikis, šaunios išvaizdos meksikietis, atrodė šiek tiek suglumęs. Nuotakos veidas pailgas, išsišovusiais kaulais, protingas, žydiškas. „Gera moteris, – pagalvojo Liphornas, – Emai ji būtų patikusi“. Jam dar buvo likę dvi savaitės galutinių atostogų. Pasižiūrės, ar pavyks ją rasti.

3

Pareigūnui Džimui Čy iš Navahų genties policijos diena buvo itin nevykusi. Tiesą sakant, tai buvo labiausiai nenusisekusi visos pasibaisėtinos savaitės diena.

Viskas pradėjo griūti pirmadienį. Naujos savaitės priešaušrio tamsoje iš Navahų genties technikos kiemo dingo plačiadugnis vilkikas. Dabar aišku, kad vilkikas pradingo anksčiau, tačiau apie vagystę pranešė tik sekmadienio vakare.

– Kada tai atsitiko? – uždavė klausimą kapitonas Largas per popietinį pirmadienio pasitarimą. – Tomis Zahas nežino kada. Niekas nežino kada. Niekas neprisimena, kad vilkiką būtų matę ne anksčiau kaip prieš mėnesį. Jis buvo atvežtas remontuoti. Technikos kiemo garaže pakeitė subyrėjusį rato guolį. Po remonto jį pastatė teritorijos aikštelėje. Tačiau dabar aikštelėje jo nėra. Vadinasi, jis turi būti pavogtas. Zahas todėl ir praneša apie vagystę, kad neatrodytų toks kvailas. Geriau, nei prisipažinti, kad nežino, kur, po velniais, jį nukišo. Tikimės tą vilkiką surasti. Kad

ir kas jį būtų paėmęs, per tiek laiko galėjo nutempti iki Floridos.

Galvodamas apie tai, kas vėliau atsitiko, ir ieškodamas priežasčių, kodėl visa tai atsitiko būtent jam, o ne kuriam kitam tą vakarą budėjusiam pareigūnui, Čy suprato, kad viskas per tai, jog nebuvo budrus. Kapitonas tai pastebėjo iš karto. Iš tiesų Čy buvo kaltas, kad spoksojo per susirinkimų kambario langą. Apvaliuose gluosniuose, kurių šešėliai dengė Navahų genties policijos Šiproko padalinio aikštelę, tą vakarą klegėjo paukščiai. Čy stebėjo juos, manydamas, jog gluosniuose tupi kikiliai. Jis galvojo, ką pasakys Džanetai Pit, kai vėl ją pamatys. Staiga suprato, kad Largas kalba jam.

– Ar matai jį aikštelėje?

– Klausau, sere. Ką?

– Prakeiktą vilkiką, – pasakė Largas. – Ar jis ten?

– Ne, sere.

– Ar įdėmiai klauseisi, apie kokį vilkiką mes kalbame?

– Apie vilkiką iš technikos kiemo, – atsakė Čy, tikėdamasis, kad Largas nepakeitė temos.

– Puiku, – Largas piktai nužvelgė Čy. – Dabar iš to, ką prižiūrėtojas Zahas sakė telefonu, susidarysime šiandienos atmintinę, ir atmintinė tokia: jie kažkuriuo metu paskambino mūsų budėtojui, pranešė apie naktį įvykdytą vagystę ir paprašė mūsų akylai viską saugoti. Gerokai prieš tai jie nukišo savo vilkiką, supratote. Viskas dėl to, kad būtų pridengta prižiūrėtojo subinė, o kaltė atitektų mums.

Largas giliai atsikvėpė ir apžvelgė auditoriją, kad įsitikintų, ar jo naktinė pamaina suprato, ką sako jiems vadovaujantis pareigūnas.

– Dabar arba beveik dabar, – tęsė Largas, – jie pradeda skaičiuoti viską, ką turi. Įrankius. Automobilius. „Coca-Colos“ automatus, ir dar dievai žino ką. Neabejotinai atras, jog dar ko nors trūksta. Nežinos, kada pametė, ir pareikš, kad pavogta prieš penkias minutes. Arba pasakys: „Pavogta rytoj“, jeigu taip jiems bus patogiau. Bet kuriuo atveju praneš vėliau – kartoju, vėliau, – ir mūsų bus oficialiai paprašyta saugoti. O paskui leisiu savaitgalius, rašydamas raportus, kuriuos siuntinėsiu į Vindouroką, – Largas pritilo. Jis žiūrėjo į Čy.

– Taigi Čy...

– Klausau, sere, – dabar Čy žvelgė dėmesingai. Per vėlu.

– Noriu, kad stebėtum tą vietą. Sukiokis aplink visą pamainą. Pravažiuok, kai tik galėsi. Išnaudok visas galimybes. Skambink budėtojui ir pranešinėk, kad stebi. Kai jie baigs patikrinimą ir pamatys, jog trūksta kito šlamšto, nenoriu, kad dėl to kaltintų mus. Supratai?

Čy suprato. Tačiau tai nepadėjo.

Tokia buvo pirmadienio popietė. Pirmadienio vakarą reikalai ėmė klostytis dar blogiau. Net blogiau, negu galėjo būti, nes apie tai jis nežinojo iki antradienio.

Kaip nurodyta, Čy sukiojosi aplink technikos kiemą. Jis nuvažiuos 550-uoju plentu tikriausiai ne toliau, kaip iki Hogbeko dalinio, žyminčio rytinį didžiosios rezervacijos pakraštį. Sugrįš, pravažiuos pro technikos kiemo tvorą, ir į Šiproką. Retkarčiais sustodamas patikrinti vartų. Atkreipdamas dėmesį, ar vasarinių piktžolių sąvašynai prie tinklinės tvoros neišmindžioti. Ir vėl leisis 550-uoju plentu. Ir vėl grįš atgal. Važiuodamas Farmingtono–Šiproko automobilių sraute,

nervingai laikydamasis nustatyto apylinkės greičio, vos neužmigs iš nuobodulio. Kartkartėmis paskambindamas budėtojui ir raportuodamas, kad rūpestingai stebi technikos kiemą ir kad ten ramu.

– Vienuoliktasis tikrina technikos kiemą, – pranešė Čy. – Viskas ramu. Jokių įsilaužimo ženklų.

– Kadangi esi plente penki penkiasdešimt, – pasakė budėtojas, – pasižiūrėk, kas dedasi septintajame–vienuoliktajame. Ką tik skambino dėl tvarkos pažeidimo.

Čy greitai apsisuko 180 laipsnių. Nuobodulį pakeitė nesmagumas, apimdavęs visuomet, kai reikėdavo tramdyti girtą. Arba du girtus. Arba nesvarbu, kiek girtų laužytų tvarką Šiproko septintajame–vienuoliktajame.

Tačiau automobilių aikštelėje priešais universalią parduotuvę buvo ramu – tuščia, išskyrus ten stovinčius seną sedaną „Dodge“ ir sunkvežimį. Jokių girtų. Viduje girtų taip pat nebuvo. Moteris už kasos aparato skaitė vieną iš tokiose parduotuvėse parduodamų tabloidų. Žalios spalvos antraštė skelbė: „Visa teisybė apie Liz Teilor svorio numetimą“. Kita – „Abi Siamo dvynės nėščios. Kaltinamas ministras“. Paauglys sukinėjosi aplink šaldytuvą rinkdamasis sodos vandens skardines.

– Kas atsitiko? – paklausė Čy.

Paauglys, pasijutęs kaltas, padėjo atgal išsirinktą „Pepsi“. Kasininkė nuleido laikraštį. Ji buvo vidutinio amžiaus navahė. Iš Didžiojo Namo klano, prisiminė Čy, pavarde Gorman ar Rilman, ar panašiai. Angliška pavardė iš šešių raidžių. Bunker. Volker. Tomas.

– Ką? – paklausė ji.

– Kažkas pranešė apie tvarkos pažeidimą. Kas atsitiko?

– O, – atsakė moteris iš Didžiojo Namo klano, – čia šlaistėsi girtuoklis. Kur jūs buvote?

– Ar jis pridarė žalos?

– Tai buvo ji, – patikslino moteris, – senoji ledi Džordž. Ji nuėjo, kai tik išgirdo mane skambinant policijai.

Kasininkės pavardė buvo Gorman, dabar Čy aiškiai prisiminė, tačiau jis jau galvojo apie senąją ledi Džordž.

– Kuriuo keliu ji nuėjo?

– Tiesiog nuėjo, – pasakė ponia Gorman, neaiškiai parodydama ranka. – Nežiūrėjau. Rinkau jos išvartytas skardines.

Čy nuskubėjo ieškoti senosios ledi Džordž. Jis ją gerai pažinojo. Buvusi liudytoja jo tirtoje automobilio vagystės byloje – daug padėjusi liudytoja. Vėliau, kai pagal orderį dėl užpuolimo jis ieškojo vieno iš jos anūkų, ji ir vėl jam padėjo. Nusiuntė berniuką į nuovadą, kad pasiduotų. Be kita ko, ji buvo iš Susiliejančių Upių klano, kuris susijęs su Čy tėvo klanu, o tai juos darė giminaičiais. Čy buvo išauklėtas niekad nepamiršti gentainių.

Ieškojo jos važinėdamas 550-uoju plentu bei gretutinėmis gatvėmis. Rado sėdinčią ant drenažo vamzdžio, įkalbėjo lipti į policijos automobilį ir nuvežė namo, kur atidavė jaunai sunerimusiai moteriai, kaip spėjo, jos anūkei. Tada grįžo ir rado, kad technikos kieme niekas neliesta. Bent jau žvelgiant nuo kelio atrodė neliesta. Tačiau žvelgiant nuo kelio buvo neįmanoma pastebėti, jog kažkas atrakino pakabinamą vartų spyną. Apie tai jis išgirdo kitą dieną atvykęs į darbą.

Kapitonas Largas – didžiausias rėksnys – vaikščiojo kaip reta tylus, o tai buvo bloga lemiantis ženklas.

– Ekskavatorius, – pasakė Largas. – Štai ką jie šįkart pavogė. Sveriantį apie tris tonas. Šviesiai geltoną. Didelį daiktą. Pasakiau Zahui, kad praėjusią naktį tą vietą stebėjo vienas iš mano geriausių vyrų – pareigūnas Džimas Čy. Pasakiau Zahui, kad tai tikriausiai dar vienas atvejis, kai pamirštama užsirašyti, kam paskolinta. Ar žinai, ką jis pasakė?

– Ne, sere, – atsakė Čy. – Man budint niekas jo nevogė. Visą laiką važinėjau pro šalį – pirmyn ir atgal.

– Tikrai, – pasakė Largas. – Kaip gražu, – jis ištraukė lapą iš per budėjimą registruojamų įvykių segtuvo ant savo stalo. – Kaip malonu tai girdėti, nes, žinai, ką man pasakė Zahas? Jis pasakė, – Largas pakėlė balsą visa oktava: „O! praėjusią naktį ekskavatorius buvo pavogtas nė šuniui nesulojus. Apie tai mums papasakojo vaikinas iš degalinės kitoje gatvės pusėje“. – Largo balsas vėl skambėjo įprastai. – Degalinės savininkas stovėjo ir žiūrėjo, kaip anie išvažiuoja.

– Oho, – pratarė Čy, manydamas, kad viskas turėjo vykti tuomet, kai jis buvo septintajame–vienuoliktajame.

– Tas Zahas tikras komediantas. Jis sakė, tikriausiai aš manau, kad pavogti didelį geltoną ekskavatorių stebint vienam mano policininkų, tai tas pat, kas nuo kojoto nuslėpti mėnulio patekėjimą.

Čy paraudo. Jis neturėjo ką į tai atsakyti. Kažką panašaus girdėjo, tik kitais žodžiais. Kažką apie slapčia nuo gaidžio patekančią saulę. Mėnulio patekėjimas be staugiančio kojoto buvo toks pat neįmanomas, o kojotą prilyginus Largo policijai išėjo puikus netiesioginis įžeidimas. Navaho negalima vadinti kojotu. Blogesnis dalykas jam būtų tik kaltinimas badu marinant artimuosius.

Lapą su įvykio aprašymu Largas įteikė Čy. Tai patvirtino, ką sakė Zahas:

Pareiškėjas Dilbertas Tsosis pranešė pareigūnui Šorčiui, kad aptarnaudamas klientą „Texaco“ degalinėje apie 22 val. pastebėjęs vyrą, nuimantį grandines nuo technikos kiemo vartų kitoje 550-ojo plento pusėje. Jis matė, kaip sunkvežimis per vartus į kiemą tempia plačiadugnį vilkiką. Pareiškėjas Tsosis sakė apytikriai po penkiolikos minučių pastebėjęs sunkvežimį išvažiuojant pro vartus ir tempiant mechanizmą, kurį jis apibūdino kaip ekskavatorių arba kokią nors griovių kasimo mašiną, pakrautą ant vilkiko. Jis sakė apie tai nepranešęs policijai, nes manęs, jog genties darbuotojai atvyko pasiimti įrenginių, įvykus kokiai nors avarijai.

– Tai turėjo vykti tuo metu, kai aš ieškojau senosios ledi Džordž, – paaiškino Čy, dėl Largo veido išraiškos skubėdamas nupasakoti paskutinius epizodus.

– Grįžk prie darbo, – pasakė Largas, – palik visa tai. Ekskavatoriaus ieškos seržantas Bineilis. Nebekliudyk šiai paieškai.

Toks buvo antradienio rytas ir tikriausiai tai būtų buvusi blogiausia savaitės diena, jei Čy, pravažiuodamas pro „Texaco“ degalinę 550-ajame plente, nebūtų pamatęs Dilberto Tsosio, kraunančio padangas. Tvarkyti šį reikalą buvo pavesta Bineiliui, tačiau Čy, retkarčiais pirkdavęs iš Tsosio benzino, nematė nieko peiktina, jeigu sustos ir pasikalbės.

– Ne, – pasakė Tsosis. – Nė vieno nemačiau taip gerai, kad atpažinčiau. Tačiau galima buvo matyti, kad vienas iš jų yra *dene* – aukštas, liesas navahas. Dėvėjo kaubojaus skrybėlę. Pažįstu daug tokių, kurie dirba

technikos kieme. Jie ateina pas mane iš automato atsigerti „Coca-Colos“ ir nusipirkti saldumynų. Nė vienas iš jų nebuvo mano pažįstamas, todėl bežiūrėdamas pagalvojau, kad keistu laiku atėjo į darbą. Pamaniau, kad jie kažką pamiršo, todėl atvyko pasiimti. Pamatęs ekskavatorių, pamaniau, kur nors trūko vamzdis. Vandentiekio avarija, – Tsosis gūžtelėjo pečiais.

– Nė vieno nepažinai?

– Buvo prastas apšvietimas.

– Vaikiną sunkvežimyje esi kada matęs?

– Ne sunkvežimyje, – patikslino Tsosis, – sunkvežimį vairavo liesasis navahas. Tas vaikinas jį sekė iš paskos sedanu. Dviejų durų „Plymouth“. Apie 1970–1971 metų laidos. Tamsiai mėlynas, tačiau su jo kėbulu kažkas daryta. Dešinysis priekinis sparnas buvo bespalvis. Atrodė baltas arba pilkas. Gal gruntuotas. Visur daugybė dėmių, kaip ruošiantis perdažyti.

– Vairuotojas nebuvo navahas?

– Navahas vairavo sunkvežimį, o *belagana* – „Plymouth“, ir buvo baltasis. Menkai jį apžiūrėjau. Jie man visi vienodi. Tepastebėjau strazdanas ir saulės nudegimą.

– Aukštas ar žemas?

Tsosis susimąstė.

– Vidutinio ūgio. Greičiau žemas ir storas.

– Plaukų spalva?

– Buvo su kepure. Beisbolo kepure su snapeliu.

Visa tai būtų buvę nesvarbu, nes šio reikalo ėmėsi Bineilis ir Tsosis jam jau buvo papasakojęs ne tik tai, bet tikriausiai ir daugiau, tačiau šeštadienio rytą Čy pamatė dviejų durų „Plymouth“.

Tamsiai mėlyną apie 1970 metų modelį. Važiuojantį 550-uoju plentu Šiproko link. Prasilenkdamas pamatė

netinkantį priekinį sparną ir gruntinių dažų dėmes ant durų, taip pat baltąjį vairuotoją su beisbolo kepure. Daug negalvodamas Čy apsisuko 180 laipsnių per nelygią skiriamąją juostą.

Jis vairavo Džanetos Pit automobilį. Tiksliau, jis dar nebuvo Džanetos Pit. Už „Buick Riviera" Džaneta paliko rankpinigius firmai, prekiaujančiai geros kokybės naudotais automobiliais Farmingtone, ir paprašė Čy jį išbandyti. Penktadienį ji turėjo vykti į Fyniksą, o grįžusi pirmadienį norėjo užbaigti sandorį.

– Manau, kad apsisprendžiau, – pasakė jam Džaneta, – jame yra viskas, ko man reikia, ir nuvažiuota tik keturiolika tūkstančių mylių, ir kaina atrodo prieinama, o dar už mano seną „Datsun" duoda tūkstantį dolerių. Regis, tai sąžininga.

Tūkstantis už „Datsun" Čy atrodė gerokai daugiau negu sąžininga, kad nekeltų įtarimo. Džanetos „Datsun" buvo tikras laužas. Tačiau, aišku, Džaneta nepasiduos atkalbinėjama. Apie „Buick" ji sakė: „Absoliučiai gražus". Kai kalbėdavo apie tą automobilį, advokatės Džanetos Pit nelikdavo, pasirodydavo pasigėrėjimu ir entuziazmu spinduliuojanti mergina, ir dėl to pati Džaneta tapdavo „absoliučiai graži".

– Gražiausi mėlyno pliušo apmušalai. Kaip man patinka ta spalva. Tamsiai mėlyna išorė su skoninga plonyte juostele žemai šonuose, ir chromo blizgesys kaip tinka, – dėl tokio susižavėjimo ji jautėsi truputį kalta. – Šiaip man chromas nepatinka, – sakė ji, – bet šis... – Pečiais ir veidu ji padarė judesį, sumenkinusį tokį neatitikimą skoniui, – ... bet šis... kaip jis man patinka.

Ji nutilo, stebėdama Čy, iš mergaitės atvirsdama advokate.

– Pamaniau, gal galėtum jį išbandyti. Tu nuolat prie vairo, gerai nusimanai apie automobilius. Jeigu sutiksi ir nebus didelių variklio gedimų ar ko nors panašaus, aš galėčiau...

Šį siaubingą sakinį ji paliko nebaigtą. Čy paėmė raktelius ir pasakė, kad, be abejo, jam bus malonu jai padėti. Nors tai nebuvo visa tiesa. Jeigu ir būtų rimtų variklio gedimų, pasakęs apie juos, Džanetai Pit jis nepradėtų labiau patikti. O Čy norėjo patikti. Jis domėjosi ja. Jis domėjosi advokate. Tiksliau tariant, jam buvo įdomu, ar Džaneta Pit arba kita moteris galėtų užpildyti tą tuštumą, kurią, jautė, jo gyvenime palieka Meri Lendon.

Buvo penktadienio vakaras. Šeštadienio rytą jis nuvarė „Buick" į Bernio Tso garažą ir pakėlė ant stovo. Bernis nebuvo sužavėtas.

– Keturiolika tūkstančių mylių. Koks šūdas! – pasakė Bernis, – pažvelk į žymes ant padangų ir štai čia, – Bernis pasuko dardantį kardaną. – Arizonoje nėra įstatymo, baudžiančio už kilometražo atsukimą, tačiau Naujojoje Meksikoje yra, – pasakė jis. – Šią lūženą ji įsigijo Naujojoje Meksikoje. Sakyčiau, jie mažumėlę prasimanė pirmąjį skaičių. Atsuko nuo keturiasdešimt arba septyniasdešimt keturių tūkstančių.

Apžiūrą baigė greičių dėže ir nuleido keltuvą.

– Vairas taip pat laisvas, – tarė jis, – ar nori, kad atidaryčiau ir pasižiūrėčiau čia?

– Galbūt vėliau, – pasakė Čy, – bus matyt, ką rasiu pavažinėjęs. Tada paliksiu jai spręsti, ar nori pakloti savo pinigus.

Taigi jis varė Džanetos Pit mėlynąjį „Buick" 550-uoju plentu Farmingtono link, niūriai registruodamas

automobilio trūkumus. Lėtai reaguoja į akceleratoriaus pedalo paspaudimą. Tai pataisoma. Tendencija traukti dešinėn stabdant. Per minkšta pakaba. Čy buvo pripratęs prie ketaus spyruoklių policijos lengvuosiuose automobiliuose ir pikapuose. Gal jai patiks minkšta pakaba, kuri irgi nebuvo tolygi – tai vertė galvoti, kad neveikia amortizatorius. Ir, kaip minėjo Bernis, laisvas vairas.

Čy, sukinėdamasis 550-ojo plento važiuojamąja dalimi Farmingtono kryptimi, matavo vairo laisvumą, kai pamatė ekskavatoriaus vagį. Ir kaip tik laisvas vairas tapo tikrąja jo nesėkmės priežastimi.

Pirmiausia pastebėjo nedažytą sparną. Artėjantis į jį automobilis, važiavęs Šiproko link, buvo apie 1970 metų laidos mėlynas sedanas „Plymouth". Prasilenkdamas pastebėjo grunto dažų dėmes ant durelių. Pakako žvilgsnio į vairuotojo profilį – jaunuoliški ilgi šviesūs plaukai kyšojo iš po tamsios kepurės su snapeliu.

Ilgai negalvodamas Čy apsisuko 180 laipsnių per nelygią kelio skiriamąją juostą ir nuvažiavo paskui „Plymouth".

Jis vilkėjo netarnybiniais drabužiais: tepaluotais džinsais ir „Coors" vasariniais marškinėliais perplėšta pažastimi. Jo pistoletas buvo saugiai užrakintas stalčiuje prie gulto sunkvežimyje, stovinčiame Šiproke. Radijo ryšio „Buick", žinoma, nebuvo. Toli gražu ne persekiojimo automobilis. Jis tiesiog norėjo pasekti, kur važiuoja ekskavatoriaus vagis, išnaudoti menkiausią progą. „Plymouth" per daug neskubėjo. 550-ajame plente jis nusuko į kairę, į šalutinį kelią, vedantį į Kirtlendo kaimelį, kirto San Chuano tiltą, dar kartą pasuko

į purviną kelią ir ėmė kilti į stalkalnį Navahomeino ir Keturių Kampų elektrinės link. Čy iš paskos važiavo per ketvirtį mylios, kad neprisirytų „Plymouth“ dulkių ir kad nesukeltų įtarimo. Tačiau kai pasiekė statų šlaitą, ekskavatoriaus vagis pajuto esąs sekamas. Jis pradėjo važiuoti kur kas greičiau, keldamas dulkių debesis, ir per šalavijų krūmus pasuko į prastai išlygintą šunkelį. Čy sekė, spausdamas „Buick“, priversdamas jį šokčioti per kauburius, laviruodamas, kai kelio vėžės imdavo traukti šonan. Dėl dulkių jis per vėlai pamatė, kad „Plymouth“ dar kartą staigiai pasuko į dešinę. Čy užgulė stabdžius, pradėjo slysti šonu, išlygino ratus, sumažino laisvą vairo eigą ir padarė posūkį. Tačiau truputį per vėlai.

Op! Dešinysis ratas atsimušė į akmenį. Kairysis įsisuko į šalavijus. Čy skaudžiai trenkėsi galva į mėlynu pliušu aptrauktas „Buick“ lubas. Dar kartą trenkėsi į lubas. Per dulkių tumulus matė akmenis, kurių geriau reikėjo vengti, todėl įnirtingai suko laisvą vairą, kol pajuto smūgį, pajuto, kaip kažkas trenkėsi į priekį ir automobilis ėmė čiuožti. Pasibučiavus su lubomis skrybėlė nusmuko žemai ant kaktos.

Puikusis Džanetos Pit „Buick“, kraipydamasis šonais, šalavijų krūmuose arė automobilio pločio vagą, kol sustojo, supamas dulkių debesies. Čy išsiropštė lauk.

Automobilis atrodė prastai, tačiau ne taip prastai, kaip galėjo. Priekinis kairysis ratas pakrypęs horizontaliai – nulūžo ratą laikiusios šakės. Lūžus ašiai būtų daugiau bėdos. Kita žala, Čy manymu, buvo nedidelė: įbrėžimai, įlenkimai ir įdrėskimai. Plonąją juostelę, kuria ypač žavėjosi Džaneta Pit, Čy rado nuplėštą medžio šakos už penkiolikos jardų krūmuose. Juostelę

rūpestingai padėjo ant užpakalinės sėdynės. Pabėgusio „Plymouth“ sukelti dulkių sūkuriai sklaidėsi toli virš stalkalnio krašto. Čy žvelgė į dulkes, galvodamas apie naują bėdą: kaip reikės parvilkti „Buick“. Galvojo apie tas penkias šešias mylias, kurias pėdins iki telefono ir apie tuos septynis aštuonis šimtus dolerių, kuriuos paklos „Buick“ remontui. Galvoti apie tai buvo kur kas maloniau, negu šias naujienas pranešti Džanetai Pit.

„Absoliučiai gražus, – sakė Džaneta Pit. – Aš jį įsimylėjau. Toks, kokio visada troškau“. Šiuos žodžius jis prisimins vėliau. Dabar jo akys lydėjo nykstančius dulkių kamuolius, tačiau galva dirbo stengdamasi įsiminti ekskavatoriaus vagies išvaizdą: profilį, raupų subjaurotą smakrą, plaukus, kepurę. Stovėjo apimtas pasididžiavimo. Anksčiau ar vėliau jis tą vaikiną suras.

Apie vidurdienį, kada „Buick“ partempė į Bernio Tso garažą, atrodė, kad suras greičiau. Tą „Plymouth“ Tso buvo matęs – kartą teko buksyruoti. Jis šį tą žinojo ir apie ekskavatoriaus vagį.

– Visa, kas vejasi, išsiveja, – džiaugsmingai tarė Čy. – Viskas išsilygina.

– Nesakyčiau, – pratarė Tso, – kiek tau kainuos išlyginti šį „Buick“?

– Sakau, sugausiu tą kalės vaiką, – atsakė Čy. – Pagaliau turėsiu galimybę sugauti. Padėsiu bylą kapitonui ant stalo.

– Gal automobilį tavo mergina galėtų grąžinti pardavėjams tarusi, kad jai nepatinka priekinis ratas, – pasakė Tso.

– Ji ne mano mergina, – atsakė Čy, – ji dirba advokate DNA, Genties teisės tarnyboje. Susitikau su ja atsitiktinai pernai vasarą.

Čy papasakojo, kaip jis pričiupo vyruką, kuris pasirodė esąs Džanetos Pit klientas, ir bandė jį palaikyti Farmingtono areštinėje, kol galės apklausti, ir kaip Pit dėl to širdo.

– Kieta kaip vinis, – sakė Čy. – Ne mano skonio. Nebent ką nors užmuščiau ir man reikėtų advokato.

– Neįsivaizduoju, kaip tu jį sugausi, juk tiek nedaug apie jį žinau, – pasakė Tso. – Nežinau net jo vardo. Prisimenu tik, kad jis dirba Blanko dujų verslovės laukuose už Farmingtono. Bent jau sakė, kad dirba.

– Ir kad tu jį buksyravai, kai jam sugedo pavarų dėžė, ir jis tau sumokėjo dviem šimto dolerių banknotais. Ir jis tau liepė automobilį, kai suremontuosi, palikti prie Neikėjaus Apsukriojo atgimimo palapinės.

– Tikra teisybė, – pritarė Tso.

– Ir jis sakė, kad grąžą paliktum Apsukriajam, nes su juo dažnai matosi.

Dabar buvo šeštadienio vakaras. Neikėjaus Apsukriojo Tikroji evangelija toli nukeliavo nuo tos vietos prie Hogbeko, iš kur Tso buksyravo „Plymouth“. Tačiau buvo gana nesunku jį surasti pasiklausinėjus aplinkui. Neikėjus į keturių ratų priekabą pasikrovė palapinę, elektrinius vargonus ir patraukė į pietryčius, palikdamas prie telefono stulpų prismeigtus arba lipnia juostele ant parduotuvių vitrinų prilipintus lapelius, kad visi išalkę Dievo žodžio gali jį surasti tarp Nagizio ir Dzilič-Nei-Ou-Dič-Hi mokyklos.

4

Sutemos tą sauso rudens šeštadienį leidosi iš lėto. Saulė seniai paniro žemiau vakarų horizonto, bet plonas aukštų kamuolinių debesų sluoksnis vis dar gaudė jos įkypus spindulius, mesdamas raudonus atspindžius ant šalavijų krūmų jūros, nusidriekusios į šiaurę nuo Nagizio prekyvietės. Spinduliai margą Neikėjaus Apsukriojo atgimimo palapinės drobę nuspalvino blyškiais rudais ir rožiniais atspalviais, o leitenanto Liphorno tamsiai rudą veidą nudažė ryškiai raudonai.

Liphornas senu įpročiu pikapą pasistatė toliau nuo automobilių sangrūdos prie palapinės, atsuko priekiu, kad iškilus reikalui ar pareigos šaukiamas būtų pasiruošęs. Tačiau Liphornas nebuvo tarnyboje. Jis niekada daugiau nebebus tarnyboje. Ėjo dvi paskutinės galutinių trisdešimties dienų atostogų savaitės. Joms pasibaigus, prašymas atsistatydinti iš Navahų genties policijos bus iškart patenkintas. Tiesą sakant, jis jau buvo atsistatydinęs. Jautė, tarsi viskas liko toli toli. Išnyko tolumoje. Kitas gyvenimas kitame pasaulyje,

nieko bendra neturintis su žmogumi, dabar stovinčiu raudonoje spalio saulėlydžio šviesoje ir laukiančiu, kol iš Tikrosios evangelijos atgimimo palapinės pasigirs garsai, reiškiantys pamaldų pertrauką.

Prie Neikėjaus Apsukriojo atgimimo bažnyčios jis atvyko, kad pradėtų paiešką. Kur pasidėjo moteris su brūkšneliu? Kodėl ji atsisakė itin rūpestingai paruoštų vaišių ir akivaizdžiai laukto vakaro? Nors atrodė, kad tai nesvarbu, iš tiesų buvo priešingai. Viskas kažkaip – to jis išties negalėjo suprasti – reiškė atsisveikinimą su Ema. Laukdama brangaus svečio, Ema irgi būtų ruošusi tokias vaišes. Dažnai ruošdavo. Liphornas to negalėjo paaiškinti, tačiau mintyse jis neaiškiai siejo Emą ir tą moterį, kuri, galimas daiktas, buvo visiškai kitokia. Savo likusias galutinių atostogų dienas jis skirs tai moteriai surasti. Todėl atvyko čia. Kartu ir genamas nuobodulio bei seniai kamuojančio smalsumo, ir ieškodamas priežasties, kaip pabėgti iš namų Vindouroke, pabėgti nuo jų keliamų prisiminimų.

Kad ir kas būtų atvedę, jis buvo čia, pačiame rytiniame Navahų rezervacijos pakraštyje, daugiau nei šimtas mylių nuo namų. Esant palankioms aplinkybėms, norėtų pasikalbėti su vyru, kurio egzistavimas jam kėlė nerimą. Jis norėjo užduoti klausimus, į kuriuos tas vyras galėjo neatsakyti, kita vertus, galėjo nieko nereikšti, jeigu ir atsakytų. Alternatyva galėjo būti sėdėjimas namie bandant skaityti dėl fono įsijungus televizorių. Tačiau jausmas, kad Emos nebėra, niekad neapleisdavo. Pakėlęs akis jis pamatytų R. C. Gormano graviūrą, Emos pakabintą virš židinio. Dėl graviūros jie ginčydavosi. Jai patiko, jam – ne. Jo ausyse vėl skambėtų žodžiai. Ir Emos juokas. Ir visur, kur pažvelgdavo,

būdavo tas pat. Tuos namus reikėtų parduoti arba sudeginti. Tokia buvo *dene* tradicija. Reikia palikti namus, kuriuos apsėdo mirusieji, kitaip tave patį apsės vaiduokliai ir tu mirsi. Išmintingi buvo jo tautos senoliai ir šventieji žmonės, tautą išmokę Navahų kelio. Tačiau jis tęs tą beprasmišką žaidimą. Jis suras tą moterį. Jei dar gyva, ji nenorėtų būti surasta. Jei mirusi – nebesvarbu.

Staiga pasidarė šiek tiek įdomiau. Atsirėmęs į pikapo dureles stebėjo palapinę, klausėsi iš jos sklindančių garsų, tyrinėjo žemę (dar vienas jo įprotis). Jis atpažino kitą pikapą, pastatytą taip pat kaip ir jo už kitų automobilių. Tai buvo kito genties policininko sunkvežimis. Asmeninis Džimo Čy automobilis. Vadinasi, Čy taip pat čia atvyko neoficialiai. Nejau tapo atgimusiu krikščioniu? Sunku tuo patikėti. Kiek Liphornas prisiminė, Čy buvo Neikėjaus Apsukriojo priešingybė. Čy buvo *hatačali*. Giedotojas. Arba greitai toks taps, nes žmonės pradėjo jį samdyti atlikti gydomąsias apeigas. Liphornas smalsiai žvilgtelėjo į pikapą. Vakaro prieblandoje buvo sunku pasakyti, ar jame kas nors sėdėjo. Ką čia galėtų veikti Čy?

Iš palapinės sklido muzika. Keistai stiprus garsas, tarsi grotų ansamblis. Tačiau viską stelbė vyriškas balsas, per mikrofoną traukęs himną. Pats laikas eiti į palapinę.

Visas ansamblis pasirodė besą du žmonės. Neikėjus Apsukrusis, stovintis už daikto, panašaus į juodą plastmasinę klaviatūrą, ir liesas gitaristas mėlynais languotais marškiniais bei pilka fetrine skrybėle. Neikėjus giedojo per ketvirtį colio atitraukęs burną nuo mikrofono, rankomis stipriai ir ritmingai spaudinėdamas klavišus. Auditorija, linguodama ir plodama, giedojo kartu.

– Jėzus myli mus, – traukė Neikėjus. – Ir tai mes žinome. Jėzus myli mus. Visur.

Neikėjus žvelgė į Liphorną, tyrinėdamas akimis, vertindamas. Gitaristas taip pat nuo jo nenuleido akių. Jo skrybėlė kažkur matyta. Kaip ir pats vyras. Veidus, o ir visa kita Liphornas gerai įsimindavo.

– Mes to nenusipelnėme, – giedojo Neikėjus, – tačiau jam nesvarbu. Jo meilė su mumis. Visur.

Giesmės žodžius Neikėjus sustiprindavo ritmingu trinkčiojimu per klavišus. Savo žvilgsnį jis nukreipė nuo Liphorno į senyvą moterį vieliniais akinių rėmeliais, kuri šoko užsimerkusi ir linguodama, per daug apimta jausmo, kad pastebėtų patekusi į elektros laidų raizginį, jungusį Neikėjaus garso stiprintuvą su generatoriumi už palapinės. Aukštas vyras plonais ūsiukais, stovintis prie kalbėtojo pakylos, pastebėjo Neikėjaus susirūpinimą. Jis greitai priėjo ir išvedė moterį. „Trečiasis komandos narys“, – spėjo Liphornas.

Muzikai nutilus, Neikėjus vyrą pristatė kaip šventąjį Tafoją.

– Jis apačas. Neslėpdamas sakau jums, – tarė Neikėjus. – Džikarila. Tačiau tai nieko bloga. Viešpats sukūrė apačus ir *belagana*, ir juoduosius, ir hopius, ir mus, *dene*, ir visus kitus visiškai vienodus. Jis įkvėpė šį apačą čia pažinti Jėzų. Ir jis apie tai dabar jums papasakos.

Neikėjus perdavė mikrofoną Tafojai. Po to iš termoso į plastmasinį puoduką įsipylė vandens ir nusinešė, kur stovėjo Liphornas. Tai buvo žemaūgis, kresnas, švarus ir tvarkingas vyras mažomis apvaliomis rankutėmis, apskrito protingo veido. Avėjo dailiais kaubojiškais batais. Jis ėjo grakščia, daug vaikščiojančio žmogaus eisena.

– Anksčiau niekada tavęs nesu čia matęs, – pasakė Neikėjus. – Jei atėjai išgirsti apie Jėzų, malonu. Jei ne – vis tiek malonu, – jis nusijuokė, parodydamas dantis, kurie nederėjo prie švaros simfonijos. Dviejų dantų nebuvo, vienas nulūžęs, vienas pajuodęs ir kreivas. „Vargšo žmogaus dantys, – pagalvojo Liphornas, – Navaho dantys“.

– Kadangi viskas, ką apie mane girdi, vis tiek... Jėzaus žodžiai, – pasakė Neikėjus.

– Atėjau sužinoti, ar galėtum padėti vienu reikalu, – pasakė Liphornas. Jie apsikeitė švelniu, vos susiliečiančiu navahų rankų paspaudimu, tai buvo *dene* kompromisas dėl šiuolaikinių papročių ir poreikio atsargiai elgtis su nepažįstamaisiais, kurie galiausiai galėjo pasirodyti esą raganiai. – Tačiau tas reikalas gali palaukti, kol baigsi atgimimo pamaldas. Tada norėčiau su tavimi pasikalbėti.

Ant pakylos šventasis Tafoja kalbėjo apie apačų kalnų dvasias.

– Jos kažkuo panašios į jūsų *yei*, į jūsų šventuosius žmones. Tačiau kai kurios skiriasi. Jas garbino mano tėvas, mano motina ir mano seneliai. Ir aš garbinau, kol gavau vėžį. Nereikia man jums, žmonės, pasakoti apie vėžį...

– Šventasis kol kas viskuo pasirūpins, – pasakė Neikėjus. – Ką norėjai sužinoti? Kuo galiu padėti?

– Dingo moteris, – tarė Liphornas. Jis parodė Neikėjui savo pažymėjimą ir papasakojo apie daktarę Eleonorą Fridmen-Bernel. – Ar tu ją pažinojai?

– Žinoma, – atsakė Neikėjus. – Gal trejus ketverius metus, – jis vėl nusijuokė. – Tačiau ne itin artimai. Nepavyko jos atversti į krikščionybę. Mus siejo tik

reikalai, – juoko nebeliko. – Rimtai sakai, dingo? Kas nors nešvaraus?

– Prieš porą savaičių ji išvyko savaitgaliui į Farmingtoną, ir nuo to laiko niekas apie ją negirdėjo, – pasakė Liphornas. – Kokie reikalai jus siejo?

– Ji tyrinėjo puodus. Tai buvo jos sritis. Todėl retkarčiais iš manęs nusipirkdavo kokį puodą, – smulkiame, apvaliame Neikėjaus veide atsispindėjo susirūpinimas. – Kas nors negera jai atsitiko?

– Kai žmonės dingsta, iš anksto niekad nežinai, – atsakė Liphornas. – Po kurio laiko paprastai jie atsiranda, o kartais ne. Mes norime išsiaiškinti. Ar esi puodų vertelga?

Liphornas atkreipė dėmesį, kaip nuskambėjo jo klausimas, tačiau net nespėjus patikslinti („Ar prekiauji puodais?“) Neikėjus tarė:

– Aš tik pamokslininkas. Tačiau kartais galiu parduoti puodų. Pasitaiko labai dideli pinigai. Kartą netoli Činlio žmogus, kurį apkrikštijau, davė man puodą. Neturėjau pinigų, ir jis pasakė, kad Gelape galiu puodą parduoti už trisdešimt dolerių, – Neikėjus vėl nusijuokė, džiaugdamasis puikia atmintimi. – Gerai atsimenu, nuėjau į tą vietą Reilroud aveniu ir už puodą gavau keturiasdešimt šešis dolerius, – šypsodamasis Liphornui, jis sudėjo rieškutes. – Viešpats veda, – pasakė jis, – kartais ne visai teisingai, tačiau veda.

– Todėl tu dabar ir eini jų kasti?

– Tai prieš įstatymą, – pasakė Neikėjus šypsodamasis, – esi policininkas, galiu lažintis, kad žinai. O dėl manęs, tai žmonės retkarčiais man atneša puodų. Kelis kartus per atgimimo pamaldas papasakojau apie bičiulį man atnešusį puodą, kurį pardavęs turėjau visai

savaitei degalų, ir pasklido gandas tarp naujai atgimusiųjų, kad puodai mane savaitei aprūpina pinigais degalams. Taigi ir dabar, ir anksčiau, kai jie neturi pinigų ir nori paaukoti, atneša man po puodą.

– Moteris Fridmen-Bernel juos perka?

– Dažniausiai ne. Pirko tik kartą ar du. Sakė norinti kai ką pamatyti iš to, ką gavau pamokslaudamas prie Činlio arba Menifarmso. Bet ką iš Činlio senvagės apylinkių. Ir iš šių vietų aplink Čekerbordą, ir jeigu nukeliaučiau iki Jutos Blafo, Montesumos upelio, Meksikanhato. Iš tų vietovių.

– Ar puodus jai palaikydavai?

– Už tai, kad galėdavo apžiūrėti, ji šiek tiek sumokėdavo, tačiau dažniausiai nepirkdavo. Tik apžiūrėdavo. Patyrinėjusi porą valandų per didinamąjį stiklą grąžindavo. Kažką užsirašydavo. Pagal mūsų susitarimą turėjau tiksliai žinoti, iš kur jie yra.

– Kaip tau tai pavykdavo?

– Sakiau žmonėms: „Kai atnešate Viešpačiui paaukoti puodą, tai turite tiksliai žinoti, kur jis rastas“. – Neikėjus nusišypsojo Liphornui savo plačia šypsena. – Dėl to žinau, kad puodas rastas teisėtai. Iškastas ne vyriausybės žemėje.

Liphornas susilaikė nuo komentarų.

– Kada paskutinį kartą su ja mateisi?

Atsakymas turėjo būti „rugsėjo pabaigoje“ arba panašus. Liphornas žinojo datą iš Fridmen kalendoriaus, tačiau vargu ar Neikėjus tai prisimins.

Neikėjus iš marškinių išsitraukė smarkiai aptrintą kišeninį kalendorių ir versdamas pirštu susirado reikiamą lapelį.

– Tai buvo praėjusį rugsėjį, dvidešimt trečiąją.

– Daugiau nei prieš mėnesį, – pasakė Liphornas. – Ko ji norėjo?

Apskritas Neikėjaus veidas buvo susimąstęs. Jam už nugaros pamokslavusio šventojo Tafojos tenoras kilo į ekstazę. Pasakojo, kaip atgimimo palapinėje prie Dalsio senasis pamokslininkas pakvietė Tafoją išeiti į priekį ir padėjo rankas kaip tik „ant tos vietos, kur odos vėžys ėdė mano veidą. Ir pajutau, kaip užplūdo gydanti jėga..."

– Gerai, – pratarė Neikėjus, labai iš lėto tardamas žodžius. – Ji grąžino puodą, kurį iš manęs buvo gavusi pavasarį. Tiksliau, dalį puodo. Tai nebuvo sveikas puodas. Ji norėjo apie jį žinoti viską, ką žinojau aš. Kai ką jau buvau jai pasakojęs, ir ji buvo pasižymėjusi užrašų knygutėje. Tačiau apie viską dar kartą klausinėjo. Iš ko jį gavau, ką sakė puodą radęs žmogus, ir panašiai.

– Kur tai įvyko? Kur jūs susitikote, ir kaip atrodė ta jos užrašų knygutė?

– Susitikome Ganade, – atsakė Neikėjus. – Aš ten gyvenu. Grįžau iš pamaldų prie Kemerono ir radau jos raštelį su prašymu paskambinti. Tai esą svarbu. Paskambinau jai į Čako kanjoną. Jos nebuvo namie, todėl palikau žinutę, kada vėl būsiu Ganade. Kai grįžau, ji jau manęs laukė, – Neikėjus trumpam nutilo. – Užrašų knygutė? Palauk, prisiminsiu. Nedidelis oda aptrauktas daiktas. Pakankamai mažas, kad tilptų į marškinių kišenę. Kaip tik marškinių kišenėje ją ir nešiojosi.

– Ir ji norėjo su tavim pasikalbėti apie tą puodą?

– Labiausiai norėjo sužinoti, kur rastas.

– Kokia tai buvo vietovė?

– Felos ranča, tarp Blafo ir Meksikanhato.

– Privačioje žemėje, – pasakė Liphornas visiškai neutraliu balsu.

– Viskas teisėta, – tarė Neikėjus.

– Matėtės labai trumpai, – pasakė Liphornas, – ir tu tik pakartojai, ką jau buvai sakęs?

– Nevisiškai. Jai kilo daug klausimų. Gal žinau, kur rasti tą žmogų, atnešusį puodą? Ar galėjo jis tą puodą rasti greičiau pietinėje nei šiaurinėje San Chuano pusėje? Ji atkreipė mano dėmesį į puodo raštus. Norėjo sužinoti, ar esu matęs ką nors panašaus.

Liphornas pajuto, kad Neikėjus jam pradeda mažumėlę patikti.

– Ir tu jai pasakei, kad į pietus nuo San Chuano to puodo anas rasti negalėjo, nes tai būtų Navahų rezervacija, o iškasti puodą toje žemėje būtų neteisėta, – Liphornas kalbėjo šypsodamasis, o Neikėjus šypsodamasis klausėsi.

– Fridmen nereikėjo sakyti ko nors panašaus, – tarė Neikėjus. – Visa tai ji gerai žinojo.

– Kuo ypatingas buvo tas puodas?

– Manau, tai vienas iš tos rūšies puodų, kuriuos ji tyrinėjo. Kiek suprantu, anasazių puodas. Visi jie man atrodo vienodi, tačiau, kiek prisimenu, šis buvo raštuotas. Tokios abstrakčios formos, žinai, nupieštos ant viršaus. Kaip tik tai, atrodė, ją domino labiausiai. Raštai buvo neaiškios spalvos. Kaip tik tokių ji manęs ir prašė ieškoti. Būtent tokio ornamento. Tarsi panašaus į Kokopelį, plono ir pasikartojančio.

Neikėjus klausiamai pažvelgė į Liphorną. Liphornas linktelėjo. Taip, jis žinojo apie Kokopelį – kuprotąjį dūdininką, Vandens Purškiką, vaisingumo simbolį. Kad ir kaip jį vadintų, jo figūra dažnai pasitaikydavo keistose piktogramose, kuriomis anasaziai ištapė uolas per visą Kolorado plynaukštę.

– Kiekvieną kieno nors atneštą puodą kaip tas – net mažytę puodo su tokiu raštu šukę – turėjau išsaugoti jai, ir už tai ji man sumokėdavo mažiausiai penkiasdešimt dolerių.

– Kas tą puodą surado?

Neikėjus dvejojo, stebėjo Liphorną.

– Negaudau puodų ieškotojų, – pasakė Liphornas. – Bandau surasti tą moterį.

– Vyras iš Pajutų klano, kurį jie vadino Amosu Švilpiku, – atsakė Neikėjus. – Gyvena tyruose, į pietus nuo Blafo, šiauriau Meksikanvoterio.

Staiga šventasis Tafoja garsiu lyg arklio balsu pradėjo šaukti „Aleliuja!“ Minia šaukė kartu su juo. Liesasis skrybėlėtas vyras kažką darė su gitara.

– Jei reikės dar ko nors, galėsiu pasikalbėti su tavimi vėliau, – pasakė Neikėjus. – Dabar prireikė mano pagalbos.

– Kada jūs matėtės paskutinį kartą? – paklausė Liphornas. – Paskutinis susitikimas?

– Na, ko gi dar? – tarė Neikėjus. Jis žengtelėjo kalbėtojo pakylos link, tačiau atsisukęs tarė. – Buvo dar kitas susitikimas. Galima sakyti, kad buvo. Per pamokslą Hogbeke, ten prie Šiproko, pas mane atėjo vyras, kuris dirba kartu su ja. Vardu... – Neikėjus niekaip negalėjo prisiminti vardo. – Nesvarbu, vis tiek jis buvo *belagana*. Anglas. Sakė norįs paimti puodą, kurį jai laikiau. Bet aš neturėjau jokio puodo. Sakė supratęs, jog turiu, arba gal puodą turi kažkas iš anapus San Chuano, netoli Blafo. Atsakiau „ne“, – Neikėjus vėl nusigręžė.

– Aukštas vyras? Blondinas. Jaunai atrodantis. Vardu Eliotas?

– Tai jis, – pasakė Neikėjus.

Liphornas palapinės gale pasistatė sulankstomą kėdę ir atsisėdo. Stebėjo, kas vyko toliau. Tyrinėjo Neikėjaus techniką ir mąstė apie sužinotus faktus, nors tai buvo nedaug.

Neikėjaus religinis susivienijimas, įsikūręs ant Čekerbordo rezervacijos ribos, vienijo apie šešiasdešimt žmonių – visi, atrodė, buvo navahai, tačiau Liphornas nebūtų lažinęsis, kad tarp jų nėra keleto iš Džikarilos rezervacijos, čia besiribojančios su navahų teritorija. Šeštadalį sudarė moterys, dauguma vidutinio amžiaus arba vyresnės. Liphorną tai truputį nustebino. Anksčiau apie tai negalvojo, nes šis kultūros aspektas jį menkai domino. Liphornas manė, kad tie, kuriuos patraukė fundamentalioji krikščionybė, turėtų būti jaunuoliai, rezervacijoje dažniausiai apsupti baltųjų religijos. Tačiau čia tai neatrodė teisybė.

Neikėjus prie mikrofono gestais rodė į šiaurę.

– Tiesiai už plento, štai ten, jeigu nebūtų sutemę, galėtumėte iš čia matyti, yra Hjuerfano stalkalnis. Mes, navahai, buvome išmokyti, kad tai vieta, kur gyveno pirmoji moteris ir pirmasis vyras ir kai kurie kiti šventieji. Kai buvau vaikas, eidavome ten su dėde nešini ryšuliu *aghalių*, įsmeigdavome tas maldos lazdeles šventovėje, kurią ten įrengdavome, ir giedodavome maldą. Nueidavome tada iki Gubernatoriaus Kablio... – Neikėjus gestu parodė į rytus. – Į tyrus už Blanko kanjono, kur pirmoji moteris ir pirmasis vyras rado *Eisdzeia Neidlihi*. Ir ten mes palikdavome keletą *aghalių*. Ir mano dėdė aiškindavo, kaip ši vieta tapo šventa. Tačiau aš jums noriu priminti Hjuerfano stalkalnį. Užsimerkite ir įsivaizduokite, kaip ta šventa vieta

atrodė, kai paskutinį kartą ją matėte. Per ją nutiestas plentas. Viršūnėje stovi naftos kompanijų pastatyti radijo bokštai. Ant mūsų šventosios žemės sužėlė ištisas antenų miškas.

Neikėjus šaukė, kiekvieną žodį pabrėždamas sugniaužto kumščio mostu žemyn.

– Daugiau nebegaliu melstis šiam kalnui. Nebegaliu, kai baltieji apstatė jo viršūnę. Prisiminkite, ką sako padavimai. Mus paliko Pasikeitimų Moteris. Ji išėjo...

Liphornas stebėjo liesąjį vyrą su gitara, ieškodamas savo atmintyje jo vietos. Tyrinėjo auditoriją, ieškodamas pažįstamų veidų, ir keletą surado. Nors retai kada dirbdavo šioje rytinėje Didžiosios rezervacijos Čekerbordo pusėje, visa tai jo nenustebino. Rezervacija užėmė didesnę teritoriją negu Naujoji Anglija, tačiau gyventojų buvo ne daugiau kaip šimtas penkiasdešimt tūkstančių. Visą gyvenimą čia dirbdamas policininku vienaip ar kitaip susitiko su daugybe žmonių. Tie penkiasdešimt ar šešiasdešimt susirinkusiųjų po nublukusiu Neikėjaus palapinės stogu išbandyti Jėzaus kelio atrodė beveik tipiniai. Vaikų buvo mažiau, negu atsivesdavo į tradicines navahų religines apeigas, jokių paauglių, porelėmis slankiojančių aplink naktinius giedotojus, nebuvo girtuoklių ir, žinoma, nė vieno, kuris atrodytų bent truputį pasiturintis. Liphornas nusistebėjo, kaip Neikėjus padengia išlaidas. Jis priimdavo visas dovanas, kokias tie žmonės dovanodavo, tačiau tai nebuvo daug. Tikriausiai bažnyčia, kuriai atstovavo, jam primoka iš kokio misijų fondo. Liphornas pagalvojo apie puodus. Iš to, ką matė „Nelson's“ kataloge, darėsi aišku, jog kai kurie puodai pajamų duodavo gerokai daugiau nei penkiasdešimt penkis dolerius. Bet

daugiausia puodų buvo menkaverčiai, ir Liphornas negalėjo patikėti, kad Neikėjus jų gautų labai daug. Nors ir visiškai atsivertę, žmonės vis tiek buvo gimę navahais. Puodus rasdavo palaidojimo vietose, o navahai beveik nuo vaikystės mokomi vengti mirusiųjų ir jausti ypatingą mirties baimę.

Neikėjus kalbėjo būtent apie tai. Arba tiksliau – rėkė. Jis griaudėjo perkūnais savo abiem mažomis švariomis rankutėmis įsikibęs į mikrofono stovą.

– Kaip aš ir jūs buvome išmokyti: kai mirė mano motina, pas mus, kur gyvenome tyruose prie Rafroko, atėjo mano dėdės ir išsinešė jos kūną, kad paslėptų, kur neranda kojotai ir krankliai, – Neikėjus trumpai nutilo, sugriebė mikrofono stovą, pažvelgė žemyn. – Jūs tai atsimenate? – staiga paklausė tyliau. – Kiekvienas čia atsimena ką nors mirštant, – Neikėjus pažvelgė aukštyn, atgaudamas ramybę ir balsą. – Ir yra tos keturios dienos, kai jūs nieko neveikiate, tik prisimenate. Ir niekas neištaria mirusiojo vardo... Kadangi iš jo nebelieka nieko, tik *čaindi* – tas vien blogį nešantis vaiduoklis. Todėl niekada nebetariu motinos vardo, – niekada daugiau, – nes tas *čaindi* gali išgirsti mane jį šaukiant, sugrįžti ir mane apsėsti. O ką galėčiau apie savo motiną pasakyti gero? Ką gero galėtume pasakyti apie savo mirusiuosius? Ką apie tai? Šventieji mūsų žmonės apie tai daug nekalbėjo. Bent jau aš to nežinau. Kai kurie *dene* žino pasakojimą apie jaunuolį, kuris nusekė mirtį ir požemio karalystėje pamatė sėdint mirusiuosius. Tačiau mano klanas nežino to pasakojimo. Ir aš manau, kad tai iš hopių tautos pasiskolinta istorija. Tai vienas iš jų tikėjimo dalykų.

Neikėjui pradėjus kalbėti Liphornui pasidarė įdomi kalbėtojo strategija. Įtikinėjimo metodai jį suintrigavo,

tačiau šiaip juose nebuvo nieko ypatinga, ir jis nukreipė dėmesį kitur. Paprasčiausiai toliau stebėjo auditorijos reakciją ir dar kartą pergalvojo, kiek nedaug sužinojo iš Neikėjaus ir ką galėtų daryti toliau, jeigu ką nors apskritai reikėtų daryti. Liphornas vėl susidomėjo kalbėtojo žodžiais. Jo gimtasis Raudonosios Kaktos klanas taip pat nežinojo tokio pasakojimo: bent jau vaikystėje, supažindinant su Navahų keliu, tokios istorijos jam nepasakojo. Apie tai dažnai girdėjo studijuodamas antropologiją Arizonos valstijoje. Buvo girdėjęs apie tai iš Vindouroko apylinkių navahų. Neikėjus greičiausiai teisus. Tikriausiai buvo ir kitų pasakojimų, kuriuos *dene* pasiskolino iš juos supusių kultūrų – pasiskolino ir vėliau perkūrė į abstrakčias filosofines sąvokas. Navahų kelias buvo skirtas gyvenimo harmonijai siekti. Mirtį jie paliko tiesiog juodai bauginančiai užmarščiai.

– Žinome pasakojimą, kaip Pabaisos Nugalėtojas įvaro Mirtį į savo požemio namų kampą, tačiau palieka ją gyvą. Be mirties nebūtų vietos kūdikiams, jauniems žmonėms. Tačiau galiu jums pasakyti didesnę tiesą nei ši, – Neikėjaus balsas vėl perėjo į šauksmą.

– Jėzus nepaliko Mirties gyvos. Aleliuja! Šlovinkime Viešpatį! – Neikėjus ėmė šokti ratu ant pakylos, šaukdamas pats ir sulaukdamas pritarimo šūksnių iš minios. – Kai mes einame per mirties slėnį, jis su mumis, štai ko Jėzus moko. Mes nenuplaukiame į tamsią naktį, nepasiduodame šlykščiam vaiduokliui. Mes žengiame už mirties. Einame į laimingą pasaulį. Einame, kur nėra alkio. Nėra kančios. Nėra girtuoklių. Nėra kovos. Nepamatysite giminių, išbėgančių čia tiesiai ant plento. Einame į pasaulį, kuriame paskutinis yra

pirmas, o vargšai yra turčiai, ligoniai – sveiki, o aklieji praregi...

Pabaigos Liphornas nebegirdėjo. Per nukarusį palapinės kraštą nėrė į tamsą. Trumpam sustojo, kad akys priprastų prie tamsos, įkvėpė vėsaus, gryno aukštikalnių oro. Užuodė dulkių ir šalavijų kvapus. Sukrėstas prisiminė dieną, kai Emos kūną parsivežė iš ligoninės.

Kas tada įvyko Gelape, ką pasakė gydytojas, jam tebeatrodė nerealu. Buvo apstulbęs. Emos broliai atvyko pas jį pasikalbėti, ir jis pasakė žinąs, kad Ema norėtų būti palaidota tradiciškai.

Broliai nuvežė Emos kūną į jos motinos namus netoli Mėlynosios Properšos bendruomenės namų, Juodojo stalkalnio pakraštyje. Jos senoji teta kūną apiplovė krūmų pavėnėje, iššukavo plaukus ir aprengė geriausiu mėlyno velveto sijonu, ant kaklo užkabino senovinius moliūgo pumpurų karolius, pirštus apmaustė žiedais. Visą susupo į antklodę. Liphornas sėdėjo trobelėje ir stebėjo. Emos broliai kūną pernešė į sunkvežimio kėbulą ir nuvažiavo keliuku uolų link. Sugrįžo vieni maždaug po valandos ir išsimaudė apvalančioje prakaito pirtyje. Jis nežinojo, ir niekada nesužinos, kur ją paliko. Kažkur uolos plyšyje. Aukštai. Apsaugotą sausuolių rastais nuo plėšrūnų. Paslėptą nuo visų. Jis dar pabuvo dvi tylias gedulo dienas. Tradicija reikalavo keturių, kad velioniui pakaktų laiko kelionei į mirties užmarštį užbaigti. Dvi dienos buvo viskas, ką galėjo ištverti. Jis juos paliko.

Ir ją paliko. Bet užteks apie tai.

Čy pikapas tebestovėjo, ir Liphornas priėjo prie automobilio.

– *Ya te'eh*, – tarė Čy pasisveikindamas.

– *Ya te*, – atsakė Liphornas, atsiremdamas į automobilio dureles. – Kas tave atvedė į šventojo Neikėjaus Apsukriojo atgimimo pamaldas?

Čy papasakojo apie ekskavatoriaus vagystę, nesėkmingas gaudynes ir apie tai, ką jam sakęs Tso, kur galėtų rasti ekskavatoriaus vagį.

– Tačiau nemanau, kad ateis šįvakar, – pasakė Čy, – jau vėlu.

– Ruošiesi nueiti ir paklausti Neikėjaus, kas tas vyrukas? – paklausė Liphornas.

– Padarysiu tai, – atsakė Čy, – kai tik baigsis pamokslas ir kai pamatysiu žmones, kurie išeis iš palapinės.

– Manai, Neikėjus tau pasakys nepažįstąs šio vyruko, o jam praneš, kad yra ieškomas?

Stojo ilga tyla.

– Galbūt, – pratarė Čy, – vis tiek, manau, reikia surizikuoti.

Liphornas nieko neatsakė. Jis irgi būtų taip nusprendęs. Reikėjo duoti navahui laiko. Eiti ten nereikėjo skubėti.

Nereikėjo skubėti ir jam, nors grįžo į palapinę. Pasiklausys Neikėjaus pamokslo pabaigos ir pamatys, kiek aukojama pinigų. Kiek bus atnešta, jei kas nors atneš, puodų. Liphornas pamanė, kad, ko gero, sužinojo truputį daugiau, nei tarėsi iš pradžių. Kažkas padėjo prisiminti. Liesasis navahų gitaristas buvo tas pats vyras, kurį matė padedant Maksei Deivis prie Čako kanjono kasinėjimų. Rado atsakymą į nedidelį klausimą. Krikščionis navahas nebijos pažadinti seniai išmirusių anasazių *čaindi*. Aiškėjo įdomios sąsajos: vyras, kuris Čake mokslo labui kasinėjo puodus, kartu dirbo

žmogui, kuris teoriškai teisėtai pardavinėjo puodus, o vyras, kuris pardavė teoriškai teisėtą puodą, susijęs su žmogumi, pavogusiu ekskavatorių. Visiems žinoma, kad tokie ekskavatoriai – itin naudingi mechanizmai rausiant anasazių griuvėsius, griaunant jų kapus.

Kaip tik tuo momentu, kai iš tamsos žengė į palapinę, mintimis jis aprėpė visą situaciją.

Pajuto, kad būtinai reikia išsiaiškinti. Daktarės Eleonoros Fridmen-Bernel dingimas iki šio jam buvo kažkas įdomaus – keistenybė. Dabar pajuto neaiškią grėsmę. Jis niekada nebuvo visiškai tikras, kad tą moterį suras. Dabar pradėjo abejoti, ar beras ją gyvą.

5

– Atmink, berniuk, – senelis Frenkas Semas Neikėjus vis sakydavo Čy, – kai pavargsti lipdamas į statų kalną, pradedi galvoti, kaip malonu leistis nuo kalno. – Neikėjus navahų maniera norėjo pasakyti, kad viskas gyvenime išsilygina. Čy manė, kad tai teisinga, kaip ir daugelis jo senelio aforizmų. Čy nesėkmę pakeitė sėkmė.

Ankstų pirmadienio rytą San Chuano apskrities šerifo pavaduotojas, kuris irgi skaitė raportą apie pavogtus plačiadugnį vilkiką bei ekskavatorių, veždamas orderį mažumėlę pasiklydo. Privažiavimo keliu jis pasuko į „Southern Union" siurblinės sklypą, kuriame atrado paliktą vilkiką. Ekskavatorius, paaiškėjo, buvo iškrautas, užvedus nuvairuotas apie dvidešimt jardų ir tikriausiai laikinu pandusu įstumtas į sunkvežimio kėbulą. Ant užpakalinių automobilio ratų uždėtos beveik naujos „Dayton Tire and Rubber" padangos, kuriomis Farmingtone prekiavo vienintelis pardavėjas, o Široke niekas neprekiavo. Pardavėjas nesunkiai prisiminė, kam jas pardavė. Per mėnesį vienintelės sunkvežimio

padangos parduotos Farmingtono firmai „U-Haul". Kompanija turėjo tris krovininius automobilius dvigubais užpakaliniais ratais. Dviem automobiliams neseniai uždėtos „Dayton" padangos. Vienas išnuomotas Farmingtono baldų fabrikui. Kitas, su įrengta motorine gerve, išnuomotas Džo B. Neilsui, a/d 770, Acteka, apmokėjus „Mastercard" kortele.

Neilsas Farmingtono policijai buvo žinomas. Kartą įkliuvo girtas prie vairo, ir to pakako, kad būtų pareikalauta pranešti, kur dirba. Policija turėjo duomenis, kad jo darbovietė „Wellserve, Inc." – subrangovas, prižiūrintis „Gasco" vamzdynų sistemą. Tačiau tai buvo ankstesnė jo darbovietė, kurią Neilsas paliko rugsėjį.

Visas šias geras naujienas Čy sužinojo atsitiktinai. Rytą praleido besisukiodamas Redroke, sunerimęs, ką pasakys Džanetai Pit, kai ši grįš iš Fynikso, ir laukdamas liudytojo, kurį privalėjo pristatyti į FTB biurą Farmingtone. Pristatęs liudytoją dvi valandas anksčiau laiko, jis stabtelėjo Šiproko būstinėje, kur išgirdo pirmąją pusę naujienų apie vilkiką. Popietę praleido Tyknosposo apylinkėse, ieškodamas vaikino, sulaužiusio jo svainiui koją. Nepasisekė. Grįžęs baigti darbo dienos į Šiproką, jis susidūrė su po pamainos išeinančiu Bineiliu.

– Atrodo, pagavome tavąjį ekskavatoriaus vagį, – pasakė Bineilis. Ir jis Čy papasakojo apie tai, ko šis dar nežinojo. – „U-Haul" mums praneš, kai pasiims vilkiką.

Čy tai pasirodė kvaila.

– Manai, grąžindamas vilkiką, grąžins ir ekskavatorių? – paklausė Čy. – Kitaip nebus įrodymų. Kuo jį apkaltinsi?

Bineilis, kaip ir kapitonas Largas, apie tai jau buvo galvojęs.

– Mes jį išsikviesime. Pasakysime, kad yra liudininkas, matęs išvežant ekskavatorių. Galime tai susieti su išsinuomotu sunkvežimiu ir, jeigu jis bendradarbiaus ir pasakys mums, kur yra ekskavatorius, mes jį priversime įskųsti savo draugužį. Tada jam kaltinimą sušvelninsime, – Bineilis patraukė pečiais, netikėdamas, kad tai duos kokių nors apčiuopiamų rezultatų, ir pridūrė. – Geriau negu nieko. Vis tiek dabar laukiame žinių iš „U-Haul". Gal jį sugausime su ekskavatoriumi automobilyje.

– Abejoju, – pasakė Čy.

Bineilis sutiko. Jis išsišiepė.

– Geriausia, jeigu būtum jį sugavęs, kai spruko su ekskavatoriumi pro vartus.

Iš nuovados Čy paskambino į Pit biurą. Pokalbį susiplanavo papunkčiui. Pirmiausia, kad atsirastų nors kokia galimybė atsisakyti „Buick", pasakys jai, kad automobilis turėjo daugybę trūkumų. Tačiau panelės Pit biure nebuvo, dar nebuvo grįžusi iš Fynikso. Ji paskambino ir pranešė, kad užtruks dar vieną dieną.

Puiku. Čy pajuto didžiulį palengvėjimą. Išmetė „Buick" iš galvos. Galvojo apie ekskavatoriaus vagį, kuris rengėsi pasprukti. Galvojo, ką jam šeštadienio vakarą sakė pamokslininkas.

Pamokslininkas sakė nežinąs vyro, kuriam priklauso dėmėtasis automobilis, vardo. Lyg ir buvo girdėjęs jį vadinant Džodžiu, o gal Džoju. Jis manė, kad vyriškis dirba Blanko sklype – gal „Southern Union Gas" kompanijoje, o gal ir ne. Tas vyras kartais jam atnešdavo puodų, kuriuos pamokslininkas kartais nupirkdavo.

Paskutinį kartą, kai matėsi, vyriškis paklausė, ar nenupirktų, jei atnešiąs, visos krūvos puodų.

– Ir aš jam pasakiau, gal nupirkčiau, o gal ir ne. Tai priklausys nuo to, ar turėsiu pinigų.

– Taigi jis arba sugrįš, arba ne.

– Manau, sugrįš, – tada sakė pamokslininkas, – pasakiau jam, jeigu negalėsiu nupirkti aš, tai žinau, kas galės.

Ir jis papasakojo Čy apie antropologę, ir tai nuvedė pastarąjį prie leitenanto Liphorno. Plepus žmogelis buvo tas pamokslininkas.

Čy sėdėjo savo dengtame sunkvežimyje šalia gluosnių, augančių aplink policijos automobilių aikštelę. Jis jautė palengvėjimą, tačiau kartu ir įtampą. Bauginantis susitikimas su Džaneta Pit atidėtas bent jau iki rytdienos. Kai susitiks, jis norėtų jai papasakoti, kaip pričiupo dėl visko kaltą vyruką. Nepanašu, kad pasiseks pričiupti. Largo sprendimas, jeigu užtektų kantrybės, buvo protingas, nors tai vis dėlto neleistų surašyti kaltinamojo akto. Nepaisant to, ką nusikaltėlis padarė Čy, nusikaltimas palyginti smulkus. Visiškai nudėvėtos įrangos, kainuojančios gal dešimt tūkstančių dolerių, vagystė. Vargu ar pakankamas pagrindas sukelti ant kojų visą policiją, kad rinktų įkalčius. Panašu, jog ekskavatoriaus vagis išsisuks. Nebent surastų išnuomotą sunkvežimį su pakrautu ekskavatoriumi. Kur jis galėtų būti?

Čy persėdo į kitą sėdynės pusę, palinko prietaisų skydelio pusėn, susimąstė. Neilsas buvo puodų ieškotojas. Tikriausiai jis nusižiūrėjo ekskavatorių, kad galėtų iškasti laidojimo vietas, kur rastų daugybę puodų. Tokius ekskavatorius, pašalinę kaušo dantis, kad būtų

mažiau žalos, mielai naudojo profesionalai. O iš to, ką sakė pamokslininkas, matyti, kad Neilsas nusprendė tapti profesionalu. Jis turėjo rasti kokius nors griuvėsius. Iš Neilso žodžių pamokslininkui panašu, kad tikrai bus radęs didmeninį puodų sandėlį. Todėl pagrįsta prielaida, kad ekskavatorių Neilsas pavogė kasinėti.

Tai buvo lengvas klausimas. Sunkus klausimas – kur?

Gluosnių šakos, kybančios už Čy pikapo langų, prasidėjus rudeniui, pageltonavo. Stengdamasis atpalaiduoti smegenis, kurį laiką jis žiūrėjo į šakas. Tiesą sakant, jis turėtų žinoti kai ką, kas jam padėtų. Kas nutiko su vilkiku? Pavogė, o vėliau grįžo, kad su juo nutemptų ekskavatorių. Paskui paliko, nes sunkvežimis labiau tiko. Tą naktį, kai pavogė vilkiką, ekskavatorius dar nebuvo pataisytas. Tiksliau, buvo taisoma „variklio galvutė". Jie paėmė vilkiką ir iškart grąžino, kai tik ekskavatorius buvo paruoštas darbui. Viskas atrodė ganėtinai kvaila. Tačiau Čy patikrino ir įsitikino, kad kitą dieną tuo vilkiku buvo planuojama nuvilkti darbui įrenginius į Berntvoterį. Ekskavatoriaus vagis buvo gerai informuotas, kas vyko remonto dirbtuvėse. Įdomu, tačiau ėjimas šia linkme nesiūlė jokios išeities.

Išeitį parodė kiti atsakymai. Kodėl apskritai reikėjo vogti vilkiką? Kodėl nebuvo galima paprasčiausiai anksčiau išsinuomoti iš „U-Haul" sunkvežimio ir juo išsivežti ekskavatorių? Ir užuot vogus, kodėl neišsinuomojus paties ekskavatoriaus? Kai Čy viską gerai apmąstė, atsakymai susisiejo. Išnuomotą sunkvežimį lengva susekti, todėl ekskavatoriaus vagis vengė rizikos, kad sunkvežimį, vykdant vagystę su įsilaužimu, kas nors pamatys. Išnuomotą ekskavatorių taip pat

būtų lengva susekti. Tačiau nebūtų prasmės ieškoti, jeigu pasinaudojus ekskavatorius būtų grąžintas. Taigi kodėl?.. Disciplinuota Čy mintis skverbėsi gilyn. Vilkikas buvo reikalingas vietoj sunkvežimio, nes sunkvežimio nebuvo galima įstumti, kur reikėjo ekskavatoriaus. Gal ta kasinėjimo vieta kur nors, iš kur ekskavatoriaus nebeįmanoma ištraukti? Žinoma. Ji turėjo būti kur nors dugne, ir tai paaiškina, kam Neilsas išsinuomojo sunkvežimį su motorine gerve. Ekskavatorių nuleisti stačiu kanjono šlaitu gali būti visiškai įmanoma, bet ištraukti jį nelieka nė menkiausios galimybės.

Čy iššoko iš automobilio ir greitai nužingsniavo į nuovadą, iš kur paskambino į „Wellserve, Inc." biurą Farmingtone. Taip, jie perduos policijai šulinių priežiūros maršruto žemėlapį. Ir prižiūrėtojas pažymės Neilso tvarkomus šulinius.

Kai Čy išvyko iš „Wellserve" ant kitos sėdynės pasidėjęs sulankstytą žemėlapį, iki saulėlydžio dar buvo likę trys valandos. Po to patekės priešpilnis. Gera naktis dirbti puodų ieškotojui, ir gera naktis jų ieškoti. Jis sustojo prie šerifo biuro ir susižinojo, kas ir kur šiąnakt patruliuoja. Jeigu Neilsas išvyks už rezervacijos ribų, jį areštuojant prireiks šerifo pavaduotojo. Čy pasuko per San Chuano upės slėnį, pervažiavo nedidelį naftininkų miestelį Bliumfildą. Pasibaigus slėniui, kelias ėjo per neaprėpiamus šalavijų krūmynus, kuriais apaugusi visa Blanko plynaukštė. Prisiminė skaitęs, jog, kažkieno apytikriais duomenimis, visoje Kolorado plynaukštėje rasta daugiau kaip šimtas tūkstančių anasazių gyvenviečių ir tik kelios iškasinėtos, o žemėlapyje tepažymėta keli tūkstančiai. Tai negalėjo būti neįmanoma. Jis spėjo,

kad Neilsas vykdamas savo maršrutu rado gyvenvietes ir nutarė jas apiplėšti. Čy ir pats žinojo kai kurias gyvenvietes. Jis žinojo, kas priviliojo anasazius. Uolos, taip atsisukusios, kad sugaudydavo saulės spindulius žiemą, o vasarą sudarydavo šešėlį, pakankamai potvynio sąnašų maistui auginti ir vandens šaltinis. Ypač juos traukė vanduo.

Pirmiausia jis išžvalgė Largo kanjoną, tada Blanko kanjoną, o po to – Džeisio kanjoną. Rado dvi neseniai kasinėtas vietas. Tačiau nieko nauja, ir nebuvo ieškomų padangų atspaudų. Toliau, pasukęs šiaurėn, patikrino Gubernatoriaus kanjoną, Ladžeirą ir Vakueros senvagę į rytus nacionalinėje Karsono girioje. Nieko nerado. Tada šoktelėjo vakarų kryptimi, važiuodamas 44-uoju Naujosios Meksikos plentu kur kas didesniu negu leidžiamas greičiu. Dienos šviesa blėso – plynas, be debesų rudens dangus vakaruose žėrėjo neryškia varine šviesa. Jis patikrino keletą kanjonų prie Očoensino, apsiribodamas tik privažiavimo keliais, specialiai nutiestais prie Neilso prižiūrimų dujų šulinių ir siurblinių.

Apie vidurnaktį, pabaigęs tikrinti kelius, vedančius iš Starleiko siurblinės, jis važiavo lėtai, kiekvienoje galimoje sankryžoje prožektoriumi ieškodamas vėžių pėdsakų. Apsuko ratą aplink žemėlapyje pažymėtą Baltojo Arklio ežero prekyvietę. Kirto kontinentą skiriančią liniją ir įvažiavo į drenažo griovių tinklą, išvagojusį Čako stalkalnį. Ir vėl nieko nerado. Grįžo ir apsuko ratą per Čako senvagę, pasirinko žvyrkelį, vedantį į šiaurę Nagizio prekybos centro link.

Už Bitonitsosio senvagės sustabdė kelio viduryje pikapą. Tingiai išlipo, nusirąžė, uždegė prožektorių, norėdamas patikrinti ar posūkyje į privažiavimo kelią

nepaliktos vėžės. Jis stovėjo mėnesienoje žiovaudamas, kreidos kelio dulkės atspindėjo prožektoriaus šviesą. Buvo aiškiai matyti šviežios dvigubos vėžės – beveik naujų „Dayton“ padangų piešinio atspaudai.

Čy laikrodis rodė 2:04 po vidurnakčio. 2:56 jis rado vietą, kur galbūt prieš tūkstantį metų gyveno nedidelė anasazių šeimų grupė, kuri statė vieną šalia kito akmeninius būstus, kūrė gyvybinę erdvę ir mirė. Daugiau kaip mylią Čy nuėjo pėsčias. Pikapą paliko prie siurblinės ir pėsčiomis nusekė dvigubomis vėžėmis. Siurblinė buvo pastatyta aptarnavimo kelio atšakos pabaigoje, jeigu tos dvi per šalavijus ir kadagius išvagotos vėžės galėjo būti vadinamos keliu. Nuo čia dvigubos padangos pasuko savo keliu. Iškrypusias iš kietai suvažinėtų vėžių, jas buvo lengva sekti – nuspausti piktžolių sąvašynai, išlaužyti krūmai ir aštrus sutrintų šalavijų kvapas.

Vėžės vedė per ilgą nuolydį, todėl, Čy spėjimu, turėjo greitai baigtis. Jis ėjo tyliai ir atsargiai, užgesinęs prožektorių, mėnulio, kybančio už jo peties, apšviestu lauku. Lėtas siurblinės variklio zirzimas slopo su kiekvienu žingsniu. Sustojo pasiklausyti garso, kurį turėjo kelti dirbantis ekskavatorius. Išgirdo staugiant kojotą, paskui – kitą. Pirmasis staugė už jo, antrasis – ant kalvagūbrio jam iš dešinės. Buvo plėšrūnų medžioklės metas, su visais smulkiais naktiniais graužikais, išlindusiais iš urvų vilioti savo mirties.

Sunkvežimio nematė, kol priėjo per penkiasdešimt pėdų. Pačioje kalno keteroje Neilsas jį įstūmė priekiu į kadagių krūmus. Kabinos durys paliktos atviros, juodas kvadratinis rėmas su pandusu, naudotu ekskavatoriui iškrauti, buvo savo vietoje. Čy įsitempęs spoksojo, klausėsi, vienu metu jausdamas nejaukumą, egzaltaciją

ir susijaudinimą. Švarko kišenėje susirado pistoletą. Šiaip jau Čy nemėgo pistoletų ir tas, kurį nešiojo davęs policininko priesaiką, nebuvo išimtis. Tačiau dabar sunkus, kietas metalas rankoje ramino. Jis priėjo prie sunkvežimio, atsargiai žengdamas kiekvieną žingsnį, sustodamas pasiklausyti. Kabina neužrakintomis durimis buvo tuščia. Vielos lynas nuo gervės nuleistas šlaitu žemyn ir neįtemptas. Jeigu ekskavatorius apačioje, o jis ten turėjo būti, variklis nedirbo. Buvo beveik visiškai tylu. Iš užnugario jis galėjo girdėti silpną siurblinės variklio gausmą. Kojotai tylėjo. Oras šlaitu kilo aukštyn, ritosi per veidą, dvelkdamas vėsa.

Kaire ranka laikydamasis lyno, Čy pradėjo leistis šlaitu žemyn. Jis sekė ekskavatoriaus išmintu taku, bandydamas išlaikyti svorį ant kojų ir išvengti triukšmo, kurį sukeltų slysdamas.

Šlaitas buvo per daug status. Jis pradėjo slysti. Kelias pėdas nuslydo, bet ir vėl atgavo pusiausvyrą. Tada atsigulė ant nugaros, veidu į dulkes, sulaikęs kvėpavimą, keikdamas tą triukšmą, kurį sukėlė. Klausėsi, ranka spausdamas lyną. Čia, kalvagūbrio apačioje, nebesigirdėjo tolimo siurblinės variklio gausmo. Kažkur toliau kairėje nuo jo suviauksėjo kojotas, jam atsakė kitas. Jis pamatė ekskavatorių, vos žymų per krūmus. Variklis tylėjo. Mėnulis apšvietė ekskavatoriaus kabinos stogą, kaušą ir sulenktą valdymo kraną. Matyt, Neilsas išsigandęs dingo. Tai buvo nesvarbu. Jis rado sunkvežimį, kuriuo čia atvežtas ekskavatorius. Dokumentai patvirtins, kad sunkvežimį išsinuomojo Neilsas.

Čy sugriebė lyną ir permetė laisvą ranką, kad pakiltų stačias. Pirštai užčiuopė svetimus drabužius. Ir sagą. Kietą kaulą ir šaltą riešo odą. Čy keturpėsčias atšoko į šalį.

Žmogus gulėjo visiškame kadagių šešėlyje veidu žemyn ir galva į šlaito viršų – jo kairė ranka siekė lyno. Čy pamatė, kad tai vyras. Valdydamasis po ištikusio sukrėtimo pritūpė, o kai nusiramino, palinko į priekį ir pačiupinėjo riešą.

Negyvas. Miręs gana seniai ir jau sustingęs. Jis pasilenkė prie lavono ir pašvietė prožektoriumi. Nepanašus į Neilsą. Tai buvo navahas. Jaunas, trumpai apsikirpęs vyras mėlynais languotais marškiniais, kurių nugaroje dvi dėmės. Čy pamėgino vieną paliesti pirštu. Sukietėjusi. Sukrešėjęs kraujas. Panašu, kad šauta du kartus. Į nugaros vidurį ir truputį aukščiau klubo.

Čy užgesino prožektorių. Pagalvojo apie šalimais plevenančią vaiduoklę navaho sielą. Kažkur netoliese slankiojo *čaindi*, įkūnydamas visą blogį, kuris gyvavo mirusiajame. Bet visiškoje tamsoje nebuvo kada galvoti apie *čaindi*. Kur Neilsas? Tikėtiniausias dalykas, kad labai toli nuo čia. Tačiau kodėl jis paliko sunkvežimį? Šis navahas turėjo būti vienas iš tų, su kuriais Neilsas vogė ekskavatorių. Gal navahas vairavo sunkvežimį, o Neilsas atvyko savo automobiliu. Keista, tačiau įmanoma.

Čy atsargiai nusileido kelis likusius jardus iki kalvos apačios. Visiška tamsa. Mėnulį užstojo kalvos šlaitai. Vos užteko atspindimos šviesos matyti, kur statai koją. „Vagių irštva", – pagalvojo Čy. Jie kovojo. Neilsas išsitraukia pistoletą. Navahas bėga. Neilsas šauna į jį. Netikėjo, kad Neilsas tebebūtų čia arba kur nors netoliese. Tačiau pirmyn žengė atsargiai.

Net ir eidamas itin atsargiai, jis vos nesuklupo ant maišo. Juodo plastikinio maišo, kokius parduoda mažose dėžutėse po dvylika įkloti į šiukšlių dėžes. Čy atraizgė

viela užrištą maišą ir rankomis apčiupinėjo. Molinių indų fragmentai, kaip ir tikėjosi. Tarp jo ir ekskavatoriaus buvo krūva tokių maišų. Čy praėjo pro juos pasižiūrėti, kas ekskavatoriuje, stovinčiame aukštai iškeltu kaušu virš griovio, kurį kasė nedideliame krūmais apaugusiame kauburyje. Aplink iškasą primėtyta plokščių akmenų. Kadaise tie akmenys buvo anasazių gyvenvietės siena. Kol neužsidegė prožektoriaus, kaulų nepastebėjo.

Jų buvo visur. Raktikaulis, šlaunikaulis, kaukolės dalis, šonkauliai, keturi penki sujungti stuburo slanksteliai, dalis pėdos, apatinis žandikaulis.

Nors Džimas Čy buvo šiuolaikinis vyras, tačiau išauklėtas pagal navahų tradicijas. Aplink buvo tiesiog per daug mirties. Per daug sielų vaiduoklių prikelta. Atšoko nuo iškasos, negesindamas prožektoriaus ir nebepaisydamas atsargumo. Viena, ko troško, tai dingti iš čia kuo toliau. Išnirti į saulės šviesą. Pajusti apvalančiosios prakaito pirties karštį. Būti apsuptas gydančių, gaivinančių vaiduoklių nuvarymo apeigų garsų. Jis pradėjo kopti šlaitu aukštyn, prisitraukdamas lynu.

Panika praėjo. Pirmiausia jis apžiūrės ekskavatoriaus kabiną. Greitu žingsniu, pasišviesdamas prožektoriumi, priėjo prie jos. Jis patikrino metalinę plokštelę su serijiniu numeriu ir Navahų nacionalinio kelių departamento numerį ant ekskavatoriaus šono. Po to prožektoriaus šviesos spindulį nukreipė į kabiną.

Ten, pasviręs šonan ir atsirėmęs į kitas dureles, sėdėjo žmogus. Jo atmerktose akyse atsispindėjo Čy prožektoriaus šviesa, kairė veido pusė buvo juoda, ir tai turėjo būti kraujas. Tačiau Čy galėjo įžiūrėti jo ūsus ir pakankamai daug veido, kad suprastų, jog surado Džo Neilsą.

6

Liphornas į namus Vindouroke grįžo gerokai po vidurnakčio. Nevargo su šviesa. Iš rieškučių vonioje atsigėrė vandens, sulankstęs drabužius sudėjo ant kėdės prie lovos (kur taip dažnai Ema sėdėdavo ir megzdavo arba skaitydavo, arba darydavo tūkstančius kitų savo pamėgtų smulkių darbelių). Jis apsuko lovą devyniasdešimties laipsnių kampu, kad iš ryto, pravėręs akis, matytų kitus vaizdus. Tai sugriovė jo įprotį pabusti su mintimi apie Emą ir visa tai, kas būdavo paskui. Iš savosios lovos pusės jis persikraustė į Emos pusę ir taip ištrynė tą kažkada malonų įpratimą prieš pasineriant į miegą paliesti ją ranka.

Dabar jis gulėjo ant nugaros, jausdamas nuovargį, atpalaidavęs raumenis, ir galvojo apie maistą Eleonoros Fridmen-Bernel šaldytuve, nuo tų minčių pereidamas prie jos susitarimo su Neikėjumi patikrinti atneštus puodus, o tada – prie Neikėjaus nupasakotos užrašų knygutės. Jos bute kišeninės užrašų knygutės odiniais viršeliais nebuvo pastebėjęs, tačiau ji galėjo būti bet kur

kambaryje. Tečeris neatliko tikros kratos. Ilgoje kelionėje namo iš Hjuerfano stalkalnio per Čekerbordą jis galvojo, kodėl Eliotas neužsiminė, kad Fridmen jį siuntė susitikti su Neikėjumi ir paimti puodo. Ši nesėkminga misija Eliotui turėjo būti įprastas dalykas. Kodėl ją nutylėjo? Prieš padarydamas kokias nors išvadas, Liphornas nugrimzdo į miegą, pabudo jau išaušus.

Išsimaudė duše, apžiūrėjęs veidą nusprendė, kad kelias dienas dar gali vaikščioti nesiskutęs, pusryčiams išsikepė kiaušinienės su dešra, jautė tokią pačią kaltę, kad pažeidė dietą, kaip ir tada, kai Ema būdavo išvykusi lankyti savo šeimos. Perskaitė šeštadienio paštą ir Gelapo „Independent". Įsijungė ir vėl išjungė televizorių. Stovėjo prie lango, žvelgdamas į rudens rytą. Be vėjo. Dangus giedras. Tylu, išskyrus sunkvežimį, važiuojantį Trečiuoju navahų keliu. Mažas Vindouroko miestelis išėjo sekmadienio atostogų. Liphornas pamatė dulkėtą stiklą – šito Ema nepakęsdavo. Pasiėmęs iš indaujos skepetaitę nublizgino lango stiklą bei kitų langų stiklus. Netikėtai priėjo prie telefono ir paskambino į Čako kanjoną.

Telefono skambučiai tarp išorinio pasaulio ir Čako dar neseniai keliaudavo Navahų ryšio kompanijos telefono linijomis. Iš Kraunpointo į šiaurės rytus laidai klaidžiojo banguotomis pievomis, dažniausiai pritvirtinti prie tvoros stulpų, o atskiri telefono stulpai būdavo statomi tik tada, kai reikiama kryptimi nebuvo tvoros. Sistemai grėsė tie patys pavojai kaip ir rančos tvorai, prie kurios priraišioti laidai. Sužėlę krūmai, žiemos pūgos, sudžiūvę sausuoliai, paklydę galvijai griovė tvoras ir traukė ryšio linijas. Kalbant balsas kartais pradėdavo tolti pagal vėjo dažnius. Tačiau neseniai

šią sistemą atnaujino. Skambučiai dabar nukreipiami į Santa Fė, du šimtus mylių į rytus, iš ten siunčiami į palydovą, iš kurio perduodami į signalą priimančią lėkštę Čake. Kosminio amžiaus technologija, kaip ir ją sukūrusi Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija, dažnai neveikdavo. O jei ir veikdavo, balsai, būdavo, pagal vėjo greitį čia priartėja, čia vėl nutolsta. Šiandiena nebuvo išimtis.

Iš pradžių stiprus moters balsas vėliau pradėjo plaukti į erdvę. Ne, Bobo Lunos nėra. Nėra prasmės skambinti jo numeriu, nes neseniai mačiusi, kaip jis išvažiavo. Sugrįžtant nematė.

O Maksė Deivis?

– Palaukite minutėlę, ji galbūt dar miega.

Galų gale ankstus sekmadienio rytas.

Maksė Deivis jau buvo atsikėlusi.

– Kas? – paklausė ji. – Atsiprašau, vos jus girdžiu.

Liphornas Maksę Deivis girdėjo puikiai, tarsi ji būtų stovėjusi šalia.

– Liphornas, – pakartojo, – navahų policininkas, kuris pas jus lankėsi prieš kelias dienas.

– O, ar jūs ją radote?

– Nepasisekė, – atsakė Liphornas. – Gal atsimenate jos odinę mažą užrašų knygutę? Greičiausiai nešiodavosi kišenėje.

– Užrašų knygutę? Kaipgi, atsimenu. Ji visad užsirašinėdavo, kai dirbo.

– Ar žinote, kur ją laiko? Kai nesinešioja su savimi.

– Neturiu supratimo. Tikriausiai kur nors stalčiuje.

– Ar seniai ją pažįstate?

– Visą laiką. Nuo tada, kai baigėme studijas.

– Ir daktaras Eliotas?

Maksė Deivis nusijuokė.

– Mes esam kaip viena komanda, tikriausiai taip jūs pasakytumėte. – Ir kiek pagalvojusi, kad Liphornas gali neteisingai suprasti, pridūrė. – Profesine prasme. Mes esame tiedu žmonės, kurie ketina parašyti anasazių bibliją. – Ji vėl nusijuokė. Garsas bangavo artyn tolyn. – Po Rendelo Elioto ir manęs anasazių tyrinėti nebebus prasmės.

– O Fridmen-Bernel? Ji nėra jūsų komandos narė?

– Ji dirba kitoje srityje, – atsakė Deivis. – Ji domisi keramika. Mes – žmonėmis, o ji – puodais.

Jiedu su Ema buvo nusprendę įsirengti telefono aparatą virtuvėje. Pakabinti ant sienos šalia šaldytuvo. Stovėdamas čia ir klausydamasis Maksės Deivis, Liphornas įdėmiai apžvelgė kambarį. Buvo švaru. Nesimatė jokių nešvarių arba paliktų indų. Švarūs langai, švari kriauklė, švarios grindys. Liphornas pasilenkė į priekį, kiek leido telefono ragelio laidas, ir iš kėdės nugarėlės išpešė užkištą servetėlę. Jis naudojo ją valgydamas kiaušinienę. Kol lankstė servetėlę, laikė ragelį prie ausies.

– Ketinu pas jus atvykti – pasakė jis. – Norėčiau pasikalbėti. Ir su Eliotu, jeigu jis neišvykęs.

– Vargu, – pasakė Maksė, – sekmadieniais jis dažniausiai kasinėjimo vietose.

Tačiau Eliotą rado namie, stovintį parimusį ant prieangio turėklų ir stebintį, kaip Liphornas gyvenamųjų namų kieme palieka pikapą.

– *Ya tay*, – tarė Eliotas, beveik teisingai ištardamas navahų pasisveikinimo žodžius. – Nežinojau, kad policininkai dirba sekmadieniais.

– Kai pradedi dirbti policininku, niekas to nesako, – atsakė Liphornas, – tačiau kartais prireikia.

Duryse pasirodė Maksė Deivis. Ji vilkėjo laisvais mėlynais vasariniais marškinėliais, papuoštais iš piktogramos nukopijuota figūra. Jos veidą gaubė trumpi tamsūs plaukai. Ji atrodė moteriška, protinga ir graži.

– Galiu lažintis, kad žinau, kur ji laiko tą užrašų knygutę, – pasakė Deivis. – Ar tebeturite raktą?

Liphornas papurtė galvą.

– Gausime iš centro.

Arba, pamanė jis, jei tai nepavyks, nebus sunku įeiti į butą. Pastebėjo tai, kada Tečeris rakino duris.

– Luna išvykęs, – pasakė Eliotas. – Galime patekti per galines duris.

Eliotas jas atidarė ilgais kišeninio peilio ašmenimis, paprasčiausiai įkišo ašmenis ir pakėlė jais durų velkę.

– Vidurinėje mokykloje ir kai ko gero išmoksti, – pasakė jis.

„Arba jaunimo pataisos kolonijoje“, – pagalvojo Liphornas. Jis abejojo, ar Eliotas kada nors ten buvo pakliuvęs. Neatrodė panašus į tokius. Kalėjimas mokamų mokyklų berniukams socialiai nepriimtina vieta.

Vaizdas viduje buvo toks pat kaip tada, kai lankėsi čia su Tečeriu: tas pats sudvisęs oras, tos pačios dulkės, dėžės su puodais ir netvarka. Tečeris viską patikrino paviršutiniškai, savo bandomuoju būdu ieškodamas įrodymų, kad daktarė Fridmen-Bernel yra Federalinio senienų apsaugos įstatymo pažeidėja. Dabar Liphornas rengėsi patikrinti savo metodais ieškodamas pačios moters.

– Eli rankinuką laikydavo tualetiniame stalelyje, – pasakė Maksė Deivis. Ji atidarė apatinį stalčių. – Štai čia, viduje. Atsimenu, mačiau, kaip ji, parėjusi iš darbo, čionai įmesdavo tą užrašų knygutę.

Deivis ištraukė rankinuką ir įteikė Liphornui. Tai buvo tikros odos gaminys. Liphornas jį atsegė, ten rado lūpų dažus, mažų buteliukų, pakelį becukrės kramtomosios gumos, „Tums“, mažas žirklutes, įvairių niekučių. Mažosios odinės užrašų knygelės nebuvo. Ema turėjo tris rankinukus – labai mažą, labai gerą ir labai nutrintą, kurį pasiimdavo, eidama apsipirkti darbo dienomis.

– Ji turėjo kitą rankinuką? – pusiau klausiamai pasakė Liphornas.

Deivis pritariamai linktelėjo.

– Šitas buvo jos gerasis, – ji dar pasirausė stalčiuje. – Ne čia.

Liphorno nusivylimą, kad nerado užrašų knygutės, kompensavo vos pastebimas nustebimas. Trūko prastojo rankinuko. Fridmen-Bernel savaitgaliui buvo pasiėmusi kasdieninį rankinuką. Ji pasiėmė darbinį rankinuką.

– Norėčiau sudaryti bendrą aprašą, – pasakė Liphornas. – Pasirauskite savo atmintyje. Pabandykite nustatyti, ką ji pasiėmė.

Kaip ir tikėjosi, Maksė ir Eliotas ėmė atsikalbinėti, kad iš tiesų jie Eli drabužių spintos ar turto gerai nepažįsta. Tačiau per valandą ant voko nugarėlės jie sudarė apytikrį sąrašą. Eli nepasiėmė lagamino. Ji išvyko su nedidele drobine gimnazistės kuprine. Ji tikriausiai nepasiėmė kosmetikos. Netrūko nė vieno sijono. Nė vienos suknelės. Ji išėjo tik su džinsais ir ilgarankoviais medvilniniais marškiniais.

Maksė Deivis sėdėjo ant lovos ir kruopščiai tyrinėjo sąrašą.

– Sunku ką nors pasakyti apie kojines, apatinius ar panašius daiktus. Nemanau, kad ji būtų pasiėmusi

pižamą, – judesiu parodė komodą su stalčiais. – Ten yra senoji mėlyna, kurią mačiau ją nešiojant, ir toks nunešiotas languotas komplektas, ir naujoji madinga, šilkinė, – Deivis pažvelgė į Liphorną, mėgindama nustatyti, kiek jis apie tokius dalykus išmano. – Abejoju, – paaiškino, – ar ji turėjo ketvirtą komplektą, ar būtų jį pasiėmusi.

– Gerai, – tarė Liphornas, – ar ji turėjo miegmaišį?

– Taip, – atsakė Deivis ir peržiūrėjo daiktus sandėliuke ant lentynos. – Miegmaišis irgi iškeliavo.

– Vadinasi, ji išėjo stovyklauti, – pasakė Liphornas. – Pamiegoti gryname ore. Tikriausiai ne su kitais. Greičiausiai dirbti. Su kuo ji dirba?

– Su niekuo, tiesą sakant, – tarė Eliotas, – tai buvo vieno žmogaus projektas. Ji dirbo viena.

– Atsisėskime kur nors ir pasikalbėkime apie tai, – pasiūlė Liphornas.

Jie susėdo valgomajame. Liphornas užsėdo kraštą sofos, kuri, atrodė, tuoj išsiskleis kaip lova. Deivis ir Eliotas atsisėdo ant Parko priežiūros tarnybos aptarnavimo biuro kušetės. Daug ką iš to, kas buvo kalbama, Liphornas girdėjo prieš daugelį metų Arizonos valstijos universitete. Apsvarstė, ar jiems pasakyti apie savo magistro laipsnį, bet atsisakė šios minties. Laikas, kurį būtų buvę galima sutaupyti, Liphornui dabar neturėjo jokios reikšmės. Kartais galima išlošti, apsimetant, kad žinai mažiau nei iš tikrųjų. Todėl Liphornas kantriai klausėsi, ką daugiausia pasakojo Deivis. Kaip ant Kolorado plynaukštės iškilo anasazių kultūra, išaugusi iš nedidelės grupelės medžiotojų ir sėklų rinkėjų šeimų, kurios gyvendamos žeminėse išmoko pinti krepšius ir žemdirbystės pradmenų, kaip kontroliuojant lietaus

vandenį drėkinti laukus. Tikriausiai pradėję ant ugnies džiovinamu purvu užkamšyti pintinių plyšius, jos išmoko lipdyti puodus.

– Puodai – svarbus kultūros lūžis, – įsiterpė Eliotas, – tai padidino galimybes kaupti atsargas ir atvėrė kelią menui, – jis nusijuokė. – Taip pat davė antropologijai tai, kas ilgiau išlieka nei krepšiai, kas išmatuojama bei panašiai. Tačiau jūs pakankamai apie tai žinote, tiesa?

– Kodėl jūs taip manote? – Liphornas niekad neleisdavo pakreipti kalbos taip, kad jis nebebūtų kvotėjas, nebent pats to norėtų.

– Todėl, kad jūs nieko neklausiate, – atsakė Eliotas. – Maksė ne viską aiškiai papasakojo. Arba šis pasakojimas jūsų nedomina, arba jūs viską žinote.

– Kai ką žinau, – sutiko Liphornas. – Sakėte, kad Fridmen domėjosi puodininkyste. Aiškiai matyti, kad ji domėjosi viena puodų rūšimi. Puodais su grublėta apdaila. Turbūt dar kitomis paslaptis atskleidžiančiomis detalėmis. Tiesa?

– Eli manė nustačiusi vieną ypatingą puodžių, – pasakė Eliotas, – atradusi individualų stilių.

Liphornas nieko neatsakė. Tai buvo šiek tiek įdomu. Tačiau, net atsižvelgiant į didelį antropologų susidomėjimą anasazių kultūra ir jų paslaptingu likimu, tai neatrodė labai svarbu. Eliotas iš Liphorno veido išraiškos suprato, ką šis galvoja.

– Vienas puodžius. Miręs tikriausiai prieš septynis šimtus penkiasdešimt metų, – Eliotas užsikėlė kojas ant apzulinto kavos stalelio. – Taigi, kas čia ypatingo? Ypatinga tai, kad Eli žino, kur tas puodžius gyveno. BC57 kasinėjimo vietoje, už Pueblo Bonito senvagės,

nes ten ji rado daugybę žiedžiant sudaužytų puodų. Toje vietoje turėjo būti jo dirbtuvė...

– Jos dirbtuvė, – patikslino Maksė Deivis.

– Gerai, jos, – sutiko Eliotas ir grįžo prie savo minties, neparodydamas nė menkiausio susierzinimo. Tai buvo jų žaidimo dalis, pamanė Liphornas. Elioto batai buvo dulkėti, nubraižyti, plačiais užkulniais – praktiški. Minkštos rudos odos, puikiai tinkantys ir nepaprastai brangūs.

Deivis sėdėjo pasilenkusi į priekį, norėjo, kad Liphornas suprastų.

– Niekas anksčiau nebuvo atradęs būdo, kaip susieti puodą su jį nulipdžiusiu žmogumi, niekas prieš Eli nebuvo pastebėjęs tų savitų technikų, atkartotų daugybėje BC57 puodų. Ji buvo aptikusi tai keliose kitose vietose, o dabar atrado šaltinį, iš kur jie radosi. Jai pasisekė ir kita prasme. Ši puodininkė buvo ne tik produktyvi, bet ir gera. Jos puodais prekiauta apylinkėse. Eli rado vieną puodą Selmono griuvėsiuose už San Chuano, ji taip pat manė, kad vienas toks puodas buvo iš palaidojimo vietos šalia Baltojo Namo liekanų Dičelio kanjone, ir...

Jei Eliotas ir būtų norėjęs paprieštarauti Maksei Deivis dėl tokio jo pasakojimo pasisavinimo, jo veidas to neparodė. Bet dabar jis tarė.

– Pereik prie esmės.

Maksė pažvelgė į jį.

– Taip, bet ji tuo nebuvo galutinai įsitikinusi, – pasakė Maksė.

– Gal ir ne, tačiau BC57 vietovė buvo viena iš paskiausiai pastatytų prieš visiems išnykstant. Stogo sija datuojama 1292 metais, o kai kurios medžio anglys,

rastos greičiausiai degimo krosnies vietoje, datuojamos 1298 metais. Taigi ji tyrinėjo laikus, kai visi, užgesinę ugnį, apsisuko ir išėjo. Eli buvo pradėjusi manyti, kad galėtų nustatyti, kur toji puodininkė išėjo.

– Tai iš tiesų kai kas ypatinga, – Deivis pamojavo iškeltomis rankomis. – Kur iškeliavo anasaziai? Didelė paslaptis, kurią svarsto ir stengiasi įminti visi mokslo žurnalų autoriai.

– Be kelių kitų neaiškių dalykų, – įsiterpė Eliotas. – Antai, kodėl jie statė kelius, nors neturėjo nei ratų, nei nešulinių gyvulių, kodėl jie viską paliko ir kodėl jie gyveno šioje vietoje, kur taip mažai medžių, vandens, geros žemės ir... – Eliotas gūžtelėjo pečiais. – Kuo daugiau sužinai, tuo labiau stebina.

– O tas žmogus, kuris rengėsi su ja susitikti savaitė po jos dingimo, ar žinote, kas jis?

– Lėmanas, – pasakė Deivis.

– Jis atvyko, – ji liūdnai nusišypsojo. – Labai jo gaila: jis atvyko trečiadienį, o antradienio naktį lijo. Žinote, kokie keliai čia pasidaro.

– Jis yra... – pradėjo klausti Liphornas.

– Jis didelis Eli srities autoritetas, – atsakė Eliotas.

– Jei neklystu, kai ji gynėsi daktaro disertaciją, jis buvo vertinimo komisijos pirmininkas. Dabar jis Naujosios Meksikos valstijos universiteto profesorius. Parašė dvi ar tris knygas apie mimbrus ir hohokamus bei anasazių molinių indų raidą. Aukščiausias keramikos tyrinėjimo guru.

– Eli srityje jis atitinka mūsų Diventį, – pasakė Deivis. – Ji labai stengėsi įtikinti Lėmaną, kad žino, apie ką kalba. Kaip ir mudu su Eliotu migracijos srityje turime ginčytis su savo vyriausiuoju *bončo*.

– Daktaru Dilbertu Divenčiu, – patikslino Eliotas. – Arkanzaso atsakymas Einšteinui, – jo tonas buvo pašaipus.

– Jis kai ką įrodė, – kalbėjo Maksė Deivis kategorišku balsu, – nors ir nesimokė Filipso akademijoje Ekseteryje ar Prinstone.

Stojo tyla. Pailgas, dailus Elioto veidas pabalo ir suakmenėjo. Maksė žvelgė į jį. Ką tame žvilgsnyje perskaitė Liphornas? Pyktį? Piktus kėslus? Maksė atsisuko į Liphorną.

– Atkreipkite dėmesį, kokia didelė mėlynojo kraujo panieka plebėjams. Diventis yra neabejotinas plebėjas, panašus į kukurūzų duoną.

– Ir labai dažnai klysta, – atsikirto Eliotas.

Deivis nusijuokė.

– Štai kur šuo pakastas, – pasakė ji.

– O tu suteiki žmonėms teisę klysti, jeigu jie vaikšto lopytais drabužiais, – pasakė Eliotas. Jo balsas skambėjo normaliai arba beveik normaliai, tačiau Liphornas matė įtemptus žandikaulio raumenis.

– Tuo labiau pateisinama, – švelniai ištarė Maksė. – Gal jis ką nors ir praleido, dirbdamas naktimis, kad išmaitintų šeimą. Nebuvo padėjėjų, kurie už jį būtų atlikę kasinėjimus bibliotekoje.

Į tai Rendelas Eliotas nieko neatsakė. Liphornas stebėjo. Įdomu, kur nuves ši įtampa? Buvo matyti, kad niekur. Maksė daugiau nebeturėjo ką pasakyti.

– Jūs abu dirbate kaip komanda? – paklausė Liphornas. – Tiesa?

– Daugmaž tiesa, – pasakė Deivis. – Tyrinėdami anasazius mes turime bendrų interesų.

– Kokių? – paklausė Liphornas.

– Tai sudėtinga. Iš tiesų tai apima maistą, ekonomiką, maitinimosi nukrypimus, populiacijos dydį ir panašius dalykus. Prie kompiuterio, programuodamas statistinius duomenis, praleidi daugiau laiko, negu kasinėdamas lauke. Tikra nuobodybė, nebent tuo užsiiminėti tau skirta likimo, – ji nusišypsojo Liphornui. Tai buvo tokia akinamai žavinga šypsena, jog kiek anksčiau Liphorną ji būtų sudeginusi.

– O Rendelas, – pridūrė ji, – čia daro kai ką dramatiškesnio. – Ji bakstelėjo jį alkūne: tai buvo aiškiai erzinantis gestas. – Jis kelia fizinės antropologijos revoliuciją. Ieško būdo, kaip visiems laikams išspręsti problemą, kas atsitiko su čia gyvenusiais žmonėmis.

– Populiacijos tyrimai, – žemu balsu įsiterpė Eliotas, – apima migracijas ir genetiką.

– Jei pasitvirtins, reikės perrašyti visas knygas, – pasakė Maksė Deivis, nusišypsodama Liphornui. – Eliotai nešvaisto laiko smulkmenoms. Laivyne – jie admirolai. Universitetuose – prezidentai. Politikoje – senatoriai. Kai pradedi viršūnėje, privalai taikyti aukštai. Arba visi bus nuvilti.

Liphornas jautėsi nesmagiai.

– Tai sukels problemų, – pasakė jis.

– Tačiau ne tokių, su kuriomis susiduriu aš, – pasakė Maksė. – Aš – baltoji šiukšlė.

– Maksė kiekviena proga man primena, jog gimiau su laiminga žvaigžde, – pasakė Eliotas, bandydamas šypsotis. – Tai nedaug ką turi bendra su Eli paieškomis.

– Jūs teisus, – tarė Liphornas. – Daktarė Fridmen be rimtos priežasties nebūtų praleidusi susitikimo su Lėmanu.

– Velniai rautų, ne! – atsakė Maksė. – Kaip tik tai ir pasakiau tam idiotui šerifo biure.

– Ar jūs numanote, dėl ko Lėmanas buvo atėjęs? Būtent dėl ko.

– Ji buvo parengusi jam bombą, – pasakė Maksė. – Bent mano nuomone, ji pagaliau turėjo viską apibendrinti.

Elioto veide atsirado keista išraiška. Gal skepticizmas. Arba nepritarimas. Tačiau Deivis užsidegusi kalbėjo toliau.

– Ką ji jums pasakojo?

– Tiesą sakant, nieko ypatinga, tačiau aš tai galėjau jausti. Tie dalykai brendo. Nors ji daug nekalbėjo.

– Tai neįprasta, – patikslino Eliotas, – neįprasta tarp mūsų, mokslininkų.

Liphornas buvo susidomėjęs ir tuo, kas darosi su Eliotu, ir pokalbio eiga. Dabar Elioto tonas buvo švelniai pajuokiantis. Deivis tai irgi pajuto. Ji pažvelgė į Eliotą, po to į Liphorną ir tarė jam:

– Tai tiesa. Prieš giriantis, reikia ką nors nuveikti, kad turėtum kuo girtis.

Ji tai pasakė švelniausiu balsu, nė nepažvelgusi į Eliotą, tačiau Eliotą užliejo raudonis.

– Ar manote, kad ji buvo atradusi ką nors svarbaus? – paklausė Liphornas. – Ji jums nieko apie tai nebuvo sakiusi, tačiau kažkas jus verčia taip galvoti. Kažkas ypatinga. Gal žinote kas?

Deivis atsilošė ant kušetės. Ji prikando dantimis apatinę lūpą. Lyg ir nerūpestingai padėjo ranką ant Elioto šlaunies. Ji mąstė.

– Eli buvo sužavėta, – pasakė ji, – ir laiminga. Prieš savaitę, gal kiek ankstėliau, prieš iškeliaudama, – Deivis pakilo nuo kušetės ir pro Liphorną nuėjo į miegamąjį. „Neregėtas grakštumas“, – pagalvojo Liphornas.

– Ji buvo išvykusi į Jutą. Prisimenu. Į Blafą ir Meksikanhatą ir... – iš miegamojo sklido negarsus jos balsas.

– Prie Montesumos upelio? – paklausė Liphornas.

– Taip, ji aplankė visą tą teritoriją pietiniame Jutos pakraštyje. Ir sugrįžo, – Deivis iš miegamojo atsinešė „Folgers“ kavos dėžę, – su visomis šių puodų šukėmis. – Ji padėjo dėžę ant kavos stalelio. – Manau, kad tos pačios. Bent jau prisimenu, buvo šioje dėžėje.

Dėžėje, kaip Liphornui atrodė, buvo daugiausia penkiasdešimt puodų šukių: kai kurios didelės, o kai kurios ne didesnio kaip colio skersmens.

Liphornas, nieko ypatinga neieškodamas, jas peržiūrėjo. Visos šukės buvo rausvai rudos ir visos su grublėtais ornamentais.

– Šitos, tikiuosi, padarytos jos puodininkės? – paklausė Liphornas. – Ar ji nesakė, iš kur jas gavo?

– Iš Laiko vagies, – atsakė Eliotas. – Iš puodų ieškotojo.

– Ji to nesakė, – tarė Deivis.

– Ji buvo nuvykusi į Blafą ieškoti puodų ieškotojų. Pasižiūrėti, ką jie randa. Apie tai ji tau sakė.

– Ar ji sakė, su kuriuo buvo susitikusi? – paklausė Liphornas. Čia galėjo slypėti paaiškinimas, kaip ji prapuolė. Jei ji turėjo tiesioginių reikalų su puodų ieškotoju, šis galėjo turėti savų kėslų. Galėjo pamanyti, jog pardavė jai įrodymus, dėl kurių jis gali patekti į kalėjimą. Galėjo nužudyti ją, kai ji grįžo paprašyti daugiau.

– Ji neminėjo jokių vardų, – pasakė Deivis.

– Vargu ar reikia minėti, – pasakė Eliotas. – Jei nori Blafo apylinkėse surasti puodų ieškotojus, pakanka

susirasti senąjį Hauką. Arba vieną iš jo drauguzių, arba samdomą pagalbininką.

„Blafas, – pagalvojo Liphornas, – gal reikėtų ten nuvykti ir pasikalbėti su Hauku. Tai turėtų būti tas pats Haukas. Išlikęs gyvas nuskendusio žudiko tėvas“. Užplūdo prisiminimai. Tokia tragedija giliai įsirėžia į atmintį.

– Ir dar kai ką jums reikėtų žinoti, – pasakė Deivis. – Eli turėjo pistoletą.

Liphornas laukė.

– Ji laikydavo jį toje pačioje komodoje kartu su rankinuku.

– Pistoleto ten nebuvo? – paklausė Liphornas.

– Ne, nebuvo, – atsakė Deivis. – Spėju, kad jį pasiėmė.

„Taip, – pagalvojo Liphornas, – jis turėtų nuvykti į Blafą ir pasikalbėti su Hauku“. Kiek prisiminė, tai buvo vienas iš keisčiausių žmonių.

7

Džimas Čy atsisėdo ant gulto krašto, pasitrynė kumščiais akis, atsikrenkštė, norėdamas išvalyti gerklę, pradėjo galvoti apie tai, kas trikdė jo miegą. Per daug mirčių. Sudrumsta ramybė, kaulais nusėta žemė. Nuvijo šalin tas mintis. Ar mažame jo sunkvežimio aliuminio bake pakaks vandens nusiprausti? Atsakymas – galbūt. Jam tai nebuvo naujiena. Čy seniai išmoko įveikti panašius nepatogumus. Išsivirė pasigardžiavimui kavos. Prisipylė stiklinę vandens dantims valyti, o stiklainį nuo garstyčių – apvalančiajai prakaito pirčiai, kurią rengėsi atlikti.

Nešdamasis stiklainį, popierinį indelį ir brezentą Čy nusileido prie upės. Šioje apvalančiosios prakaito pirties vietoje prie San Chuano upės tarp gluosnių jis prisirinko pakankamai sausų šakų, kad įkaitintų akmenis, indelį prisėmė švaraus, sauso smėlio, įkūrė laužą ir sukryžiavęs kojas atsisėdo. Laukė ir galvojo. Apie Džanetą Pit galvoti nesinorėjo: tikėjosi žeminančio susitikimo, kurio nei išvengti, nei pakeisti negalėjo. Apskaičiavo,

kad bet kuriuo atveju tai kainuos 900 dolerių ir dar Džanetos Pit panieka. Mintimis peršoko į praėjusią naktį: matė, kaip du nufotografuotus kūnus San Chuano apskrities šerifo padėjėjai kelia į policijos furgoną. Galvojo apie puodus, kruopščiai susuktus į laikraščius ir sudėtus į šiukšlių maišus.

Kai akmenys pakankamai įkaito ir laužas sudegė iki anglių, jis ant apvalančiosios prakaito pirties rėmo užmetė brezentą ir įsliuogė po juo. Tupėjo, giedodamas apvalančiojo apsiplovimo giesmes, kurių šventieji žmonės išmokė pirmuosius klanus, giesmes, kurios turėjo iš kūno išguiti nuovargį ir užteršimą. Jis mėgavosi sausu karščiu, jausdamas, kaip atsipalaiduoja raumenys, per odą liejasi prakaitas, varva už ausų, sušlampa nugara ir šonai. Iš stiklainio prisipylė pilnas rieškutes vandens ir šliūkštelėjo ant įkaitusių akmenų, pasinerdamas į garo kamuolį. Jis giliai įkvėpė šių karštų garų, pajuto nuo drėgmės slidų kūną. Dabar jis buvo apsvaigęs, išsilaisvinęs. Karštoje tamsoje išnyko rūpesčiai dėl kaulų ir „Buick". Čy tik jautė, kaip dirba jo plaučiai, jautė atsivėrusias poras, paklusnius raumenis, gyvybingą sveikatą. Tai buvo jo *hozro* – jo harmonija su aplinka.

Pakilęs nusimetė brezentą nuo įraudusio ir prakaitu garuojančio kūno, pajuto lengvumą galvoje ir kojose, pasijuto nuostabiai. Įsitrynė smėliu. Užkopė į savo dengtą sunkvežimį ir atsisuko dušą. Be dykumų gyventojui įprasto vandens taupymo, Čy žinojo, jog gyvenantys sunkvežimiuose privalo būti ypač atsargūs, kad kiekvieną kartą išsimuilinus skysto muilo putomis netektų gailėtis dėl tuščio vandens rezervuaro. Jis pamuilino nedidelį lopinėlį, nuplovė jį, tada pamuilino

kitą. Prausėsi skubiai, uosdamas kavos kvapą. Navaho genai jį vertė apsieiti nesiskutus gal dar savaitę, tačiau jis nusiskuto. Tai buvo būdas atitolinti, kas neišvengiama.

Susitikimą su Džaneta Pit tolino ir tai, kad sunkvežimyje Čy neturėjo telefono. Jis naudodavosi mokamais paplenčių telefonais prie universalių parduotuvių. Džanetos Pit biure nebuvo. Galbūt, pasakė sekretorė, ji nuėjo į Teisingumo rūmus, į policijos nuovadą. Rūpinosi savo naujuoju automobiliu. Čy paskambino į nuovadą. Jam paliktos trys žinutės, kad paskambintų. Dvi – Džanetos Pit iš DNA, Genties teisės tarnybos, viena – leitenanto Liphorno. Liphornas buvo ką tik skambinęs ir kalbėjęs su kapitonu Largu. Kapitonas po to paskambino Čy ir prašė perskambinti Liphornui į Vindouroką po šešių vakaro. Ar Pit paliko kokią nors žinutę? Taip, paskutinį kartą skambindama ji prašė perduoti, kad norėtų atsiimti automobilį.

Čy paskambino Pit į namus. Besiklausydamas telefono signalų nervingai barbeno pirštais. Pasigirdo spragtelėjimas.

– Atsiprašau, šiuo metu negaliu prieiti prie telefono, – sakė Pit balsas, – jei po signalo paliksite pranešimą, jums perskambinsiu.

Čy klausėsi signalo ir tylos po to. Nieko protinga negalėjo sugalvoti, todėl padėjo ragelį. Nuvažiavo iki Tso garažo. Iš tikrųjų, kaip prisiminė, žala nebuvo didelė.

Žala buvo tokia, kaip jis manė. Dulkėtas automobilis riogsojo ant Tso keliamosios „lėlytės". Priekinis ratas groteskiškai iškrypęs, apsauginių grotelių dažai nubraižyti, maži laikikliai, anksčiau laikę numylėtas

Džanetos Pit chromo juosteles, dabar styrojo be darbo. Nežymus įlenkimas duryse, smarkiai įlenktas užpakalinis sparnas, dėl ko nutrupėjo švytintys mėlyni dažai. Viskas atrodė aplamdyta ir purvina.

– Ne taip jau baisiai atrodo, – pasakė Tso, – devyni šimtai penkiasdešimt prie vienuolikos šimtų dolerių, ir bus toks kaip buvęs. Tačiau reikia pataisyti tuos gedimus, kurie buvo, kada atvarei pirmąkart, – Tso nuo rankų valėsi tepalus judesiu, kuris Čy priminė godžias užmačias. – Silpni stabdžiai, laisvas vairas, ir visa kita.

– Man reikės nedidelės paskolos, – pasakė Čy.

Tso galvojo apie tai, prisimindamas visas skolas ir pamintą draugystę. Čy jausmai, Tso atžvilgiu visuomet buvę šilti, ėmė vėsti. Jiems besikalbant prie pastato privažiavo Džanetos Pit genties technikos kiemui priklausantis sedanas. Atsidarė priekinės durelės ir išlipo Džaneta Pit. Pažvelgė į savo „Buick“ bei du kitus automobilius, laukusius Tso rankų, ir pasiuntė Čy akinančią šypseną.

– Kur mano? – paklausė ji. – Kaip jis rieda? Ar tu...

Klausimas pakibo ore. Džaneta Pit vėl pažvelgė į „Buick“.

– Dieve mano, – ištarė ji, – ar kas nors žuvo?

– Matai, – Čy atsikrenkštė, – aš nuslydau nuo kelio...

– Skaudūs smūgiai, – tarė Tso, – laisvas vairas. Čy vis tiek su juo pasivažinėjo. Reikėjo atlikti bandomąjį važiavimą, – Tso gūžtelėjo pečiais ir pridūrė: – Galėjo užsimušti.

Tai, geriau pagalvojus, buvo tikra tiesa, pamanė Čy. Nusivylimas Tso virto nuoširdžiu dėkingumu. Jis numojo ranka.

– Reikėjo važiuoti atsargiau, – pasakė Čy, – Tso mane perspėjo.

Džaneta spoksojo į „Buick“, lygindama tai, ką mato, su tuo, ką paliko.

– Parduodami man sakė, kad viskas gerai, – tarė ji.

– Atsuktas kilometražas, – pasakė Tso, – nelygiai nudėvėtos stabdžių kaladėlės. Kliba kardanas. Laisvas vairas. Reikia didelio remonto.

Džaneta Pit prikando lūpą. Susimąstė.

– Ar galiu iš tavęs paskambinti?

Čy nugirdo tik dalį pokalbio. Iš pradžių kalbėjo su pardavėju, paskui su vadybininku ir galiausiai su generaliniu vadybininku, kuris, Čy nuomone, daugiausia klausėsi.

– Pareigūnas Čy neatrodo labai nukentėjęs, tačiau iš jo advokato negirdėjau... mechaniko sudarytas defektų sąrašas rodo... kilometražo klastojimas – tai trečiojo laipsnio baudžiamasis nusikaltimas Naujosios Meksikos valstijoje. Regis, bauda penki tūkstančiai dolerių. Automobilį galite pasiimti iš Tso garažo Šiproke. Jis man sakė, kad neatiduos automobilio, kol neapmokėsite jo išlaidų: buksyravimas, apžiūra. Mano advokatas liepė stebėti, kad niekas iš jūsų mechanikų nekištų nagų, kol jis nuspręs...

Džanetos Pit sedane, važiuojant išgerti puodelio kavos, Čy tarė:

– Jų mechanikai viską sutaisys.

– Tikriausiai, – pasakė Džaneta, – vis tiek nepakaktų ieškiniui paduoti, neverta.

– Priversi juos tiesiog paprakaituoti?

– Žinai, tau to automobilio jie nebūtų iškišę. Tu – vyras. Tą šlamštą jie iškišo moteriai. Iškart suprato, kad vaikiškai mėlyną spalvą su chromo juostele gali įsiūlyti moteriškei. Paprasčiausiai apkvailinti.

– Hm, – tepratarė Čy.

Stojo tyla.

– Iš tiesų, kas atsitiko? – paklausė Džaneta.

– Sugedo vairas, – jausdamasis nesmagiai atsakė Čy.

– Tęsk, – padrąsino Džaneta.

– Bandžiau pasukti, tačiau nepavyko.

– Kokiu greičiu? Pasakok, kas dėjosi?

Ir Džimas Čy papasakojo viską apie prapuolusį vilkiką, dingusį ekskavatorių ir kapitoną Largą, ir visa tai, kas atvedė prie vakarykštės nakties radybų.

Džaneta apie tai jau girdėjo per radiją. Geriant kavą ji uždavė aibę klausimų, kurie ne visi buvo apie nusikaltimą.

– Girdėjau, esi *hatačalis*, – pasakė ji, – giedi „Palaimos kelią“.

– Dar tik mokausi, – atsakė Čy, – vienintelį kartą giedojau šeimoje. Giminaičiui. Bet dabar moku. Jei kas norėtų, atlikčiau.

– Kaip atsiprašai iš darbo? Ar nekyla sunkumų? Reikia aštuonių dienų? O gal giedi sutrumpintą versiją?

– Kol nėra klientų, nėra ir sunkumų.

– Kitas dalykas, ką girdėjau apie tave, – turi *belagana* merginą – mokytoją iš Kraunpointo.

– Ji mane paliko, – atsakė Čy, jausdamas, kaip sukyla seni jausmai, o jo balsas taria žodžius: „Išvyko baigti mokslų į Viskonsiną“.

– O! – pratarė Džaneta.

– Mes susirašinėjame, – tarė Čy, – kartą jai nusiunčiau kačiukų besilaukiančią katę.

Džaneta pažvelgė nustebusi.

– Bandei jos kantrybę?

Čy susimąstė, kaip viską geriau paaiškinti. Kvailystė buvo Meri Lendon siųsti katę, ir kvailystė dabar apie tai kalbėti.

– Tuomet galvojau, kad tai simboliška, – pasakė jis.

Džaneta navahų papročiu leido įsivyrauti tylai. Jeigu jis norės apie Meri Lendon ir katę pasakyti ką nors daugiau, tai pasakys. Čy Džanetai už tai pajuto dėkingumą. Jis neturėjo ką bepridurti.

– Tai buvo ta katė, apie kurią man pasakojai? Pernai vasarą, kai suėmei tą senį, kuriam atstovavau. Katė, paskui – kojotas?

Čy nuleidęs galvą maišė kavą, tačiau jautė, kad Džaneta Pit jį tyrinėja. Linktelėjo, patvirtindamas, kad prisimena. Džaneta Pit pasiūlė tai paklydusiai katei nupirkti kojoto narvelį ir jie nuvyko į Farmingtoną, kur gyvūnėlių parduotuvėje nupirko vielos ir plastmasės narvą gyvūnams lėktuvais gabenti. Galiausiai tą narvą jis ir panaudojo, kad paklydusią baltojo žmogaus katę persiųstų į baltųjų pasaulį.

– Simboliška, – pratarė Džaneta Pit. Dabar ji šaukšteliu maišė kavą, žvelgdama į susidarančius sūkurius.

Čy pasakė jai į viršugalvį:

– *Belagana* katė negali prisitaikyti prie navahų gyvenimo. Badmiriauja. Pakliūva kojotams į nasrus. Mano paklydusios katės eksperimentas baigėsi nesėkmingai. Aš pripažįstu nesėkmę. Katė sugrįžta į *belagana* pasaulį, kur yra daugiau maisto ir kur jos nesudrasko kojotas. – Tai buvo daugiau, nei Čy ketino pasakyti. Jo širdis skilo perpus. Norėjo kalbėti apie Meri Lendon, apie pasitraukimą nuo Meri Lendon, tačiau jam buvo nesmagu apie tai kalbėti su Džaneta Pit.

– Ji nenorėjo pasilikti rezervacijoje. Tu nenorėjai išvažiuoti, – pasakė Džaneta Pit. – Sakai, supranti jos problemą.

– Mūsų problemą, – tarė Čy. – Mano problemą.

Džaneta Pit siurbtelėjo kavos.

– Maniškis buvo teisės dėstytojas. Jaunesnysis dėstytojas, jeigu tiksliau, – ji nuleido puodelį ir pagalvojo. – Žinai, gal tai buvo ta pati simbolinės katės problema. Leisk pagalvoti, ar čia tinka toks apibūdinimas.

Čy laukė. Džanetos Pit kaip ir Meri Lendon akys buvo didelės, išraiškingos. Tik tamsiai rudos, o ne mėlynos. Kol Džaneta Pit galvojo, aplink jos akis atsirado raukšlelių.

– Nelabai tinka, – pasakė ji. – Jam reikėjo padėjėjos, – ji nusijuokė. – Adomo šonkaulio. Kas palaikytų vienišą jauną vyrą, siekiantį puikios teisininko karjeros. Tarnaitės indėnės, – žodžiai buvo kartūs, tačiau ji šypsojosi Čy. – Pameni, prieš keletą metų tarnaitės indėnės būdavo kartu su jupiais, kaip kokie moliūgo pumpurų karoliai. Jei norėjai rašyti romantinę poeziją, laikydavai save čerokiu arba siju.

– Dabar ši mada praėjo, – pasakė Čy. – Suprantu, kad tu nusprendei nesutikti.

– Iš tikrųjų ne taip, – tarė ji, – pasiūlymas galioja. Bent taip jis man sako.

– Tam tikra prasme tinka, – paprieštaravo Čy, – aš norėjau, kad ji būtų mano navahė.

– Ar ji buvo mokytoja? Dirbo Kraunpointe?

– Trejus metus, – atsakė Čy.

– Tačiau nenorėjo tęsti karjeros. Galiu ją suprasti.

– Tai nebuvo tikroji problema. Čia reikėjo auklėti vaikus. Be to, dar kai kas. Aš galėjau išvažiuoti. Turėjau

FTB pasiūlymą. Geresnis atlyginimas. Ji manė, kad tai tam tikras pasirinkimas. Gal aš pats nepakankamai norėjau, kad ji liautųsi buvusi mano navahė?

Už dulkėto Navahų tautinės kavinės lango akinanti besibaigiančios dienos šviesa prislopo debesies šešėlyje. Lėtai pravažiavo pikapas „Ford 250“, ant kurio priekinės sėdynės buvo susispaudę keturi navahai, o prie galinio bamperio buvo prikabintas furgonas, pilnas nekantrių turistų. Čy akimis pasikvietė padavėją ir užsisakė dar kavos. Ką atsakys, jeigu Džaneta Pit atkakliai paklaus. Jeigu ji paklaus: „O ko tu pats nori?“ Ką atsakys?

Ji tylėjo ir maišė savo kavą.

– Kuo baigėsi šauni dėstytojo karjera? – paklausė Čy.

– Puikiai. Dabar jis yra vyriausiasis „Davidson-Bart“ teisės patarėjas. Kiek suprantu, tai vadinama tarptautiniu konglomeratu. Daugiausia susijęs su komerciniais kreditais ir eksporto-importo reikalais. Daro pinigus. Gyvena Arlingtone.

Už dulkėto lango girdėjosi silpstantis tolimo griaustinio dundėjimas.

– Norėčiau, kad lytų, – pratarė Džaneta Pit.

Čy galvojo tą patį. Vienas navahas dalijosi mintimis su kitu.

– Per vėlu lyti, – pasakė jis, – jau spalio trisdešimt pirmoji.

Džaneta Pit jį pavėžėjo iki garažo. Grįždamas į savo sunkvežimį Čy užėjo į nuovadą paskambinti leitenantui Liphornui.

– Largas sakė, radai puodų ieškotojų kūnus, – pasakė Liphornas. – Iš jo pasakojimo ne visiškai aišku, ką ten veikei.

Klausimas liko neištartas, ir Čy prieš atsakydamas mažumėlę pagalvojo. Jis žinojo, kad Liphorno žmona mirė. Girdėjo, kad vyrui sunku susitaikyti su žmonos mirtimi. Girdėjo, kaip ir kiekvienas Navahų genties policijoje, kad Liphornas palieka tarnybą. Išeina į pensiją. Kodėl jis domėjosi šiuo reikalu? Kiek tai buvo oficialu? Čy iškvėpė pamąstydamas dar minutėlę. Pamanė, nesvarbu, palieka tarnybą ar ne, tačiau vis tiek jis – Džo Liphornas. Legenda tapęs Liphornas.

– Ieškojau vaikino, pavogusio ekskavatorių Šiproke, – atsakė Čy, – išsiaiškinau, jog retkarčiais jis ieškodavo puodų, todėl bandžiau jį pričiupti kasinėjant su vogta technika.

– Ar žinojai, kur ieškoti? – Čy prisiminė, kad Liphornas niekuomet netikėjo atsitiktiniais sutapimais.

– Iš pradžių spėjau, – atsakė Čy. – Žinojau, kokioje dujų kompanijoje jis dirba, kur tas darbas galėjo jį nuvesti ir kur tose vietose yra gyvenviečių, kuriose jis galėjo lankytis.

Tarp keturių šimtų Navahų genties policijos tarnautojų pasklido gandas, esą Liphornas prarado balsą, esą nervai išsekino Džo Liphorno jėgas, esą Džo Liphornas neteko jėgų. Džimui Čy Liphorno balsas nebuvo pasikeitęs. Nepasikeitęs ir klausimų tonas. Girdėjosi savotiškas skeptiškumas. Žinojo, kad Liphornas ne viską jam pasakė. Ko dar Liphornas dabar paklaus? Kaip Čy galėjo žinoti, kad vyrai praėjusią naktį kasinės?

– Ar dar ką nors gali papasakoti?

– Taip, – atsakė Čy, – žinoma. Žinojome, kad jis išsinuomojo sunkvežimį naujomis padangomis ant dvigubų galinių ratų.

– Gerai, – pasakė Liphornas. – Gerai. Jūs galėjote susekti pagal vėžes, – dabar jo balsas skambėjo laisviau. – Tai viską keičia, kitaip visą likusį gyvenimą praleistum ieškodamas keliuose.

– Pamaniau, kad praėjusią naktį jis galėjo kasinėti, nes kažką apie tai buvo sakęs Neikėjui Apsukriajam. Pamokslininkas retkarčiais iš jo pirkdavo puodus. Buvo minėjęs pamokslininkui, kad greit jų atnešiąs, – pasakė Čy.

Tyla.

– Ar tu žinojai, kad man dabar atostogos? Galutinės atostogos!?

– Girdėjau, – atsakė Čy.

– Dar dešimt dienų, ir aš civilis. Netrukus iš tiesų nebebūsiu pareigūnas.

– Taip, sere, – pasakė Čy.

– Ar rytoj galėtum nuvažiuoti su manimi į vietą? Apžiūrėtume viską dienos šviesoje. Papasakotum, kaip atrodė, kol šerifo žmonės, greitoji pagalba ir FTB visko nebuvo išknisę.

– Jei neprieštaraus kapitonas, – pasakė Čy, – džiaugsiuosi galėdamas vykti.

8

Visą naktį Liphornas girdėjo švilpiant vėją. Stengdamasis užmigti klausėsi nenutrūkstamo gausmo iš pietryčių pusės, vis prabusdavo ir jusdavo, kaip keičiasi vėjo kryptis, girdėdamas gūsius, *čaindi* garsus aplink tuščią namą. Kai Tečeris atvyko jo paimti, vėjas tebepūtė stipria jėga stumdamas genties technikos kiemui priklausiusį sedaną.

– Šaltas frontas praeina, – pasakė Tečeris, – greitai nurims.

Jiems bevažiuojant iš Vindouroko į šiaurę vėjas pradėjo rimti. Menifarmse jie sustojo pusryčių. Tečeris balsu prisiminė, kad Harisonas Haukas buvo raguočių gyvulių augintojas, Jėzaus Kristaus paskutinių dienų šventųjų bažnyčios ramstis, aktyvus respublikonas, įvairiausių paskalų objektas, ypatingasis apskrities įgaliotinis, turėjęs Žemėvaldos biuro leidimą auginti gyvulius, galiojusį visoje pietinėje Jutos kanjono apskrityje, išgarsėjęs, patyręs ir įžvalgus savininkas. Liphornas klausėsi Tečerio, prisimindamas tuos senus laikus ir Hauką, tada sugniuždytą

žmogų. Kai jie susimokėjo už pusryčius, dangus vakaruose virš Juodojo stalkalnio buvo apniukęs, pilnas kabančių dulkių, vėjas jau nurimęs. Nuvažiavus penkiolika mylių, kai jie į šiaurę nuo Meksikanvoterio kirto Jutos sieną, vėjas virto brizu, pučiančiu iš pietryčių, tačiau per silpnu, kad sušiauštų padrikai augančius pilkus šalavijus ir sidabru žvilgančią Nokeitobenčo žolę. Sedanas visiškoje tyloje pervažiavo per San Chuano upės tiltą žemiau Sendailendo. Vėją priminė tik dulkių kvapas.

– Mažojo lietaus žemė, – pasakė Tečeris, – kas ją taip pavadino?

Jų draugystė nebuvo tokia, kuriai reikia atsakymų. Liphornas žvelgė prieš srovę aukštyn, stebėdamas nedidelę guminių kajakų flotilę, sielius ir medines valtis, stumiamas į vandenį Sendailendo prieplaukoje. Laivai keliavo gilyn į kanjonus. Jiedu su Ema kalbėjo, kad norėtų šitaip paplaukioti. Jai būtų patikę nepalikti nė menkiausios galimybės pasiekti Liphorną telefonu, nusivežti jį į pasaulio kraštą. Jam tai irgi būtų patikę. Visada to norėjo, tačiau niekada neužteko laiko. O dabar, deja, jau visas laikas išnaudotas.

– Vienas iš tavo rūpesčių? – paklausė Liphornas, linktelėdamas į flotilę.

– Išduodame jiems leidimus valčių turizmui. Įsitikinę, kad laivybos priemonės atitinka saugumo reikalavimus, parduodame kelionių leidimus, ir panašiai, – Tečeris linktelėjo upės pusėn. – Šį sezoną šie turėtų būti paskutiniai. Paprastai tokiu metu laivyba upe nutraukiama.

– Kelia daug problemų?

– Tik ne šitie, – atsakė Tečeris. – Tai neorganizuoti vandens turistai iš Blafo. Tam tikra pažintinė kelionė

už pinigus. Keliauji su geologu, tyrinėdamas uolienų susidarymą ir iškasenas, arba su antropologu, kanjonuose pasižvalgydamas po anasazių paliktus griuvėsius, arba su biologu, kuris supažindina su driežais, kerpėmis ir šikšnosparniais. Kažkas panašaus. Keliauja vyresnio amžiaus. Turi daugiau pinigų. Tai ne būrys peraugusių paauglių, trokštančių patirti išgąstį, beprotiškai leidžiantis upės slenksčiais.

Liphornas pritariamai linktelėjo.

– Labai didžiuojasi, kad po savęs apsikuopia. Dabar jie mokomi šlapintis prie upės, kad vanduo nuplautų. Visa kita jie vežasi kartu. Kilnojamuosius tualetus. Stovyklų laužus kuria laužadėžėse, kad anglys neužterštų smėlio. Net pelenus pasiima.

Jie pasuko prieš tėkmę Blafo link ir išvažiavo iš rezervacijos. Iš Liphorno jurisdikcijos į Tečerio. Didžioji dalis virš upę juosiančio stataus kranto turėjo būti federalinė žemė – visuomeninės paskirties, gyvulių augintojams nuomojama žemė. Žemėje prie upės buvo mormonų įkurtos sodybos. Mormonų šeimos šiame siaurame slėnyje apsigyveno, paklusdamos Braemo Jango įsakymams įsirengti stebėjimo postus, kovojant su priešišku aristokratų pasauliu. Kadaise, kai dar buvo jaunas ir dirbo Kajentoje, šis akmenuotas nuo upės į pietus nusidriekęs kraštas buvo Liphorno teritorija, tačiau žemė čia buvo per daug skurdi ir bevandenė, kad išmaitintų policijos dėmesio reikalingus žmones.

Istorija pasakoja, kad mormonai šioje vietoje apsigyveno apie 1860 metus. Pačiais naujausiais gyventojų surašymo duomenimis, su kuriais Liphornui teko susipažinti, šiuo metu čia gyveno 240 – trys šalia plento įsikūrusios automobilių priežiūros stotys, trys pakelės

kavinės, dvi bakalėjos parduotuvės, du moteliai, vandens kelionių biuras ir valčių prieplauka, mokykla, saugomas susirinkimų pastatas ir išsklidę gyvenamieji namai, kai kurie visiškai tušti. Prabėgę metai Blafą mažai tepakeitė.

Hauko ranča buvo išimtis. Liphornas ją prisiminė. Tai buvo didelis vientisas pastatų blokas, pastatytas iš tašytų, kaip lošimo kauliukai lygių smiltainio stačiakampių. Pastatą su žvyrkeliu į Blafą jungė greideriu nulygintas purvinas keliukas, kuris ėjo pro geležinius vartus, sukosi šalia šalavijų krūmais apžėlusios aukštumėlės ir baigėsi prie namo po medvilnės medžių šešėliais. Skirtumus Liphornas pastebėjo prie vartų: anksčiau jie buvo nudažyti, dabar – surūdiję. Liphornas atitraukė vartų velkę ir Tečeriui įvažiavus pro vartus užsklendė. Pasiūbavo grandinę, kuri trenkėsi į sunkų geležinį bažnyčios varpą, pakabintą ant elektros linijos stulpo. Varpas Haukui pranešė, kad atvyko svečių.

Išvažinėto keliuko pakraščiuose dabar žėlė gubojos, laukinės astros ir piktžolės. Tvora nuo triušių, kuri, Liphornas atsiminė, juosė tvarkingą ir vešlų sodą prieš namą, dabar apaugusi šalavijais, o pats sodas virtęs neįbrendamu sudžiūvusių piktžolių šabakštynu. Kolonas, laikančias verandos stogą, reikėjo dažyti. Kaip ir žalią sunkvežimį prie verandos. Metai nepakeitė tiktai masyvaus stačiakampio namo, pastatyto tarsi iššūkis laikui. Tačiau, apsuptas nykimo, jis stovėjo svetimas. Net akmeninės didžiulio tvarto, suręsto ant šlaito už gyvenamojo namo, sienos, atrodė, nebepakelia naštos.

Tečeris paleido sedaną riedėti, kol sustos medvilnės medžių šešėlyje. Atsivėrus lauko durims, pasirodė Haukas, pasirėmęs lazda. Stovėdamas šešėlyje šnairai

žiūrėjo į akinančią saulės šviesą, bandydamas įžvelgti, kas paskambino varpu. Iš pirmo žvilgsnio Liphornui pasirodė, kad Hauko – kaip ir to rausvo namo smiltainio – nepaveikė laikas. Nepaisant lazdos, prieangio šešėlyje jo figūra, kaip prisiminė Liphornas, tebebuvo masyvi ir tvirta. Tas pats apskritas buldogo veidas, jūrų vėplio ūsai, mažos akutės, įtemptai žvelgiančios pro metalinius akinius. Tačiau dabar Liphornas išvydo pilvą, šiek tiek sukumpusią figūrą, gilesnes raukšles, žilę, burną dengiančius netvarkingus ūsus. Ir kai Haukas perkėlė svorį nuo lazdos, Liphornas pamatė, kaip jo veidą iškreipia skausmas.

– Nagi, ponas Tečeris, – pasakė Haukas atpažinęs. – Kas gi taip greit atvijo Žemėvaldos biurą tokį ilgą kelią? Argi ne praėjusį pavasarį pas mane lankeisi? – Tada pamatė Liphorną. – O čiagi kas... – pradėjo sakyti ir nutilo. Jo veidas nušvito nuostaba ir pasigėrėjimu.

– Dieve mano, – pratarė, – neatsimenu tavo vardo, tačiau esi tas pats navahų policininkas, suradęs mano berniuko skrybėlę, – Haukas nutilo. – Prisimenu. Liphornas.

Tai nustebino ir Liphorną. Praėjo beveik dvidešimt metų nuo to laiko, kai jis dalyvavo Hauko berniuko paieškoje. Su Hauku jis buvo kalbėjęs tik du ar tris kartus, ir tik trumpai. Paduodamas jam šlapią mėlyną skrybėlę, permirkusią purviname San Chuano vandenyje. Stovėjo po uolos niša prie jo tuo įtemptu momentu, kai policijos kapitonas nusprendė, jog Braemą Hauką užspeitė į kampą. Ir pagaliau ant šito paties prieangio, kai jau viskas baigėsi ir nebeliko vilties, klausėsi žmogaus, perkratančio savo sąžinę, savo paties trūkumuose

ieškančio berniuko žudikiško siausmo priežasties. Trys susitikimai ir marios prabėgusio laiko.

Haukas nusivedė juos, kaip pats pavadino, į svetainę – baldų poliroliu kvepiantį kambarį.

– Šiuo kambariu dažnai nesinaudok, – pasakė garsiai, atitraukė užuolaidas, pakėlė žaliuzes ir, pradaręs langą, įleido rudens oro. Tačiau kambaryje vis dar buvo prietema: ant sienų kabėjo nuotraukos, lentynose – išrikiuoti puodai. – Neprisivesk daug draugų, – Haukas pabaigė sakinį. Jis atsisėdo ant sofą atstojančios minkštos kėdės su ranktūriais, sukeldamas dulkių debesį. – Mergaitė netrukus atneš ko nors atsigerti, – jis nutilo ir laukė, pirštais barbendamas į ranktūrį. Eilė jiems kalbėti.

– Ieškome moters, – pradėjo Tečeris, – antropologės, vardu Eleonora Fridmen-Bernel.

Haukas linktelėjo.

– Pažįstu, – atrodė nustebęs. – Ką ji padarė?

– Prieš porą savaičių dingo be žinios, – pasakė Tečeris ir susimąstė, ką sakyti toliau. – Regis, čia, Blafe, ji lankėsi prieš pat dingimą. Ar matėtės su ja?

– Palauk, prisiminsiu. Sakyčiau, paskutinį kartą ji buvo prieš tris keturias savaites, – kalbėjo Haukas. – Gal galėsiu tiksliau prisiminti.

– Ko ji norėjo?

Liphornui pasirodė, kad Hauko veidas pasidarė šiek tiek raudonesnis negu paprastai. Haukas, pirštais tebebarbendamas į ranktūrį ir po ūsais judindamas lūpas, spoksojo į Tečerį.

– Jūs, draugužiai, spėriai čia atsiradote, – tarė. – Sakau jums, – pasikėlė nuo kėdės ir vėl atsisėdo. Bet kaip, po velnių, mane su tuo susiejote?

– Kalbate apie jos dingimą? – sutrikęs paklausė Tečeris. – Jūsų vardą radome jos užrašuose.

– Kalbu apie nužudymus, – patikslino Haukas.

– Kokius nužudymus? – paklausė Liphornas.

– Ten, Naujojoje Meksikoje, – pasakė Haukas. – Tuos puodų ieškotojus. Šįryt pranešė per radiją.

– Galvojate, juos siejame su jumis? – paklausė Liphornas. – Kodėl taip manote?

– Todėl, kad man atrodo, jog kiekvienąkart, kai fedai pradeda sukti galvą dėl pavogto puodo, ima šniukštinėti aplink mane, – kalbėjo Haukas. – Tie vaikinai nušauti vagiant puodus, vadinasi, tuo domėsis Žemėvaldos biuro policininkai, FTB – visi jų bosai ir eiliniai. Kadangi patys neišmano, ką daryti, vargina mane, – Haukas apžvelgė juos mažomis akutėmis, padidintomis akinių stiklų. – Ir jūs, draugužiai, tvirtinate, kad šis apsilankymas su tuo neturi nieko bendra?

– Kaip tik tai, – patvirtino Liphornas. – Bandome rasti antropologę. Moterį, vardu Eleonora Fridmen-Bernel. Ji dingo spalio tryliktąją. Kai kurie jos užrašai liudija, kad ji rengėsi vykti į Blafą pasimatyti su ponu Harisonu Hauku. Manėme, jeigu sužinosime, dėl ko ji norėjo su jumis susitikti, mums paaiškės, kur toliau ieškoti.

Haukas, nužvelgęs juos vertinamu žvilgsniu, susimąstė.

– Ji lankėsi dėl puodo.

Liphornas sėdėjo tylėdamas, laukdamas, kad tyla paskatins Hauką dar ką nors pridurti, tačiau Tečeris nebuvo navahas.

– Puodo?

– Susijusio su jos tyrinėjimais, – atsakė Haukas. – Puodo nuotrauką ji matė „Nelson's“ aukciono kataloge. Jūs žinote šią organizaciją? Ji domėjosi tokiais

puodais. Taigi pasiskambino jiems, su kažkuo pakalbėjo ir jie pasakė jai, kad puodą gavo iš manęs, – Haukas nutilo, laukdamas Tečerio klausimo.

– Ką ji norėjo sužinoti?

– Tikslią radimo vietą. Bet puodą radau ne aš. Pirkau jį iš navaho. Pasakiau jai pavardę.

Į kambarį įėjo vidutinio amžiaus navahė, nešina padėklu su trimis stiklinėmis, ąsočiu, kuriame, kaip vėliau paaiškėjo, buvo šaltas vanduo, ir trimis skardinėmis šakniavaisių alaus „Hires“.

– Gersite vandens ar šakniavaisių alaus? – paklausė Haukas. – Tikiuosi, žinote, kad priklausau Paskutinių dienų šventųjų bažnyčiai?

Visi paėmė stiklines su vandeniu.

– Airin, – kreipėsi Haukas, – susipažink su šiais bičiuliais. Čia ponas Tečeris. Tas iš Žemėvaldos biuro, kuris čia nuolatos lankosi, neduodamas mums ramybės dėl mūsų teisių į ganyklas. O štai bičiulis, – apie jį tau pasakojau, – tas pats, kuris surado Braemo skrybėlę. Tas pats, kuris atkalbėjo prakeiktus valstijos policininkus šaudyti į tą nišą. Prieš jus – Airin Masket.

Airin padėjo padėklą ir ištiesė ranką Tečeriui.

– Laba diena, – pasakė ji. O į Liphorną ji prakalbo navahų kalba, įterpdama tradicinius žodžius savo motinos – Didžiojo Namo žmonių ir tėvo – Pajutų Dene – klanams paminėti. Rankos ji neištiesė. To jis ir nesitikėjo. Tas nepažįstamųjų prisilietimas buvo baltųjų paprotys, kurį tradicijų besilaikantiems navahams buvo sunku perimti.

– Gal atsimeni, kurią dieną čia lankėsi antropologė? – paklausė jos Haukas. – Kiek pamenu, beveik prieš mėnesį.

Airin pagalvojo.

– Penktadienį, – tarė. – Praėjusį penktadienį suėjo keturios savaitės, – ji išėjo, nešina padėklu.

– Airin buvo geriausia mano žmonos draugė. Alisai išėjus, Airin pasiliko visko prižiūrėti, – pasakė Haukas.

Visi gurkštelėjo šalto vandens. Siena už žilos Hauko galvos buvo nukabinėta nuotraukomis. Haukas su žmona ir vaikais, susispietę prieangyje. Braemas, jauniausias, stovėjo priekyje. Brolis ir sesuo, kuriuos jam buvo lemta nužudyti, šypsodamiesi stovėjo už jo. Braemo burna atrodė truputį kreiva, tarsi jam būtų buvę liepta šypsotis. Hauko veidas jaunatviškas, tiesiog vaikiškai laimingas. Jo žmona atrodė pavargusi, įtampos raukšlės aplink burną. Vestuvių nuotrauka: nuotaka su pakeltu šydu, Haukas gerokai mažesniais ūsais – apsupti pagyvenusių porų. Braemas ant arklio, jo šypsena nenatūraliai iškreipta. Sesuo, vilkinti sveikinimo ceremonijų vadovės uniformą. Brolis su Montesumos upelio gimnazijos futbolininko apranga. Braemas degančiomis akimis, už kojų laikantis negyvą lūšį. Haukas kariškio uniforma. Abu Haukai ir dar viena pora. Tačiau daugiausia buvo trijų vaikų nuotraukų. Dešimtys įvairaus amžiaus vaikų nuotraukų. Braemas, retai kur šypsodamasis, dažniausiai stovėdavo vienas. Trijose nuotraukose jis stovėjo ant elnio. Vienoje – ant meškos. Liphornas prisiminė Hauką tą dieną, kai nuskendo Braemas. Stovėjo prieangyje ir kalbėjo nesiliaudamas.

– Visuomet lauke, – kalbėjo Haukas, – nuo pat mažumės. Drovus kaip navahas. Tarp žmonių nebuvo laimingas. Mums nereikėjo jo čia leisti į mokyklą. Reikėjo suteikti jam pagalbą.

Dabar Haukas padėjo savo stiklą. Tečeris paklausė:

– Kai ji iš čia išvyko, ar ruošėsi susitikti su puodą radusiu navahu?

– Manyčiau, – atsakė Haukas. – Turėjo tokių ketinimų. Norėjo sužinoti, iš kur tas puodas. Žinojau tik tai, ką jis man pasakė: kad nepažeidė jokio įstatymo, – Haukas kalbėjo tik Tečeriui. – Puodą rado ne visuomeninės paskirties žemėje, ne rezervacijoje. Sakiau, kad puodas turi būti iš privačios žemės arba aš su tuo neturiu nieko bendra.

– Kuo vardu tas žmogus? – paklausė Tečeris.

– Vaikino vardas Džimis Etsitis, – atsakė Haukas.

– Gyvena netoliese?

– Į pietus, manau, – tarė Haukas, – regis, sakė, už sienos, Arizonoje, tarp Tiznesaijos ir Deneotso, – Haukas padarė pauzę. Liphornas pamanė, kad apgalvoja, ar jau pakankamai jiems pasakęs. Šį kartą Tečeris nenutraukė tylos. Haukas mąstė. Jie laukė. Liphornas apžiūrinėjo kambarį. Viskas nuklota dulkėmis, išskyrus pianiną, kuris blizgėjo vašku. Knygų lentyna virš pianino, kaip ir dauguma lentynų, buvo nustatyta puodais.

– Regis, pasakiau jai, kad užsuktų į Deneotso bendruomenės namus ir pasiklaustų, kaip rasti Mildredos Rounhors šeimyną, – pridūrė Haukas. – Etsitis jos žentas.

– „Nelson's“ kataloge aptikau, kad klientui jie duoda dokumentus apie parduodamus dirbinius, – tarė Liphornas. Klausimą jis paliko neištartą. Haukas valandėlę tylėjo, galvodamas, kaip atsakyti.

– Taip, – pratarė Haukas. – Jeigu man pasisekdavo ką nors rasti arba kartais, kai žinodavau, kur puodas rastas, pats užpildydavau tą pareiškimą. Nurodydavau

laiką ir vietą, ir visa kita, pasirašydavau ir išsiųsdavau jiems. Šiuo atveju nesvarbu, iš ko pirkčiau – paprasčiausiai radėjui duodu dokumento blanką. Dokumentus užpildo ir pasirašo radėjai.

– Ar parodėte moteriškei dokumentą? – paklausė Liphornas.

– Neturėjau, – pasakė Haukas. – Paprastai visiems radėjams, iš kurių perku, liepiu laišką patiems išsiųsti. Taigi daviau Etsičiui „Nelson's“ blanką ir liepiau pasirūpinti.

Visi sėdėjo galvodami apie tai, kas pasakyta.

– Tokiu būdu pašalinami tarpininkai, – pridūrė Haukas.

„O Harisonas Haukas apsidraudžia nuo kaltinimų apgavyste“, – pagalvojo Liphornas.

– Duomenys gali būti iš piršto laužti, – niūriai pridūrė Haukas, slapta mirktelėdamas Liphornui.

Buvo dar pakankamai dienos nuvykti į pietus iki Deneotso bendruomenės namų, pasiklausti kelio iki Mildredos Rounhors šeimynos ir susirasti Džimį Etsitį. Išėjus į prieangį, Haukas timptelėjo Liphorną už rankovės.

– Visuomet norėjau tau tarti keletą žodžių apie tai, ką tuomet padarei, – pasakė Haukas. – Tą vakarą nepajėgiau galvoti. Kilnus poelgis. Ir drąsus.

– Dirbau savo darbą, ir tiek, – tarė Liphornas. – Tas kelių policininkas tebuvo eismo reguliuotojas. Visiškai žalias tokiai užduočiai. Ir išsigandęs, man pasirodė. Kažkam reikėjo viską suvaldyti.

– Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo nesvarbu, – pasakė Haukas, – vis tiek Braemas ten nesislapstė. Manau, tuomet jau buvo nuskendęs. Tačiau dėkoju tau.

Tečeris stovėjo laiptelių apačioje ir klausėsi pokalbio. Sukrečianti istorija. Tačiau jis nepratarė nė žodžio, kol jie iš Blafo pasuko į Meksikanvoterio kelią. Į akis švietė akinanti vidudienio saulė.

– Nežinojau, kad dalyvavai tiriant Hauko bylą, – pasakė purtydamas galvą. – Baisus dalykas. Vaikinas buvo pamišęs.

– Taip sakė. Sirgo šizofrenija. Girdėdavo balsus. Jautėsi nelaimingas su visais, išskyrus tėvą. Vienišius. Haukas man sakė, kad vaikis buvo ypač gabus muzikai. Pianinas kambaryje – berniuko instrumentas. Haukas sakė, kad vaikis puikiai grojo pianinu, gitara ir klarnetu.

– Bet buvo pavojingas, – tarė Tečeris, – reikėjo guldyti į ligoninę, uždaryti, kol nebekels grėsmės aplinkiniams.

– Prisimenu, Haukas kalbėjo tą patį: jie privalėjo tai padaryti. Sakė, žmona norėjo, tačiau jis buvo prieš. Sakė, manęs, jog įkalinimas berniuką nužudys. Sakė, laimingas jis tesijausdavo gamtoje.

– Ką padarei, kad Haukas tavimi taip žavisi?

– Radau skrybėlę, – atsakė Liphornas, – rezervacijos teritorijoje srovės išplautą į upės krantą. Jau tada buvo aišku, kad jis bandė perplaukti upę.

Tečeris, truputį pavažiavęs, įjungė radiją.

– Paklausykime vidudienio žinių, – tarė Tečeris, – ką pasakys apie nušautuosius puodų ieškotojus.

– Gerai, – pritarė Liphornas.

– Turėjo būti kai kas daugiau, – tarė Tečeris. – Daugiau nei tos prakeiktos skrybėlės radimas.

Pokalbis tuo ir galėjo baigtis. Prisiminimai – vienas iš tų dalykų, kurie kaupiasi policininko atmintyje ir nepavyksta jų ištrinti, – vis tiek nesulaikomai plūdo.

– Prisimeni bylą, – kalbėjo Liphornas, – Haukas ir vienas iš jo padėjėjų, grįžę namo, rado kūnus ir dingusį jaunėlį Braemą. Dingusį kartu su kai kuria savo manta. Trūko ir medžioklinio šautuvo, kuriuo įvykdė žmogžudystes. Kilo didelis sujudimas. Haukas tuomet buvo dar svarbesnis asmuo nei dabar – įstatymų leidėjas, ką ir besakysi. Į paiešką įsitraukė daugybė žmonių. Tas Jutos kelių policijos pareigūnas, kapitonas ar leitenantas – laipsnio tiksliai neprisimenu, – ir komanda, kuriai vadovavo, manė, kad vaikiną pavyko užspeisti į nišą panašiame kanjono urve. Kažkas matė ar girdėjo, kad ši vieta vaikiui buvusi savotiška slėptuvė. Šiaip ar taip, jie šūktelėjo jam, kad išeitų, tačiau atsakymo nesulaukė. Tas kvailys kapitonas norėjo, kad visi pradėtų šaudyti į nišą, todėl pasakiau – pirmiau prieisiu arčiau pažiūrėti, kas ten yra. Paaiškėjo, kad nieko.

Tečeris žvelgė į jį.

– Nėra ko aikčioti, – tęsė Liphornas, – ten nieko nebuvo.

– Taigi į tave nešovė iš medžioklinio.

– Puikiai suvokiau, iš kokio atstumo galima šauti iš medžioklinio šautuvo. Ne iš labai toli.

– Nejaugi, – pasakė Tečeris.

Jo tonas suerzino Liphorną.

– Žmogau, velniai rautų, – atkirto jis, – berniokui tebuvo keturiolika.

Tečeris į tai nieko neatsakė. Moteris, per radiją skaitanti vidudienio žinias, pradėjo kalbėti apie puodų ieškotojus: „Kaip pranešė San Chuano apygardos šerifo biuras, šioje byloje kol kas nėra įtariamųjų, tačiau turimi duomenys teikia vilčių. Paimti transporto priemonės, kuria, manoma, atvažiavo žudikas, padangų

atspaudai. Nustatytos abiejų aukų asmenybės. Tai buvo Džo Neilsas, trisdešimt vienerių, buvęs ‚Wellserve‘ Farmingtone darbuotojas, ir Džimis Etsitis, trisdešimt septynerių, kurio adresu nurodyti Deneotso bendruomenės namai navahų rezervacijoje“.

– Ką gi, – tarė Tečeris. – Deneotse nebebus ką veikti.

9

– Kaip tik čia, šioje vietoje, jie pasistatė „U-Haul" sunkvežimį, – pasakė Čy. Jis išjungė variklį ir užtraukė rankinį stabdį. – Sustojo šlaito viršuje, išvyniojo gervės lyną. Panašu, kad ekskavatorių nuleido žemyn, pririšę prie lyno.

Čy pikapo priekis buvo pakilęs virš stačio šlaito. Penkiasdešimt pėdų žemiau, ant krūmokšniais apaugusio nelygaus kauburio, kur prieš tūkstantį metų stovėjo nedidelė anasazių gyvenvietė, matėsi netvarkingai iškasti grioviai, suversti akmenys ir tai, kas buvo panašu į sulaužytus pagalius, – saulėje šviečiantys balti kaulai.

– Kur stovėjo ekskavatorius?

– Matot mažą kadagių krūmelį, – parodė Čy, – to negilaus griovio gale.

– Šerifas, spėju, viską ištempė, – pasakė Liphornas, – kai tik nufotografavo.

– Toks buvo planas, kai išvažiavau.

Liphornas nieko neatsakė. Sėdėjo tylėdamas, vertindamas apačioje padarytą žalą. Ketera pasirodė gerokai

aukštesnė, negu Čy manė tamsoje. Vakarų horizonte už septyniasdešimties mylių matėsi Šiproko siluetas, panašus į išsikišusį mėlyną nykštį. Už jo – tolimiausią žemės kraštą sudarė neryškūs Karizo kalnų kontūrai. Prieš akis nusidriekusioje lygumoje šalavijų krūmokšniai mirguliavo dienovidžio saulėje į rytus plaukiančių debesų šešėliais.

– Kūnai, – pratarė Liphornas – *Belagana* buvo ekskavatoriuje, tiesa? Vardu Neilsas, o navahas, Džimis Etsitis, – šlaito, kuris po mumis, vidury. Kurį pirmiau nušovė?

Čy beprasižiojąs užsičiaupė. Iškart norėjo atsakyti, kad tardytojas nuspręs, kurį pirmiau. Arba kad abu tuo pat metu, tačiau suprato, ko norėjo Liphornas.

– Manau, navahas gelbėjo savo kailį. Manau, jis pamatė baltąjį nušautą ir bėgo į sunkvežimį.

– Ar daug ką apžiūrėjai prieš skambindamas šerifui?

– Beveik nieko, – atsakė Čy.

– Vis tiek kai ką apžiūrėjai, – pasakė Liphornas.

– Labai nedaug.

– Žudikas pasistatė automobilį čia?

– Prie naftos gręžinio siurblinės.

– Ar ką nors sako padangų vėžės?

– Lengvasis automobilis arba pikapas. Likę nežymūs atspaudai, – Čy gūžtelėjo, – buvo dulkėta, sausa ir tamsu – maža įžiūrėjau.

– Jis arba ji – ar paliko kokių nors pėdsakų?

– Sustojo ant smiltainio. Prie pat transporto priemonės neliko jokių pėdų, o toliau – daugiausia neryškūs pėdsakai.

– Vyras?

– Greičiausiai. Nežinau, – Čy prisiminė, koks buvo sukrėstas. Per daug mirties. Nebesivadovavo savo protu.

Dabar jautėsi kaltas. Reikėjo susiimti, iš tiesų galėjo bent ką rasti, kas būtų rodę batų dydį.

– Nieką ten atrasime, – pasakė Liphornas, – per daug pritrypė šerifo padėjėjai, medicinos ekspertai ir fotografai.

Jie nurepečkojo šlaitu žemyn. Liphornas, praradęs atramą po kojomis, kartu su išraustos žemės ir žvyro srautu nušliuožė dvidešimt pėdų. Čy ir vėl stovėdamas tarp iškastų akmenų bei išmėtytų kaulų pajuto pažįstamą nesmagų jausmą. Ore pleveno per daug iš kūnų nelaisvės ištrūkusių *čaindi*. Liphornas žvelgė susimąsčęs, sustingęs prie siauro griovio, subyrėjusios sienos apačioje iškasto ekskavatoriumi. Tačiau Liphornas netikėjo *čaindi* ar kuo panašiu.

– Naujojoje Meksikoje studijavai antropologiją, tiesa?

– Taip, – atsakė Čy. Kaip ir Liphornas, jeigu gandai, sklandę Navahų genties policijoje, buvo teisingi, studijavo Arizonos valstijoje ir turėjo menų bakalauro ir magistro laipsnius.

– Gerai susipažinai su anasaziais? Su jų archeologija?

– Truputį, – atsakė Čy.

– Reikalas tas, kad tie kasinėtojai žinojo, ką daro, – pasakė Liphornas. – Paprastai anasaziai mirusiuosius laidodavo šiukšlių krūvoje arba visiškai šalia sienų, arba kartais kambariuose. Tas vaikinas kasė šiukšlėse... – Liphornas gestu parodė į žemės iškasą po kojomis. – Jis taip pat kasė prie sienų. Todėl, manau, žinojo, kad anasaziai kartu su lavonais laidoja ir puodus, žinojo, kur rasti kapus.

Čy linktelėjo.

– Ir jis, ko gero, žinojo, kad čia yra vėlyvieji palaidojimai, vadovavosi praktiška taisykle – kuo vėliau

statyta gyvenvietė, tuo geresni puodai. Glazūruoti, daugiaspalviai, išmarginti ir taip toliau, – jis pasilenkė ir, paėmęs delno dydžio sudužusio puodo šukę, ėmė ją apžiūrinėti.

– Daugiausia, kokių čia mačiau, yra tokių kaip šita, – pasakė jis, paduodamas šukę Čy. – Atpažįsti?

Vidinis paviršius buvo pilkas, grublėtas. Nuvalius dulkių apnašas, išorinis spindėjo lygia rausva spalva, išvedžiota baltomis vaiduokliškomis linijomis. Čy palaižė glazūruotą paviršių, – nevalinga buvusio antropologijos studento reakcija paėmus šukę – apžiūrėjo švarią vietą. Graži spalva, tačiau jo atmintyje iškilo tik pavadinimų maišatis: klasikinis, Pueblo III, raižytieji, grublėtieji ir pan. Jis atidavė šukę Liphornui ir papurtė galvą.

– Tai vadinamoji Švento Jono daugiaspalvių rūšis, – pasakė Liphornas, – vėlyvieji dirbiniai. Yra teorija, kad jie pradėti lipdyti kaimelyje netoli Čako. Tikėtina, kad tuos puodus žiedė pardavimui.

Čy tai padarė įspūdį. Buvo matyti iš jo veido.

Liphornas nusijuokė.

– Tokių dalykų irgi neprisiminčiau, jeigu nebūčiau apie tai neseniai skaitęs.

– Ak, štai kaip.

– Atrodo, šioje vietoje mūsų keliai susikirto, – pasakė Liphornas. – Tu ieškojai poros vyrų, pavogusių ekskavatorių, aš ieškau antropologės, moters, kuri dirba Čake ir prieš tris savaites dienai išvyko į Farmingtoną, tačiau nesugrįžo.

– Nieko apie tai negirdėjau, – tarė Čy.

– Buvo paruošusi prašmatnius pietus, laukė ateinant svečio. Jai labai svarbaus žmogaus. Pietus sudėjo į

šaldytuvą, tačiau nebepasirodė, – Liphornas žvelgė per pievas į tolimus juodus audros debesis. Pagalvojo, kad tai, ką pasakė, Čy gali pasirodyti keistoka. Pažvelgė į jį. – Tai San Chuano apygardos asmens paieškos byla. Nors aš atostogauju, mane ji sudomino.

– Sakėte, metate tarnybą, – pasakė Čy. – Turiu galvoje, atsistatydinate.

– Man galutinės atostogos, – tarė Liphornas, – dar kelios dienos, ir būsiu civilis.

Čy negalėjo sugalvoti, ką pasakyti. Liphornu jis nesižavėjo, bet gerbė.

– Tačiau kol kas civilis nesu, – pridūrė Liphornas. – Ką čia radome, yra ypatinga. Tas sutapimas. Daktarė Fridmen-Bernel yra aistringa šios rūšies puodų kolekcininkė, – Liphornas pabarbeno į šukę smiliumi. – Džimis Etsitis nušautas, kai kasė šiuos puodus. Tas pats Džimis Etsitis dirbo Čake, kur dirba ir Fridmen-Bernel. Tas pats Džimis Etsitis kažkur prie Blafo rado puodą, kurį pardavė kolekcininkui, kuris vėliau tą puodą pardavė aukcione. Tas puodas prieš mėnesį taip sužavėjo Fridmen-Bernel, kad ji išvyko į Blafą ieškoti Etsičio. Ir galiausiai mes dar žinome, kad Fridmen-Bernel perka iš pamokslininko Neikėjaus Apsukriojo, o Neilsas Apsukriajam parduoda, ir dar – kad Etsitis groja gitara per Neikėjaus pamaldas.

Čy laukė, ką pasakys toliau, tačiau Liphornas nebeturėjo ko pridurti.

– Iš to, ką papasakojote, nieko nežinojau, – tarė Čy. – Žinojau, kad Neilsas su bendrininku pavogė ekskavatorių, kai man buvo pavesta stebėti remonto dirbtuves.

– Graži smulkių siūlelių painiava, kurios mazgas yra prieš mus, – pasakė Liphornas.

„Ir visa tai Liphornui neturėtų rūpėti, – pagalvojo Čy, – jeigu atsistatydina. Tad ko čia atvažiavo? Pasėdėti saulės atokaitoje ant akmeninės sienos nuleidus kojas, sukorus beveik du šimtus mylių? Jam turi patikti, kitaip nebūtų čia. Bet kodėl jis atsistatydina?“

– Kodėl atsistatydinate? – paklausė Čy. – Žinoma, tai ne mano reikalas, bet...

Liphornas susimąstė. Lyg pirmą kartą. Jis pažvelgė į Čy ir gūžtelėjęs atsakė:

– Tikriausiai pavargau.

– Tačiau aukojate savo atostogas, tarp to, ką čia radome, ieškodamas nežinia ko.

– Mane patį tai stebina, – prisipažino Liphornas. – Gal tai darbinio arklio sindromas. Įprotis dirbti iki gyvos galvos. Manau, viskas todėl, kad norėčiau surasti tą moterį, Fridmen-Bernel. Surasti ją, pasisodinti ir tarti: „Daktare Bernel, kodėl, paruošusi tuos prašmatnius pietus, išėjote ir leidote jiems šaldytuve sugesti?“

Čy atsakymas į klausimą, kodėl daktarė Bernel leido pietums sugesti, buvo paprastas. Ypač dabar. Daktarė Bernel buvo negyva.

– Manot, kad ji vis dar gyva?

Liphornas svarstė.

– Po viso to, ką čia radome, nepanašu, kad tebebūtų gyva.

– Nepanašu, – pritarė Čy.

– Nebent ji pati tai padarė, – pasakė Liphornas. – Ji turėjo pistoletą. Pasiėmė išvykdama iš Čako.

– Kokio kalibro? – paklausė Čy. – Girdėjau, čia šaudyta iš mažo kalibro.

– Kiek žinau, kalibras mažas, – atsakė Liphornas. – Nedidelis pistoletas. Nešiodavosi rankinuke.

– Lyg ir dvidešimt antras, – pasakė Čy, – arba dvidešimt pirmas, arba ne didesnis už trisdešimt antrą.

Liphornas atsistojo: nutirpo kojos. Ištiesino nugarą, pramankštino pečius.

– Eime, gal ką nors rasime, – pasakė jis.

Surado palyginti nedaug. Apygardos tardytojai pasiėmė kūnus ir visa kita, kas tik jiems pasirodė svarbu. Tiesą sakant, kitko nedaug tebuvo. Aukų tapatybė, atrodo, buvo tiksliai nustatyta. Tai dar bus patikrinta, apklausus žmones, kurie juos pažinojo. FBI dėl viso pikto bus paprašyta patikrinti jų pirštų atspaudus. Ekskavatorius ištrauktas, nuo jo bus kruopščiai nuimti pirštų atspaudai, ieškant neatsargių žudiko prisilietimų, kai jis šovė į Neilsą. Tas pat bus padaryta ir su išnuomotu sunkvežimiu. Tas pat laukia ir dviejų plastmasinių maišų, kuriuose Čy matė rūpestingai sukrautus puodus. Dėl to ši vieta buvo apjuosta juosta, nukabinėta gyventojus perspėjančiais užrašais, kad čia įvykdyta žmogžudystė ir vaikščioti draudžiama. Kad viskas liktų, kaip palikta, jeigu vėliau dėl kokių nors priežasčių reikėtų pratęsti tyrimą.

Labiausiai Čy domino už juostos palikta nauja kartoninė dėžė, ant kurios raudonai užrašyta „YPATINGAI TVIRTA MEDŽIAGA“, o žemiau, mažesnėmis raidėmis – „ŠIUKŠLIŲ MAIŠELIAI“ ir „Kam mokėti brangiau už tai, ką vis tiek išmesite? Dėžėje šeši maišeliai nemokamai. Trisdešimt maišelių už dvidešimt keturių kainą!“

Kartoninė dėžė buvo ištepliota baltai. Priėjęs arčiau, Čy pamatė, kad tai milteliai pirštų atspaudams nuimti. Kažkas patikrino ir įsitikino, jog dėžės paviršius per grubus, kad ant jo išliktų pirštų atspaudų. Čy iš dėžės

ištraukė sulankstytus šiukšlių maišelius ir juos suskaičiavo. Dvidešimt septyni. Dvidešimt septyni plius tie du su puodais lygu dvidešimt devyni. Jis sukišo maišelius į dėžę ir padėjo ją. Vieno maišelio trūko. Kas jame buvo? Ar žudikas vieną puodų rinkinį pasiėmė, kitus palikdamas? Ar Neilsas turėjo draugę, kuri vieną pasiskolino? Tai buvo vienas iš tų sunkiai nuspėjamų dalykų.

Jis stebėjo, kaip Liphornas klaidžioja po griovius, tikrindamas kasinėjimo vietas, arba tiksliau – kaulus. Čy, pats to nesuprasdamas, kaulų vengė. Prie kojų pastebėjo saulės ir vėjo išbalintą plokščią mentės, nulaužtos žemiau peties sąnario, paviršių. Už jos gulėjo labai maža kaukolė, trūko tik apatinio žandikaulio. „Vaikas“, – spėjo Čy, nebent anasaziai būtų buvę mažesni, nei prisiminė mokęsis. Už kaukolės iš po žemių buvo išnirę šonkauliai ir dalis stuburo, maži pėdos kauliukai. Ir trys apatiniai žandikauliai išrikiuoti eilėje.

Čy spoksojo priblokštas. Kaip tai galėjo atsitikti? Jis pasilenkė juos atidžiau apžiūrėti. Vienas mažas žandikaulis neturėjo kairiosios pusės. Kiti du buvo sveiki. Suaugusiųjų, pamanė Čy. Specialistas galėtų pasakyti: žmonių, kuriems jie priklausė, lytį, apytikrį amžių mirties metu, šį tą apie jų maitinimąsi. Tačiau kam reikėjo juos šitaip išdėlioti? Gal tai padarė vienas iš puodų ieškotojų, spėjo Čy. Nebuvo panašu, jog tai kurio nors šerifo pavaduotojo darbas. Tada Čy pamatė dar vieną žandikaulį ir dar tris toliau, kol galiausiai – už kelių jardų nuo kadagio krūmo, prie kurio stovėjo, – visus septyniolika. Matė tik tris kiaušus. Kažkas, vėl puodų ieškotojai, turėjo išdėlioti žandikaulius. Kodėl? Čy nuėjo prie tos vietos, kur kažką apžiūrinėdamas griovyje stovėjo Liphornas.

– Ką nors randi? – paklausė Liphornas nepažvelgdamas.

– Nieko gero, – atsakė Čy. – Atrodo, trūksta vieno iš tų plastmasinių maišelių.

Liphornas pakėlė galvą ir žvilgtelėjo į jį.

– Ant dėžės užrašyta, jog turi būti trisdešimt. Viduje yra dvidešimt septyni. Du mačiau su puodais.

– Įdomu, – tarė Liphornas, – paklausime apie tai, nuvykę į šerifo biurą. Gal jie vieną paėmė.

– Galbūt, – pasakė Čy.

– Ar kas nors ypatinga daryta su skeletais? – Liphornas pasilenkęs negiliame griovyje apžiūrinėjo kaulus.

– Kažkas, atrodo, domėjosi žandikauliais, – tarė Čy.

– Ką tu sakai, – tarė Liphornas. – Kam gi jų prireikė? – Jis atsistojo, abiejose rankose laikydamas po mažą kaukolę. Jos buvo pilkos nuo kapo molio ir be žandikaulių. – Kam, po galais, šito prireikė?

Čy atsakė neturįs žalio supratimo.

Liphornas vėl pasilenkė kape, kažką badydamas pagaliuku.

– Tikriausiai tokias vietas jie vadina Čako priemiesčių gyvenvietėmis, – tarė jis. – Dalis žmonių kanjone gyveno dideliuose pastatuose arba tokiuose pačiuose kaip šie. Yra tam tikrų įrodymų ar bent jau teorija, kad šie priemiesčiai prekiavo su didžiųjų namų gyventojais, gal netgi lankydavosi pas juos per religines apeigas. Tikros tiesos niekas nežino. Ši gyvenvietė tikriausiai buvo viena iš tų, paliktų kasinėti ateityje.

Čy pasirodė, kad Liphornas kalba kaip antropologijos dėstytojas.

– Ar turi kokių nors svarbių reikalų šįvakar Šiproke?

Į klausimą Čy atsakė neigiamai, purtydamas galvą.

– Ar nieko prieš, jei pakeliui į namus sustosime Čako centre, – pasakė Liphornas. – Pabandysime apie tai sužinoti daugiau.

10

Jeigu per dykumos kalvas ir Čako stalkalnį būtų tiesus kelias, nuo sugriautosios priemiesčio gyvenvietės iki rytinio Čako nacionalinio kultūros ir istorijos parko pakraščio būtų mažiau kaip dvidešimt penkios mylios. Tačiau kelio nebuvo. Naftos kompanijos keliukais Liphornas ir Čy grįžo į 44-ąjį plentą, iš ten iki Nagizio važiavo į šiaurės vakarus, po to duobėtu purvinu keliuku mažiausiai šešiasdešimt mylių į pietvakarius. Lankytojų centrą pasiekė iškart po saulės laidos. Darbo diena jau buvo pasibaigusi. Nuvažiavo prie stačios uolos papėdės, kur stovėjo darbuotojų nameliai.

Lunos šeima sėdo vakarieniauti: prižiūrėtojas, jo žmona, sūnus, gal vienuolikos, ir metais arba dviem jaunesnė duktė. Pagrindinis vakarienės patiekalas buvo makaronai su sūriu, pomidorais ir kitais produktais, kurių Liphornas iškart nesugebėjo atpažinti. Kad jis su Čy vakarieniaus, buvo nuspręsta iš anksto. Laikydamiesi gerų manierų keliautojai privalėjo pareikšti nė vienas nesąs alkanas, tačiau Kolorado plynaukštės

geografija tai vertė akivaizdžiausiu melu. Niekur aplink tiesiog nebuvo vietos, kur galima užsukti pavalgyti. Tad jie valgė kartu. Čy apetitas buvo žvėriškas, pastebėjo Liphornas, o jam irgi grįžo. Tikriausiai paveikė namų virtuvė – tai, kuo jis mėgavosi, kol Emos liga pasiekė ribą, kada suktis virtuvėje tapo neišmintinga.

Bobo Lunos žmona, išvaizdi, draugiško, protingo veido moteris, nekantravo kuo daugiau paklausti apie Eleonorą Fridmen-Bernel. Kai po apsikeitimo mandagiomis frazėmis paaiškėjo, kad tokie klausimai nėra nepageidaujami, ji pradėjo klausinėti. Lunos sūnus Alenas – itin strazdanotas blondinas, atrodęs savo motinos, strazdanotos blondinės, maža kopija, klausėsi pasidėjęs šakutę. Jo sesuo klausėsi toliau valgydama.

– Kol kas žinome nedaug, – kalbėjo Liphornas. – Gal apskričiai geriau sekasi. Tai jų jurisdikcija. Tačiau abejoju. Joks šerifas neturi pakankamai pareigūnų. San Chuano apygardoje padėtis prastesnė negu normali. Mirtinai išvargina viskas, pradedant nusiaubtomis persirengimo būdelėmis prie Navahų ežero ir baigiant žmonėmis, vagiančiais distiliatą iš dujų vamzdynų arba naftos verslovių įrenginius, ir taip toliau. Per didelė teritorija ir per mažai žmonių. Todėl dingusiųjų be žinios paieškai pritrūksta pajėgų, – jis nutilo, nustebęs, kad ėmėsi San Chuano apygardos šerifo biuro gynybos. Paprastai juo skųsdavosi. – Šiaip ar taip, – pridūrė nepatenkintas, – nieko labai vertinga nesužinojome.

– Kur ji galėjo dingti? – paklausė ponia Luna. Akivaizdu, kad šia tema ji daug galvojo. – Išvyko tokį ankstų rytą. Ji mums sakė vykstanti į Farmingtoną, surinko paštą išsiųsti, pirkinių sąrašus ir paprasčiausiai

dingo, – žvilgsniu perbėgo nuo Čy iki Liphorno ir atgal. – Laimingos pabaigos, ko gero, nebus. Bijau, kad Eli krito į akį vyras, kurio mes nepažįstame, – ji bandė dirbtinai nusišypsoti, – gal tai ir keistai skamba, kalbant apie jos amžiaus moterį, tačiau šioje gyvenvietėje, – ji tokia maža, – tiek nedaug čia mūsų gyvena, norėjau pasakyti, kad visi apie visus viską žino. Vienintelis dalykas, kuris visus domina, – aplinkiniai.

Luna nusijuokė.

– Čia itin sunku turėti paslapčių, – pasakė jis, – jau išbandėte mūsų telefoną. Neįmanoma slaptai paskambinti. Negali gauti slaptų laiškų, nebent pasitaiko apsilankyti Blanke tą dieną, kai pats paimi paštą, – jis ir vėl nusijuokė. – Ir būtų itin sunku turėti slaptų svečių.

„Tačiau tai nėra neįmanoma, – pagalvojo Liphornas. – Nė kiek ne labiau neįmanoma, negu kur nors paskambinti iš čia išvykus arba Farmingtone atsidaryti savo pašto dėžutę“.

– Viską sužinai atsitiktinai, kitiems nė neužsiminus, – pasakė ponia Luna. – Pavyzdžiui, jei važiuoji į kitą miestą. Niekam nebuvau užsiminusi, kad po Ketvirtosios vykstu į Fyniksą aplankyti motinos, tačiau visi žinojo, nes gavau atviruką, kuriame apie tai rašoma, o tą dieną paštą paėmė Maksė ar kas kitas, – jeigu ponia Luna ir buvo įsižeidusi, kad Maksė ar kas kitas skaito jos laiškus, jos veidas to neišdavė. Veido išraiška buvo visiškai rami – žmogaus, aiškinančio subtilias, tačiau savaime suprantamas situacijas. – Ir kai Eli buvo išvykusi į Niujorką, ir kai Eliotas į Vašingtoną. Net jeigu jie apie tai neužsimins, vis tiek sužinosi, – ponia Luna nutilo, siurbtelėjo kavos. – Tačiau dažniausiai žmonės visiems apsiskelbia, – pridūrė. – Kad būtų apie ką

kalbėti, – tai pasakiusi ji atrodė mažumėlę sumišusi. Ji nusijuokė. – Žinote, mes visi su tuo susiduriame – apkalbame vienas kitą. Televizorius rodo blogai, todėl savo muilo operas kuriame patys.

– Kada ji vyko į Niujorką? – paklausė Liphornas.

– Praėjusį mėnesį, – atsakė ponia Luna. – Paskambino Eli kelionių agentas iš Farmingtono ir pranešė, kad pasikeitė skrydžio laikas. Kas nors priima žinią, sužino visi.

– Ar kas nors žino, kokiu tikslu ji ten vyko? – paklausė Liphornas.

Ponia Luna padarė grimasą.

– Jūs laimėjote, – pasakė ji, – šiokių tokių paslapčių vis dėl to yra.

– O ko Eliotas vyko į Vašingtoną? – tęsė Liphornas. – Kada tai buvo?

– Čia nėra jokios paslapties, – atsakė Luna. – Praėjusį mėnesį. Kelias dienas prieš išvykstant Eli. Iš Vašingtono jam paskambino, man regis, projekto vadovas. Paliko žinutę. Buvo rengiamas žmonių, tyrinėjančių senovės migracijų modelius, susitikimas. Jį kvietė dalyvauti.

– Ar kas nors žinoma, kad Eli išvyka į Niujorką turi ką nors bendra su jos puodais? Juk tai būtų logiška.

– Beveik viskas, ką ji darė, susiję su jos puodais, – sakė Luna. – Ji buvo pamišusi dėl jų.

Ponios Lunos išraiška virto gynybine.

– Žinote, – pasakė ji, – Eli buvo beveik pasirengusi padaryti tikrai svarbų pranešimą. Bent jau ji pati taip manė. Ir aš taip manau. Ji turėjo nenuginčijamų įrodymų, kurie susietų daugybę rastų Švento Jono daugiaspalvių dirbinių iš Čitrouketlo gyvenvietės su Vaidžidži

ir Kinaasbo gyvenviečių radiniais. Ir kas dar svarbiau nei visa tai – ji nustatė, kad toji moteris išsikėlė iš Čako ir pradėjo žiesti puodus kažkur kitur.

– Toji moteris? – paklausė Luna, pakeldamas antakius. – Ji tau sakė, kad jos puodžius buvo moteris?

– Kas kitas galėtų imtis tokio darbo? – ponia Luna atsistojo, paėmė kavinuką ir visiems namiškiams, taip pat ir vaikams, pasiūlė dar kavos.

– Ar ji buvo apimta entuziazmo? – paklausė Liphornas. – Dėl ko nors, ką neseniai rado? Ar ji su jumis kalbėjosi apie tai?

– Ji buvo susijaudinusi, – pasakė ponia Luna ir pažvelgė į Luną tokiu žvilgsniu, kuris Liphornui pasirodė kaip priekaištas. – Tikrai tikiu, kad ji rado kai ką svarbaus. Visiems kitiems tie žmonės – tik vardas. Anasaziai. Netgi ne tikrasis jų vardas, žinoma. Tik navahų žodis, kuris reiškia... – ji metė žvilgsnį į Čy, – „senieji“, „mūsų priešų palikuonys“. Kažkas panašaus?

– Visai arti, – tarė Čy.

– Tačiau Eli išskyrė konkretų žmogų srityje, kur žmonės visuomet buvo laikomi statistiniais vienetais. Menininką. Ar žinojote, jog savo puodus ji buvo susidėliojusi chronologiškai, kad matytų... puodininkystės technikos raidą.

Klausimas buvo skirtas Lunai, ir jis papurtė galvą.

– Viskas labai logiška. Akivaizdu, net jei ir nieko neišmanai apie puodus, glazūras bei ornamentus ar kitas dekoravimo technikas.

Po ilgo klausymosi Luna, rodos, nusprendė, kad jam dabar naudinga pakeisti poziciją šiuo klausimu.

– Dalis jos atlikto darbo buvo išties originali, – pasakė jis. – Ji tiksliai nustatė, kur šis puodžius dirbo –

aukštyn Čako senvage esančiuose nedideliuose griuvėsiuose, kuriuos vadiname Kinaasbu. Ji tai nustatė aptikusi, kad daugybė šio puodžiaus nulipdytų puodų buvo sudaužyta dar nepatekusių į degimo krosnį. Po to Čitrouketle ir Vaidžidži iškastus puodus ji susiejo su identiška to asmens technika. Puodais, žinote, prekiauta. Vienos rūšies pateko žmonėms, gyvenusiems Čitrouketle, kitos – Vaidžidži. Abi rūšys buvo su nepakartojamais šio puodžiaus puošybos elementais. Kol kas apie tai nieko nebuvo skelbta, tačiau, manau, atradimo teisės priklausys jai.

Liphornui tai buvo tarsi *déjà vu*, jis lyg prisiminė, kaip per vakarienę Tempės bendrabutyje mokslus bebaigiąs studentas taria tuos pačius žodžius. Gyvuliškas žmogaus noras žinoti. Nepalikti jokių paslapčių. Čia – atskleisti per tūkstantį metų purve palaidotą privatų anasazių moters gyvenimą. „Suprasti žmonių rūšį, – mėgdavo kartoti jo darbo vadovas. – Suprasti, kaip mes tapome tokie, kokie esame“. Galų gale Liphornui atrodė, kad tarp gyvųjų jis tai gali suprasti geriau už kitus. Tai buvo to pavasario, kada sutiko Emą, prisiminimai. Kai gegužės mėnesį baigėsi semestras, jis paliko Arizonos valstiją, paliko studijų kolegas, nusistatymą tapti daktaru Liphornu ir įstojo į renkamą Navahų genties policininkų būrį. Ir jis su Ema...

Liphornas pajuto, kad jį stebi Čy. Atsikrenkštė, gurkštelėjo kavos.

– Ar galėtumėte aiškiai įvardyti priežastį, dėl ko ji buvo taip susijaudinusi? – paklausė Liphornas. – Turiu omenyje, prieš jai išvykstant. Mums žinoma, kad ji nuvyko į Blafą, kur kalbėjosi su atokiai gyvenančiu vyru, pavarde Haukas. Vyru, kuris kartais prekiauja

puodais. Ji teiravosi jo apie puodą, aprašytą aukciono kataloge. Norėjo sužinoti, kur jis rastas. Haukas pasakojo dėl to puodo ją buvus labai atkaklią. Jis jai papasakojo, kaip surasti puodo dokumentus. Ar ji sakė, ko vyksta į Niujorką?

– Ne, man ji nieko nesakė, – pratarė ponia Luna.

– Arba dėl ko ji jaudinosi?

– Žinau, kad buvo rasta daugiau daugiaspalvių puodų. Dar keletas. To paties puodžiaus, manyčiau. Kai kurie tokie patys, o kai kurie dar brandesnio stiliaus. Vėlyvesnė kūryba. Paaiškėjo, kad jie yra iš kažkokios kitos vietos, esančios toliau nuo Čako. Ji manė, jog galės įrodyti, kad jos puodininkė persikėlė.

– Ar žinote, kad Eli turėjo pistoletą?

Luna ir jo žmona prakalbo vienu metu.

– Nežinojau, – tarė žmona.

– Manęs tai nestebina, – pasakė Luna. – Spėju, ir Maksė turi. Apsiginti nuo gyvačių, – nusijuokė ir pridūrė: – Žinoma, saugumo sumetimais.

– Gal žinote, ar ji kada nors samdė Džimį Etsitį jai ieškoti puodų?

– Klausykit, tai mums netikėta, – atsakė Luna. – Jis neseniai čia dirba. Mažiau nei metus. Tačiau buvo geras pagalbininkas. Ir geras žmogus.

– Ir nebijojo kasinėti kapų?

– Buvo krikščionis, – atsakė Luna. – Naujai atgimęs krikščionis fundamentalistas. Netikėjo *čaindi*. Tačiau abejočiau, kad dirbo Eli. Neteko apie tai anksčiau girdėti.

– Ar kada nors anksčiau girdėjote, kad jis galėjo būti navahų vilkas? – paklausė Liphornas. – Kad užsiiminėjo raganavimu. Buvo *skinvolkeris*?

Luna žvelgė nustebęs. Taip pat, Liphornas atkreipė dėmesį, ir Džimas Čy. Ne dėl klausimo, kurį uždavė Liphornas. Tas trainiojimasis aplink kaulus, rastus griuvėsiuose, bet kuriam navahui, žinančiam apie *skinvolkerių* tradiciją išplėšinėti kapus dėl kaulų, iš kurių jie darydavosi miltelius, būtų sukėlęs minčių apie raganavimą. Čy labiau stebino Liphorno mąstysena. Liphornas pats gerai žinojo, kad dėl paniekos navahų raganavimui jis plačiai garsėja visame policijos skyriuje. Žinoma, ir Čy tai žinojo. Anksčiau jiems teko dirbti kartu.

– Gerai, – tarė Luna. – Negalėčiau pasakyti tiksliai, tačiau kiti čia dirbę vyrai su juo mažai ką rasdavo bendra. Gal dėl to, kad jam patiko kasinėti aplink palaidojimo vietas, kad atmetė tradicijas. Apie jį skleisdavo gandus. Man jie nieko nesakė, tačiau kalbėdavo tarpusavyje. Man susidarė įspūdis, kad su juo elgdavosi atsargiai.

– Deivis man sakė, kad buvo atėjęs Lėmanas, žmogus, su kuriuo Eli tarėsi susitikti.

– Jos projekto vadovas? Ar tas?

– Ar jis sakė, koks susitikimo tikslas?

– Jam buvo sakiusi, kad turi surasti dar vieną įrodymą ir tuomet bus iš tiesų pasirengusi paskelbti duomenis. Ji norėjo viską jam parodyti ir aptarti. Kitą dieną jis dar pasisukiojo aplink ir išvyko atgal į Albukerkę.

– Norėčiau gauti jo adresą, – pasakė Liphornas. – Ar jis galėtų numanyti, koks buvo tas paskutinis įrodymas?

– Jo nuomone, ji tikriausiai rado dar daugiau puodų. Tokių, kurie tinka. Jis sakė, kad ji žadėjo juos parodyti, kai susitiks.

Liphornas susimąstė. Pastebėjo, kad ir Čy apie tai galvoja. Tai galėjo reikšti, kad iš Čako Eli išvyko norėdama pasiimti paskutinius puodus.

– Ar Maksė Deivis ir Eliotas galėtų apie tai žinoti daugiau?

Į klausimą atsakė ponia Luna.

– Maksė – galbūt. Jos su Eli buvo draugės, – nors pagalvojusi, kad gal per stipriai pasakė, pasitaisė: – Tarp jų buvo draugiški santykiai. Pagaliau metų metus pažinojo viena kitą. Nemanau, kad kada nors dirbo kartu taip, kaip Maksė su Eliotu kartais dirba. Viena komanda.

– Viena komanda, – pakartojo Liphornas.

Ponia Luna susierzino.

– Sju, – pasakė ji, – Alenai. Ar neužduota namų darbų? Rytoj į mokyklą.

– Jau padariau, – atsakė Alenas, – kai važiavome autobusu.

– Aš taip pat padariau, – pasakė Sju. – Man čia įdomu.

– Jie draugai, – pasakė ponia Luna, žiūrėdama į savo vaikus, tačiau galvoje turėdama Maksę ir Eliotą.

– Kada su jais kalbėjomės mudu su ponu Tečeriu, buvo visiškai akivaizdu, kad Eliotas to norėtų, – pasakė Liphornas, – tačiau dėl Maksės nesu tikras.

– Eliotas nori ją vesti, – atsakė ponia Luna. – Tačiau Maksė tekėti nenori.

Ji vėl žvilgtelėjo į vaikus ir į Luną.

– Vaikai, – tarė Luna. – Sju, geriau eik pas savo arklį. Alenai, ir tu kuo nors užsiimk.

Vaikai atsistūmė kėdes nuo stalo.

– Buvo malonu susitikti, – pasakė Alenas, linktelėdamas Liphornui ir Čy.

– Puikūs vaikai, – tarė Liphornas, kai šie pranyko koridoriuje. – Į kur jie važinėja autobusu?

– Į Kraunpointą, – atsakė ponia Luna.

– Oho! – ištarė Čy. – Man reikėdavo autobusu važiuoti apie dvidešimt penkias mylias, ir tai atrodė ištisa amžinybė.

– Apie šešiasdešimt mylių į kiekvieną pusę, – pasakė Luna. – Diena jiems labai prailgsta, tačiau tai artimiausia mokykla.

– Galėtume juos mokyti ir čia, – įsiterpė ponia Luna, – aš turiu mokytojos diplomą, tačiau jiems reikia kitų vaikų. Čake mato tik suaugusiuosius.

– Dvi jaunos moterys ir vienas jaunas vyras, – pasakė Liphornas. – Ar dėl vyro tarp moterų niekada nebuvo trinties? Kokio nors pavydo?

Luna sukikeno. Ponia Luna nusišypsojo.

– Eleonora šioje srityje nebūtų didelė konkurentė, – pasakė ji, – nebent pats vyras norėtų intelektualės. Tik tuomet, galima tarti, būtų lygu. Be to, Rendelas Eliotas yra vienas iš tų vyrų, kurie prisiriša prie vienos moters. Jis metė darbą Vašingtone ir dėjo visas pastangas, kad gautų čia projektą. Tiesiog ėjo paskui ją. Kaip apsėstas.

– Kam tas „kaip“, – įsikišo Luna, – sakyk tiesiai – „apsėstas“. Taip pat ir nuliūdintas, – jis papurtė galvą, – Eliotas visais atžvilgiais labai vyriškas. Prinstone žaidė futbolą. Vietname skraidė armijos sraigtasparniu. Gavo jūrų laivyno kryžių ir kitų apdovanojimų. Ir kaip tokio amžiaus žmogus, turi gerą vardą fizinės antropologijos srityje. Yra paskelbęs straipsnių apie senųjų populiacijų genetiką. Ar kažką panašaus. O Maksė į viską, ką jis daro, atsisako žiūrėti rimtai. Jai tai – žaidimas.

Iš holo apačioje atsklido aukštas melodingas lūpinės armonikėlės garsas ir įkyrus nosinis Bobo Dilano inkštimas. Garsas beveik iškart buvo pritildytas.

– Ne žaidimas, – tarė ponia Luna susimąsčiusi, – Maksė tokia yra.

– Atvirkščia snobė, norėjai pasakyti? – paklausė Luna.

– Daugiau negu tai. Ji turi savo teisybės pajautimą. Arba tiksliau – neteisybės.

Luna žvilgtelėjo į Liphorną ir Čy.

– Reikėtų paaiškinti, apie ką mes čia šnekame ir kodėl mes čia apskritai tuos žmones apkalbame: Maksė jokiu būdu negalėtų pavydėti daktarei Fridmen. Ar, manau, kas nors kitas. Iš to, ką apie ją girdėjau, Maksė yra moteris, gyvenime visiškai viską pasiekusi pati. Kilusi iš vargano Nebraskos ūkio. Tėvas buvo našlys, todėl ji privalėjo padėti auginti mažuosius. Lankė kaimo vidurinę mokyklėlę. Gavo stipendiją studijuoti Nebraskos universitete. Turėjo išsilaikyti dirbdama moterų draugijos namų prižiūrėtoja. Baigusi gavo stipendiją studijuoti Medisone, kur vėl turėjo išsilaikyti pati. Siųsdavo namo pinigus, kad padėtų tėveliui ir vaikučiams. Jai pačiai niekas nepadėjo. Ir štai ji sutinka šį turtingą jaunuolį, baigusį akademiją Ekseteryje, kur vien mokestis už mokslą buvo tokio dydžio, kad jos šeima būtų galėjusi išsimaitinti dvejus metus, kur studentai turi globėjus, padedančius, kai prireikia. Toliau Prinstonas, baigta Harvardo mokykla, ir taip toliau, – Luna gurkštelėjo iš savo kavos puodelio. – Priešingi ekonominės skalės poliai. Šiaip ar taip, visa, ką daro Eliotas, Maksei nepalieka įspūdžio. Jam gyvenime viskas buvo paduota.

– Net ir karjera jūrų laivyne?

– Ypač laivyne, – pasakė ponia Luna, – aš jos apie tai paklausiau. „Žinoma, – sakė ji, – Rendelas turi dėdę admirolą ir tetą, kuri ištekėjusi už laivyno sekretoriaus pavaduotojo, ir dar kažką, kas dirba Senato ginkluotųjų pajėgų komitete. Tad jis pradėjo turėdamas gerą paramą". O aš jai tada pasakiau: „Negali jo už tai smerkti". Ji atsakė nesmerkianti, tiesiog Rendelas niekada neturėjo galimybės ką nors pasiekti pats, – ponia Luna palingavo galva. – Ir tada Maksė tarė: „Gal jis ir labai geras žmogus. Kas gali žinoti? Kaip sužinoti?" Argi nekeista?

– Man visa tai atrodo keista, – pasakė Liphornas. – Vietname jis evakuodavo sužeistuosius?

– Regis, – atsakė Luna.

– Būtent sužeistuosius, – kalbėjo ponia Luna, – klausiau Maksės apie tai. „Žinai, – sakė ji, – gal jis ir būtų galėjęs ką nors padaryti pats, jei būtų pasinaudojęs galimybe. Karininkai apdovanojimus teikia vieni kitiems. Ypač, jei tai pamalonina dėdę admirolą." Ji pabrėžė – „dėdę admirolą". Tada ji pasakė, kad jos jaunesnysis brolis taip pat tarnavo Vietname. Sakė, jis buvo puskarininkis. Sakė, kad sraigtasparnis parvežė jo kūną, tačiau neatsirado dėdės, kuris apdovanotų.

Ponia Luna, atrodė, nusiminė.

– Skaudu, – pasakė ji. – Skaudu. Prisimenu vakarą, kai apie tai kalbėjomės. Kažką pasakiau apie Rendelo skraidymą sraigtasparniu, ir ji tarė: „Kaip manai, kokios būtų buvę mano arba tavo galimybės gauti paskraidyti sraigtasparniu?"

Liphornas nesumetė, ką į tai atsakyti. Ponia Luna atsistojo, paklausė, gal kas norėtų dar kavos, ir pradėjo nurinkinėti indus. Luna pasiteiravo, ar jie nepageidautų

pernakvoti viename iš centro laikinų gyvenamųjų butų.

– Geriau grįšime namo, – atsakė Liphornas.

Pusmėnulio nušviesta naktis buvo visiškai tyli. Iš turistų stovyklos kanjono gilumoje sklido juokas. Alenas ėjo purvinu keliuku savo namo link. Jį pamatęs Liphornas suprato, kaip visi sužinojo, kad Eleonora Fridmen-Bernel taip anksti išvyko į negrįžtamą kelionę.

– Alenai, – pašaukė Liphornas, – kelintą valandą ryte išvyksta jūsų autobusas?

– Pagal tvarkaraštį turėtų atvažiuoti be penkių šešios, – atsakė Alenas, – dažniausiai ir atvažiuoja.

– Ten, žemiau kelyje?

– Sankryžoje, – parodė Alenas.

– Ar tu matei Eli išvykstant?

– Mačiau, kaip krovėsi daiktus į automobilį.

– Kalbėjaisi?

– Šiek tiek, – atsakė Alenas. – Sjuzi pasisveikinus, ji palinkėjo mums sėkmės mokykloje, o mes jai – gero savaitgalio. Po to nusileidome prie stotelės ir įsėdome į autobusą.

– Iš kur žinojote, kad ji išvažiuoja savaitgaliui?

– Buvo matyti, – tarė Alenas. – Į automobilį ji krovėsi mantą.

– Ir miegmaišį? – Maksė sakė, kad buvo miegmaišis, kurio ji Eleonoros bute nerado.

– O kaipgi, – atsakė Alenas. – Daugybę įvairiausios mantos. Net balną.

– Balną?

– Pono Arnoldo, – paaiškino Alenas. – Jis anksčiau čia dirbo. Biologas. Renka akmenis, apaugusius kerpėmis. Gyveno laikinuose gyvenamuosiuose butuose.

Daktarė Fridmen naudojosi jo balnu. Balną ji įsidėjo į automobilį.

– Balną iš jo pasiskolino?

– Manau, pasiskolino, – atsakė Alenas, – anksčiau, pernai, ji turėjo arklį.

– Ar žinai, kur tas ponas Arnoldas gyvena dabar?

– Jutos kalnuose, – pasakė Alenas, – Blafe.

– Kaip ji atrodė? Gerai. Kaip visada? O gal buvo sunerimusi?

– Ji buvo laiminga, – pasakė Alenas. – Man pasirodė, laiminga.

11

Didesnę gyvenimo dalį, bent jau nuo paauglystės, žinojimas, kad yra protingesnis už kitus, Harisonui Haukui teikė pasitenkinimo. Dabar, stovėdamas arklidėje, nugara prisiglaudęs prie arklių gardo užtvaros, jis žinojo, kad šį kartą jam pritrūko sumanumo. Apėmęs jausmas buvo neįprastas ir kėlė šiurpą. Jis galvojo apie pietinėje Jutos apygardoje paplitusį posakį: „Jeigu nori būti didesnis niekšas už visus kitus ir jaunas nemirti, privalai būti gudresnis už visus kitus". Daugiau nei vieną kartą Harisonas Haukas girdėjo, kaip šie žodžiai jam taikomi. Jam patiko tokia reputacija. Jis jos nusipelnė. Jis praturtėjo krašte, kur beveik visi nuskursdavo. Dėl savo veiksmų įgijo nemaža priešų. Jis valdė ganyklas, naudodamasis būdais, kuriuos prisiekusiųjų teismas ne visada būtų pripažinęs teisėtais. Jis pirkdavo ir parduodavo galvijus kartais keistomis aplinkybėmis. Jis gaudavo anasazių puodų iš žmonių, kurie neturėjo supratimo apie jų vertę, ir kartais tuos puodus parduodavo žmonėms, kurie manė vieninteliai supranta,

ką įsigyja. Jis sudarydavo tokius abejotinus sandorius, kad dienai pasibaigus pas jį iš Blandingo atvykdavo Paskutinių dienų šventųjų bendruomenės tarybos narys priminti, kas apie tokį elgesį sakoma mormonų biblijoje. Netgi mormonų vyskupas kartą raštu paragino elgtis padoriai. Tačiau Haukui pakako proto jaunam nepražūti. Dabar jau buvo senas ir troško sulaukti žilos senatvės. Jam tai buvo absoliučiai būtina. Gyvenime dar liko daug darbų.

Dabar daugiau nei kada nors. Pareigos. Reikėjo apvalyti sąžinę. Nors niekad nesiliovė to daryti, iki šiol neturėjo galimybės pagyventi kaip žmogus, ramiai. Niekada anksčiau negalėjo tam atsiduoti tiesiogiai.

Jis stovėjo prie sienos, stengdamasis apgalvoti planą. Jam reikėjo greičiau atpažinti automobilį ir suprasti, ką jis turi reikšti. Reikėjo iškart Etsičio nužudymą susieti su visais kitais dalykais. Jaunesnis būdamas susigaudydavo greičiau. Tada jo mintis lėkė kaip žaibas. Dabar tie nužudymai jam kėlė nerimą. Žinoma, priežastis galėjo būti bet kas. Vagių pavydas. Pyktis dėl moters. Dievai žino, dar kas. Beveik bet kas. Tačiau instinktas, jam taip ilgai ir gerai tarnavęs, sakė čia esant dar nelemtesnių dalykų. Pėdsakų naikinimas. Gijų rinkimas. Be abejonės, čia ir jis turės užkliūti. Reikėjo susigaudyti iš anksto. Kaip nereikėjo ir taip lėtai mąstyti, pamačius pro vartus į kiemą sukantį automobilį. Gal tada būtų turėjęs pakankamai laiko nušlubčioti į namus ir iš indaujos stalčiaus pasiimti pistoletą arba medžioklinį šautuvą, kurį laikė sandėliuke. Dabar jam teliko laukti, viltis, mėginti ieškoti išeities. Bėgimas, kai skauda strėnas, negalėjo būti išeitis. Jam reikėjo galvoti.

Greičiau. Greičiau. Jis paliko raštelį Airin. Pamanė, kad Airin sugrįš savo moliūgų ir nustebs, kur jis prapuolė. Prie įėjimo durų prismeigtas raštelis jai turėjo pranešti, kad jis dirba tvarte. Buvo matomas iš toli plika akimi. Pati blogiausia nesėkmės rūšis.

Apsidairė, ieškodamas vietos pasislėpti. Haukas nebuvo iš tų žmonių, kurie puola į paniką. Galėjo užsiropšti ant aukšto, tačiau ten buvo viskas atvira. Už jo žiedais į viršų buvo sukrauti liucernos pėdai. Galėjo juos perkrauti ir pasidaryti sau nišą slėptuvei. Tačiau ar užteks laiko? Jis pradėjo prie sienos statyti naują pėdų eilę, palikdamas pakankamai vietos sau, dejuodamas, nes sunkūs pėdai kėlė nežmonišką strėnų skausmą. Pradėjęs dirbti, suprato sumanymo tuštumą. Tai uždels įvykius tik kelias minutes. Pasislėpti čia iš tiesų nebuvo kur.

Tada jis pamatė į duris atremtas šakes. Nušlubavo iki jų, pasiėmė, nušlubavo atgal į arklių gardą. Gal atsiras kokia nors galimybė jomis pasinaudoti. Vis tiek geriau, nei vien slėptis ir laukti.

Sugriebė šakių kotą ir įsiklausė. Nors jo klausa nebebuvo tokia gera kaip anksčiau, jis nieko neišgirdo – tik lengvo vėjelio šiurenimą pro lentų plyšius. Šnervės užuodė tvarto kvapą. Dulkės. Sudžiūvusi liucerna. Silpna išdžiūvusio arklių šlapimo rūgštis. Sausas rudens kvapas.

– Pone Haukai, – pašaukė balsas, – ar jūs tvarte?

Viską krūvon sudėjus ir apibendrinus, gyvenimą jis nugyveno pakankamai gerai. Pirmieji penkiasdešimt metų, išskyrus Braemo ligą, beveik nuostabūs. Bet ir su tuo buvo galima gyventi, turint tokią gerą, jam palaima buvusią žmoną. Braemas, išskyrus šizofrenijos priepuolius, beveik visą laiką jautėsi gana laimingas.

Įniršio priepuoliai užeidavo ir praeidavo, tačiau kai išeidavo į gamtą – medžiodavo, gyvendavo vienas, visada atrodė kupinas džiaugsmo. Galvojant apie praeitį, Hauką stebino jo paties atmintis. Vaikas būdamas jis pats smagiausiai jausdavosi lauke. Tačiau kitaip negu jo berniukas. Būdamas dešimties metų Braemas galėdavo įsiropšti į uolą, į kurią Haukas nedrįstų lipti virvėmis. Vaikis žinojo, kaip susirasti maisto. Žinojo, kaip slėptis. Užgriuvo prisiminimų lavina – atgijo seniai pamirštas skausmas. Tą vasarą berniukas, tada jam buvo septyneri, po vakarienės dingo. Ieškojo visi. Rado jį apleistame kojoto urve po krūmais. Surastas išsigando it šunų atkastas triušis.

Tai buvo diena, nuo kurios apie jo ligą sau daugiau nebemelavo. Tačiau niekas, ką gydytojai bandė daryti, nepadėjo. Užsimiršdavo tik grodamas pianinu. Muzikai turėjo talentą. Kurdamas muziką, prie instrumento galėjo praleisti valandų valandas. Tačiau įniršio priepuoliai pasikartodavo. Minties, kad jį reikėtų uždaryti, nebuvo įmanoma ištarti garsiai, netgi pagalvoti.

– Haukai? – šūktelėjo balsas, dabar jau už tvarto sienos. – Noriu su tavim pasikalbėti.

Jis girdėjo žingsnius, veriamų durų girgždesį.

Vieną darbą jis turėjo padaryti seniai. Negalima buvo pamiršti. Reikėjo sutvarkyti vakar, iškart, kai apie tai sužinojo. Vakar – asmeniškai. Reikėjo tuo pasirūpinti. Būtų buvę nežmoniška palikti nepadarius.

Jis išsitraukė piniginę, susirado vizitinę šulinių gręžimo kompanijos kortelę ir, nepatogiai pasidėjęs ant piniginės, kitoje kortelės pusėje pradėjo rašyti.

– Haukai, – pašaukė balsas, dabar jau tvarto viduje, – matau tave pro lentas, išeik čia.

Nebebuvo laiko. Negalėjo leisti, kad kas surastų raštelį, išskyrus policiją. Kortelę įsigrūdo gilyn į trumpikes. Tai padaręs išgirdo atsiveriant gardo duris.

12

Niujorke lijo. L. G. Marsi – viešųjų reikalų direktorė, pas kurią Liphornas buvo nusiųstas, pasirodė esanti liekna, stilinga moteris žilais plaukais, mėlynomis kaip skustuvo plienas akimis. Sausesnėmis dienomis per stiklą už jos darbo stalo buvo matyti Manhatano stogai. Ji apžiūrinėjo Liphorno kortelę, apvertė, ar kas nors neparašyta kitoje pusėje, ir tada pažvelgė į jį.

– Jūs norėtumėte susipažinti su dirbinio dokumentais, – pasakė ji. – Tiesa? – ji pasižiūrėjo į atverstą katalogą, kurį jai padavė Liphornas.

– Tik tiek. Tik šio anasazių puodo, – tarė Liphornas, – mums reikia nustatyti jo radimo vietą.

– Galiu jus užtikrinti, kad radinys teisėtas, – pasakė ponia Marsi. – Mes neprekiaujame puodais, rastais pažeidžiant Senienų apsaugos įstatymą.

– Tuo nė kiek neabejoju, – pasakė Liphornas, kuris lygiai taip pat neabejojo, kad joks su protu nesusipykęs puodų ieškotojas niekada nepaliudys puodą įsigijęs neteisėtai. – Mes darome prielaidą, kad puodas rastas

privačioje žemėje. Mums tiesiog reikia sužinoti, kieno privačioje žemėje. Kieno rančoje.

– Deja, tas puodas jau parduotas. Tame aukcione buvo parduoti visi puodai, todėl dokumentų neturime. Jie atiduoti pirkėjui kartu su puodu, – pasakė L. G. Marsi. Ji nusišypsojo, užvertė katalogą ir atidavė Liphornui. – Atleiskite.

– Kas tas pirkėjas?

– Čia bus sunkumų, – pasakė ji, – „Nelson's" laikosi bendradarbiavimo su policija politikos, tačiau taip pat „Nelson's" gerbia savo klientų konfidencialumą. Niekada niekam neatskleidžiame pirkėjo, nebent būtų išankstinis jo sutikimas, – ji pasilenkė per stalą, grąžindama Liphornui kortelę. – Tai atsitinka itin retai. Paprastai nė viena šalis nenori viešumo. Klientai vertina privatumą. Tik labai retais atvejais pirkinys būna toks svarbus, kad neįmanoma išvengti viešumos. Tačiau taip būna labai retai. Šiuo atveju pirkinys ne tas, kuris patrauktų žiniasklaidos dėmesį.

Liphornas įsidėjo kortelę į uniforminių marškinių kišenę. Marškiniai buvo drėgni nuo lietaus, į kurį pateko eidamas iš viešbučio į biuro pastatą, kol peršlapęs prisiglaudė vaistinėje. Jo nuostabai, vaistinėje buvo pardavinėjami skėčiai. Liphornas nusipirko skėtį, pirmąjį savo gyvenime; ėjo po skėčiu, įsisąmoninęs savo reikšmingumą, galvodamas, kad Vindouroke jis vienintelis turės skėtį, ko gero, vienintelį skėtį visoje rezervacijoje, jei ne visoje Arizonoje. Šlapią skėtį jis jautė ant savo kelių, kol tylėdamas laukė, ką dar pasakys L. G. Marsi. Liphornas dar karjeros pradžioje suprato, kad navahų mandagumo paprotys tylėti dažnai nederėjo prie baltųjų bjaurėjimosi pokalbio pauzėmis.

Kartais nesmagumas, kylantis dėl tokios tylos, *belagana* liudytojus priversdavo išpliurpti daugiau, negu jie norėdavo pasakyti. Laukdamas atkreipė dėmesį į paveikslus ant sienų. Visi, jeigu Liphornas neklydo, buvo sukurti moterų. Kaip ir maža abstrakti skulptūrėlė ant Marsi darbo stalo. Tyla užtruko. Panašu, kad su šia *belagana* tai nepavyks.

Ir nepavyko.

Pauzė L. G. Marsi šypseną truputį iškreipė. Daugiau nieko. Ji išlaukė. Moteris, Liphorno nuomone, panašaus kaip jis amžiaus, atrodė kaip trisdešimt penkerių.

Liphornas sujudėjo. Pasiėmė skėtį nuo kelių.

– Tikiuosi, FTB jūsų įstaigai pranešė, jog mes tiriame dvi žmogžudystes, – pasakė jis. – Šis puodas, atrodo, yra su jomis susijęs. Jūsų kliento tai neturėtų suerzinti. Niekaip. Mes paprasčiausiai...

– Nesu įsitikinusi, kad FTB mums ką nors tiksliai pranešė, – pertraukė ponia Marsi, – FTB agentas paskambino iš... – ji ieškojo savo užrašuose, – iš Albukerkės, Naujosios Meksikos, ir pasakė mums, kad Navahų genties policija šiandien skambins dėl dirbinio, kurį turėjome. Jis sakė, kad mūsų bendradarbiavimas būtų vertinamas teigiamai. Skambutį peradresavo man, ir kai aš paklausiau jo, koks čia galėtų būti federalinės vyriausybės interesas, tas agentas, tas ponas Šarkis, jis, žinoma... – ponia Marsi ieškojo mandagesnio žodžio negu „užkluptas“, – jis davė suprasti, kad šitas jo skambutis visiškai neoficialus. Jis tai pateikė kaip tam tikrą asmeninę rekomendaciją.

Liphornas pritariamai linktelėjo. Šarkis apskritai nenorėjo skambinti, nujautė, kad jo skambutis sukels

susierzinimą. Jį teko įkalbinėti. Prispaustas tai padaryti, Šarkis buvo piktas ir nesukalbamas. Tačiau po kelių dienų panašūs dalykai bus nebesvarbūs. Liphornas bus civilis. Jis ir vėl linktelėjo.

– Yra, žinoma, tvarka, kaip elgtis panašiais atvejais, – pasakė ponia Marsi. – Reikia kreiptis į atitinkamą teismą dėl sprendimo. Tuomet šį sprendimą įteikiate mums, ir mes jums suteikiame informaciją. Reikalavimas, kad mes suteiktume įrodymus, reikalingus teisminiam tyrimui, atleidžia mus nuo pareigos išlaikyti savo klientų konfidencialumą, – jos išraiška buvo šalta ir mandagi.

Truputį patylėjęs, Liphornas tarė:

– Žinoma, tai išeitis, tačiau jei galėtume, norėtume to išvengti, – jis truktelėjo pečiais. – Daug popierizmo. Norėtume išvengti delsimo, – jis pagalvojo, kad kiltų problemų, kaip įtikinti teismą, jog „Nelson's" kataloge apibrauktas puodas yra kuo nors dėtas.

– Suprantama, – pasakė ponia Marsi. – Manau, mūsų poziciją jūs taip pat suprantate. Mūsų klientai pasitiki, kad sandorį išlaikysime paslaptyje. Dėl daugelio svarbių priežasčių, – mažomis baltomis savo rankomis ji padarė visa apimantį gestą. – Vagys – pavyzdžiui. Buvę žmonos. Verslo reikalai. Tikriausiai suprantate...

Ponia Marsi savo kėdę stumtelėjo atgal. „Kai ji pakils, – pagalvojo Liphornas, – pasakys, kad be teismo sprendimo man negali suteikti informacijos". Jis padarė tai, ko niekada nedarydavo. Jis ją nutraukė.

– Mus spaudžia laikas, – pasakė jis. – Ant kortos pastatyta moters gyvybė.

Ponia Marsi vėl atsisėdo į kėdę. Nuo to judesio Liphorno šnervės pajuto kvepalų, pudros ir kitokios

parfumerijos kvapą. Visa tai nepaprastai ryškiai jam priminė Emą. Jis užmerkė ir vėl atmerkė akis.

– Moteris, kuri buvo labai susidomėjusi šiuo puodu ir jūsų kataloge jį apvedė ratu, prieš kelias savaites dingo be žinios, – pasakė Liphornas. Jis išsiėmė piniginę, ištraukė daktarės Eleonoros Fridmen-Bernel nuotrauką, kurioje ji nuotakos drabužiais, ir padavė poniai Marsi. – Ar ji lankėsi pas jus? Šį rudenį. O gal skambino?

– Taip, – atsakė ponia Marsi, – buvo atėjusi.

Suraukusi antakius ji apžiūrinėjo nuotrauką. Liphornas laukė, kol baigs.

– Daktarė Eleonora Fridmen-Bernel, – ištarė jis, – antropologė. Paskelbė daug straipsnių apie keramiką ir primityvųjį keramikos meną. Mums tapo žinoma, kad daktarė Fridmen-Bernel tiki atradusi anasazių puodininkę, kurios dirbinius ji gali identifikuoti. Ar apie tai jums sakė?

Liphornas tai pasakęs suprato, kaip žemiška ir nesvarbu viskas turėjo atrodyti neprofesionalui. Iš tiesų trivialiai atrodė jam pačiam. Jis stebėjo ponios Marsi veidą.

– Kai kas iš viso to, – pratarė Marsi, – jeigu ji galėtų įrodyti, kelia susižavėjimą.

– Iš to galime spręsti, kad daktarė Fridmen-Bernel nustatė puodų, vadinamų Švento Jono daugiaspalviais, – rūšies, lipdytos paskutiniu anasazių civilizacijos gyvavimo etapu, – apdailai taikytą dekoravimo techniką. Ji atrado, kad toji technika būdinga tik konkrečiam anasazių puodžiui.

– Taip, ji apie tai sakė.

Liphornas palinko į priekį. Jeigu jo įtikinėjimas neduos rezultatų, bus tuščiai sugaišęs dvi dienas lėktuvuose ir vieną naktį Niujorko viešbutyje.

– Man žinoma, kad ši moteris, anasazių puodininkė, išsiskyrė ypatingu talentu, kurį daktarė atskleidė. Daktarė Fridmen-Bernel, tyrinėdama puodų duženas, sugebėjo atsekti jos ankstesnius ir vėlesnius darbus. Sudėliojusi puodų šukes chronologiškai, pamatė, kaip tas talentas brendo. Puodininkė dirbo Čako kanjone. Jos darbo pėdsakų rasta ir keliuose aplinkiniuose kaimuose. Tačiau neseniai – tikriausiai šių metų pradžioje – Fridmen-Bernel ėmė rasti puodų, kurie, atrodė, buvo iš kažkur kitur. Tai buvo vėlyvieji puodai, liudiję subrendusį stilių. Kaip tik tokio puodo nuotrauka ir buvo įdėta jūsų pavasario aukciono kataloge. Katalogą su apibrėžta nuotrauka radome daktarės Fridmen-Bernel kambaryje.

Ponia Marsi dabar palinko pirmyn.

– Tačiau tie puodai stilizuoti, – tarė ji, – visi vienodi. Kaip?.. – ji nepabaigė klausimo.

– Negalėčiau pasakyti, – atsakė Liphornas, – manau, kad ji tai daro taip pat, kaip ir grafologai, identifikuodami braižą. Kažkas panašaus.

– Protinga, – tarė ponia Marsi.

– Iš to, kas mums žinoma, iš to, ką Fridmen-Bernel buvo sakiusi kitiems antropologams, ji, atrodo, tikėjo galinti rasti vietą, kur ši puodininkė persikėlė, kai žlugo Čako civilizacija, – tęsė Liphornas.

– Beveik teisingai, – pritarė ponia Marsi. – Ji sakė mananti, kad šis puodas yra raktas. Sakė radusi keletą šukių ir vieną sveiką puodą, kuris, jos įsitikinimu, buvo tos puodininkės vėlyvosios kūrybos pavyzdys – stiliaus tąsa, plėtotė ir branda. Puodas, kurį ji matė mūsų kataloge, atrodė esąs tikslus to darbo pavyzdys. Tad ji norėjo jį ištyrinėti. Ji norėjo sužinoti, kur galėtų jį pamatyti, taip pat norėjo pamatyti mūsų dokumentus.

– Ar jūs jai pasakėte?

– Paaiškinau mūsų politiką.

– Vadinasi, nepasakėte jai, kas nupirko? Arba kaip susisiekti su pirkėju?

Ponia Marsi atsiduso, leido sau akimirką pasirodyti nepakanti.

– Pasakiau jai tą patį, ką sakau ir jums. Viena, dėl ko žmonės jau daugiau kaip du šimtus metų turi reikalų su „Nelson's", tai mūsų reputacija. Jie žino, jog gali pasitikėti visiškai ir be šešėlio abejonės, kad „Nelson's" laikysis informacijos apie sandorį konfidencialumo.

Liphornas palinko pirmyn.

– Daktarė Fridmen-Bernel po pokalbio su jumis parskrido į Albukerkę. Tada parvažiavo į Čako kanjoną, kur gyvena ir dirba. Kitą penktadienį ji atsikėlė labai anksti, įsimetė į automobilį miegmaišį ir išvyko. Draugams ji pasakė išvykstanti porai dienų. Mes įtariame, kad ji kažkokiu būdu sužinojo to puodo radimo vietą, todėl leidosi į kelionę, tikėdamasi rasti daugiau įrodymų. Tikriausiai norėjo įsitikinti, ar toje vietoje yra daugiau tokių puodų arba šukių.

Jis vėl atsilošė, sukryžiavo rankas ant krūtinės, bandydamas atspėti, ar jo planas suveiks. Jeigu ne, tai būtų prieita beveik prie aklavietės. Žinoma, dar buvo Čy. Jis prašė, kad Čy surastų šventąjį Neikėjų Apsukrųjį ir išgautų iš jo viską, ką anas žino, iš kur tie prakeikti puodai atsiranda. Tačiau ar Čy pakaks sumanumo? Reikėjo palaukti ir pačiam to imtis, nerizikuoti, kad viskas gali būti sugadinta.

– Ji išnyko, – pasakė Liphornas. – Jokių moters, automobilio ar kitokių pėdsakų. Niekam nė žodžio.

Tarsi Eleonora Fridmen-Bernel nebūtų niekad egzistavusi.

Ponia Marsi paėmė nuotrauką ir įsižiūrėjo.

– Gal ji tiesiog pasitraukė, – pasakė žvelgdama į Liphorną. – Žinote, per daug darbo, per daug įtampos. Vieną dieną norisi viską pasiųsti po velnių. Gal kaip tik taip ir atsitiko, – kalbėjo ji kaip moteris, gerai pažįstanti tą jausmą.

– Galimas daiktas, – pasakė Liphornas. – Tačiau tą vakarą prieš išvykdama ji daug laiko praleido ruošdama pietus. Pagrindiniam patiekalui marinavo mėsą, ir visa kita. Turėjo iš Albukerkės atvykti buvęs jos bendradarbis profesorius. Ji paruošė prašmatnius pietus ir sudėjo į šaldytuvą. Išaušus kitos dienos rytui, įsimetusi į automobilį miegmaišį bei kitus reikmenis, išvyko.

Ponia Marsi svarstė. Ji vėl paėmė nuo stalo ir žvilgtelėjo į Eleonoros Fridmen-Bernel, vilkinčios nuotakos drabužiais, nuotrauką.

– Pažiūrėsiu, kuo galėčiau padėti, – pasakė ji ir pakėlė telefono ragelį. – Gal palauktumėte priimamajame?

Iš priimamojo nebuvo matyti, kaip lauke lyja. Tik sienos, nukabinėtos grafikos abstrakcijomis, ir sekretorė, kuriai šlapia Liphorno Navahų genties policininko uniforma kėlė smalsumą. Jis atsisėdo nugara į sieną ir ėmė vartyti žurnalą *Architectural Digest*, jausdamas įsmeigtą moters žvilgsnį ir trokšdamas vilkėti civiliniais drabužiais. O gal uniforma buvo niekuo dėta. Gal po uniforma nesmagiai jautėsi šlapias navahas.

Ponia Marsi pasirodė nepraėjus nė dešimčiai minučių. Ji padavė Liphornui kortelę, ant kurios buvo užrašyta „Ričardas Diumonas“ ir adresas Septyniasdešimt aštuntojoje rytų gatvėje.

– Jis sakė susitiksiąs su jumis rytoj ryte vienuoliktą.

Liphornas atsistojo.

– Leiskite nuoširdžiai jums padėkoti, – pasakė jis.

– Malonu, – tarė ji, – tikiuosi, pranešite. Jeigu surasite ją.

Likusią popietę Liphornas praleido klaidžiodamas po Moderniojo meno muziejų. Galiausiai atsisėdo tokioje vietoje, iš kur galėtų matyti skulptūrų kiemelį, o už jo – aplytą sieną ir lietingą dangų. Kaip ir visi sausringų kraštų gyventojai, Liphornas mėgavosi lietumi – retu, ilgai lauktu, suteikiančiu palaimą, paverčiančiu dykumą žiedų ir gyvybės jūra. Jis sėdėjo pilna minčių galva ir žiūrėjo, kaip vanduo, Pikaso ožkai suteikdamas glotnaus blizgesio, srūva per plytas, laša nuo lapų, renkasi į šaltas balas ant šaligatvio plytelių.

Ožka Liphornui labiausiai patiko. Kai jiedu buvo jauni ir jis mokėsi FTB akademijoje, jis atsivežė Emą pasižiūrėti Niujorko. Jie kartu atrado Pikaso ožką. Jis jau apžiūrinėjo skulptūrą, kai nusijuokusi Ema timptelėjo jam už rankovės ir pasakė:

– Pažvelk, tikras navahų tautos talismanas.

Su šiais prisiminimais jį užplūdo senas jausmas, tarsi jis matytų vėl juodu čia stovint. Jaunus, sustingusius prie šios stiklinės sienos, žvelgiančius į rudens lietų. Ema juokėsi. Kada juokdavosi, ji būdavo dar gražesnė.

„Tiesiog tobulai mums, *dene*, tinkanti ožka, – ji tada pasakė, – išbadėjusi, nusikamavusi, kaulėta ir šlykšti. Bet pažiūrėk! Ji – tvirta! Ji – ištverminga!“ Ema, apimta atradimo džiaugsmo, stipriai suspaudė jo ranką, jos veidas švietė tokiu pasigėrėjimu ir grožiu, kokio Liphornui neteko matyti niekur kitur. Ir žinoma, teisinga, kad ta nusikamavusi ožka būtų buvusi tobulas

simbolis. Pastatytas apžiūrėti ant pjedestalo. Vargas ir išbadėjimas – gana teisinga. Tačiau ožka taip pat ožkinga ir nenuolanki – visiškai tinkama pasauliui mesti iššūkį prie bjaurios aštuoniakampės Genties tarybos susirinkimo salės Vindouroke. Liphornas prisiminė, kaip jie muziejaus kavinėje išgėrė kavos ir išėję į lauką paglostė ožką. Tas jausmas apėmė dabar: šlapias, šaltas, po jo delnu slystantis metalas – visiškai tikra. Jis pakilo ir skubiai išėjo iš muziejaus į lietų, pamiršęs ant kėdės kabantį skėtį.

Į Septyniasdešimt aštuntąją gatvę nurodytu adresu Liphornas taksi nuvyko ketvirčiu valandos anksčiau. Likusį iki susitikimo laiką pasibastė aplinkui. Uniformuotų durininkų ir brangių šunų, vedžiojamų specialiai tam darbui pasamdytų asmenų, teritorija. Durų skambutį paspaudė lygiai vienuoliktą. Palaukė ant laiptelių, žvelgdamas į dangų virš gatvės. „Vėl pradės lyti, tikriausiai dar prieš pietus", – pagalvojo. Duris atidaręs žilas susikūprinęs senis, vilkintis pilku raukšlėtu švarku, stovėjo netardamas nė žodžio, kantriai žiūrėdamas į jį.

– Vadinuosi Liphornas, – prisistatė. – Esu susitaręs susitikti su ponu Ričardu Diumonu.

– Į darbo kambarį, – pasakė vyras, mostu pakviesdamas Liphorną vidun.

Darbo kambarys buvo pailga patalpa aukštomis lubomis, iškart už erdvaus holo. Ilgo bibliotekos stalo gale sėdėjo tamsiu mėlynu chalatu vilkįs vyras. Ant grindų prie jo kėdės pastatyta lempa apšvietė baltą staltiesę, porceliano indus ir sidabro įrankius.

– O! ponas Liphornas, – vyras tarė šypsodamasis. – Jūs labai punktualus. Tikiuosi, atleisite, kad nepakilau

jūsų pasveikinti, – jis patapšnojo kėdės su ratukais, kurioje sėdėjo, ranktūrius, – ir tikiuosi, neatsisakysite suvalgyti su manimi lengvų pusryčių.

– Dėkoju, – pasakė Liphornas, – jau pusryčiavau.

– Tada – kavos?

– Kavos niekada neatsisakiau ir neatsisakysiu.

– Aš taip pat, – tarė Diumonas, – tai viena iš mano silpnybių. Sėskitės patogiai, – pakvietė, gestu parodydamas į mėlyno pliušo kėdę. – „Nelson's" darbuotoja sakė, ieškote pradingusios moters. Antropologės. Ir minėjo, kad tai susiję su nužudymu, – godžiai susidomėjusios pilkos, mažos Diumono akutės kiaurai vėrė Liphorną. Neįprastos akys iškankintame siaurame veide po beveik tokios pat kaip ir veidas išbalusios spalvos antakiais. – Nužudymas, – jis pakartojo, – ir be žinios dingusi moteris, – jo balsas buvo švarus, tikslus, lengvai suprantamas. Tačiau silpnas balsas; jo nedidelis veidas tiko prie silpno balso. Menkiausias triukšmas tokį balsą būtų visiškai užgožęs.

– Nužudyti du puodų ieškotojai, – pasakė Liphornas. Diumonas jam kėlė nemalonų įspūdį. Per daug susidomėjęs? Tačiau tokio žmogaus susidomėjimas atrodė ganėtinai natūralus. Galų gale jis – kolekcininkas.

– Nužudytas vyras, radęs mano puodą, – pasakė Diumonas, kaip Liphornui pasirodė, su pasitenkinimo gaidele, – kažką panašaus minėjo „Nelson's" darbuotoja.

– Manome, jog tai tiesa, – tarė Liphornas. – Ponia Marsi sakė, kad jūs sutiktumėte man parodyti jo atsiųstą dokumentą. Norėtume sužinoti, kur jis tą puodą rado.

– Dokumentą, – pertarė Diumonas, – taip, bet pirmiau papasakokite man, kaip jis buvo nužudytas. Kaip pradingo moteriškė, – šypsodamasis savo maža burna jis plačiai išskėtė pakeltas rankas, – papasakokit man apie tai.

Už Diumono iš abiejų didelio masyvaus židinio pusių kaip siena stovėjo lentynos, nukrautos dirbiniais. Puodai, akmens raižiniai, krepšiai, fetišai, kaukės, pirmykščiai ginklai. Greta, už šeimininko, ant pjedestalo stovėjo masyvi akmeninė galva. „Olmekų, – spėjo Liphornas, – kontrabanda išvežta iš Meksikos, pažeidžiant šalies senovės meno apsaugos įstatymus“.

– Ponas Etsitis su kompanionu kasinėjo anasazių griuvėsius. Manoma, rinko puodus. Kažkas juos nušovė, – pasakojo Liphornas. – Antropologės Fridmen-Bernel specializacija buvo šios rūšies keramika. Tiksliau, ją domino puodas, kurį nusipirkote. Ji dingo be žinios. Išvyko savaitgaliui iš Čako kanjono, kur dirbo, ir negrįžo.

Liphornas nutilo. Diumono ir jo žvilgsniai susidūrė. Susikūprinęs žilas senis, kuris pasitiko Liphorną, išdygo prie jo alkūnės ir šalia kėdės pastatė mažą stalelį, užtiesė staltiesę, ant kurios padėjo sidabrinį padėkliuką. Ant padėkliuko buvo popieriaus plonumo porcelianinis puodelis, pastatytas ant peršviečiamos lėkštutės, garuojantis sidabrinis ąsotėlis, du maži sidabriniai indeliai ir sidabrinis šaukštelis. Žilasis senis į Liphorno puodelį pripylė kavos ir pasišalino.

– Neperki vien tik daikto, – pasakė Diumonas, – kartu gauni ir visa kita. Istoriją. Antai ši galva iš šiaurės Gvatemalos džiunglių. Ji puošė šventyklos koplyčios prieangį. Patalpą, kur prieš paaukojant buvo laikomi

žmonės. Man pasakojo, kad olmekų šventikai juos pasmaugdavo virvele.

Diumonas servetėle prisidengė apatinę smulkaus veido dalį ir nusikosėjo, neatitraukdamas godaus žvilgsnio nuo Liphorno.

– Arba tas jūsų anasazių puodas. Kodėl jis vertas penkių tūkstančių dolerių? – jis nusijuokė tyliu, žvangančiu juoku. – Tiesą sakant, svarbus ne tiek pats puodas, kiek anasaziai! Kokia paslaptinga tauta. Laikai tą puodą ir galvoji apie tuos tolimus laikus, kai jis buvo nulipdytas. Civilizacija, klestėjusi tūkstantmetį, nyko. Ir nebeliko iškilmingų apeigų *kivose*. Tokie buvo laikai, kai nulipdė mano puodą – man pasakojo talkininkai. Visiškas galas. Sutemos. Nuosmukio metas.

Diumonas kažką padarė su kėdės ranktūriu ir pašaukė:

– Edgarai!

– Klausau, sere, – atrodė, Edgaro balsas sklinda iš po stalo.

– Atnešk man puodą, kurį nusipirkome praėjusį mėnesį. Ir dokumentus.

– Klausau, sere.

–Taigi istorijos man labai svarbios, – Diumonas pasakė Liphornui. – Tai, ką man galite papasakoti, turi savo vertę. Naujuosius puodus rodau draugams. Pasakoju jiems ne tik apie anasazių civilizaciją, bet ir apie nužudymą ir be žinios dingusią moterį, – jis nusišypsojo siaura, pabrėžtinai santūria šypsena, parodydamas smulkučius dailius dantis.

Liphornas gurkštelėjo kavos. Karšta, šviežia, tiesiog puiki. Peršviečiamas porcelianas. Diumonui iš kairės sienoje buvo eilė langų. Per juos skverbėsi neryški šviesa,

žalsvai nuspalvinta už langų kerojusių vynuogių. Per stiklus sruvo lietaus lašai.

– Ar aiškiai pasakiau? – paklausė Diumonas.

– Manau, kad taip.

– Paslauga už paslaugą. Jums iš manęs reikia informacijos. Už tai, kas, regis, visiškai teisinga, jūs man papasakojat istoriją, kuri neatsiejama nuo mano puodo.

– Tai, kad jau pasakojau, – pratarė Liphornas.

Diumonas pakėlė ir išskėtė baltas rankas.

– Smulkmenas, smulkmenas, smulkmenas! – sušuko. – Visas velnio smulkmenas, klokit smulkmenas!

Liphornas išpasakojo smulkmenas. Kaip surado kūnus. Kaip nužudyti vyrai. Kas jie buvo. Nupasakojo, kaip atrodė vieta. Papasakojo apie kaulus. Diumonas klausėsi paskendęs mintyse.

– Štai kaip, – užbaigė Liphornas. – Neliko jokių pėdsakų, iš tiesų. Paskui be žinios dingusią mūsų moterį galėjo sekti žudikas. Galimas daiktas, kad ji – dar viena auka. Tačiau daug kas miglota. Mes tik žinome, kad ji domėjosi tokiais pačiais puodais. Ir tiesiog dingo be žinios.

Edgaras, atlikęs pavedimą, greitai sugrįžo ir stovėjo prie Diumono, laikydamas puodą bei storo popieriaus aplanką. Puodas buvo nedidelis, maždaug sulig žmogaus galva. Truputį didesnis už Diumono kaukolę.

– Puodą paduok ponui Liphornui, – pasakė Diumonas, – ir būk malonus, dokumentus taip pat.

Edgaras įvykdė prašymą. Ir toliau stovėjo susikūprinęs, pilkas, erzindamas Liphorną savo buvimu. Kodėl senis negali atsisėsti? Liphornas puodą atsargiai pastatė ant stalo, atkreipdamas dėmesį į blizgančią glazūrą, kuri jam nieko negalėjo pasakyti. Atvertė aplanką.

Aplanke buvo dvi pardavimo sąskaitos, viena Harisono Hauko išduota „Nelson's", kita – „Nelson's" sąskaita Diumonui, ir baisia rašysena prikeverzotas blankas. Parašas – Džimis Etsitis.

Liphornas patikrino datą. Praėjusi liepa. Žvilgtelėjo į grafą, pavadintą „Radimo vieta", kur buvo įrašas:

Apie aštuonias ar dešimt mylių žemyn San Chuano upe nuo Sendailendo. Nuo kanjono žiočių šiaurine upės puse eiti kanjonu į viršų apie penkias su puse mylios iki tos vietos, kur kairėje kanjono pusėje žemai yra trejetas griuvėsių. Kaip tik prie žemutinių griuvėsių yra piešiniai, vaizduojantys anasazių yei *figūras ir vieną figūrą, panašią į didelį beisbolo teisėją, prieš save laikantį rožinės spalvos apsauginį krūtinės skydą. Šiaurinėje kanjono pusėje vieni griuvėsiai – liekanos pastatų, stovinčių stačios uolos papėdėje ant atbrailos kanjono apačioje. Virš jų, ant aukštesnės atbrailos, yra uolomis pridengta ola, kurioje buvusių pastatų griuvėsiai, o virš jų, mažesnėje oloje, dar vieni griuvėsiai. Visi tie griuvėsiai yra privačioje žemėje, priklausančioje mano draugui Harisonui Haukui iš Jutos Blafo. Šis puodas rastas griovyje prie pietinės sienos, stačios uolos papėdėje esančiuose griuvėsiuose. Puodas rastas skyle į viršų kartu su kitais trimis visiškai sudužusiais puodais ir skeletu arba jo dalimi. Rastame puode nebuvo nieko, išskyrus purvą.*

Liphorną pribloškė tai, kaip smarkiai jis pats buvo nusivylęs. Aprašyta buvo tiksliai, kaip jis ir tikėjosi. Jis peržvelgė kitas grafas, tačiau nerado nieko įdomaus. Diumonas jį stebėjo šypsodamasis.

– Kokios problemos?

– Šiek tiek meluoja, – pasakė Liphornas.

– Tą patį sakė ir daktarė Fridmen-Bernel, – sukikeno Diumonas. – Apgaulė, apgaulė, apgaulė!

– Jūs kalbėjotės su daktare Fridmen-Bernel?

– Kaip su jumis dabar kalbu, – atsakė Diumonas, patenkintas Liphorno nustebimu. – Jūsų be žinios dingusi moteris buvo čia. Ji sėdėjo šioje pačioje kėdėje. Edgarai, ar ji gėrė iš to paties puodelio?

– Neturiu supratimo, sere, – atsakė Edgaras.

– Vis tiek tie patys klausimai, – Diumonas numojo ranka. – Kaip žavu!

– Kaip ji jus surado?

– Tikiuosi, kaip ir jūs. Per „Nelson's". Ji paskambino, prisistatė ir susitarė dėl susitikimo.

Liphornas nieko neatsakė. Prisiminė jos pastabą: „Paskambinti Q!" Tikriausiai Eli naudojosi aukciono kanalais, leidusiais prasmukti pro ponią Marsi.

– Ji sakė, kad liudijimas melagingas? Neteisingai nurodyta vieta?

– Ji sakė, kad kanjono nėra, kur ponas... ponas...

– Etsitis, – įsiterpė Edgaras.

– Kur turi būti, anot pono Etsičio, – nusijuokė Diumonas. – Ji sakė, kad nukreipta neteisinga linkme. Per toli upe. Arba kažkas panašaus.

– Ji buvo teisi, – pasakė Liphornas. Nors ta klaidingai nurodyta vieta turėjo įtakos Diumono penkių tūkstančių dolerių vertės puodui, tačiau ji nė kiek nepaveikė puodo šeimininko humoro jausmo. Šypsodamasis jis rodė savo smulkius baltus dantis.

– Ji smarkiai nuliūdo, – pasakė Diumonas. – Jūs irgi nusivylėte?

– Taip, – atsakė Liphornas. – Bet aš neturėčiau nusivilti, nes nurodyta ta pati vieta, kuri ir tikėjausi, kad bus nurodyta.

– Edgaras jums padarė dokumentų kopiją, – pasakė Diumonas. – Galite pasiimti.

– Dėkoju, – tarė Liphornas. Jis pakilo nuo kėdės. Troško išeiti iš šio kambario. Kuo toliau. Laukan į tyrą lietų.

– Edgaras jums duos mano kortelę, – pavymui tarė Diumonas, – paskambinkite, papasakosite visas smulkmenas. Kai rasite jos kūną.

13

Surasti šventąjį Neikėjų Apsukrųjį nebuvo lengva. Nagizio gyvenvietėje Čy išvydo tik ištryptą atgimimo palapinės stovėjimo vietą ir krūvas paliktų šiukšlių. Pasiklausinėjęs sužinojo, kad Neikėjus buvo pastebėtas prie navahų misijos Brefrene. Jis nuvažiavo į Eskritą. Misijoje buvęs *belagana* girdėjo apie Neikėjų, tačiau jo buvimo vietos nežinojo. Niekas aplink nebuvo girdėjęs, kad čia kur nors numatytos pamaldos. Tikriausiai klaida. Čy išvyko, jausdamas, kad jis ne vienintelis smerkia Neikėjų Apsukrųjį. Kaunselorso prekyvietėje, kur žmonės dažnai žinodavo, kas vyksta šiauriniame Čekerbordo rezervacijos pakraštyje, jis pasisukiojo, kol sutiko nepažįstamąjį, žinantį, kur gyvena šeima ne tik karštai sekusi Jėzaus Keliu, bet ir vykdžiusi visus Neikėjaus sektos priesakus. Tai buvo senosios ledi Deizės Menigouts šeima. Deja, Menigoutsų šeimyna gyveno gerokai toliau už Kojoto kanjono. Čy nuvažiavo į Kojoto kanjoną, stabtelėjo prie bendruomenės namų, pasiklausė kelio, kuris netgi rezervacijai buvo labai

prastas, ir nuvykęs pas Menigoutsus nieko nerado namie, tik berniuką, vardu Darsis Ozis. Teisybė, Darsis Ozis žinojo apie šventąjį Neikėjų Apsukrųjį, neseniai lankėsi jo pamaldose prie Nagizio.

– Sakė, kad jis rengiasi pamaldoms tarp Vaitroko ir Tsajos, laukuose kalnų papėdėje, – pasakė berniukas navahų maniera sudėdamas lūpas vakarams nurodyti. – O kai ten baigs pamaldas, keliaus į Arizoną, kur sakys pamokslus tyruose prie Žemutiniojo Grizvudo. Laukuose į pietus nuo hopių rezervacijos.

Čy per Čiuskos slėnį pasuko Tsajos link. Mėlynas Čiuskos kalnagūbris kilo jam iš kairės. Dvi rudeninių astrų linijos driekėsi iš abiejų seno sutrupėjusio 666-ojo JAV asfalto kelio pusių. Piktžolių gyvatynas ir gelsvai rudos zomšos spalvos šlaitai, išmarginti tamsiai geltono aukso dėmėmis, ir gilus mėlynas lapkričio dangus virš galvos.

Apie Neikėjų Apsukrųjį jis nustojo galvoti beveik pusiaukelėje tarp Nagizio ir Kojoto kanjono, kai jau išsėmė visus galimus jų susitikimo scenarijus. Pradėjo galvoti apie Merę Lendon. Nusprendė, kad ji mylėjo jį. Savaip. Tačiau, šiaip ar taip, tai buvo meilė. Ji nebūtų pakeitusi savo nusistatymo dėl gyvenimo rezervacijoje. Ir ji buvo teisi. Nepasikeisdama iš esmės, Merė nebūtų buvusi laiminga čia augindama jų vaikus. Jis nenorėjo Merės nei kitokios, nei nelaimingos. Grįžo prie savęs. Ji ištekėtų už jo, jeigu jis išvyktų iš rezervacijos. Jis tai galėtų padaryti. Turėjo pasiūlymų. Galėtų dirbti federalinėje teisėtvarkos sistemoje. Dirbti kur nors, kur jų vaikai eitų į baltųjų mokyklą ir būtų apsupti baltųjų kultūros. Tada Merė būtų laiminga. Ar tikrai? Jis išliktų navahų kraujo, tačiau prarastų

navahų pažiūras. Nutoltų nuo šeimos ir lėtakalbių *dene* – savo motinos klano brolių ir seserų. Būtų toli nuo Dene Baikjardo – keturių šventųjų kalnų apjuostos teritorijos, kurioje magiškos gydymo apeigos daro neišvengiamą poveikį. Jis taptų svetimas, gyvenantis tremtyje. Merei Lendon gyvenimas su tokiu Džimu Čy nepatiktų, o jis negalėtų gyventi su nelaiminga Mere Lendon. Šią išvadą prieidavo visuomet, kai apie tai galvodavo. Širdį suspausdavo pykčio ir praradimo jausmai. Ir tai savo ruožtu jo mintis nukreipdavo prie kitko.

Jis galvojo apie Džanetą Pit, bandydamas suprasti, nors ir menkai pažino jos charakterį, kokią išeitį iš savo problemų suras ji. Ar ji leis savo teisininkui ją paversti indėne tarnaite? Neturėjo pakankamai informacijos, kad būtų tikras, tačiau jis abejojo, kad Džaneta Pit kada nors su tuo susitaikytų.

Kas nužudė Neilsą ir Etsitį? Reikia rasti motyvą. Čia slypi atsakymas. Tačiau motyvų gali būti dešimtys, o spėjimams jis neturėjo pagrindo. Liphornas, be abejonės, buvo įsitikinęs, kad Neikėjus Apsukrusis tinka į tą dėlionę. Tačiau Liphornas apie visa tai žinojo kur kas daugiau negu Čy. Visa, kas Čy buvo žinoma, – kad Neikėjus iš Etsičio pirkdavo puodus arba, tiksliau, juos gaudavo ir kad Etsitis buvo vienas iš naujai atgimusiųjų Neikėjaus krikščionių. Liphornas buvo įsitikinęs, kad Neikėjus pardavinėjo puodus be žinios dingusiai moteriai iš Čako kanjono. Tai ir buvo Čy užduoties esmė. Telefonu Liphornas kalbėjo pavargusiu balsu. „Gal nori su manimi ilgiau padirbėti prie šio Fridmen-Bernel reikalo? – klausė Liphornas. – Jeigu nori, galiu susitarti su kapitonu Largu“.

Čy dvejojo, nes buvo priblokštas. Liphornas pauzę suprato kaip neryžtingumą.

– Turėčiau tau dar kartą priminti, kad palieku departamentą, – sakė Liphornas. – Dabar man galutinės atostogos. Sakiau tau ir dabar sakau, kad žinotum – jei padarysi man paslaugą, nebeturėsiu galimybės atsilyginti tuo pačiu.

Tai buvo, pagalvojo Čy, geras būdas kitaip pasakyti: „Negalėsiu tavęs nubausti, jeigu atsisakysi".

– Norėčiau dirbti toliau, – sutiko Čy, – norėčiau išsiaiškinti, kas nužudė tuos du vaikinus.

– Mes ne to siekiame, – sakė Liphornas, – manau, jie su tuo susiję. Čia turi būti ryšys. Tačiau aš ieškau, kas atsitiko antropologei, be žinios dingusiai moteriai iš Čako.

– Gerai, – sutiko Čy.

Atrodė, viskas sukasi aplink keistą centrą. Dvi žmogžudystės – aiškiai iš anksto suplanuoti nužudymai, Liphornas, eikvojantis savo atostogas, ir Čy pastangos dingusios be žinios moters byloje. Bent jau dabar aiškėjo, kad tai ta pati byla. Tačiau tyrimas vyko iš kito galo. Aišku, leitenantas Liphornas buvo laikomas geresniu policininku už pareigūną Čy. Jis turėjo ne tik keistai ir paslaptingai tyrimą atliekančio pareigūno, bet ir teisingai spėjančio žmogaus reputaciją.

Atvykęs į Tsają, Čy suprato, kad nedaug, tačiau prasilenkė su Neikėjumi Apsukriuoju. Jis atšaukė čia planuotas pamaldas ir patraukė į šiaurę.

– Tiesiog atšaukė? – paklausė Čy.

Jis kalbėjo su maždaug aštuoniolikos metų apkūnia mergina, kuri, atrodė, prižiūri Tsajos bendruomenės namus, nes čia nieko daugiau nebuvo.

– Panašu, kad žmogus skubėjo. Įėjęs prisistatė ir pasakė, kad atšaukia susirinkimą palapinėje, kuris buvo planuotas šį vakarą, – pasakė mergina. – Štai ten, skelbimų lentoje, – linktelėjimu parodė į raštelius prie įėjimo.

„DĖMESIO!“ – Neikėjus užrašė lapelio viršuje:

Dėl netikėtai susiklosčiusių nenumatytų aplinkybių šventasis Neikėjus priverstas savo pamaldas atšaukti. Jei tokia bus Viešpaties valia, jos įvyks kitą kartą.
Šventasis Neikėjus Apsukrusis.

– Na ir šūdas! – garsiai pasakė Čy angliškai, nes navahų kalboje trūko tokių emocingų keiksmažodžių. Jis pažvelgė į laikrodį. Beveik pusė penkių. Kur, po velniais, Neikėjus pasidėjo? Grįžo prie stalo, už kurio sėdėjo mergina. Ji smalsiai jį stebėjo.

– Man reikia surasti Neikėjų, – Čy šypsojosi jai patenkintas, kad nevilki policininko uniformos. Daugelis jos amžiaus jaunuolių į Navahų genties policiją žiūrėjo priešiškai. – Ar jis dar ką nors pasakė? Pavyzdžiui, kur išvyksta?

– Ar man? Nieko. Tik pasiskolino popieriaus rašteliui. Ar tu vienas iš jo krikščionių?

– Ne, – atsakė Čy. – Beje, aš esu hatačalis. Giedu „Palaimos kelią“.

– Tikrai?

– Dar tik pradedu, – sumišęs atsakė Čy, – vieną kartą giedojau.

Jis neaiškino, kad tas vienas kartas buvo jo šeimos nariui. Išsitraukė piniginę ir padavė jai kortelę:

DŽIMAS ČY
Hatačalis
Palaimos kelio giedotojas
Atlieka ir kitas apeigas
Telefonas pasiteirauti: __________
(Pašto dėžutė 112, Šiprokas, N. M.)

Kadangi savo sunkvežimyje jis neturėjo telefono, numerio kortelėje neįrašė. Planavo duoti Šiproko policijos nuovados telefoną, tikėdamasis, kad iki tol, kol Largas apie tai sužinos ir pakels triukšmą, jis jau turės klientų ir susikurs reputaciją. Tačiau paprieštaravo dispečerė. „Klausyk, Džimai, – sakė ji, – ką žmonės pagalvos? Jie paskambins apeigų giedotojui, o išgirs: ‚Navahų genties policija‘ “.

– Duok man dar kelias korteles, – pasakė mergina, – vieną prismeigsiu skelbimų lentoje, gerai?

– Žinoma, – tarė Čy, – ir duok jas žmonėms. Ypač jei išgirsi ką sergant.

Mergina paėmė korteles.

– Tačiau kodėl hatačaliui prireikė krikščionių pamokslininko?

– Prieš minutę, kai klausiau, ar Neikėjus užsiminė, kur išvyksta, atsakei, kad sakė, bet ne tau. Ar pasakė jis kam nors kitam?

– Jis paskambino, – tarė mergina. – Paklausė, ar gali pasinaudoti telefonu, – ji patapšnojo per telefono aparatą. – Kalbėjo su kažkuo, – ji nutilo ir abejodama nužvelgė Čy.

– Kai ką iš pokalbio nugirdai?

– Niekada slapta nesiklausau, – atsakė ji.

– Ne slapta, – pasakė Čy, – tačiau jei žmogus kalba čia pat prie tavo stalo, kaip gali negirdėti. Ar jis užsiminė, kur važiuoja?

– Ne. Apie tai jis nekalbėjo.

Čy buvo pakankamai protingas, kad suprastų esąs vyniojamas aplink pirštą. Jis nusišypsojo merginai.

– Netrukus tu man pasakysi, ką jis sakė, tačiau ne dabar.

– Galiu ir iš viso tau nieko nesakyti, – tarė ji, šypsodamasi iš pasitenkinimo.

– Gerai, o jeigu tau papasakosiu baisią istoriją? Kad iš tiesų aš ne žiniuonis. Kad aš esu policininkas, ieškantis be žinios dingusios moters, o Neikėjus iš tiesų ne pamokslininkas. Kad jis banditas, jau nužudęs porą žmonių, o aš seku jo pėdomis, ir tu esi mano vienintelis šansas jį sugauti, kol jis dar ko nors nepribaigė.

Mergina nusijuokė.

– Tai atitiktų, ką jis labai paslaptingai kalbėjo telefonu.

Čy vos vos tebesišypsojo.

– Kaip paslaptingai?

Ji spindėjo iš pasitenkinimo.

– Ak! Paskambinęs jis paklausė, ar girdėjai, kas nutiko tokiam ir tokiam? Trumpai pasiklausė. Toliau pasakė, kad jį kažkas sunervino. Perspėjo būti atsargiam. Tada pasakė, kad yra kažkas kitas arba dar vienas, kurį reikia perspėti, ir tėra vienintelis būdas tai padaryti – nuvykti į jo *hoganą*. Jis sakė, kad atšaukia čia savo pamaldas ir išvyksta ten. Po to ilgai klausėsi, kol pasakė, kad nežino nuotolio. Vietovė kažkur Jutoje, – ji gūžtelėjo pečiais. – Štai ir viskas.

– Ne per daugiausia.

– Bet čia viskas, ką prisimenu.

Panašu, kad tiek ir teprisiminė. Ji miglotai vardijo: „toks ir toks“ ir „kažkas kitas arba dar vienas“. Čy

išėjo galvodamas, kad „kažkur Jutoje" buvo kaip tik tame krašte, apie kurį Liphornas norėjo išklausinėti Neikėjaus dėl Fridmen-Bernel apėmusios puodų karštinės šaltinio. Jis pagalvojo, kad vykstant į Keturis Kampus reikės važiuoti per Šiproką. Gal galės naktį pailsėti, jeigu jausis pavargęs, kai ten nuvyks. Gal Neikėjų Apsukrųjį jis suseks rytoj. Tačiau kodėl Neikėjus pakeitė planus ir patraukė į Jutos pasienį? Kas galėtų žinoti? „Toks ir toks" tikriausiai buvo Etsitis. „Kažkas kitas arba dar vienas" – tikriausiai kitas Neikėjaus atsivertėlis, vogęs toje vietoje puodus. Neikėjus, Čy akimis, vis labiau ėmė rodytis keistas.

Kai prasidėjo penktos valandos žinios, jis važiavo per Bistibedlendą ir jau buvo pasukęs Farmingtono link. Diurango radijo stoties Kolorade pranešėja kalbėjo apie nuomos sutartį dėl linijos Jutės kalno rezervacijoje pagerinimo, apie Velnio daubos slidinėjimo trasos prieštaringai vertinamą įtaką aplinkai ir apie renkamus parašus, kad būtų atšauktas Actekos Naujojoje Meksikoje tarybos narys. Čy jau siekė įsijungti kitą stotį. Daugiau žinių apie Naująją Meksiką jis išgirstų per Farmingtono radijo stotį. „Kitos Keturių Kampų krašto naujienos, – pasakė pranešėja. – Savo rančoje prie Blafo buvo nušautas ir mirė vietoje žymus ir kartais prieštaringai vertintas ūkininkas bei politikas".

Čy ranka sustingo ant perjungiklio.

„Garfildo apskrities šerifo biuro atstovas Blandinge pranešė, kad auka – Harisonas Haukas, buvęs Jutos valstijos senatorius ir vienas stambiausių Pietų Jutos ūkininkų. Hauko kūnas rastas tvarte vakar vakare. Kaip pranešė šerifo biuras, paleisti du šūviai.

Maždaug prieš dvidešimt metų Hauko šeima tapo pačios baisiausios Keturių Kampų tragedijos aukomis. Hauko žmona, sūnus ir duktė buvo mirtinai sušaudyti, kaip manoma, protiškai nesveiko jaunesniojo sūnaus, kuris nusiskandino San Chuane.

Už sienos, Arizonoje, į federalinį teismą pateiktas ieškinys dėl..."

Čy išjungė radiją. Norėjo apgalvoti. Haukas buvo tas žmogus, kuriam Neikėjus parduodavo puodus. Haukas gyveno prie Blafo, šalia San Chuano. Gal tas Neikėjaus minėtasis „toks ir toks" buvo Etsitis? Dar tikėtiniau, kad tai buvo Haukas. Naujienas apie Hauką Neikėjus galėjo išgirsti važiuodamas į Tsają. Tikriausiai ankstesnėje žinių laidoje. Tai paaiškintų staigų planų pasikeitimą. Arba Haukas buvo tas „kažkas kitas arba dar vienas", kurį Neikėjus norėjo įspėti. Dabar jau per vėlu. Bet kuriuo atveju aiškėjo, kad Neikėjus vyko kažkur netoli Blafo, kur buvo nužudytas jo puodų pirkėjas Haukas.

Čy nusprendė padirbėti viršvalandžius. Jeigu jam šiąnakt pavyks surasti nesugaunamąjį Neikėjų, dirbs ir po darbo valandų.

Pasirodė, tai stebėtinai paprasta. Važiuodamas keliu į šiaurę Blafo link, jau pakankamai toli už Meksikanvoterio, todėl buvo įsitikinęs, kad kirto Arizonos ir Jutos sieną, Čy pamatė Neikėjaus priekabą su palapine. Ji stovėjo apie ketvirtį mylios pavažiavus senuoju naftos telkinio keliu, kuris atsišakoja nuo 191-ojo JAV plento ir veda akmenuotomis nederlingomis žemėmis į pietus nuo Kazo del Eko stalkalnio.

Čy staigiai pasuko į kairę, sustojo prie priekabos ir apžiūrėjo ją. Virvės pririštos, padangos pripūstos,

viskas tvarkinga. Priekaba paprasčiausiai atkabinta ir palikta.

Senuoju keliu Čy dardėjo tolyn: pro neveikiančią naftos siurblinę, pro nykius Senojo upelio akmenis į žemumą, apaugusią pavieniais šalavijais ir žemaūgiais kadagiais. Toliau kelias šakojosi į du privažiavimo keliukus. Čy spėjimu, jie vedė vienintelių dviejų šioje dykynėje gyvenusių navahų šeimų link. Buvo jau beveik sutemę – vakarinis horizontas žaižaravo šviesaus vario spalva. Kuriuo keliu sukti? Tolumoje, kelyje, vedusiame tiesiai, Čy pamatė Neikėjaus automobilį.

Atsargiai važiuodamas penkis šimtus jardų jo link, jautėsi nesmagiai. Kalbėdamas su mergina Tsajoje juokais Neikėjų pavadino banditu. Iš kur galėjo žinoti? Jis nežinojo beveik nieko. Tik tiek, kad Neikėjus metų metais pamokslavo rezervacijoje ir kad, norėdamas pagerinti finansinę padėtį, savo atsivertėlių prašydavo jam nešti puodus. Ar Neikėjus turėjo pistoletą? Nusikalstama praeitis? Liphornas tokius dalykus tikriausiai žinojo, tačiau Čy jų nepapasakojo. Susinervinęs jis ėmė važiuoti dar lėčiau.

Neikėjus sėdėjo ant seno didelio „Cadillac“ bagažinės nuleidęs kojas ir nugara atsirėmęs į galinį stiklą ir žiūrėjo į Čy. Jis atrodė visiškai nepavojingas. Čy sustojo prie automobilio, išlipo ir pasirąžė.

– *Ya te'eh*, – pasisveikino Neikėjus ir tik dabar nustebęs pažino Čy. – Ir vėl susitinkame – tačiau nuo Nagizio labai tolimas kelias.

– *Ya te*, – atsakė Čy. – Sunku tave rasti. Girdėjau, kad tavęs laukė, – jis parodė ranka į pietus, – pirmiausia Tsajoje, o vėliau gerokai už hopių krašto – prie Žemutiniojo Grizvudo.

– Baigėsi degalai, – pasakė Neikėjus, nekreipdamas dėmesio į numanomą klausimą, – šis velnias ryja degalus kaip tankas, – jis nušoko nuo bagažinės su mažiems žmonėms būdingu judrumu. – Ar manęs ieškai?

– Galima sakyti, – tarė Čy. – Kas tave atvedė į Jutą? Taip toli nuo Žemutiniojo Grizvudo?

– Viešpaties keliai mane veda visur, – atsakė Neikėjus.

– Šioje dykynėje planuoji pamaldas?

– Žinoma, – atsakė Neikėjus, – kai tik galėsiu jas surengti.

– Bet tu palikai palapinę, – tarė Čy.

„Ir meluoji, – pagalvojo jis, – čia aplink negyvena pakankamai žmonių“.

– Išseko bakas, – pasakė Neikėjus, – maniau, be krovinio, mažiau sunaudodamas degalų, galėsiu nukakti, kur man reikia, o tada grįšiu ir pasiimsiu, – jis nusijuokė. – Per ilgai laukiau, kol nutariau atkabinti, per daug išdeginau benzino.

– Užmiršai pasižiūrėti į degalų rodyklę prietaisų skydelyje?

– Matuoklis jau neveikė, kai šį laužą įsigijau, – vėl nusijuokė Neikėjus. – Palaiminti vargšai, – pasakė. – Nėra prasmės į jį žiūrėti. Anksčiau, nei baigėsi degalai – baigėsi pinigai.

Čy į tai nieko neatsakė. Galvojo, kaip sužinoti, ką Neikėjus čia veikia. Ką atvyko perspėti.

– Netoliese gyvena mano brolis, – paaiškino Neikėjus. – Brolis Kristuje. Jis – pajutas, mano klano, dėl to irgi – brolis. Ruošiausi eiti pėsčiomis, bet pamačiau tave atvažiuojant.

– Vadinasi, neseniai čia lauki?

– Gal penkias minutes. Klausyk, pavėžėk mane. Apie aštuonios mylios kelio. Galėčiau nueiti, bet skubu.

Neikėjus žvelgė į taką vakarų kryptimi. Čy tyrinėjo jo veidą. Varinė šviesa jį pavertė vientisa skulptūra. Metalu. Tačiau Neikėjus nedvelkė šalta ramybe. Buvo sunerimęs. Čy niekaip negalėjo sugalvoti kokio nors gudraus būdo jį prakalbinti, kad sužinotų, ką čia veikia.

– Sužinojai, kad nužudytas Harisonas Haukas, – pasakė Čy, – ir atvykai čia. Kodėl?

Neikėjus atsisuko, veidas šešėlyje:

– Koks Haukas?

– Žmogus, kuriam parduodavai puodus, – tarė Čy, – prisimeni? Sakei leitenantui Liphornui.

– Gerai, – atsakė Neikėjus, – pažįstu jį.

– Etsitis turėjo reikalų ir su tavimi, ir su Hauku, ir su tais puodais – jo nebėra tarp gyvųjų. Dabar – Haukas. Abu nušauti. Ir Neilsas. Irgi dėl to paties. Ar jį pažinojai?

– Buvau sutikęs, – atsakė Neikėjus, – berods porą kartų.

– Klausyk, – tarė Čy, – Liphornas mane pasiuntė surasti tave dėl kitko. Jis nori nustatyti, kur yra ta moteris, Eleonora Fridmen-Bernel, nori sužinoti, kas jai nutiko. Jūs apie ją jau kalbėjotės. Tačiau dabar jam reikia daugiau informacijos. Jis norėtų žinoti, ką ji tau sakė apie puodų ieškojimą būtent šioje krašto dalyje. Palei San Chuaną. Blafo apylinkėse. Aplink Meksikanhatą.

– Viską jau jam pasakiau. Jai reikėjo tų glotnių daugiaspalvių puodų. Tų rožinės spalvos su raštais, vingiuotomis linijomis ir grublėtų, ar kaip dar kitaip vadinamų. Puodų arba duženų. Nesvarbu. Ji buvo sakiusi

ypač besidominti viskuo, kas rasta šiame rezervacijos pakraštyje, – Neikėjus gūžtelėjo pečiais. – Tai ir viskas.

Čy įrėmė į klubus rankas ir atsilošė, kad atitiesintų išlinkusią nugarą. Sunkvežimyje šiandien praleido dešimt, gal ir daugiau valandų. Per daug valandų.

– Jei čia būtų Džo Liphornas, – tarė, – jis pasakytų „dar ne viskas". Ji pasakė daugiau. Tu bandai laimėti laiko. Apibendrini. Išklok man viską, ką ji sakė. Leisk išvadas daryti man pačiam.

Neikėjus atrodė susimąstęs. „Šlykštus mažas žmogeliukas, – nusprendė Čy, – tačiau gudrus".

– Galvoji, kad aš esu policininkas ir kad tie puodai rasti navahų rezervacijoje, kas yra labai labai neteisėta. Kriminalinis nusikaltimas. Galvoji, kad reikia atsargiau kalbėti, – Čy atsirėmė į pikapo duris. – Užmiršk tai. Šiuo metu mus domina vienintelis dalykas – kaip surasti tą moterį. Nenorime išsiaiškinti, kas nušovė Etsitį. Negaudome nieko dėl griuvėsių plėšimo navahų žemėse. Vienintelis paprastas dalykas. Tik surasti Eleonorą Fridmen. Atrodo, Liphornas mano ją išėjus tų puodų ieškoti. Bent jau aš spėju, kad jis taip mano. Jis mano, kad ji tau pasakė, kur jų ieškoti. Todėl būsiu dėkingas, tu įgysi mano palankumą ir aš nuvešiu tave, kur tik panorėsi, jei dabar man visa tai papasakosi. Kad ir ką manytum, svarbu tai ar ne.

Neikėjus valandėlę palūkuriavo, kol Čy baigs.

– Svarbaus čia maža, – atsakė jis, – duok man truputį laiko prisiminti.

Saulėlydis už Neikėjaus iš blyškaus varinio virto tamsiai variniu. Akį rėžiančiame fone matėsi dvi debesų juostos – tamsiai mėlyna ir išblukusi. Iš kairės,

kaip išskaptuotas iš uolos, danguje kabėjo apypilnis mėnulis.

– Nori išgirsti jos žodžius, – pradėjo Neikėjus. – Ką ji pasakė, ką ji pasakė, ką ji pasakė. Pažodžiui visko neatsimenu. Prisimenu įspūdį, kuris liko. Pirma, ji turėjo galvoje labai ypatingus griuvėsius. Ji juose buvusi. Ji žinojo, kaip jie atrodo. Antra, tai – neteisėta. Dar daugiau – jie navahų rezervacijos žemėje. Kaip dabar pamenu, ji taip sakė. Prisimenu, kažką pasakiau, kad tai neteisėta, o ji atsakė, gal nebūtų neteisėta: aš esu navahas, o ten – navahų žemė.

Neikėjus nutraukė pasakojimą:

– Gal pavėžėsi?

– Kas dar?

– Čia viskas, ką žinau, iš tiesų. Ar aš pasakiau, kad ta vieta kanjone? Esu tikras, kad kanjone. Ji minėjo, kad jai apie tai pranešė. Tik nesakė kas. Spėju, kažkas jai pardavęs puodą. Nesvarbu. Iš to, kaip ji nupasakojo tą vietą, ten turėjo būti kanjonas. Treji griuvėsiai, ji sakė. Vieni žemai ant šlaito prie vagos. Vieni ant uolų atbrailos aukščiau pirmųjų ir treti – nematomi, oloje virš atbrailos.

– Nepasakė kanjono vardo.

– Nežinojo, kaip jis vadinasi. Sakė nemananti, kad yra vardas. Bevardis kanjonas, – Neikėjus nusijuokė. – Tikrai, ji man daug nepasakojo. Tik tiek, kad ją labai domino puodai arba šukės, net mažiausios šukelės, tačiau tik tos, kurios buvo rausvos glazūros vingiuotomis balsvomis linijomis ir grublėtos. Sakė, už juos patrigubins kainą. Jai reikėjo tikslios vietos, kur jie rasti. Stebėjausi, kodėl ji pati nebando surasti tos vietos. Manau, ji nenorėjo rizikuoti ten įkliūti.

– Liphornas mano, kad ji ten nuėjo, arba aš spėju, kad jis taip mano.

– Dabar tai užsitarnavau pavėžėjamas, – pasakė Neikėjus.

Čy atvežė jį iki hogano, pastatyto ant senvagės, tekėjusios į Senąjį upelį, šlaito. Jie užtruko tris ketvirčius valandos, kad įveiktų mažiau nei aštuonias duobėtas mylias. Buvo beveik visiškai tamsu, kai jie sutojo ant slidaus lygios uolos paviršiaus – hogano kieme. Skaisčioje mėnulio šviesoje buvo matyti, kodėl namui pasirinkta būtent ši vieta. Prie senvagės krašto suvešėję medvilnės medeliai, tamariksai ir žemi krūmai rodė, kur tryško šaltinis. „Vienintelis gyvo vandens šaltinis trisdešimties mylių spinduliu, – pamanė Čy, – kurio neužtektų šeimai išsiversti per sausros sezoną“. Šalia ant medinės pakylos stovėjo aprūdijusios vandens statinės. Čy sustojo, užkaukė sunkvežimio varikliu, kad šeimininkai tikrai išgirstų atvykėlius, ir išjungė variklį. Šoniniame lange pasirodė neryški spingsulė, tikriausiai žibalinės lempos šviesa. Avių kvapas, Čy visad sukeliantis nostalgiją, atsklido nuo žagarų aptvaro už namo.

– Dabar turėsi kitą problemėlę, – pasakė Čy.

– Kokią?

– Tas čia gyvenantis tavo brolis. Jis tau vagia puodus. Tu jam norėsi papasakoti apie Etsitį, Neilsą ir Hauką. Norėsi jam pasakyti, kad pasisaugotų, nes kažkas šaudo puodų ieškotojus. Tačiau aš esu policininkas, ir tu nenori, kad aš tai girdėčiau.

Neikėjus nieko neatsakė.

– Jokio automobilio. Jokio sunkvežimio. Bent jau nė vieno nesimato. Nematau kitos vietos, kur būtų gali-

ma ant šios plokščios uolos pastatyti automobilį, kad jo nepamatyčiau. Tas, kas čia gyvena, išvyko sunkvežimiu.

Neikėjus nieko neatsakė. Jis įkvėpė ir atsiduso.

– Jeigu tave paliksiu čia, kaip norėjai, įstrigsi. Nėra nei degalų, nei priemonės jų iš kur nors atsivežti.

– Vienas iš jo sūnų tikriausiai turi sunkvežimį, – atsakė Neikėjus. – Jis tikriausiai turi čia kur nors benzino. Bent jau penkių galonų bakelį.

– Tuo atveju tau teks žingsniuoti su bakeliu aštuonias mylias iki automobilio, – kalbėjo Čy. – Galimas daiktas, benzino jis neturi nė lašo.

Hogano tarpduryje kabantis audeklas sujudėjo. Pasirodė vyras.

– Ką turi galvoje, taip kalbėdamas? – paklausė Neikėjus.

– Tu baigi tą žaidimą. Nesiruošiu nieko suimti dėl puodų vagystės. Tačiau turi man papasakoti, kur jie randami. Tai viskas, kas man rūpi. Jeigu tos vietos nežinai, tai ją žino šis Pajutų klano vyras. Leisk jam, tegu man pasako. Daugiau jokių žaidimų.

Pajutų klano vyrą vadino Amosu Švilpiku. Kaulėtas vyras be keturių apatinių dantų. Jis žinojo, kur randami puodai.

– Gerokas kelio gabalas iš čia į vakarus. Navahų kalno link, – pasakė jis, parodydamas kryptį. – Bus kokios trisdešimt mylių per Nokaitobenčą.

Tačiau ten nebuvo kelių, tiesiog sueižėjusi žemė, senvagių išraižytas smiltainis. Švilpikas sakė, kad apie griuvėsius seniai girdėjęs iš savo dėdės, kuris jį įspėjo šalintis tos vietos, nes ten pilna piktų vaiduoklių. Tačiau jis pažino Jėzų ir nebetikėjo vaiduokliais, tad

išjojęs su pora arklių. Kelionė buvusi labai sunki. Pragariškas išbandymas. Jis praradęs gerą arklį.

Čy su savimi turėjo tikslų Didžiosios rezervacijos JAV geologinių duomenų žemėlapį – knygą, kurioje kiekvienas puslapis trisdešimt dviejų mylių kvadrate rodė viską.

– Kaip vadinasi tas kanjonas?

– Nemanau, kad jis turi vardą, – pasakė Amosas Švilpikas, – čia jis vadinamas kanjonu, kur Vandens Purškikas groja dūdele, – navahų kalba išėjo ilgas vardas, ir Švilpikas, kai jį ištarė, atrodė sutrikęs.

– Gal mane gali ten nuvesti? Išsinuomok arklius ir palydėk ten mane.

– Ne, – atkirto Švilpikas. – Daugiau ten nebesilankau.

– Samdau tave, – pasakė Čy. – Už tavo arklius sumokėsiu gerus pinigus.

– Ne, – ištarė Švilpikas. – Dabar esu krikščionis. Pažįstu Jėzų. Nebebijau anasazių vaiduoklių, kaip baimindavausi būdamas pagonis. Prieš tai, kol ėmiau žengti Jėzaus keliu. Tačiau aš nėisiu į tą vietą.

– Geri pinigai, – įtikinėjo Čy, – ir jokių problemų dėl įstatymų.

– Aš jį girdėjau ten, – pasakė Švilpikas, atsitraukdamas nuo Čy per du žingsnius hogano durų link. – Girdėjau grojant Vandens Purškiką savo dūdele.

14

Čikagoje persėdant į kitą lėktuvą, Liphornui pavyko gauti priekinę sėdynę prie lango. Žiūrėti nebuvo į ką – vien tik tiršta debesų jūra, dengianti didžiąsias derlingas Amerikos vidurio lygumas. Pažvelgęs į tą pilkumą, Liphornas pagalvojo apie šlapio oro masę, plūstančią iš Meksikos įlankos, šaltą lietų ir blankius, nuobodžius kraštovaizdžius, uždengtus debesų, nuo jo kaktos dabar esančių vos per šešias pėdas. Tiesą sakant, Ema, laikydama jį rezervacijoje, išgelbėjo nuo tokių kelionių.

Slėgė neviltis. Jis padarė viską, ko išvyko padaryti, tačiau nieko naudinga nesužinojo. Visa, ką sužinojo, ko nebuvo žinoma anksčiau, – jog Etsitis buvo pakankamai gudrus, kad dokumente pripažintų pažeidęs federalinius įstatymus. Liphornas buvo šventai įsitikinęs, kad vietos aprašymas buvo tikslus. Negalėjo sugalvoti priežasties, dėl ko Etsičiui būtų reikėję griebtis tokio painaus aprašymo. Vaizdai, atrodė, plaukė iš atminties. Neišsimokslinęs žmogus, laikydamasis nuorodų, kad išvengtų kaltinimų, tikrovę aprašinėjo be

kruopelytės melo. Tačiau tai menkai tepadėjo. Jutos, Arizonos ir Naujosios Meksikos pasienis buvo kraštas, kur senvagės, siauri gilūs kalnų tarpekliai, įkloniai ir kanjonai sudarė gyvačių raizginį. Tūkstančiai jų, o jų prieglobstyje į saulę atsisukusiose nišose tikrai priskaičiuotum tūkstančius anasazių gyvenviečių. Jis matė apskaičiavimus, pagal kuriuos Kolorado plynaukštėje buvo daugiau kaip šimtas tūkstančių ilgiau nei per tūkstantmetį pastatytų anasazių gyvenviečių. Etsičio aprašymas panašus į namo aprašymą dideliame mieste, nenurodant gatvės. Paieškos vietą galima šiek tiek susiaurinti. Tikriausiai pietinėje Jutoje arba pačioje šiaurinėje Arizonoje. Tikriausiai į šiaurę už Paminklų slėnio. Tikriausiai į rytus nuo Nokaito stalkalnio. Tikriausiai į vakarus nuo Montesumos upelio. Tokioje susiaurintoje teritorijoje – didesnėje už Konektikuto valstiją – gyveno per penkis tūkstančius gyventojų. Ir viskas, ką jis turėjo, – tai vietovės aprašymas, kuris galėjo būti toks pats išgalvotas, kaip buvo akivaizdžiai išgalvota jos vieta.

Galbūt Čy labiau pasisekė. Jaunas senis Čy. Neabejotinai protingas. Energingas. Tačiau truputį... truputį kas? Netvirtas? Nevisiškai. Ne dėl bandymo tapti žiniuoniu – tai visiškai nesiderino su policijos darbu. „Jis – romantikas, – nusprendė Liphornas, – štai dėl ko“. Žmogus, sekąs sapnais. Panašus į tuos, kurie būtų nusekę paskui tą pajutų šamaną, išradusį dvasių šokį ir turėjusį viziją, jog baltieji pasitrauks, o buivolai grįš į prerijas. Gal taip galvoti buvo neteisinga. Arčiau tiesos būtų mintis, jog, Čy nuomone, 180 tūkstančių navahų sala baltųjų okeane gali gyventi senoviškai. Tikriausiai 20 tūkstančių galėtų, jeigu jaustųsi laimingi su

avimis, kaktusais ir kedro riešutais. Labai nepraktiška. Realiame gyvenime navahai privalėjo konkuruoti. Navahų kelias toli gražu nemokė konkurencijos.

Liphornas pradėjo galvoti, ką apie Čy pasakytų Emai. Jis papurtė galvą, paskaitė *New Yorker*. Patiekė pietus. Kaimynas ėmėsi įdėmiai apžiūrinėti maistą. Liphornui, kuris valgydavo savo gamintą maistą, pietūs atrodė karališki. Šiuo metu jie skrido virš Teksaso valstijos iškyšulio. Debesys žemiau plonėjo, plyšo į gabalus. Priekyje iš drėgno lygumas užklojusio okeano kaip uolėta sala kilo žemė. Liphornas matė išraižytus rytinės Naujosios Meksikos stalkalnius. Už nugaros, vakariniame horizonte, dideli juodi audros debesys, neįprasti rudenį, kilo į stratosferą. Liphorną apėmė jausmas, kurio nepatyrė nuo pat Emos mirties. Jis pajuto savotišką džiaugsmą.

Panaši nuotaika išliko, kai kitą rytą Vindouroke pabudo savo lovoje – gyvybingumo, sveikatos ir susidomėjimo pojūtis. Tačiau vis dar jautė nuovargį. Paskutines jėgas išsėmė skrydis „Aspen Airways" oro linijų lėktuvu „Cesna" iš Albukerkės į Gelapą ir kelionė automobiliu iš Gelapo. Tačiau neviltis buvo praėjusi. Pusryčiams išsikepė kumpio, kurį suvalgė su skrebučiais ir žele. Bevalgant suskambo telefonas.

„Džimas Čy, – pagalvojo, – kas kitas galėtų skambinti?"

Skambino kapralas Elisonas Bilis, kuris tvarkydavo reikalus, kai juos prireikdavo tvarkyti majorui Nesui, buvusiam tam tikru Liphorno viršininku.

– Su tavimi nori kalbėti policininkas iš Jutos, – pasakė Bilis, – ar gali kalbėti?

Liphornas nustebo:

– Ko jis nori? Ir koks policininkas?

– Jutos valstijos policija. Žmogžudysčių tyrimo skyrius, – pasakė Bilis, – tik pasakė, kad nori pakalbėti su tavimi dėl žmogžudystės. Tai viskas, ką žinau. Gal majorui daugiau pasakė. Ar ateini?

„Žmogžudystė“, – pagalvojo. Vėl apėmė neviltis. Kažkas surado Eleonoros Fridmen-Bernel lavoną.

– Pasakyk jam, už dešimties minučių, – pasakė jis. Tiek laiko reikėjo nuvažiuoti iš namų pušyne aukštajame Vindouroke iki policijos būstinės šalia Pasipriešinimo forto plento.

Pas budėtoją jam buvo palikti du pranešimai. Vienas trumpas nuo Džimo Čy: „Radau Neikėjų prie Meksikanhato ir jo draugą, kuris sako, kad griuvėsiai yra vietovėje, vietinių vadinamoje Vandens Purškiko kanjonu, į vakarus nuo tos vietos. Mane bus galima surasti per Šiproko dispečerį“.

Kitas – Jutos valstijos policijos pranešimas – dar trumpesnis. Parašyta: „Paskambink sekliui Makgy dėl Hauko. Skubu“.

– Haukas? – paklausė Liphornas. – Ar yra ko nors daugiau?

– Čia viskas, – atsakė dispečeris. – Tiesiog paskambink Makgy dėl Hauko. Tai – skubu.

Jis įsidėjo lapelį į kišenę.

Durys į majoro kabinetą buvo praviros. Ronaldas Nesas stovėjo prie savo stalo. Vyras mėlyna striuke ir kepurėle su snapeliu, virš kurio buvo užrašyta „Limber Rope“, sėdėjo prie sienos. Aukštas, vidutinio amžiaus, sauso, kaulėto veido vyriškis pasitikdamas Liphorną atsistojo. Aknė ar kita randus paliekanti liga jo skruostus ir kaktą išakėjo šimtais mažų duobučių.

Nesas juos supažindino. Vadinosi Karlas Makgy. Nelaukė paskambinant.

– Pradėsiu nuo reikalo, – pasakė Makgy, – tiriame žmogžudystės bylą. Auka jums paliko raštelį.

Liphornas stengėsi neparodyti nustebimo. Tai nebuvo Fridmen-Bernel.

Makgy laukė atsakymo.

Liphornas linktelėjo.

– Harisonas Haukas, – pasakė Makgy, – suprantu, pažįstate jį.

Liphornas vėl linktelėjo, mintimis karštligiškai apdorodamas informaciją. Kas galėjo nužudyti Hauką? Kodėl? Į antrąjį klausimą jis galėjo įsivaizduoti atsakymą, apskritai ir į pirmąjį. Tas pats asmuo, kuris nužudė Etsitį ir Neilsą, ir dėl tos pačios priežasties. Tačiau dėl kokios?

– Kas tame raštelyje?

Makgy pažvelgė į majorą Nesą, kuris abejingu veidu žiūrėjo į jį. Po to atsisuko į Liphorną. Pokalbis vyko kitaip, nei Makgy tikėjosi. Iš galinės kelnių kišenės jis ištraukė sulankstomą odinę piniginę ir, išėmęs vizitinę kortelę, įteikė ją Liphornui.

BLANDINGO SIURBLINĖS

Gręžiniai, vamzdžių klojimas, išsiurbimas

Bendroji vandentiekio vamzdynų priežiūra

(Taip pat remontuojame kanalizacijos duobes)

Kortelė buvo sulenkta ir purvina. Liphornas spėjo, kad ji buvo sušlapusi. Apvertė kitą pusę.

Žinutė buvo užrašyta tušinuku:

Pasakykite Liphornui, kad ji vis dar gyva yra...

Liphornas be komentarų kortelę atidavė Nesui.

– Aš ją mačiau, – pasakė Nesas ir grąžino kortelę Makgy, kuris įsidėjęs ją į sulankstomą piniginę įsikišo į kelnių galinę kišenę.

– Ką jūs manote apie tai? – paklausė jis. – Ar numanote, kas ta „ji“?

– Gera mintis, – atsakė Liphornas, – bet pirmiausia papasakokite man apie Hauką. Aš jį mačiau aną dieną.

– Trečiadienį, – pasakė Makgy, – jei tiksliau, – jis klausiamai pažvelgė į Liphorną. – Tai mums pasakė pas jį dirbusi moteris navahė, vardu Airin Masket.

– Trečiadienis, teisingai, – tarė Liphornas. – Kas nužudė Hauką?

Makgy suraukė veidą.

– Galbūt toji moteris, apie kurią jums rašo. Bet kuriuo atveju susidaro vaizdas, kad Haukas baigė gyvenimą, ieškodamas vietos pasislėpti ir pranešti jums apie ją. Panašu, kad jūs abu manėte ją esant mirusią. Staiga jis pamato ją gyvą. Bando jums apie tai pranešti. Ji nužudo jį.

Liphornas galvojo, kad jam dar liko penkios galutinių atostogų dienos. Tiksliau, tik keturios ir du trečdaliai. Noro dykinėti nejuto bent jau trejetą mėnesių. Nė karto nuo to laiko, kai rimtai susirgo Ema. Ir šiandien tam nebuvo nuotaikos. Taip pat nesinorėjo būti nemandagiam ir su šiuo *belagana*, kuris elgėsi, tarsi Liphornas būtų koks nors įtariamasis. Tad jis dar kartą pabandys pabūti mandagus.

– Buvau išvykęs, – pasakė jis. – Grįžau iš Rytų. Vakar vakare. Jūs turėtumėte man viską papasakoti iš pradžių.

Makgy papasakojo. Airin Masket, atėjusi penktadienio rytą į darbą, ant laukujų durų rado raštelį, jog Haukas tvarte. Ji sakė radusi jo kūną tvarte ir pranešusi Garfildo apskrities šerifo biurui, kuris apie tai informavo Jutos valstijos policiją. Abi įstaigos pradėjo tyrimą. Į Hauką šauta du kartus iš mažo kalibro ginklo – į krūtinės ląstos vidurį ir į apatinę kaukolės dalį. Buvo žymių, kad Haukas bandė perkrauti šiaudų pėdus, matyt, norėdamas pasidaryti vietos slėptuvei. Šiauduose prie kūno rastos dvi tuščios 0,25 kalibro šovinių tūtelės. Medicinos eksperto teigimu, mirtį galėjo sukelti bet kuri kulka. Liudininkų nėra. Išskyrus dvi gilzes, jokių kitų daiktinių įrodymų tvarte nerasta. Namų prižiūrėtoja sakė radusi išlaužtas galines namo duris ir sujauktą Hauko darbo kambarį. Jos nuomone, nieko nepavogta.

– Tačiau kas žino, – pridūrė Makgy. – Kokie nors daiktai iš darbo kambario galėjo būti dingę, ji galėjo ir nežinoti apie juos, – jis nutilo ir įsmeigė žvilgsnį į Liphorną.

– Kur buvo raštelis?

– Hauko trumpikėse, – pasakė Makgy. – Mes jo neaptikome. Raštelį rado medicinos ekspertai, nurengę lavoną.

Liphornas apie Makgy pradėjo galvoti truputį geriau. Tai nebuvo Makgy nusistatymas. Tai buvo jo paties priešiškumas.

– Trečiadienį apsilankiau pas Hauką, norėdamas pasikalbėti apie vieną moterį – Eleonorą Fridmen-Bernel, – pradėjo Liphornas. Jis paaiškino, kas ta moteris buvo, kokie jos santykiai su Hauku, ką jam papasakojo pats Haukas. – Taigi darau prielaidą, kad jis man norėjo pasakyti, jog ji tebėra gyva.

– Manėte, kad ji mirusi? – paklausė Makgy.

– Dingsta be žinios dvi tris savaites. Nepasiima drabužių. Palieka šaldytuve paruoštus prašmatnius pietus. Praleidžia svarbius susitikimus. Nežinau, mirusi ji ar ne.

– Galiu lažintis, kad ji nebegyva, – pasakė Nesas, – arba seniai nebegyva.

– Judu su Hauku draugai? – paklausė Makgy.

– Ne, – atsakė Liphornas. – Buvau jį sutikęs du kartus. Praėjusį trečiadienį ir maždaug prieš dvidešimt metų. Vienas iš jo sūnų išžudė didesnę šeimos dalį. Teko dirbti tiriant šį nusikaltimą.

– Prisimenu. Tokius dalykus sunku pamiršti, – pasakė Makgy, įsmeigdamas į jį akis.

– Kad jis man paliko raštelį, mane stebina ne mažiau už jus, – pasakė Liphornas. Nutilo ir pagalvojo. – Ar jums žinoma, kodėl jis prie lauko durų paliko žinutę, kad yra tvarte?

– Masket sakė išeidama palikusi savo mantą – moliūgus, kuriuos ketino parsinešti namo. Jis juos padėjo į šaldytuvą ir paliko žinią: „Moliūgai – ledo dėžėje, aš – tvarte". Ji suprato, kad Haukas tikėjosi, jog ji sugrįš moliūgų.

Liphornas prisiminė pastatų išdėstymą. Ilgas piktžolėtas privažiavimo kelias, prieangis, už namo tvartas – gerokai ant šlaito, vienoje jo pusėje buvo daržinė, kitoje – arklidės. Tvarte Haukas turėjo girdėti atvažiuojant automobilį. Jis galėjo jį matyti, stebėti, kaip vairuotojas atveria vartus. Turėjo pažinti mirtį jo ateinant. Makgy sakė, kad jis netgi pradėjo ruoštis vietą slėptuvei – krauti pėdus, už jų palikdamas ertmę, tikriausiai vietą slėptuvei. Ir tada jis nutarė parašyti raštelį, kurio nebaigė. Ir užsikišo jį už trumpikių. Liphornas

įsivaizdavo, kaip desperatiškai, nebeturėdamas laiko Haukas bando užsikišti vizitinę kortelę už diržo. Vienintelė galimybė, kad būsimasis jo žudikas nerastų kortelės. Ir tai reiškė, kad radęs kortelę žudikas jos nepaliktų. O ką tai reiškė? Kad žudikė buvo Eleonora Fridmen-Bernel, kuri nenorėjo, kad žmonės žinotų, jog ji gyva. Arba kad Haukas tikrai žinojo, jog ji gyva.

– Ar turi kokių nors versijų? – Liphornas paklausė Makgy.

– Vieną kitą, – atsakė jis.

– Susiję su puodų ieškojimu?

– Žinome apie Etsitį ir Neilsą. Jie ieškojo puodų. Haukas su jais prekiavo ne vienerius metus, per daug nesidomėdamas, iš kur tie jo perkami puodai atsiranda, – pasakė Makgy. – Todėl koks nors jo apgautasis galėjo imtis smurto. Haukas žmones apgaudinėjo be skrupulų. Apie tai sklido kalbos. O gal tai buvo ta pati moteris, kuriai jis pardavinėjo puodus, – Makgy atsistojo išsitempdamas, pasitaisė skrybėlę. – Kam daugiau reikėjo rašyti raštelį? Jis pamatė ją ateinant. Prisikėlusią iš numirusiųjų, taip sakant. Žinojo, kad ji ateina su juo susidoroti. Suprato, kad ji jau įkišo į karstą Neilsą ir Etsitį. Pradėjo rašyti jums raštelį, kurį įsikišo, kad ji raštelio nerastų ir nepasiimtų. Norėčiau, kad papasakotumėte man, ką žinote apie tą moterį.

– Gerai, – pasakė Liphornas. – Bet pirmiau turiu sutvarkyti kelis reikalus. Vėliau jus susirasiu.

Nuo Emos mirties jis nebuvo užėjęs į savo kabinetą. Jautėsi dulkių, dykumos klimate pamažu įsiskverbiančių į viską, kvapas. Liphornas atsisėdo į savo kėdę, pakėlė telefono ragelį ir paskambino į Šiproką. Čy rado vietoje.

– Tas Vandens Purškiko kanjonas, – paklausė jis, – kurioje upės pusėje?

– Pietinėje rezervacijos pusėje, – atsakė Čy.

– Ar dėl to nekyla abejonių?

– Nekyla, jeigu tas Amosas Švilpikas pats suprato, apie ką kalba arba kur parodė.

– Žemėlapyje nėra jokio Vandens Purškiko kanjono. Kaip manai, kuris kanjonas tai galėtų būti?

– Tikriausiai Daugybės Griuvėsių, – atsakė Čy.

Atsakymas nuskambėjo tiksliai toks, kokio ir tikėjosi Liphornas. Patekti į šiaurinę to kanjono dalį buvo beveik neįmanoma. Paskutines keturiasdešimt mylių kanjonas driekėsi per akmenimis užverstą dykynę, kurioje visiškai nebuvo kelių.

– Žinojai, kad nušautas Harisonas Haukas?

– Taip, sere.

– Ar nori toliau dirbti tiriant šią bylą?

Abejojimas:

– Taip, sere.

– Tada imkis telefono. Paskambink į Medisono Viskonsine policiją. Sužinok, ar jie išduoda leidimus trumpavamzdžiams šaunamiesiems ginklams. Tikriausiai, kad išduoda. Jeigu išduoda, sužinok, kas tai atlieka, o tada sužinok tiksliai, kokiam pistoletui Eleonora Fridmen-Bernel gavo leidimą. Turėjo būti... – jis užsimerkė, bandydamas prisiminti, ką Maksė Deivis sakė apie tos moters karjerą. – Tikriausiai 1985–1986 metais.

– Gerai.

– Jeigu ji savo šaunamajam ginklui negavo leidimo Medisone, tęsk paiešką, – jis nurodė Čy kitas jam žinomas vietas, kur moteris studijavo arba dėstė, spėdamas datas ir remdamasis pokalbiais su Deivis. – Gali tekti

prakabėti ant laido visą dieną, – perspėjo Liphornas. – Pasakyk jiems, kad trys neišaiškintos žmogžudystės. Ir būk prie telefono, kur tau galėčiau prisiskambinti.

– Supratau.

Tai padaręs, kurį laiką jis sėdėjo mąstydamas. Jis nuvyks į Blafą apžiūrėti tvarto, kur Harisonas Haukas padarė neįtikėtiną dalyką – laukdamas ateinančio žudiko, parašė jam raštelį. Jis norėjo pamatyti tą vietą. Tas veiksmas jį sukrėtė. Kodėl Haukui taip rūpėjo moteris, paprasta jo klientė? „Ji vis dar gyva yra", – raštelio žodžiai. Yra? Yra iki dabar? Yra kas? Kur yra? Yra Vandens Purškiko kanjone? Ji pasiėmė savo miegmaišį. Berniukas matė, kaip ji deda balną. Bet vėl apie Hauką. Pradedantį rašyti – tuo momentu, beveik neabejotina, Hauką nutraukė žudikas. Jam pritrūko laiko. Tikriausiai manė, kad žudikas sunaikins raštelį. Nenorės, kad policija sužinotų „ją" esant gyvą. Taigi ta „ji" buvo Eleonora su brūkšneliu? Kam dar galėjo rūpėti raštelis? Ir vis dėlto Liphornui buvo sunku į bendrą vaizdą įsprausti moterį, taip meiliai ruošusią marinuotos jautienos patiekalą. Negalėjo jos įsivaizduoti tame tvarte, šaunančios iš savo mažo pistoleto į seno žmogaus, parkritusio veidu į šiaudus, kaukolę. Nupurtė šiurpas. Tačiau visa tai tebuvo jausmai, o ne logika.

Tarpduryje, jį stebėdamas, stovėjo majoras Nesas.

– Įdomi byla, – pasakė jis.

– Tai jau. Nelengva išaiškinti, – Liphornas mostu pakvietė jį užeiti.

Nesas tiesiog atsirėmė į sieną, rankoje laikydamas dokumentų aplanką. Jis sustorėjo – tai Liphornui krito į akis. Nesas buvo sudėtas lyg statinė, tačiau dabar jo pilvas virste virto per platų uniforminį diržą.

– Nepanašu, kad galėtum ką nors išaiškinti mažiau nei per savaitę, – tarė Nesas. Jis paplekšnojo aplanku sau per delną iš viršaus, ir Liphornui pasirodė, kad tai buvo jo atsistatydinimo pareiškimas.

– Greičiausiai nepavyks, – pasakė Liphornas.

Nesas ištraukė pareiškimą:

– Gal nori šitą atsiimti? Laikinai? Galėsi bet kada paduoti vėl.

– Aš pavargau, Ronai. Seniai esu pavargęs, tik nejutau.

– Pavargai gyventi, – Nesas tarė linguodamas. – Aš tai jaučiu nuolat. Tačiau sunku mesti.

– Tiek to, dėkoju, – pasakė Liphornas. – Gal žinai, kur nuėjo Makgy?

Makgy Liphornas surado Navahų tautinėje kavinėje valgantį vėlyvus pusryčius. Papasakojo jam viską, ką žinojo apie Eleonorą Fridmen-Bernel, nors sąsajos, atrodė, labai tolimos. Tada parvažiavo namo, iš apatinio komodos stalčiaus išsitraukė pistoleto diržą, pasiėmė ginklą ir įsidėjo į švarko kišenę. Tai padaręs, jis išvyko iš Vindouroko šiaurės kryptimi.

15

Į Čy skambutį atsakiusi jauna moteris iš Medisono policijos departamento sunkiai patikėjo, kad egzistuoja Navahų genties policija. Tačiau jos abejonės greitai išsisklaidė ir viskas ėmė suktis kaip sviestu patepta. Taip, jie išduoda leidimus šaunamiesiems ginklams. Taip, bus visiškai paprasta patikrinti dokumentus. Paprašė minutėlę palaukti. Ir užtruko ne ilgiau kaip minutę.

Atsiliepė kitas balsas, vyriškas. Eleonora Fridmen-Bernel? Taip, jai buvo išduotas leidimas šaunamajam ginklui. Jos vardu įregistruotas 0,25 kalibro automatinis pistoletas.

Čy užsirašė duomenis. Apie tokią pistoleto markę ligi šiol nebuvo girdėjęs. Tarnautojas Medisone taip pat. „Tikriausiai portugališkas, – pasakė jis, – o gal turkiškas arba brazilėkas“.

Antrą žingsnį Čy žengė nedelsdamas. Jis paskambino į San Chuano apskrities šerifo biurą ir pasiteiravo šerifo pavaduotojo Roberto Beitso, kuris dažniausiai tirdavo žmogžudystes. Beitsas buvo vedęs navahę, kuri,

pasirodė, buvo gimusi Didžiojo Namo žmonių klane, o šis kažkaip, Čy niekada nesuprato kaip, buvo susijęs su jo tėvo Susiliejančių Upių klanu. Tai Čy ir Beitsą darė tolimais giminaičiais. Be to, svarbu buvo ir tai, kad jiems keliskart teko kartu dirbti ir jie vienas kitą mėgo. Beitsas buvo darbo vietoje.

– Jei esi gavęs laboratorijos raportą, norėčiau sužinoti apie kulkas, kuriomis nužudyti Etsitis ir Neilsas, – paprašė Čy.

– Kodėl? – paklausė Beitsas. – Maniau, FTB nusprendė, kad žmogžudystė įvykdyta ne rezervacijos žemėje.

– Už Čekerbordo ribų – FTB visada taip nusprendžia, – pasakė Čy. – Mes paprasčiausiai domimės.

– Kodėl?

– Robertai, po velnių, – tarė Čy, – aš nežinau kodėl. Džo Liphornas domisi, o Largas mane paskyrė dirbti su juo.

– Kas darosi su Liphornu? Girdėjome, jam pakriko nervai. Meta darbą.

– Meta, – pasakė Čy, – tačiau dar nemetė.

– Gerai, šauta iš dvidešimt penktojo kalibro pistoleto, sprendžiant iš įbrėžimų tūtelėse – automatinio. Visos tūtelės iš to paties ginklo.

– Turi dingusio be žinios asmens bylą dėl moters, kuriai priklauso dvidešimt penktojo kalibro automatinis pistoletas, – pasakė Čy. – Jos vardas – Eleonora Fridmen-Bernel. Ji dirbo Čako kanjone. Antropologė. Ten taip pat dirbo Etsitis, – jis papasakojo Beitsui daugiau, ką žinojo apie tą moterį.

– Jos byla ant mano stalo, – pasakė Beitsas. – Prieš minutę skambino iš Jutos valstijos policijos. Jie norėtų,

kad dėl jos dingimo iš Čako kai ką patikrintume. Panašu, kad jie tiria bylą dėl Blafe nušauto vyriškio, kuris Liphornui paliko raštelį, kad ji vis dar gyva. Žinai apie tai?

– Girdėjau apie nužudymą. Nieko nežinau apie raštelį.

Čy galvojo, kad prieš kelerius metus šis keistas aplinkinis susižinojimas jį būtų nustebinęs. Dabar jis to tikėjosi. Jis prisiminė, kaip Liphornas jį išbarė, kad nepapasakojo visų smulkmenų. Taigi nebuvo priežasties, kodėl Liphornas jam apie tai nesakytų. Nebent dėl to, kad Liphornas jį laikė vėjavaikiu. Čy jautėsi įžeistas.

– Papasakok man apie tai, – paprašė Beitso. – Tik nieko nepraleisk.

Beitsas jam papasakojo, ką pats žinojo. Užtruko neilgai.

– Taigi Jutos valstijos policija mano, kad daktarė Fridmen atvyko ir pašalino Hauką, – padarė išvadą Čy. – Ar yra kokių nors samprotavimų dėl motyvų?

– Panašu, kad jie galvoja apie stambų puodų vagių sąmokslą. Pernai jie čia buvo surengę federalines puodų vagių gaudynes. Daugybė areštų. Soltleike posėdžiaujanti Didžioji žiuri įteikinėja kaltinamuosius aktus. Taigi jie mano, viskas dėl puodų, – pasakė Beitsas. – O kodėl ne? Turint galvoje dabartines kainas, plaukia dideli pinigai. Velniai griebtų, kai buvome vaikai ir apylinkėse išsikasdavome puodų, būdavome laimingi gavę penkis „žaliuosius“. Klausyk, – pridūrė jis, – o kaip tavo žiniuonio karjera?

– Nėra klientų, – atsakė Čy. Tai nebuvo tema, kurią norėjo aptarinėti. Ėjo lapkritis, visai priartėjo metas,

kai „miega griaustinis“, pats gydymo apeigų įkarštis, o jis neturėjo nė vieno užsakymo. – Dabar išvyksti į Čaką?

– Iškart, vos padėsiu ragelį.

Čy trumpai jam apibūdino žmones, su kuriais jis turėtų pasikalbėti: Maksė Deivis, Lunų šeima, Rendelas Eliotas.

– Jie nerimauja dėl tos moters. Jie jos draugai. Žiūrėk, nepamiršk jiems pasakyti apie tą raštelį.

– Žinoma, – pasakė Beitsas. Jis jautėsi truputį įžeistas, kad Čy net apie tai užsiminė.

Nebeliko nieko kita, kaip laukti Liphorno skambučio iš Blafo. Apsivertė dokumentais. Telefonas suskambėjo beveik prieš vidudienį. „Liphornas“, – pagalvojo Čy.

Skambino Džaneta Pit. Kalbėjo keistu balsu. Klausė, kur jis rengiasi valgyti priešpiečius?

– Kol kas niekur, – atsakė Čy. – Ar skambini iš Šiproko?

– Atvažiavau. Tikrai, nutariau tik pasivažinėti, ir nepastebėjau, kaip čia atsidūriau, – pasakė prislėgtu balsu.

– Puiku, – tarė Čy. – Gal galime susitikti „Audrašauklio“ kavinėje?

Ji galėjo. Ir susitiko.

Pasirinko vietą prie lango. Kalbėjosi apie orą. Smarkus vėjas, ant kelio blaškantis *Navajo Times* laikraščio puslapius, drebino langus, nešiojo dulkes ir lapus.

– Jau baigiasi ruduo, – pasakė Čy. – Žiūri septintą kanalą? Hovardas Morganas sakė, kad tuoj pajusime pirmąjį žiemos dvelksmą.

– Nekenčiu žiemos, – pasakė Džaneta Pit. Ji susitraukė ir nusipurtė. – Žiema niūri.

– Teisės patarėjos bloga nuotaika, – tarė Čy. – Kuo tave pralinksminti? Paskambinsiu Morganui ir paprašysiu, kad atitolintų žiemą.

– Geriau ją visiškai atšauktų.

– Teisingai.

– Arba padarytų čia Italiją.

– Kurioje, girdėjau, šilta, – pasakė Čy ir suprato, kad ji kalba rimtai.

– Kokios naujienos iš tavo laimės numylėtinio advokato?

– Jis iš tokios tolybės atskrido į Čikagą, į Albukerkę, į Gelapą. Buvome su juo susitikę Gelape.

Nesumodamas, ką pasakyti, Čy tarė:

– Susitikimas ne visai pusiaukelėje, – žodžiai nuskambėjo įžūliai. Čy nesijautė esąs įžūlus. Atsikrenkštė. – Ar jis pasikeitė? Laikas pakeičia žmones, man sakydavo.

– Taip, – tarė Džaneta Pit, bet papurtė galvą, – nors ne, iš tiesų ne. Seniai seniai man mama yra sakiusi: „Niekada nesitikėk, kad vyras pasikeis. Ką matai, su tuo ir gyveni“.

– Manyčiau, teisybė, – tarė Čy. Ji atrodė pavargusi ir prislėgta liūdesio. Siektelėjęs suspaudė jai ranką. Šalta. – Bėda, kad, šiaip ar taip, tu jį myli.

– Aš nežinau, – pasakė Džaneta Pit, – aš tik... – užuojautos jai buvo per daug. Ji nutilo, nulenkė galvą ir ėmė raustis rankinuke.

Čy padavė savo servetėlę, šią ji prisidėjo prie veido.

– Gyvenimas žiaurus, – pasakė Čy. – Meilė turėtų mums atnešti laimę, tačiau kartais mus paverčia nelaimingais.

Per servetėlę girdėjosi Džanetos šnerpštimas.

Jis paglostė jos ranką:

– Tai skamba nuvalkiotai, tačiau suprantu, ką tu jauti. Tikrai.

– Žinau, – pratarė Džaneta.

– O žinai, aš apsisprendžiau. Palieku. Tai negali tęstis amžinai, – girdėdamas save tai sakant, jis buvo nustebintas. Kada gi jis apsisprendė? Pajuto, kaip apima palengvėjimas. Ir netektis. „Kodėl vyrams negalima verkti? – stebėjosi jis. – Kodėl neleidžiama verkti?“

– Jis nori, kad vykčiau su juo į Italiją. Jis išvyksta į Romą. Perima jų firmos veiklą Europoje, Afrikoje ir Viduriniuosiuose Rytuose.

– Jis kalba itališkai? – tai ištaręs pagalvojo, kad uždavė neįtikėtinai kvailą klausimą, visiškai neturintį prasmės.

– Prancūziškai, – atsakė ji, – ir truputį itališkai. Dabar tobulina italų kalbą, samdo mokytoją.

– O tu moki itališkai? – paklausė jis. Kodėl negalėjo sugalvoti ko nors protingesnio? Toliau jam reikėtų jos paklausti apie pasą. Ar susidėjo kelionei daiktus? Kiek kainuoja lėktuvo bilietas? Apie visa tai ji nenorėjo kalbėti. Ji norėjo kalbėti apie meilę.

– Ne, – tarė ji.

– Ką jis sako? Ar supranta, kad tu nori būti teisininkė – dirbanti teisininkė?

Servetėlė dabar buvo jai ant kelių. Akys sausos. Tačiau buvo matyti, kad ji verkė. Veidas įtemptas.

– Jis sakė, kad Italijoje galėsiu dirbti. Kitoje kompanijoje. Nes jo firmoje draudžiama dirbti giminaičiams. Tačiau galėsiąs man ką nors surasti, kai gausiu Italijoje privalomą licenciją.

– Jis galės ką nors surasti. Tau.

Ji atsiduso.

– Taigi. Kaip tik taip jis sakė. Ir tikiuosi, suras. Neperžengdamos tam tikros ribos didelės teisinės firmos suteikia darbo mažesnėms. Atsiras itališkų firmų, kurios duos darbo. Padės senų draugų tarpusavio rekomendacijos. Paslauga už paslaugą. Kai tik išmoksiu itališkai, tikiuosi, man pasiūlys ir darbą.

Čy linktelėjo.

– Taigi taigi, – tarė jis.

Atnešė patiekalus. Čy gavo porciją avienos troškinio su kepta duona. Džaneta – lėkštę sriubos.

Jie sėdėjo ir žiūrėjo į maistą.

– Turi kiek pavalgyti, – pasakė Čy, kuriam visiškai prapuolė apetitas. Srėbtelėjo troškinio ir atsikando duonos. – Valgyk! – įsakė jai.

Džaneta Pit nurijo šaukštą sriubos.

– Jau esi apsisprendusi?

Ji pakratė galvą.

– Nežinau.

– Pati save pažįsti geriau nei kas kitas, – pasakė Čy. – Kas tau suteiktų laimės?

Ji vėl pakratė galvą:

– Manau, laiminga būnu kartu su juo. Kaip vakar per pietus. Nors nežinau.

Čy galvojo apie pietus ir kuo jie baigėsi. Ar ji po to nuėjo į jo kambarį? Ar ji ten praleido naktį? Greičiausiai. Ši mintis žeidė. Skaudžiai žeidė. Ir tai jį nustebino.

– Neturėčiau to palikti rutuliotis savaime, – pasakė ji. – Privalau apsispręsti.

– Mes palikome. Merė ir aš. Spėju, kad ji apsisprendė.

Jis paleido jos ranką, kai atnešė priešpiečius. Dabar ji siektelėjo jo rankos ir uždėjo savąją.

– Tebeturiu tavo servetėlę, – pasakė ji. – Šiek tiek sudrėko, tačiau vis dar, – ji žvilgtelėjo į servetėlę, šviesiai melsvą suglamžyto popieriaus kvadratėlį, – tinkama panaudoti, jei prireiktų.

Jis staiga suprato, kad taip ji stengiasi pakeisti temą. Paėmė iš jos servetėlę ir pasidėjo ant kelių.

– Ar pagalvojai, kaip tau pasisekė, kad esi atsivesta į vienintelę Šiproko kavinę su servetėlėmis.

– Pastebėjau ir labai vertinu, – pasakė ji. Jos šypsena atrodė beveik natūrali. – O kaip tau sekasi?

– Pasakojau tau apie ekskavatoriaus vagį? Ir Etsitį.

Ji linktelėjo.

– Turėjo būti šlykštu. Kaip sekasi ieškoti tos moters?

– Ką apie tai tau buvau pasakojęs?

Ji priminė jam, ką žinojo.

Jis papasakojo apie Hauką, raštelį, kurį paliko Liphornui, apie Eleonoros Fridmen-Bernel pistoletą ir kad visi buvo nužudyti iš to paties kalibro ginklo, ir apie Liphorną apsėdusią aistrą surasti Jutoje tą gyvenvietę, kur, manoma, persikėlė amžių glūdumoje pranykusi Fridmen puodininkė.

– Ar žinai, kad reikia kreiptis leidimo kasinėti tokias gyvenvietes kaip rezervacijoje. Vindouroke yra tuo užsiimantis biuras, – pasakė Džaneta Pit, – ar patikrinai ten?

– Galbūt Liphornas patikrino, – atsakė Čy. – Tikriausiai ji bandė sužinoti, iš kur tie puodai atsiranda. Kad kreiptumeis, pirmiau reikia žinoti dėl ko.

– Manyčiau, tu teisus. Visos gyvenvietės sunumeruotos. Gal ji galėjo tiesiog spėti.

Šypsodamasis Čy papurtė galvą:

– Anksčiau, kai buvau antropologijos studentas, prisimenu, profesorius Kambelas ar kas kitas pasakojo mums, kad vien tik Naujosios Meksikos archeologijos laboratorijoje užregistruota keturiasdešimt tūkstančių gyvenviečių. Ir dar šimtas tūkstančių užregistruota kitur.

– Nesakau, kad atsitiktinai pasirinko bet kurį numerį, – pasakė ji, truputį suirzusi, – ji galėjo bendrais bruožai nupasakoti vietą.

Čy staiga susidomėjo:

– Gal Liphornas jau tai patikrino, – pasakė jis. Jis prisiminė, kad tikriausiai netrukus susisieks su Liphornu. Išeidamas komutatoriuje paliko žinutę, kad prireikus jam skambintų į kavinę. – Ar ilgai užtrunka patikrinimas?

– Galiu paskambinti ir paklausti, – pasakė ji susimąsčiusi. – Pažįstu žmogų, kuris tvarko registrą. Padėjau jam iš pradžių. Norint gauti leidimą kasinėti rezervacijoje, reikia kreiptis ir į Parko tarnybą, ir į Navahų kultūros išsaugojimo biurą. Manau, reikia nurodyti saugyklą, kurioje laikysi radinius, ir gauti archyvavimo sistemos pritarimą. Ir galimas daiktas...

Čy mąstė, kaip būtų šaunu, jeigu jis, kai Liphornas paskambins, galėtų jam pranešti ieškomos gyvenvietės žemėlapio koordinates. Čy veidas turėjo spindėti nekantrumu. Džaneta nutilo viduryje sakinio:

– Kas? – ji paklausė.

– Eikime į nuovadą ir paskambinkime, – pasakė jis.

Kai jie įėjo į nuovadą, paskambino Liphornas. Čy jam papasakojo, ką sužinojo iš Medisono policijos ir Beitso – iš San Chuano apygardos šerifo biuro.

– Jie tikisi gauti Jutos valstijos policijos raportą, – pridūrė Čy, – Beitsas, kai gaus, žadėjo paskambinti.

– Aš jį jau turiu, – tarė Liphornas, – šauta taip pat iš dvidešimt penktojo kalibro.

– Ar Fridmen kreipėsi dėl leidimo kasinėti gyvenvietę, kurios ieškai? Ką nors apie tai žinai?

Ilga tyla.

– Turėjau susiprotėti, – galiausiai pasakė Liphornas. – Abejoju, kad būtų kreipusis. Popierių tvarkymas užtrunka metus, be to, reikia kreiptis dviem adresais. Parko tarnybos leidimo ir genties leidimo. Prireikia įvairiausių tikrinimų, prasideda vilkinimas. Tačiau privalėjau tai patikrinti.

– Aš tuo pasirūpinsiu, – pasakė Čy.

Žmogus, kuriam reikėjo paskambinti, vadinosi T. Dž. Pedvelas. Čy pagavo jį ką tik grįžusį po priešpiečių. Ar jis turėjo kokių nors daktarės Eleonoros Fridmen-Bernel prašymų rezervacijoje kasinėti ateičiai paliktą anasazių gyvenvietę?

– Žinoma, – tarė Pedvelas. – Du ar tris. Čekerbordo žemėje, netoli Čako kanjono. Tai ta keramikos specialistė, kuri tose vietose dirba.

– O kaip šiaurinėje rezervacijos pusėje, Jutoje?

– Nemanyčiau, – pasakė Pedvelas. – Galėčiau patikrinti. Gal žinai gyvenvietės numerį?

– Deja, ne, – atsakė Čy, – tačiau vieta gali būti kažkur netoli šiaurinio Daugybės Griuvėsių kanjono galo.

– Žinau tą vietą, – tarė Pedvelas. – Daugelyje to krašto vietų padėjau sudarinėti senienų aprašus.

– Ar žinai kanjoną, kurį vietiniai vadina Vandens Purškiko kanjonu?

– Iš tiesų tai Daugybės Griuvėsių kanjonas, – pasakė Pedvelas, – ten pilna Kokopelio piktogramų ir petroglifų. Tų, kurias navahai vadina Vandens Purškiko *yei*.

– Turiu vietovės aprašymą, kuris labai neįprastas, – pasakė Čy. Pedvelui jis papasakojo, ką sakė Amosas Švilpikas.

– Na jau, – tarė Pedvelas. – Skamba panašiai. Palauk, patikrinsiu bylas. Turiu didesnės gyvenviečių dalies nuotraukas.

Čy išgirdo ant kažko padedamo telefono ragelio barkštelėjimą. Jis laukė ilgai ir nuobodžiai. Atsiduso. Prisėdo ant stalo.

– Problemos? – paklausė Džaneta Pit.

Čy net nespėjus atsakyti, vėl pasigirdo Pedvelo balsas.

– Radau, – tarė Pedvelas. – Numeris 723. Anasaziai. Apie 1280–1310 metus. Ir visiškai greta dar dvi kitos gyvenvietės. Tikriausiai susisiekiančios.

– Puiku! – sušuko Čy. – Kaip ten nusigauti?

– Nebus lengva, tiesą sakant. Prisimenu tas vietas. Į kai kurias iš jų patekome tik ant arklių. Į kitas plaukėme San Chuanu pasroviui ir kopėme į kanjoną. Į tą gyvenvietę, manau, plaukėme. Pasitikrinsiu. Pagal užrašus ji yra penkios ir septynios dešimtosios mylios nuo kanjono žiočių.

– Daktarė Fridmen. Ar ji kreipėsi dėl kasinėjimo toje gyvenvietėje?

– Ne ji, – atsakė Pedvelas, – kreipėsi kitas iš Čako. Daktaras Rendelas Eliotas. Ar jie dirba kartu?

– Manyčiau, ne, – pasakė Čy. – Ar prašyme teigiama, kad jis renka Švento Jono daugiaspalvius puodus?

– Tuoj pasižiūrėsiu, – sušnarėjo verčiami popieriai. – Nepanašu į puodus. Jis tyrinėja anasazių migracijas, – Pedvelas skaitė murmėdamas sau po nosimi. – Teigia, kad domisi genetiniais modeliais, – vėl murmesys. – Tyrinėja kaulus. Žandikaulių tvirtumą. Šešiapirštiškumą. Nenormalių žandikaulių formavimąsi, – vėl murmesys. – Nemanyčiau, kad čia kas nors bendra su keramika, – pagaliau tarė Pedvelas. – Jis ieško skeletų arba – ieškos, jeigu jūsų pagarsėjusi navahų biurokratija, kurios dalis ir aš pats esu, kada nors jam leis tai daryti. Šešiapirštiškumas. Dažnai pasitaikydavo tarp anasazių, tačiau tirti sunku, nes per tūkstantį metų rankos neišlieka sveikos. Atrodytų, jis bus radęs kokių nors šeimos pavyzdžių. Daugiau pirštų. Papildomas dantis dešinėje apatinio žandikaulio pusėje. Antra skylė, kur žandikaulio gale išeina nervai ir kraujagyslės, ir dar kai kas panašaus arba kas kita su šeivikauliu. Fizinė antropologija – ne mano sritis.

– Tačiau jam leidimas kol kas neišduotas?

– Luktelėk. Šįkart lyg ir nebuvome tokie apsnūdę. Radau Parko tarnybos laiško Rendelui Eliotui kopiją, – sušlamėjo popieriai. – Atmesta, – pasakė Pedvelas. – Reikia daugiau dokumentų apie ankstesnį darbą šioje srityje. Tiek pakaks?

– Nuoširdžiai dėkoju, – tarė Čy.

Džaneta Pit stebėjo jį.

– Panašu, kad tau pavyko, – pasakė ji.

– Tuojau papasakosiu, – tarė Čy.

– Pakeliui prie mano automobilio, – ji atrodė sudirgusi. – Paprastai esu vangi, nyki teisininkė, – kalbėjo ji, – šįryt puoliau į isteriją ir visus darbus palikau

nebaigtus. Pas mane ateina žmonių. Laukia, kad baigčiau tvarkyti jų reikalus. Jaučiuosi siaubingai.

Čy su ja nuėjo iki automobilio ir atidarė dureles.

– Džiaugiuosi, kad man paskambinai, – pasakė jis. – Tu mane pagerbei.

– Ak, Džimai! – pasakė ji ir taip jį apkabino, kad jam užėmė kvapą. Stovėjo jį apsikabinusi, stipriai spausdama prie krūtinės. Jis jautė, kad ji pravirks. Nenorėjo, kad vėl pasipiltų ašaros.

Ranka paglostė jos plaukus.

– Nežinau, ką nuspręsi dėl savojo laimės numylėtinio advokato, – pasakė jis, – tačiau jeigu sprendimas bus ne jo naudai, gal galėtume pabandyti, ar mes tiktume meilei. Žinai, abu esame navahai, ko daugiau reikia.

Nereikėjo to sakyti. Grįždama ji visą kelią verkė.

Čy stovėjo, žiūrėdamas įkandin, kaip jos tarnybinis sedanas įgauna pagreitį, važiuodamas link 666-ojo JAV plento sankryžos, ir pasuka į Vindouroką. Nesinorėjo apie tai galvoti. Jį tai trikdė. Ir žeidė. Vietoj to jis prisiminė, ko nepaklausė Pedvelo. Ar Rendelas Eliotas taip pat padavė prašymą kasinėti toje dabar apiplėštoje gyvenvietėje, kur mirė Etsitis ir Neilsas?

Eidamas į nuovadą, prisiminė tuos kruopščiai išdėliotus žandikaulius ir aplink tvyrojusį chaosą.

16

Balnas Liphornui teikė vilties. Balną ji pasiskolino iš biologo, vardu Arnoldas, gyvenančio Blafe. Kiti pėdsakai irgi vedė į Blafą. Vietovė, kurioje randama daugiaspalvių puodų, regis, buvo kažkur į vakarus už miesto, krašte be kelių, kur arklys tiesiog būtinas. Ji tikriausiai nuvyko pas Arnoldą, ir jeigu šis galėjo paskolinti balną, tikriausiai galėjo paskolinti ir arklį. Iš Arnoldo jis ketino sužinoti, kur išvyko Eleonora Fridmen-Bernel. Pirmiausia reikėjo susirasti Arnoldą, tai, atrodė, neturėjo būti sunku.

Ir nebuvo. Kiek siekė Liphorno atmintis, „Recapture Lodge" seniai buvo virtusi Blafo svetingumo centru. Vyras prie registracijos stalo leido Liphornui paskambinti Čy. Čy patvirtino Liphorno būgštavimus. Nežinia, ar pati daktarė Fridmen žudė puodų ieškotojus, tačiau jos pistoletas – žudė. Vyras prie registracijos stalo irgi pažinojo Arnoldą.

– Bo Arnoldas, – jis pasakė. – Dauguma aplinkinių mokslininkų yra antropologai arba geologai, tačiau daktaras Arnoldas yra kerpių žmogus. Botanikas.

Važiuokite iki tos vietos, kur plentas sukasi į kairę, ir pasukite į dešinę Montesumos upelio link. Pamatysite mažą raudonų plytų namelį, kurio vartus iš abiejų pusių supa alyvų krūmai. Gali būti, kad Bo alyvas jau numarino. Jis važinėja visureigiu. Jeigu jis namie, tai ir džipas stovės prie namo.

Alyvos iš tiesų buvo beveik nudžiūvusios. Žolėse prie mažo namelio stovėjo seno modelio dulkėtas džipas. Liphornas automobilį pasistatė greta visureigio. Išlipus į jį pūstelėjo žvarbias dulkes nešantis vėjo gūsis. Lauko durys atsidarė vos jam pradėjus lipti prieangio laipteliais. Pasirodė ilgšis su džinsais ir išblukusiais raudonais marškiniais.

– Taip, sere, – tarė jis, – labas rytas.

Plati šypsena atidengė eilę baltų dantų, švietusių rudos odos veide.

– Labas rytas, – pasakė Liphornas, – ieškau daktaro Arnoldo.

– Taip, sere, – atsakė vyras. – Tai aš.

Jis ištiesė ranką, kurią Liphornas paspaudė. Liphornas parodė savo pažymėjimą.

– Ieškau daktarės Eleonoros Fridmen-Bernel, – pasakė jis.

– Aš taip pat, – tarė Arnoldas entuziastingai. – Toji višta paėmė mano kajaką ir negrąžino.

– Štai kaip, – ištarė Liphornas. – Kada tai buvo?

– Kai buvau išvykęs, – pasakė Arnoldas vis dar šypsodamasis. – Nutykojo, kad esu toli nuo namų, ir išplaukė su juo.

– Norėčiau apie tai viską išgirsti, – pasakė Liphornas.

Arnoldas plačiai atidarė duris, rankos mostu pakviesdamas Liphorną į vidų. Už lauko durų buvo mažas

kambarėlis, užgriozdintas stalais. Kiekvienas stalas nukrautas įvairiausių dydžių ir formų akmenimis, kurių vienintelis bendras bruožas buvo kerpės. Akmenys buvo apaugę keistais visų atspalvių – nuo balto iki juodo – augalais. Pro juos Arnoldas palydėjo Liphorną siauru koridoriumi.

– Čia nėra kur atsisėsti, – pasakė jis. – Štai čia – aš dirbu, o štai ten – gyvenu.

Arnoldas gyveno mažame miegamajame. Visi plokšti paviršiai, neišskiriant nė siauros viengulės lovos, buvo apkrauti lentomis, ant kurių išrikiuotos plokščios stiklinės lėkštės. Lėkštėse kažkas buvo, ir Liphornas spėjo, kad tai kerpės.

– Leiskite, padarysiu jums vietos, – pasakė Arnoldas ir jiedviem nukraustė po kėdę.

– Kodėl ieškote Eli? – paklausė jis. – Ar ji nusiaubė griuvėsius? – ir nusijuokė.

– Ar ji tai daro?

– Ji – antropologė, – pasakė Arnoldas, jo juokas vėl virto šypsena. – Išvertus šį žodį iš akademinės anglų kalbos, tai ir reiškia: griuvėsių plėšikas, tas, kuris grobsto kapus, dažniausiai senus. Tai išsilavinę žmonės, kurie vagia dirbinius, neprarasdami orumo, – Arnoldas, sužavėtas savo kalbos šmaikštumo, nusijuokė. – Visus kitus, kurie tai daro, jie vadina vandalais. Taip įvardijama konkurencija. Jeigu kas nors atkanka pirmiau ir išsineša visą mantą, nespėjus jos nugriebti antropologams, tai tokius jie vadina laiko vagimis, – ši veidmainystės vizija jam pakėlė nuotaiką, kaip ir mintys apie prapuolusį kajaką.

– Papasakokite man apie tai, – paprašė Liphornas. – Iš kur sužinojote, kad paėmė ji?

– Ji paliko pasirašytą išsamų prisipažinimą, – pasakė Arnoldas, knisdamasis dėžėje, iš kurios pažiro popieriaus skiautės. Jis ištraukė nedidelį liniuotą geltono popieriaus lapelį ir padavė Liphornui.

Štai tavo balnas. Metais paseno, tačiau ne blogesnis. (Pardaviau tą prakeiktą arklį.) Kad ir toliau manimi rūpintumeisi, dabar pasiskolinu kajaką. Jei negrįši anksčiau už mane, nekreipk dėmesio į šio raštelio pabaigą, nes būsiu padėjusi kajaką į tą pačią vietą garaže, iš kur paėmiau, ir tu niekada nesužinosi, kad jis buvo dingęs. Neleisk sau apkerpėti!

Myliu,

Eli.

Liphornas grąžino raštelį.

– Kada jis parašytas?

– Žinau tik kada radau. Savaitę ar ilgiau buvau išvykęs į Laimridžą rinkti pavyzdžių ir kai grįžau, balnas buvo ant grindų darbo kambaryje, o ant jo prismeigtas raštelis. Apsidairiau garaže – kajakas buvo prapuolęs.

– Kada? – pakartojo Liphornas.

– Na, – tarė Arnoldas, – paskaičiuokime. Beveik prieš mėnesį.

Liphornas jam pasakė dieną, kurią Eleonora Fridmen-Bernel, išsiruošusi ankstų rytą, paliko Čako kanjoną.

– Panašu į teisybę, – tarė Arnoldas. – Berods grįžau pirmadienį arba antradienį. Tris ar keturias dienas prieš tą dieną.

– Vadinasi, balnas galėjo čia išgulėti tris keturias dienas?

– Galėjo, – Arnoldas vėl nusijuokė. – Neturiu valytojos, kuri ateitų sutvarkyti. Tikiuosi, pastebėjote.

– Kaip ji įėjo?

– Raktai po gėlių vazonu, – pasakė Arnoldas. – Ji žinojo kur. Lankėsi anksčiau. Dar tais laikais, kai mokėsi Viskonsino universitete, – staiga Arnoldo linksmumas išgaravo. Jo kaulėtas, saulės nugairintas veidas apsiniaukė. – Ji iš tikrųjų dingo be žinios? Žmonės dėl jos nerimauja. Juk nepaliko ji žmonijos tik šiaip sau, kelioms dienoms?

– Manau, tai rimta, – pasakė Liphornas. – Jau beveik mėnuo. Ji daug ką paliko nebaigta. Kur ji galėjo iškeliauti su jūsų kajaku?

Arnoldas pakratė galvą:

– Tėra viena vieta, į kurią galima nuvykti. Pasroviui. Aš su ta valtimi žaidžiu. Ji man kaip žaislas. Tačiau Eli naudodavosi ja plaukti pasroviui. Upės pakraščiuose yra daugybė gyvenviečių pakeliui į gilų visiškai netinkamą gyventi kanjoną. Ir ten atsišakojančių kanjonų šlaituose yra šimtai gyvenviečių griuvėsių, – Arnoldo veide nebeliko nė šešėlio linksmumo. Dabar jis atrodė savo amžiaus, kaip Liphornas spėjo, – keturiasdešimties. Jis atrodė pavargęs ir sunerimęs.

– Keramika. Štai ko Eli ieškotų. Šukės, – jis padarė pauzę ir žvilgtelėjo į Liphorną. – Tikriausiai žinote, kad vakar čia buvo nužudytas žmogus. Vyras, vardu Haukas. Tas kalės vaikas buvo pagarsėjęs puodų prekeivis. Kažkas jį nudėjo. Ar tai kaip nors susiję?

– Kas gali žinoti, – pasakė Liphornas. – Gal ir taip. Ar jums nekyla dar kokių nors minčių, kur ji galėjo tuo kajaku nuplaukti?

– Daugiau nieko neturiu pridurti. Ji ir anksčiau pasiskolindavo ir leisdavosi pasroviui į kanjonus. Tiesiog įkišdavo nosį į griuvėsius, ieškodvo puodų šukių. Spėju, kad ji vėl padarė tą patį.

– Gal numanote, kaip toli ji galėjo pasroviui nuplaukti?

– Ji prašydavo ją paimti kitos dienos vakarą prieplaukoje už tilto aukštupio pusėje Meksikanhate. Tėra vienintelė vieta, tinkama išlipti iš upės nuplaukus tiek mylių. Ta vieta turėtų būti kažkur tarp Sendailendo ir Meksikanhato.

Jos automobilis greičiausiai taip pat bus surastas tarp Sendailendo ir Meksikanhato. Tuo Liphornas neabejojo. Jai būtų reikėję vilkti kajaką visą kelią nuo upės. Tačiau dabar ieškoti automobilio nebuvo prasmės.

– Tai truputį susiaurina paieškos lauką, – pasakė Liphornas, galvodamas, kad Eli leisdavosi į keliones po teritoriją, kurią Etsitis aprašė savo suklastotame dokumente, teritoriją, kurią kalbėdamas su Čy nurodė Amosas Švilpikas. Jam reikėtų susirasti valtį ir leistis ieškoti Arnoldo kajako. Galbūt, kai suras kajaką, suras ir Eleonorą Fridmen ir sužinos, kas buvo turima omenyje nebaigtame Harisono Hauko raštelyje: „...ji vis dar yra“. Tačiau pirmiausia norėjo užmesti akį į tą tvartą.

Senojo Harisono Hauko namo duris atidarė Airin Masket. Ji iškart jį pažino ir įleido vidun. Ji buvo patraukli moteris, Liphornas prisiminė, tačiau šiandien atrodė išvargusi ir pasenusi keleriais metais. Ji jam papasakojo, kaip rado raštelį ir aptiko kūną. Ji patvirtino, kad iš namų nieko nepavogta. Iš jos neišgirdo nieko, ko nebūtų žinojęs anksčiau. Tada kartu užkopė šlaitu į tvartą.

– Tai atsitiko šioje vietoje, – pasakė ji. – Štai šiame, trečiajame, arklių garde.

Liphornas apsigręžė. Iš tvarto galėjai matyti kelią ir senuosius vartus su varpu. Tik veranda namo priekyje skendėjo šešėlyje. Haukas galėjo gerai matyti ateinantį žudiką.

Airin Masket stovėjo prie tvarto durų. Laikėsi nuošalyje, tikriausiai iš baimės, kad Harisono Hauko paliktas *čaindi* gali jai užleisti vaiduoklių ligą. Arba iš sielvarto, kuris sukiltų vėl pažvelgus į tą vietą, kur mirė Haukas.

Karjera Liphorną padarė atsparų mirusiųjų *čaindi*, jis buvo apsišarvavęs abejingumu visiems, išskyrus vieną iš jų. Iš vėjuoto lauko jis žengė į prietemą.

Nuo trečiojo arklių gardo grindų buvo švariai nušluota liucernos ir prerijų šienas, kurio buvo prikreikta aplinkui. Kampe buvo sušluotų šiukšlių krūva. Ten jas perrinkusi supylė Jutos kriminalinė laboratorija. Liphornas stovėjo ant šimtametės aslos, pritryptos kanopinių galvijų purvo, ir stebėjosi, kad dar tikisi ką nors rasti. Perėjo per tvartą, apžiūrėjo sukrautus liucernos pėdus. Atrodė, lyg Haukas būtų bandęs iš pėdų pasidaryti slėptuvę. Tai sukėlė keistą jausmą, tačiau nesužinojo nieko nauja. Nieko, išskyrus tai, kad Haukas, beširdis ir nenaudėlis, galimybės pasislėpti atsisakė, kad laimėtų laiko ir parašytų jam raštelį: „Pasakykite Liphornui, kad ji vis dar gyva yra“. Yra – kanjone? Labai panašu į tai. Kuriame kanjone? Tačiau kodėl Haukas nepaisė savo gyvybei iškilusio pavojaus, kad padėtų moteriai, kuri buvo tik viena iš daugelio jo klientų? Atrodė, jam tai nebūdinga. Bent jau ne tam Haukui, kurį pažinojo. Vienintelė to Hauko silpnybė berods buvo seniai miręs šizofrenikas sūnus.

Už tvarto ūžavo vėjas, skverbdamasis pro plyšius, keldamas nuo aslos smulkius šiaudus ir dulkes, nešdamas

rudens kvapus, nustelbiančius įsisenėjusio šlapimo tvaiką. Jis tik švaistė savo laiką. Tikrindamas gardus ėjo prie Airin Masket. Paskutiniame garde į sieną buvo atremtas juodas nailoninis kajakas.

Bo Arnoldo kajakas. Liphornas spoksojo į valtį. Kaip ji galėjo čia atsidurti? Ir kodėl?

Stovėjo pripūsta gardo kampe ant vieno smailaus galo. Įėjo į gardą, norėdamas iš arčiau apžiūrėti. Žinoma, tai buvo ne Arnoldo kajakas. Arnoldas sakė, kad jo valtis tamsiai ruda su vadinamosiomis baltomis lenktyninėmis juostelėmis.

Apžiūrinėdamas Liphornas atsiklaupė. Dulkėtame tvarte kajakas atrodė itin švarus. Jis užkišo ranką tarp nailoninio dugno ir oro pripūstų sienelių, tikėdamasis rasti ką nors, kas galėtų atskleisti nežinomus šios istorijos puslapius. Rado suglamžyto, vandeniui nepralaidaus popieriaus su užrašu „Mr. Goodbar“. Pirštais nuslydo žemyn iki dugno.

Vanduo.

Liphornas ištraukė ranką ir žvilgtelėjo į šlapius pirštus. Visas vanduo, likęs kajake, subėgo į siaurą plyšį apačioje. Kiek laiko išlieka vanduo? Kiek šiame sausame klimate reikia laiko vandeniui išgaruoti?

Jis nuėjo prie durų.

– Gal žinote, kada naudotasi kajaku, stovinčiu garde?

– Gal prieš keturias dienas, – atsakė Airin Masket.

– Plaukė ponas Haukas?

Ji linktelėjo.

– Ar jam nekliudė strėnų skausmai?

– Strėnas jam skaudėdavo nuolat, – pasakė ji, – tačiau nuo plaukiojimo jo nesustabdydavo, – jos žodžiai

nuskambėjo kaip trūkstamas paaiškinimas, senas skaudulys.

– Gal žinote, kur jis plaukdavo?

Ji padarė neaiškų gestą:

– Tiesiog pasroviui.

– Toli?

– Nelabai toli. Man liepdavo jį pasiimti netoli Meksikanhato.

– Ar dažnai išplaukdavo?

– Per kiekvieną pilnatį.

– Iškeliaudavo naktį? Vėlai?

– Kartais pažiūrėdavo dešimtos valandos žinias, ir tada išvykdavome į Sendailendą. Saugodavomės, kad ten niekas mūsų nepamatytų. Tada nuleisdavome kajaką, – vėjas, apsisukęs aplink jos kulkšnis, pakėlė ilgą sijoną. Prilaikydama drabužį ji prisispaudė prie tvarto durų. – Nuleisdavome kajaką į vandenį, ir kitą rytą atvažiavusi sunkvežimiu laukdavau prie tos prieplaukos, aukštupio pusėje nuo Meksikanhato. Ir tada... – ji nutilo, nurijo seiles. Kurį laiką stovėjo tylėdama. Liphornas pastebėjo, kaip sudrėko jos akys, ir nukreipė žvilgsnį. Kad ir koks beširdis buvo Harisonas Haukas, kai kas liko jo gedėti.

– Tada kartu grįždavome namo, – pabaigė ji.

Liphornas truputį palaukė. Palaukęs tiek, kad ji dar galėtų ką nors pridurti, jis tarė:

– Ar jis jums pasakojo, ką veikdavo nuplaukęs pasroviui?

Tyla truko taip ilgai, kad Liphornas pamanė, jog klausimą nusinešė vėjas. Jis pažvelgė jai į veidą.

– Jis man nesakė, – pagaliau tarė ji.

Liphornas pagalvojo apie atsakymą.

– Tačiau jūs žinote, – tarė jis.

– Manyčiau, kad žinau, – tarė ji. – Kartą jis mane perspėjo, kad nebandyčiau spėti. Jis pasakė: „Jeigu vis tiek atspėsi, niekam nesakyk!“

– Ar žinote, kas jį nužudė?

– Nežinau, – pasakė ji. – Geriau mane vietoj jo būtų nužudę.

– Tikiuosi, surasime tą, kas tai padarė, – pasakė Liphornas. – Tikrai surasiu.

– Jis buvo geras žmogus. Žmonės kalbėdavo apie jo niekšybes. Geriems žmonėms jis buvo geras, o niekšams – blogas. Gal dėl to jie ir nužudė jį.

Liphornas palietė jos ranką.

– Gal padėtumėte man nuleisti kajaką į vandenį? O rytoj su mano sunkvežimiu atvažiuokite iki Meksikanhato manęs pasiimti.

– Gerai, – pasakė Airin Masket.

– Pirmiausia turiu paskambinti. Ar galiu pasinaudoti jūsų telefonu?

Iš Hauko namų jis paskambino Džimui Čy. Buvo po šešių. Čy jau buvo išėjęs namo, kur jis, žinoma, neturėjo telefono. Būdinga Čy. Jis paliko Hauko numerį, jei prireiktų su juo susisiekti.

Kajaką jie įstūmė per galinį sunkvežimio bortą, pasiėmė dvigubą irklą bei Hauko oranžinę gelbėjimosi liemenę ir pritvirtinę daiktus nuvažiavo į pietus prie Sendailendo prieplaukos. Žemėvaldos biuro ženklai perspėjo, kad plaukiojimo sezonas upėje baigėsi, kad reikia leidimo, kad San Chuano upėtakiai atsidūrė ant išnykimo ribos, todėl žvejoti draudžiama.

Liphornas stovėjo šaltame vandenyje prie kajako, paskutinę akimirką prieš išplaukiant apsvarstydamas

visas galimybes. Ant savo vizitinės kortelės jis užrašė Džimo Čy vardą, Šiproko policijos nuovados telefono numerį ir padavė jai.

– Jei rytoj apie vidurdienį nesusitiksime prie Meksikanhato, paskambinkite mano vardu šiam žmogui. Papasakokite jam viską, ką pasakojote man apie Hauką ir jo kajaką. Ir pasakykite, kad aš kajaku išplaukiau pasroviui.

Ji paėmė kortelę.

Jis įlipo į kajaką.

– Ar mokate plaukti šia valtimi?

– Prieš daugelį metų mokėjau. Gal prisiminsiu.

– Užsivilkite gelbėjimosi liemenę ir prisisekite. Lengva apsiversti.

– Gerai, – pasakė Liphornas, užsisegdamas liemenę.

– Štai, imkite, – ji padavė jam sunkią gertuvę su dirželiu per petį ir plastmasinį krepšį su duona. – Virtuvėje radau jums šio to valgyti.

– Dėkoju, – sujaudintas tarė Liphornas.

– Būkite atsargus.

– Plaukti moku.

– Kalbu ne apie upę, – perspėjo ponia Masket.

17

Kolorado plynaukštėje keičiantis metų laikams, vilkikai labai netikusi vieta nakvoti. Naktį siaura Džimo Čy lova sudrebėdavo, kada tik vėjo gūsiai sujudindavo plonas jo namo sienas. Miegojo jis prastai: nemiegant trikdė mintys apie Elioto prašymus kasinėti, miegant – sapnai apie žandikaulius. Jis atsikėlė anksti, išsivirė kavos ir duoninėje, kuri šiaip būdavo tuščia, rado keturias bandeles – pusryčiams užbaigti. Šiandien jam buvo laisva diena: laikas bakalėjos pirkiniams ir skalbimui. Farmingtono bibliotekai reikėjo grąžinti tris pavėluotas atiduoti knygas. Buvo iš naujo pripildęs vandens rezervuarą, tačiau dujų mažai belikę. Reikėjo atsiimti atiduotą lopyti padangą. Ir užsukus į banką pagalvoti, kodėl susidarė 18,50 dolerio skirtumas jo čekių knygelėje ir banko dokumentuose.

Vietoj to jis pavartė užrašų knygutę ir rado Santa Fė antropologijos laboratorijos telefono numerį, kurį davė daktaras Pedvelas. „Jie žinos MLA numerį", – atsakė Pedvelas, paklaustas, ar Eliotas taip pat kreipėsi dėl

leidimo kasinėti gyvenvietę, kurioje nužudyti Etsitis ir Neilsas.

– Vietovė yra Naujojoje Meksikoje ir greičiausiai visuomeninėje žemėje. Jeigu ji navahų teritorijoje, registruojame mes. Jeigu ne – reikalus tvarko Antropologijos laboratorija.

– Painoka, – pasakė Čy.

– Iš tiesų, – sutiko Pedvelas, – netgi dar painiau, – ir jis pradėjo aiškinti kitus numeravimo sistemos aspektus – Čako numeriai, Mesa Verde, kol pats Čy pakeitė pokalbio temą. Dabar jis suprato, kad jam reikėjo paklausti, į ką kreiptis Santa Fė.

Paskambino iš nuovados. Tai nustebino prie pulto budintį tarnautoją, kuris buvo įsitikinęs, kad Čy laisva diena. Prireikė trijų skambučio perjungimų, kol jis susisiekė su moterimi, kuri galėjo disponuoti jam reikiama informacija. Ji kalbėjo maloniu, aiškiu vidutinio amžiaus moters balsu.

– Lengviau surasti, jei žinote MLA numerį, – pasakė ji, – kitaip reikia tikrinti prašytojų bylas.

Todėl jis laukė.

– Daktaro Elioto byloje yra vienuolika prašymų. Ar jums jų visų reikia?

– Ko gero, taip, – atsakė Čy, tiksliai nežinodamas, ko tikėtis.

– MLA 14,751. MLA 19,311. MLA...

– Luktelėkite, – pasakė Čy. – Ar nurodytos gyvenviečių koordinatės? Kokioje apskrityje jos yra? Šalia ko?

– Mūsų žemėlapyje – taip.

– Ta, kuri mane domina, turėtų būti San Chuano apskrityje, Naujojoje Meksikoje.

– Minutėlę, – tarė ji. Po minutės tęsė: – Yra dvi – MLA 19,311 ir MLA 19,327.

– Ar galite dar tiksliau nurodyti vietovę?

– Galiu pateikti registracijos duomenis: nuotolį, gyvenvietę ir kvartalą, – ji perskaitė.

– Ar jam buvo išduoti leidimai?

– Prašymai atmesti, – pasakė ji. – Šios vietovės saugomos kasinėjimams kada nors ateityje, kai atsiras geresnė technologija. Sunku gauti leidimą kasinėti dabar.

– Nuoširdžiai dėkoju, – tarė Čy. – Man kaip tik to ir reikėjo.

Iš tiesų. Kai registracijos duomenis sutikrino su JAV geologiniu žemėlapiu kapitono Largo kabinete, paaiškėjo, kad MLA 19,327 atitinka atstumą, gyvenvietę ir kvartalą netoli vietos, kur prie naftos siurblinės jis rado „U-Haul“ sunkvežimį.

Prisiskambinti į Čako kanjoną nesisekė. Kliudė tie patys palydovinio ryšio trukdymai: balsai nutoldavo, buvo girdėti aidas. Rendelas Eliotas buvo nepasiekiamas griuvėsiuose kanjono glūdumoje. Maksė Deivis – kažin kur. Luna kažką, kas buvo Čy nesuprantama, veikė Pueblo Bonite.

Čy žvilgtelėjo į laikrodį. Apskaičiavo nuotolį iki Čako. Apie šimtas mylių. Prisiminė, koks prastas šunkelis paskutines dvidešimt penkias mylias. Sunkiai atsiduso. Kodėl jis ėmėsi darbo laisvą dieną? Tačiau jis žinojo kodėl. Nors Liphornas jį gerokai erzindavo, jis norėjo, kad jam kaip berniukui paglostytų galvą. Kad pasakytų: „Šauniai padirbėjai, vaikeli“. Jam tai patiktų. Taip pat jam pradėjo patikti ir kitas dalykas, dėl kurio dabar jaudinosi. Keistai išdėstytų apatinių

žandikaulių linija jam staiga pasirodė kažką reiškianti. Tikriausiai kažką svarbaus.

Kai Naujosios Meksikos 44-ajame greitkelyje, vedančiame per Blanko plokštikalnio šalavijų lygumas, jis viršijo leistiną greitį, sunkvežimį pristabdė ėmęs supti žvarbus vėjas. „Baigiasi ruduo, – pagalvojo, – iš vakarų atslenka žiema". Dangus už jo, virš Kolorado La Platos kalnų virtinės, buvo juodas. Kai prie Blanko prekyvietės išsuko iš greitkelio, pajuto stiprų šoninį vėją. Važiavimas per kliurksinčias duobes ir kelio vėžes buvo varginantis. Per Čako lankytojų centro automobilių aikštelę jį vijosi smarkūs vėjo gūsiai, plakdami žemėn vešlią žolę ir nešdami smėlį.

Moteris, su kuria kalbėjosi, sėdėjo prie darbo stalo. Su parko eigulio uniforma ji atrodė tvarkingai. Buvo patenkinta, kad Čy išblaškė dienos ir sezono, kada mažai lankytojų, nuobodulį. Čako žemėlapyje ji parodė, kaip nuvykti į Kinkletsą – vietovę, kurioje šiandien turėtų dirbti Rendelas Eliotas, „jeigu tik jis galės dirbti tokiame vėjyje". Maksė Deivis buvo paslaptingai dingusi, „tačiau gal ji dirba kartu su Rendelu". Luna buvo išvažiavęs į Gelapą ir negrįš iki vakaro.

Čy, prisimerkęs nuo dulkių ir pasilenkęs prieš vėją, grįžo į savo sunkvežimį. Kinkletse rado parko tarnybos sunkvežimį ir sienos užuovėjoje sėdintį darbuotoją.

– Ieškau daktaro Rendelo Elioto, – pasakė Čy. – Ar neprasilenkiau?

– Per mylią, – atsakė vyras, – šiandien jis čia nepasirodė.

– Gal žinote, kur...

Vyras numojo ranka:

– Neturiu supratimo, – tarė. – Jis kaip katinas – vaikšto vienas.

Gal jis buvo namie. Čy nuvažiavo iki laikinųjų būstų. Automobilių aikštelė tuščia. Pabeldė į duris su užrašu „Eliotas“. Pabeldė dar kartą. Apėjo namą iš kitos pusės. Rendelas Eliotas nebuvo užtraukęs stumdomų durų užuolaidų. Čy įsižiūrėjo į vadinamąją svetainę. Panašu, kad Eliotas ją pavertė darbo kabinetu. Ant ožių malkoms pjauti permestos lentos, uždengtos kartonu, ant kurio, kiek Čy matė, pridėliota kaulų. Kaukolės, šonkauliai, žandikauliai. Čy prispaudė kaktą prie šalto stiklo, prisidengdamas abiem rankomis iš šonų, kad geriau įsižiūrėtų. Dėžės prie sienos. Knygų spinta, skyrusi kambarį ir virtuvę, pilna knygų. Elioto nė kvapo.

Čy žvilgtelėjo žemyn į durų spyną. Visiškai paprasta. Jis apsidairė. Nieko nesimatė. Išsitraukė peiliuką, atlenkė reikiamą geležtę ir atstūmė skląstį.

Patekęs į vidų, užtraukė užuolaidas ir užsidegė šviesą. Skubėdamas apieškojo miegamąjį, virtuvę ir vonią, beveik nieko neliesdamas, nosinaite nuvalydamas galimus savo pirštų atspaudus. Ėmė nervintis. Dar blogiau, pasijuto darąs kažką šlykštaus ir gėdingo.

Tačiau grįžęs į svetainę, jis užsibuvo prie dėžių su kaulais. Kaulai, atrodė, sugrupuoti, sužymėti pagal gyvenvietes. Čy peržvelgė etiketes, ieškodamas arba N.R. 723, arba MLA 19,327. Ant laikino stalelio prie virtuvės durų jis rado N.R. numerį.

Etiketė buvo perrišta per kaukolės akiduobę: vienoje etiketės pusėje – numeris, kitoje – pastabos. Rašyta, atrodė, kažkokiomis individualiomis santrumpomis su milimetrus reiškiančiais skaičiais. „Kaulo storis“, – spėjo Čy, tačiau likusi raštelio dalis jam nieko nesakė.

Dėžėje N.R. 723 buvo keturi apatiniai žandikauliai. Vienas neabejotinai vaikiškas, vienas – sulaužytas. Jis

apžiūrėjo juos. Kiekvieno žandikaulio dešinėje pusėje buvo papildomas krūminis dantis arba jo žymė. Kiekvieno žandikaulio kaulo apačioje buvo mažų skylučių, per kurias, kaip buvo rašoma Elioto prašyme, ėjo nervai ir kraujagyslės.

Čy sudėjo žandikaulius atgal į dėžę kur jie buvo, nusivalė pirštus į kelnių kiškas ir atsisėdo apmąstyti tai, ką rado. Buvo pakankamai aišku, kad genetiniai Elioto maršrutai atvedė jį į tą pačią gyvenvietę, kaip ir Eleonoros Fridmen-Bernel puodininkės paieškos. Bet ne. Iš faktų to negalima tiksliai teigti. Bendrose žvejybos ekspedicijose abu sumerkė meškeres į tuos pačius purvinus griuvėsius. „Tikriausiai, – pagalvojo Čy, – vienas iš tų žandikaulių priklausė ieškomai puodininkei“.

Jis galvojo apie MLA 19,327 gyvenvietėje išrikiuotus žandikaulius ir apie trūkstamą plastikinį maišelį iš trisdešimties maišelių dėžės. Galvodamas apie tai, jis dar kartą apieškojo butą.

Juodą plastikinį maišelį rado virtuvėje šiukšlių dėžės dugne. Atsargiai išėmė maisto atliekas ir į šonus nustūmė maišelį dengiančius popierius. Ištraukęs pasidėjo ant stalo prie plautuvės. Viršus užrištas mazgu. Čy atrišo mazgą ir apžiūrėjo maišelį. Aplink viršutinę dalį buvo užrašas „YPAČ TVIRTA MEDŽIAGA“. Tai buvo trūkstamas maišelis.

Maišelyje – septyni žmonių žandikauliai, iš kurių du vaikiški ir du sulaužyti. Čy suskaičiavo dantis. Kiekviename buvo septyniolika – vienu daugiau negu norma – ir kiekviename buvo išdygęs papildomas krūminis dantis – antras nuo galo dantų eilės šone.

Padėjo maišelį atgal į šiukšlių dėžę, užvertė jį šiukšlėmis, pakėlė telefono ragelį.

„Ne, – tarė moteris lankytojų centre, – Eliotas neatsišaukė. Luna ir Maksė Deivis – taip pat“.

– Gal galite mane sujungti su ponia Luna?

– Tai visai paprasta, – pasakė ji.

Ponia Luna atsiliepė po trečio skambučio ir iškart prisiminė Čy. Kaip jam sekasi? Kaip sekasi ponui Liphornui? „Bet jūs ne dėl to skambinate?“

– Ne, – tarė Čy, – atvykau pasikalbėti su Rendelu Eliotu, tačiau jis kažkur išvykęs. Prisimenu, sakėte, praėjusį mėnesį jis skrido į Vašingtoną. Sakėte, paskambino jo kelionių agentas ir per jus perdavė žinutę. Gal prisimenate, kaip vadinosi kelionių agentūra?

– Bolako, – atsakė ponia Luna, – manau, visi aplinkiniai naudojasi Bolako paslaugomis.

Čy paskambino į Bolako kelionių agentūrą Farmingtone.

– Navahų genties policija, – prisistatė atsiliepusiam vyrui. – Norėtume gauti patvirtinimą dėl lėktuvo bilieto. Nežinau, kokia oro linija, tačiau bilietus jūsų kompanija išdavė Rendelo Elioto, gyvenančio Čako kanjone, vardu.

– Gal apytikriai žinote kada? Šiemet? Šį mėnesį? Vakar?

– Galimas daiktas, praėjusį mėnesį, – atsakė Čy.

– Rendelas Eliotas, – pakartojo vyras, – Rendelas Eliotas, pažiūrėkime, – Čy išgirdo kompiuterio klaviatūros klapsėjimą. Tyla. Vėl klapsėjimas. Ir vėl tyla.

– Keista, – pasakė vyras. – Bilietus išrašėme, tačiau jis jų nepasiėmė. Išvykimas spalio vienuoliktąją, grįžimas – spalio šešioliktąją. Oro linija „Mesa“ iš Farmingtono į Albukerkę ir „American“ iš Albukerkės į Vašingtoną. Jums reikia datų?

– Bilietai nebuvo atsiimti? Jūs tuo tikras?

– Visiškai tikras. Daugybė darbo tuščiai.

Čy vėl paskambino poniai Lunai. Klausydamasis telefono signalų, jis suprato, kad reikia skubėti. Rendelas Eliotas nebuvo Vašingtone tą dieną, kai Eleonora Fridmen-Bernel išvažiavo į nebūtį. Jis neišvyko. Tačiau suvaidino, kad išvyksta. Viską sutvarkė taip, kad kiekvienas šioje gandais gyvenančioje vietoje manytų jį esant Vašingtone. Kodėl? Jie nesidomės, kurgi jis buvo iš tikrųjų. Ir kur jis buvo? Čy manė, kad žino. Turėjo vilties, kad klysta.

– Alio! – atsiliepė ponia Luna.

– Čia vėl Čy, – pasakė jis. – Turiu kitą klausimą. Ar vakar buvo apsilankęs šerifo pavaduotojas pasikalbėti su žmonėmis?

– Buvo. Pavėlavo maždaug mėnesį, sakyčiau.

– Ar jis jums pasakė apie raštelį, paliktą leitenantui Liphornui? Tą, kuriame parašyta, kad daktarė Fridmen gali būti gyva.

– Gyva, – pasakė ponia Luna. – Jis sakė, raštelyje parašyta: „Pasakykite Liphornui, kad ji vis dar gyva".

– Ar visi čia apie tai žino? Ar žino Eliotas?

– Žinoma, nes kiekvienas jau pradėjo abejoti. Žinote, per ilgas laikas šiaip sau pradingti, nebent kas nors atsitiko.

– Ar jūs tikra dėl Elioto?

– Jis kaip tik buvo čia, kai pavaduotojas Bobui ir man tai pasakė.

– Gerai, dėkoju, – Čy baigė pokalbį.

Vėjas buvo beveik visiškai nurimęs. Čy pasisekė. Į Blanko prekyvietę jis galėjo lėkti kur kas greičiau, nei buvo išmintinga važiuojant purvina ir išmalta kelio

sankasa, o ir toliau, N. M. 44-uoju keliu į Farmingtoną, lėkė kur kas greičiau, nei leido taisyklės. Buvo susirimęs. Liepė šerifo pavaduotojui Beitsui Čako žmonėms pasakyti apie Hauko raštelį. Nereikėjo to daryti. Tačiau gal tie įtarimai nepagrįsti. Jis sumanė, kaip patikrinti – reikėjo paskambinti dar neišvykus iš Čako.

Tekinas įbėgo į bakalėjos parduotuvę Blumfilde ir nurūko prie telefono automato, bet vėl apsisuko, pasileido į savo sunkvežimį pasiimti ketvirčio dolerio monetų, kurias laikė durų šoninėje kišenėlėje. Paskambino į Farmingtono oro uostą, prisistatė, paklausė atsiliepusios moters, kas nuomoja sraigtasparnius. Užsirašė dviejų kompanijų pavadinimus, kuriuos jam pasakė, bei telefono numerius. „Aero Services" telefono linija buvo užimta. Surinko „Flight Contractors" numerį. Atsiliepė vyras, kuris prisistatė Sančesu. Taip, šį rytą jie išnuomojo sraigtasparnį Rendelui Eliotui.

– Labai jau prastas oras skraidyti, net ir sraigtasparniu, – pasakė Sančesas. – Tačiau jis turi teises ir patirties. Skraidė armijos sraigtasparniais Vietname.

– Ar jis pasakė, kur skrenda?

– Jis – antropologas, – kalbėjo Sančesas. – Jau maždaug dveji treji metai, kaip jam nuomojame. Sakė, skrenda į Baltojo Arklio ežero apylinkes ieškoti indėnų griuvėsių. Jei esi susiruošęs skristi šitokiu oru, tai tinkama vieta. Pakeliui tik žolė ir gubojos.

„Tai buvo beveik tiksliai priešinga kryptis, kur iš tiesų skrido Eliotas, – pagalvojo Čy. – Jis nurodė pietryčius vietoj šiaurės rytų".

– Kada jis išskrido?

– Sakyčiau, prieš trejetą valandų. Gal truputį anksčiau.

– Ar turite išnuomoti dar vieną? Su pilotu.

– Turiu sraigtasparnį, – pasakė Sančesas. – Dėl piloto, kol kas nežinau. Kada reikia?

Čy ėmė skubiai skaičiuoti.

– Po trisdešimties minučių, – atsakė.

– Abejoju, ar taip greit pavyks, – pasakė Sančesas, – pabandysiu.

Rizikuodamas gauti baudą už greičio viršijimą, Čy atvyko šiek tiek greičiau nei per pusvalandį. Sančesas surado pilotą, tačiau pilotas dar nebuvo atvažiavęs.

– Jis yra pakaitinis greitosios pagalbos oro tarnybos pilotas, – pasakė Sančesas. – Vyras, vardu Edas Kingas. Šitoks oras jam nė motais, be to, ir vėjas rimsta.

Tiesą sakant, vėjas virto pastoviu brizu. Atrodė, kad ir visiškai nurims, jį atnešusiam atmosferos frontui traukiantis į pietryčius. Tačiau dabar šiaurės ir šiaurės vakarų pusėje dangų buvo apniaukę juodi debesys.

Kol jie laukė Kingo, jis nutarė pabandyti susisiekti su Liphornu. Jei nepavyks, paliks jam žinutę. Praneš, kad trūkstamą šiukšlių maišelį rado su kaulais paslėptą Elioto virtuvėje ir kad Elioto prašymai kasinėti tas gyvenvietes buvo atmesti. Jis pasakys Liphornui, kad tą savaitgalį, kai dingo Fridmen-Bernel, Eliotas neišskrido į Vašingtoną. Tai vedė prie kitos minties.

– Pone Sančesai, gal galite patikrinti, ar daktaras Eliotas skraidė sraigtasparniu, tarkim, spalio tryliktąją?

Sančesas žvelgė taip pat įtariai, kaip ir tada, kai Čy prašė sąskaitą už sraigtasparnį pateikti Navahų genties policijai. Žvilgsnis tapo dar rūstesnis, ir Čy pagaliau padavė savo mokėjimo kortelę „Mastercard“ ir palaukė, kol Sančesas patikrino jos mokumą. Rodos, buvo gautos minimalios garantijos. („Dabar, – pasakė Sančesas, vėl

linksmai šypsodamasis, – jei genties auditoriai neprieštaraus, jūs atgausite savo pinigus“.)

– Nežinau, ar privalau jums visa tai pasakoti, – tarė Sančesas. – Rendelas – nuolatinis mūsų klientas. Gali prireikti jo atsiklausti.

– Tai policijos reikalai, – pasakė Čy. – Kriminalinio tyrimo dalis.

– Dėl ko? – paklausė Sančesas apstulbęs.

– Dėl tų dviejų Čekerborde nušautų vyrų. Etsičio ir Neilso.

– Štai kas, – pratarė Sančesas, – tuoj patikrinsiu.

– Kol tikrinsite, skambtelėsiu į savo biurą.

Buvo Bineilio pamaina. Ne, Bineilis nežinojo, kaip susisiekti su Liphornu.

– Tiesą sakant, tau iš jo yra žinutė. Iš Meksikanhato skambino moteris, vardu Airin Masket. Ji sakė, kad Liphornas išplaukė San Chuano upe žemyn, – Bineilis padarė pauzę ir ėmė kikenti. – Žinai, – tarė, – panašu į beprotišką košę, kurion tu, Džimai, klimpsti. Šiaip ar taip, ji sakė, kad Liphornas vakar vakare valtimi išplaukė San Chuanu pasroviui ieškoti valties, kuria išplaukė jūsų ieškoma antropologė. Masket turėjo Liphorną šįryt paimti prie Meksikanhato, o jeigu jis nepasirodys – paskambinti tau. Ir jis nepasirodė.

Tuo metu Čy už nugaros atsivėrė durys, pro kurias plūstelėjo šalto vėjo gūsis.

– Čia kažkas norėjo skristi sraigtasparniu?

Apkūnus, nuplikęs vyras dideliais geltonais ūsais stovėjo tarpduryje ir žiūrėjo į Čy.

– Jeigu tu esi tas nutrūktgalvis, norintis skristi tokiu oru, tai aš – tas nutrūktgalvis, kuris tave nuskraidins.

18

Liphornas tikėjosi, kad nebus sunku surasti Eleonoros Fridmen-Bernel pasiskolintą kajaką. Ji galėjo plaukti tik pasroviui. Uolos rėmino San Chuaną tarp Blafo ir Meksikanhato. Išsilaipinti tebuvo tinkamos kelios smėlio terasos bei kelios senvagių arba kanjonų žiotys. Kadangi protas ir nuojauta Liphornui sakė, jog jos pasirinkti griuvėsiai buvo rezervacijai priklausančiame upės krante, jo paieškų teritorija dar labiau susiaurėjo. Ir pagal nupasakojimą moteris nebuvo tokia tvirta, kad sunkų guminį kajaką nuo kranto nutemptų labai toli. Todėl rasti jį tik su prožektoriumi, net ir temstant, neturėtų būti daug vargo. Sunkiausia bus rasti pačią moterį.

Kad pakils vėjas, Liphornas nesitikėjo. Mažą Hauko laivelį vėjas nešė kaip su burėmis, sukdamas šonu ir versdamas Liphorną nuolat kovoti, kad išlaikytų laivą srovėje. Apie keturias mylias žemiau Blafo tilto jis leido kajakui įsmigti į smėlėtą krantą šiaurinėje upės pusėje, norėdamas atpalaiduoti pavargusius raumenis, pasiilsėti ir kartu turėdamas vilties ką nors rasti. Čia

ant uolų jis rado juostą petroglifų, iškaltų smiltainyje prakirtus juodą blizgantį dykumos akmenį. Jis tyrinėjo plačiapetes kampuotas figūrėles, virš jų galvų buvo nupiešti V raidės ir arkų pavidalo brūkšniai, turėję byloti apie garsus, sklindančius iš jų burnų. Jeigu figūrėlės nebuvo nupieštos anksčiau, nei jo tauta užplūdo šias akmenų dykynes, jo manymu, čia turėjo būti pavaizduotas navahų *yei*, vadinamas Kalbančiu dievu. Aukščiau buvo nupieštas paukštis – neabejotinai vaizduojąs baltąjį garnį. Virš jo – dūdelę pučiantis Kokopelis, tiek pasilenkęs į priekį, kad dūdelė nukreipta visiškai žemyn. Šioje vietoje ant žemės buvo primėtyta keramikos šukių, tačiau kajako žymių Liphornas neaptiko. Jis nė nesitikėjo.

Vėl leidosi vandenin ir irkluodamas sugrįžo į srovę. Temo. Pajuto, kaip atsipalaiduoja. Kažkas sakė. „Upės tėkmė nuramina protą“. Išties vanduo veikė priešingai negu vėjas, visuomet jam keldavęs įtampą. Tačiau dabar vėjas slopo. Užnugary girdėjo klykiant paukštį. Kažkur Jutos pusėje staugė kojotas. Iš tolumos tamsoje sklido upės slenksčių šniokštimas.

Jis patikrino dvi galimas išsilaipinimo vietas rezervacijos pusėje, o tikrindamas Batlerio senvagės ir Kombo upelio žiotis Jutos pusėje, sugaišo daugiau laiko, nei buvo suplanavęs. Kai vėl įsistūmė kajaką į vandenį, suspindo tekantis, tik pradėjęs dilti mėnulis. Šalia Liphorno pasigirdo garsus plakimas. Iš gūžtos pakilo baltasis garnys. Nuskrido tolyn nuo jo į mėnesieną – grakštus baltas pavidalas, judantis juodos uolos fone, vienišas pradingo tamsoje už upės vingio.

Garniai, pagalvojo jis, kaip sniegines žąsys arba vilkai bei kiti padarai – kaip ir pats Liphornas – poruojasi

vienintelį kartą visam gyvenimui. Tai paaiškina jų buvimą čia. Paukštis gyveno savo vienišą gyvenimą šioje dykoje vietoje. Liphorno kajakas iščiuožė iš po tamsios uolos į mėnesienos apšviestą sūkurį. Jo šešėlis, išdygęs iš kajako, nutįso keista pailga forma. Šešėlis jam priminė paukštį ir jis, įspūdžiui sustiprinti, pamojavo irklu. Kai jis ilsėdavosi, rankos atsipalaiduodavo, ir šešėlis tapdavo plona Juodojo dievo *yei* figūrėle, kokį jį vaizduodavo navahų šamanai, piešdami Naktinių Giedojimų apeigoms. Kada palinkdavo ant irklo ir visu svoriu užguldavo, tapdavo vargo kupros prislėgtu Kokopeliu. Galvojo apie tai, o srovė, sukdama aplink uolą, nešė jį tamson. Čia, visiškoje tamsoje, praskaidrintoje aukštybėse sužibusių žvaigždžių, upės gurgėjimas nusinešdavo viską.

San Chuanui artėjant į galingojo Kolorado glėbį, upės slenksčių sumažėja. Tie, kurie leidžiasi upe savo malonumui, visada turi tikslą kajakais įsmigti į krioklius, kad pajustų šiurpulį nuo užliejančių vandens purslų. Liphorno tikslas buvo nepatekti į sūkurį ir išlikti sausam. Net labai stengdamasis, jis išnirdavo permirkęs iki pusės ir visas gerokai apsitaškęs. Šioje vietoje upė veržėsi per Kombo kalvagūbrio antikliną – tai milijonai erozijos metų paliko iš ilgaamžio iškilimo. Prieš milijardus metų žemės pluta čia išsipūtė į paviršių dideliu sulinkusių akmens luitų burbulu. Liphornas praplaukė pro nuožulnius akmeninius luitus, kurie net ir tokioje prietemoje kėlė klaikų įspūdį, lyg slystų į žemės centrą.

Praplaukęs antikliną, prožektoriumi patikrino kitą smėlėtą pakrantės terasą ir dviejų senvagių žiotis. Toliau už kito posūkio leidosi per dar vienus slenksčius. Kajaką jis nukreipė į sūkurį, kur Daugybės Griuvėsių

senvagė iš Navahų rezervacijos į San Chuaną įliedavo milžinišką kiekį vandens. Jeigu išplaukdamas iš Sendailendo turėjo kokį nors konkretų tikslą, tai buvo ši vieta.

Liphornas jau seniai nebesisaugojo, kad nesušlaptų. Šlapias iki kelių perbrido per sūkurį ir užtraukė kajaką ant kranto. Atsisėdęs ant smėlio sunkiai gaudė kvapą. Buvo pavargęs. Visiškai peršlapęs. Ir sušalęs. Ūmai pajuto ledinį šaltį. Pajuto, kad visas dreba ir negali suvaldyti to drebėjimo. Virpėjo rankos, kojos. Kaleno dantimis. Hipotermija. Liphornas ir anksčiau nuo jos kentėjo. Ir tada, ir dabar jam tai kėlė baimę.

Sukaupęs valios pastangas jis pašoko, nusvirduliavo per smėlį, kur pakliūva prožektoriumi pasišviesdamas kelią. Rado vietą, kur potvynio srovė buvo palikusi suneštų žagarų krūvelę. Grabinėdamas iš švarko išsitraukė lūpų tepalo dėžutę, kurioje laikė degtukus, drebančiais pirštais pajėgė ją atidaryti, sugebėjo prirauti sudžiūvusios žolės ir iš trečio karto įžiebti ugnį. Prikrovė upės atneštų sausuolių, mojuodamas skrybėle įpūtė ugnį ir švokšdamas bei drebėdamas stovėjo šalia laužo.

Apimtas panikos laužą sukūrė netinkamoje vietoje. Dabar, kai ėmė garuoti džinsai ir į kūną grįžo šiluma, jis apsidairė ieškodamas geresnės. Naująjį laužą susikrovė tarp dviejų akmeninių sienų, kur grindis atstojo prisirinkęs smėlis. Nuo upės atsinešė atplukdytų stambių sausuolių, kad laužas neužgestų iki ryto. Tada ėmė rūpestingai džiovintis drabužius.

Kaip tik šioje vietoje jis tikėjosi surasti kajaką. Giliau šiame kanjone jis tikėjosi rasti gyvenvietę, traukusią Eleonorą Fridmen-Bernel. Upei sutrukdžius, tolesnes kajako paieškas buvo nutaręs tęsti išaušus. Tačiau dabar

laukti nebegalėjo. Kad ir koks būtų nuvargęs, jis pasiėmė prožektorių ir nužingsniavo prie vandens.

Kajaką ji buvo kruopščiai paslėpusi po susipynusiomis tamariksų krūmų šakomis, nutempusi su didesne jėga ir kur kas toliau, nei jis anksčiau manė. Apieškojo, nieko nesitikėdamas surasti, po vidurine pripūsta sienele terado nedidelį nailoninį paketėlį su raudonu nailoniniu ponču. Liphornas pasiėmė jį. Grįžęs prie ugnies, koja iškapstė smėlyje daugiau vietos, patiesė pončą ant žemės ir atsigulė miegoti. Batus paliko pakankamai arti liepsnos, kad pabaigtų džiūti.

Liepsna priviliojo vabzdžius skraiduolius. Vabzdžiai priviliojo šikšnosparnius. Liphornas stebėjo, kaip jie blaškosi tamsos pakraštyje, smigdami žemyn paskui savo grobį ir nuplasnodami šalin. Šikšnosparnių Ema nekentė. Ema dievino driežus, nepabaigiamai kovodavo su tarakonais, įvairiems vorams, gyvenusiems aplink jų namus, o dar dažniau – jų namuose, duodavo vardus. Emai ši kelionė būtų patikusi. Visad norėjo ją išsivežti, bet pritrūkdavo laiko, iki dabar, kai laikas jau nieko nebereiškia. Ema būtų domėjusis Eleonoros Fridmen-Bernel reikalais. Būtų privalėjęs jai raportuoti, o jeigu užmirštų papasakoti, kas naujo – iškart pasiteirautų. Būtų jam patarusi. Rytoj, žinoma, tą moterį jis suras. Bus savotiška dovana.

Jis išsitiesė ant smėlio. Nuvirto lauže degęs storas sausuolis, link žvaigždžių pasiųsdamas žiežirbų spiečių. Liphornas miegojo.

Pabudo nuo šalčio. Laužas sudegė iki blausių žarijų. Mėnuo buvo nusileidęs, ir dangus virš galvos žėrėjo neįtikėtinomis žvaigždėmis, kurias žmogus gali matyti tik būdamas aukštai kalnuose, esant geram, sausam

orui ir kai netrukdo šviesos žemėje. Tūkstančio pėdų uolų papėdėje jautėsi taip, tarsi iš gilaus šulinio dugno žiūrėtų į kosmosą. Liphornas įpūtė ugnį ir vėl užsnūdo, klausydamasis nakties garsų. Du kojotai, išslinkę į naktinę medžioklę, dabar staugė kažkur giliau kanjone. Kažkur labai toli už upės jis girdėjo ir kitą kojotų porą. Aukštos uolos viršūnėje ūkavo pelėda, kurios klyksmas persmelkdavo lyg metalas, braukiamas į metalą. Pradėjęs snausti išgirdo dūdelės garsą. O gal tai buvo sapnas.

Vėl pabudo drebėdamas iš šalčio. Prieš visiškai išauštant į šį kanjono plyšį leidosi šalčiausias nakties oras. Jis atsikėlė, vaduodamasis iš sustingimo, iš naujo sukūrė laužą, atsigėrė iš gertuvės ir pirmąkart pasižiūrėjo į Airin Masket įduotą maisto krepšį – didelį gabalą kepintos duonos ir lenkiškos virtos dešros rinkę. Buvo alkanas, bet palauks. Maisto gali prireikti gerokai vėliau.

Nepaisant, kad praėjo tiek laiko, po tamariksais jis rado Eleonoros Fridmen-Bernel pėdsakus, įspaustus kietame smėlyje – nusvirusios šakos juos apsaugojo nuo lietaus. Paskui jis atidžiai apieškojo šią kanjonų sankirtą. Norėjo įsitikinti, kad čia kaip tik ta vieta, kur atplaukdavo Haukas. Jam pavyko. Haukas, atrodo, čia lankydavosi tikrai dažnai. Greičiausiai čia ir buvo vieta, kur kas mėnesį vykdavo Haukas. Kažkas, greičiausiai Haukas, pačiame toliausiame paplūdimio gale kajaką nuolaidžiu smėliu visada užvilkdavo aukštyn ir palikdavo po nulaužtu medvilnės medžiu. Iš šios vietos siauras takelis netikėta kryptimi vedė penkis šimtus jardų per krūmokšnius ir vėjo suneštas mažas smėlio kopas, nusileisdamas žemyn į Daugybės Griuvėsių kanjoną. Takelis baigėsi prie nedidelės riedulių užtvaros.

Šioje ištryptoje vietoje Liphornas praleido pusę valandos, iš dalies dėl to, kad negalėjo rasti nė ženklo, jog Haukas būtų žengęs toliau. Ši priedanga, atrodo, ir bus ta vieta, kur baigdavosi Hauko kelionės per pilnatį. Be to, jis ieškojo patvirtinimo tam, kas turėtų būti tiesa – tuo dabar buvo įsitikinęs. Šioje drėgnoje ir saugioje vietoje gerai išsilaikydavo pėdsakai, ir Hauko pėdsakų čia buvo pilna. Daugelis pėdsakų neseni – paskutinio vizito prieš nužudymą įrodymas. Liphornas, sutelkęs dėmesį į šiuos pėdsakus, galiausiai apsiribojo dviem atspaudais. Abu buvo įspausti kažko sunkaus ir tarsi šiek tiek nutrinti. Minkštas įspaudas be kraštų. Tačiau ne mokasino. Kažkas keista. Pagaliau apžiūrėjęs pėdsakus iš įvairių pusių Liphornas suprato, kas padarė tas keistas linijas. Kailis. Tačiau tai nebuvo gyvūno pėdsakai. Palyginęs mintyse, Liphornas nustatė, kad tie įspaudai žmogaus pėdos formos.

Viską apžiūrėjęs, Liphornas pradėjo eiti kanjonu tolyn. Eidamas apsvarstė abejonių nekėlusius faktus. Braemas Haukas tikriausiai nenuskendo. Jam kažkaip pavyko persigauti per upę. Braemas Haukas – vaikis, nužudęs savo motiną, brolį ir seserį, gyveno kažkur šiame kanjone. Praleido čia beveik dvidešimt metų, gyvendamas toli nuo žmonių taip, kaip ir norėjo gyventi. Pasibaigus žudiko gaudynėms, Haukas rado berniuką ir visus tuos ilgus metus šį apsigimusį medžiotoją aprūpindavo viskuo, ko reikėjo jam išgyventi. Niekaip kitaip nebuvo galima paaiškinti Hauko raštelio. Niekas kitas, kad ir apie ką Liphornas galvotų, negalėjo žmogui tapti motyvu atsisakyti akivaizdžiai tuščių pastangų pasistatyti slaptavietę ir parašyti raštelį. Jis nenorėjo, kad jo išprotėjęs sūnus būtų paliktas čia. Jis norėjo, kad

sūnų surastų tas pats policininkas, kuris kadaise berniukui parodė žmoniškumo. Norėjo, kad sūnumi būtų rūpinamasi. Kad parašytų raštelį, atsisakė menkiausios galimybės išlikti gyvas. Smulkia rašysena, prisiminė Liphornas, buvo pradėta rašyti nuo kortelės krašto. Ką Haukas būtų parašęs, jeigu jam būtų užtekę laiko? Ar būtų paaiškinęs apie Braemą? Liphornas to niekada nesužinos.

Apytikriai dvi mylias nuėjęs besiranganančiu kanjonu, Liphornas rado vienintelę šiuolaikinio žmogaus veiklos žymę. Ant plačios pakopos virš kanjono dugno styrojo palikti apvalančiosios prakaito pirties kuolai. Iš pelenų buvo matyti, kad daug metų ja nesinaudota. Jeigu kanjone kada nors ir ganyta, tai labai seniai. Jis nerado nei arklių, nei avių ar ožkų pėdsakų. Vieninteliai kanopų atspaudai buvo elnio patino. Čia, regėjos, buvo daugybė triušių, dygliakiaulių bei mažų graužikų. Jis pastebėjo trijų žvėrių pėdsakus, vedusius kanjono apačion prie duburio, maitinamo gilaus šaltinio. Nukeliavęs keturias mylias, jis sustojo pavėsingoje vietoje ir suvalgė mažą gabaliuką duonos ir kelis colius dešros. Šiaurinį dangaus pakraštį dabar dengė stori debesys. Buvo šalčiau, vakarykštis vėjas sugrįžo kerštaudamas. Pūtė kanjone, sukeldamas galingus oro sūkurius, kurie blaškėsi tai šen, tai ten. Girdėjosi keistas garsas, kurį sukelia vėjas, verždamasis pro akmenų plyšius. Aplink Liphorno kojas vėjas suko nukritusius lapus, užgoždamas bet kurį kitą garsą.

Eiti prieš vėją buvo sunku, o iš vingiuoto, besiraitančio kanjono dugno nustatyti nuotolį – net ir tokiam patyrusiam kaip Liphornas – buvo šiek tiek daugiau nei spėliojimas. „Dvigubas spėliojimas“, – pagalvojo

jis. Jis turėjo atspėti, kiek šis ropštimasis per suvirtusius riedulius ir ėjimas aplink krūmus pridėjo kelio prie Etsičio nurodytų penkių su puse mylių. Buvo tikras, kad nuėjo mažiau nei nurodytas atstumas. Taip pat jis ieškojo Etsičio nupasakotų orientyrų, turėjusių prasidėti maždaug nuo trečiosios mylios. Tiesiai prieš save, kur kanjono dugnas darė staigų posūkį, jis pamatė uolos plyšį, kurio sienos išmūrytos akmenimis – tai buvo anasazių sandėlis. Ant uolos po plyšiu jis pamatė petroglifus, pusiau uždengtus aukštų krūmų. Užkopė minkšta žeme iki terasos viršaus ir nubrido per dilgėlyną, norėdamas įsižiūrėti iš arčiau.

Dominavo plačiapetės figūros smeigtukinėmis galvomis, jos, antropologų nuomone, vaizdavo anasazių šamanus. Pagal Etsičio aprašymą, jos atrodė „kaip didelis beisbolo teisėjas, prieš save laikantis rausvą apsauginį krūtinės skydą“. Liphornas perkirto kanjono dugną ir užkopė ant pakopos kitoje pusėje. Iš čia pamatė, ko ieškojo.

Netoli savo pradžios Čiuskos kalnuose Daugybės Griuvėsių kanjonas yra siauras ir giliai įsirėžęs į Činlio plynaukštės smiltainio klodus. Ten stačios ir statmenos kanjono uolos kyla beveik tūkstantį pėdų virš siauro ir smėlėto dugno. Kanjonas pasidaro kur kas seklesnis, kai išnyra Činlio slėnyje, ir tampa visiškai negilia senvage, kada per Grizvudo lygumas pasisuka į šiaurę Jutos link. Tačiau įrėžis vėl pagilėja artėjant per Nokaitobenčą prie San Chuano. Čia keistas žemės plutos geologinis mišinys Daugybės Griuvėsių kanjonui suteikia kitą išvaizdą. Iš jo galėtum išlipti pakopomis. Pirmosios – žemos, kartais žeme apneštos uolos, kurios susigrūdusios kanjono vagoje, tada – šimtų jardų pločio

sutrupinto smiltainio pakopos, toliau vėl stačios uolos, pakylančios iki kitos pakopos, ir dar daugiau uolų, pasiekiančių pačią Nokaito stalkalnio viršūnę.

Pavasarį, kai už šimtų mylių Čiuskos kalnuose ima tirpti sniegas, Daugybės Griuvėsių kanjonu pradeda tekėti stipri srovė. Vasaros pabaigoje prasidėjus audrų sezonui srovė pakyla ir vėl nuslūgsta, iš menkos srovelės tapdama ūmiais šniokščiančiais potvyniais, kurie į kanjono dugną verčia riedulius kaip vaikiškus rutuliukus. Vėlyvą rudenį vanduo nusenka. Tada čia klestėjusi gyvybė vandens randa tik šaltinių maitinamuose duburiuose. Iš vietos, kur ant smiltainio pakopos stovėjo virš tokio duburio, Liphornas galėjo matyti antruosius Etsičio nupasakotus griuvėsius. Tiksliau, matėsi dveji griuvėsiai.

Nišoje, antrajame uolų aukšte virš jo, buvo matyti vienų griuvėsių sienos dalis. Kiti griuvėsiai, sunykę iki šiek tiek didesnės nei krūmais apaugusi kalva, dunksojo uolos apačioje ne toliau kaip per du šimtus jardų nuo nišos.

Visą dieną jis priešinosi susijaudinimui ir nuojautai, vertusiai skubėti. Jam dar daug reikėjo nueiti ir jis žengė labai atsargiai. Dabar jis spėriai žingsniavo per smiltainio terasą.

Kai niša visiškai atsivėrė, jis sustojo. Kaip ir visos vietos, anasazių pasirinktos gyvenvietėms, šioji buvo atvira žemai žiemos saulei, o vasarą čia buvo pakankamai paunksnės. Po ja augo krūmokšnių plotelis, iš ko jis suprato, kad ten srūva šaltinis. Artinosi prie jo, dabar gerokai lėčiau. Nemanė, kad Braemas Haukas itin pavojingas. Haukas jį vadino šizofreniku – nenuspėjamu, bet neatrodė, kad jis nepažįstamiems pavojingas. Galų gale,

apimtas beprotybės siautulio, jis žudė tik kartą. Liphornas atsegė pistoleto dėklą.

Nesuskaičiuojami vandens srautai, tekėdami per vidinį nišos paviršių, smiltainyje žemiau jos išgraužė kelių pėdų įdubą. Vandens žymės rodė, kad lietinguoju metų laiku ten būdavo keturių pėdų gylio kūdra. Dabar tebuvo likę viena ar dvi pėdos pažaliavusio nuo dumblių vandens, vis dar papildomo plonos srovelės, besisunkiančios iš apsamanojusio uolos plyšio. Kūdra buvo namai daugybei mažų leopardinių varlių, kurios šokavo tolyn nuo Liphorno batų.

Šokavo tik kai kurios.

Liphornas pritūpė ir šūktelėjo iš nuostabos. Jis apžiūrinėjo išmėtytus mažus varlių kūnelius: kai kurie jau sudžiūvę, kai kurie negyvi neseniai, tačiau visų viena koja buvo jukos siūlu pririšta prie mažų iš šakelių išpjautų kuoliukų. Jis stovėjo, bandydamas suvokti, ką tai reiškia. Kuoliukai aplink duburį buvo sukaišioti nedideliais rateliais, kurių išoriniai kuoliukai buvo įsmeigti beveik keturias pėdas nuo vandens. Panašu į kažkokį žaidimą, pamanė Liphornas. Jis bandė suprasti žmogų, kuriam tai teiktų malonumo. Nepajėgė suprasti. Braemas Haukas buvo beprotis ir, galimas daiktas, pavojingas.

Jis susimąstė. Braemas Haukas, ko gero, jau žino, kad jis čia.

Liphornas prisidėjo delnus prie burnos ir sušuko: „Eleonora! Eli! Eli!“ Nutilęs klausėsi.

Nieko. Už nišos verksmingai stūgavo vėjas.

Jis sušuko dar kartą. Ir vėl nieko.

Anasaziai savo statinius buvo susirentę ant akmeninės pakopos virš kūdros. Apie dvylika, Liphorno

spėjimu, mažų kambarėlių, kurių dalis buvo per du aukštus. Jis apėjo kūdros pakraščiu, perlipo per sugriuvusias sienas, pažvelgė į sveikus išlikusius kambarius. Nieko. Sutrikęs grįžo prie kūdros. Kur ieškoti toliau?

Nišos pakraštyje smiltainyje buvo aptrupėjusios pakopos, iškaltos kojoms dėti – laipteliai, vedę link pakopos virš nišos. Tikriausiai iš ten buvo galima patekti į kitą gyvenvietę. Iš nišos, eidamas aplink uolą, jis pateko prie krūmais apaugusios kalvos. Ir iškart pastebėjo, kad ji nusiaubta. Prie išorinės sienos buvo iškastas griovys. Visur išmėtyti kaulai. Kasinėta neseniai – vargu ar nuo to laiko, kai žemė išrausta, lijo. Liphornas apžiūrėjo. Ar dėl to Eleonora Fridmen-Bernel iškeliavo iš Čako San Chuanu žemyn? Kad galėtų ištyrinėti šioje gyvenvietėje daugiaspalvius puodus? Panašu, kad dėl to. Kas atsitiko po to? Kas jai sukliudė? Apieškojęs iškasinėtoje žemėje pririnko saują šukių. Jos gali būti ją dominusios rūšies. Dėl to negalėjo būti tikras. Iš žemės buvo išsikišusi puodo dalis. Dar viena. Apačioje iš pusės tuzino šukių buvo dvi didelės. Kodėl ji čia jas paliko? Tada jis pastebėjo keistą dalyką. Tarp griovyje išmėtytų kaulų jis nematė nė vienos kaukolės. Jos visos voliojosi ant žemės už griovio. Nė viena neturėjo žandikaulio. Gal tai natūralu. Žandikaulis jungėsi tik raumeniu ir kremzle, kurie kape per aštuonis šimtmečius negalėjo išlikti. Tačiau kur buvo trūkstami žandikauliai? Pamatė penkis žandikaulius ant griovio krašto, tarsi išstatytus parodai. Jam tai priminė tvarkingai išdėliotus žandikaulius toje kasinėjimo vietoje, kur mirė Etsitis ir Neilsas.

Tačiau kur buvo griovį iškasusi moteris? Jis grįžo prie kūdros ir apžiūrėjo pakopas. Pradėjo kopti

galvodamas, kad tam yra gerokai per senas. Užlipęs uola penkiasdešimt pėdų, jis suprato du dalykus: tais anasazių laipteliais buvo nuolat laipiojama, ir jis, pradėjęs lipti, pasielgė kaip paskutinis kvailys. Jis kabinosi už akmenų, aklai siekdamas ranka kitos pakopos, spėliodamas, kiek jų dar liko. Galų gale šlaitas tapo nebe toks status. Pažvelgė aukštyn. Jam pavyko. Jo galva beveik siekė viršų. Jis užsiropštė aukštyn, apatinę kūno dalį permesdamas per kraštą.

Priešais stovėjo vyras ir žiūrėjo į jį. Jo barzdos apačia buvo nukirpta tiesia linija, jis vilkėjo tokia nauja nailonine striuke, kad vis dar matėsi sulankstymo raukšlės, mūvėjo nutrintais džinsais ir avėjo mokasinais, kurie, atrodė, buvo pasiūti iš elnio kailio.

– Pone Liphornai, – tarė vyras. – Tėtė sakė, kad ateisite.

19

Harisono Hauko raštelyje jam buvo žadama, kad daktarė Eleonora Fridmen-Bernel vis dar gyva. Ji gulėjo snausdama po pilka vilnone antklode bei susiūtų triušio kailiukų apklotu. Atrodė labai sunkiai serganti.

– Ar ji gali kalbėti? – paklausė Braemo.

– Truputį, – atsakė jis. – Kartais.

Liphornui pasirodė, kad Braemas Haukas galėtų turėti omenyje save. Jis kalbėjo labai nedaug, o kartais nepratardavo nė žodžio. Ko galima tikėtis, pamanė Liphornas, po dvidešimties metų, neturint su kuo pasikalbėti, išskyrus per pilnatį.

– Ar labai didelės? Jos žaizdos.

– Sužeistas kelis, – atsakė Braemas. – Sulaužyta ranka. Šonas. Klubas.

Ir visos žaizdos tikriausiai pūliuoja. Jos įkritęs veidas buvo paraudęs.

– Tu ją suradai ir atnešei čionai?

Braemas linktelėjo. Kaip ir tėvas, jis buvo tvirtai sudėtas, nedidelio ūgio, trumpomis rankomis bei kojomis ir drūtu stipriu liemeniu.

– Ar žinai, kas jai atsitiko?

– Atėjo velnias ir ją sužeidė, – keistu žemu balsu pasakė Braemas. – Jis mušė ją. Ji pabėgo. Jis vijosi. Ji parkrito. Jis ją nustūmė. Ji nusirito į kanjoną. Susilaužė kaulus.

Braemas jai buvo padaręs lovą. Iškasęs karsto formos duobę smėlyje, subirusiame į vieną iš nišos kambarių, paklojo du ar tris sluoksnius lapų. Iš duobės sklido ligonio – šlapimo ir puvėsių – tvaikas.

– Papasakok man, kaip tai atsitiko, – paprašė Liphornas.

Braemas stovėjo, kur anksčiau buvo durys į mažą kambarėlį, – dabar siaura sienų properša be stogo. Už jo matėsi apsiniaukęs dangus. Vidudienį aprimęs vėjas vėl įsismarkavo. Pūtė iš šiaurės vakarų, stipriai ir vienodai. „Jau tikra žiema“, – pagalvojo Liphornas. Jis žiūrėjo Braemui į akis. Jaunėlio akys tokios pat pilkai mėlynos kaip ir tėvo. Akyse švytėjo ta pati energija. Liphornas žvelgė į jas, ieškodamas pamišimo žymių. Ir rado.

– Pasirodė tas velnias, – Braemas kalbėjo labai lėtai. – Jis iškasė kaulus ir atsisėdo ant žemės jų apžiūrėti. Vieną po kito juos čiupinėjo, matavo atsineštu įrankiu. Jis ieškojo žmonių sielų, už kurias niekas nebuvo meldęsis. Sielas jis išsiurbs iš kaukolių ir tas kaukoles išmes arba kai kurias išsineš kuprinėje. Vieną dieną, per paskutinę mėnulio pilnatį, – Braemas nutilo ir jo liūdnas barzdotas veidas nušvito. – Per pilnatį apsilanko tėtė: kalbasi su manimi, atneša, ko man reikia, – šypsena išnyko. – Netrukus pasirodė ši moteris, – jis linktelėjo į Fridmen-Bernel pusę. – Nemačiau jos ateinant, manau, gal ją atnešė angelas Moronis, nes aš matau viską, kas šioje vietoje vyksta. Moronis paliko ją kautis su

velniu. Ji atėjo prie senųjų namų uolos papėdėje, čia žemiau, kur laikau savo varles. Nežinojau, kad ji ten. Užgrojau dūdele, išgąsdinau ją, ir ji pabėgo. Tačiau kitą dieną ji atėjo ten, kur velnias kasinėjo kaulus. Pamačiau juos kalbantis.

Išraiškingas Braemo veidas pasidarė nuožmus. Jo akys, atrodė, dega pykčiu:

– Jis pargriovė ją, kovodamas užsiropštė ant jos. Pakilęs apieškojo jos kuprinę, o ji pašoko ir nubėgo prie krašto, kur uola leidžiasi žemyn iki upės vagos, ir nukrito. Velnias priėjo prie jos ir spyręs koja apvertė, – Braemas nutilo, jo veidu riedėjo ašaros.

– Jis ją paliko, kur buvo nukritusi?

Braemas pritariamai linktelėjo.

– Tu palaikei jos gyvybę, – pasakė Liphornas, – tačiau dabar, man atrodo, ji miršta. Reikia išgabenti ją iš čia. Į ligoninę, kur gydytojai jai duos vaistų.

Braemas spoksojo į jį.

– Tėtis sakė, kad galiu jumis pasitikėti, – jis tai pasakė susigėdęs.

– Jeigu jos iš čia neišgabensime, ji mirs, – tarė Liphornas.

– Tėtis atneš vaistų. Kitą kartą, kai patekės pilnatis, jis atvyks su vaistais.

– Bus per vėlu, – pasakė Liphornas, – pažvelk į ją.

Braemas pažvelgė.

– Ji miega, – tarė tyliai.

– Ji karščiuoja. Matai, koks veidas. Koks karštas. Jai infekcija. Jai reikia pagalbos.

Braemas pirštų galiukais palietė Eleonoros Fridmen-Bernel skruostą. Išsigandęs juos atitraukė. Liphornas pagalvojo apie sudžiūvusius varlių kūnus, bandydamas

suderinti tą vaizdą su jo švelnumu. Kaip suderinti pamišimą?

– Reikia pasidaryti neštuvus, – pasakė Liphornas. – Jei galėtum surasti dvi pakankamai ilgas kartis, tarp jų pririštume antklodę ir galėtume ją nešti.

– Nereikia, – pasakė Braemas Haukas. – Kai bandau ją pajudinti, išvalyti, kada padaro pirmą arba antrą numerį, ji rėkia. Nežmoniškai skauda.

– Neturime pasirinkimo, – pasakė Liphornas. – Privalome tai padaryti.

– Baisu, kai ji rėkia, – pasakė Braemas. – Negaliu klausytis, todėl palikau ją daryti po savimi, – jis pažvelgė į Liphorną, tikėdamasis supratimo. Per paskutinįjį savo apsilankymą Haukas, matyt, jam nukirpo plaukus ir apdailino barzdą. Senis ne kirpėjas. Plaukus jis paprasčiausiai visur paliko colio ilgio ir per colį žemiau Braemo smakro nurėžė barzdą.

– Geriau jau palikti ją nešvaroje, – pritarė Liphornas. – Teisingai pasielgei. O dabar ar gali man surasti dvi kartis?

Braemas linktelėjo:

– Tuojau. Turiu karčių netoliese, – jis išnyko be jokio garso.

„Tikriausiai panašiai žmonės vaikščiodavo, kai gyveno kaip plėšrūnai“, – pagalvojo Liphornas. Žmogus išlavino gyvuliškus instinktus, o kada tie instinktai apvildavo, badaudavo kartu su visa šeima. Kaip Braemas medžiojo? Tikriausiai spąstais ir lanku – didesnius žvėris. Tikriausiai tėvas jam davė šautuvą, tačiau šūvius galėjo kas nors išgirsti. Jis klausėsi negilaus Eleonoros Fridmen-Bernel kvėpavimo ir jį užgožiančių vėjo gūsių. Staiga išgirdo duslų klaksėjimą. Iš pradžių

vienodą, vėliau – garsesnį. Jis pašoko. Sraigtasparnis. Tačiau kol išėjo į lauką, aplinkui tik vėją tegirdėjo. Žvelgė nusivylęs į pilkumą. Jis surado ją. Privalo ją iš čia išvežti. Riziką kėlė tai, kad per tokią nelygią vietovę reikėjo nešti tokį trapų krovinį. Bus nelengva. Gali būti neįmanoma. Sraigtasparnis ją išgelbėtų. Kodėl Haukas nedėjo didesnių pastangų ją išgelbėti? Neturėjo laiko, spėjo Liphornas. Sūnus papasakojo jam apie sužeistą moterį, tačiau tikriausiai nepasakė, kaip arti mirties ji buvo. Haukas gal būtų norėjęs kokiu nors būdu išgelbėti šią moterį, neatiduodamas į kalėjimą už padarytą beprotišką nusikaltimą iki gyvos galvos (o gal mirties) savo išprotėjusio sūnaus. Net ir Haukui reikėjo laiko, kad išspręstų šį uždavinį. Jis buvo per daug paliegęs, kad išneštų ją vienas. Jeigu jis tai būtų padaręs, ji būtų papasakojusi apie ją slaugiusį vyrą, ir tada Braemas būtų surastas – pamišęs trijų aukų žudikas stotų prieš teismą. Vienintelė galima išeitis, kurią matė Liphornas, buvo rasti Braemui kitą slaptavietę. Tam prireiktų laiko, o žudikas jo Haukui nepaliko.

Moteris muistėsi ir dejavo. Kartu su Braemu jie turėjo nunešti ją į kanjono apačią, paskui dar penkias mylias iki upės. Surišę kajakus, neštuvus padės ant vieno iš kajakų ir nuplukdys ją į Meksikanhatą. Sugaiš mažiausiai penkias ar šešias valandas, kol ją paims greitoji pagalba. Arba jeigu leis oras, iš Farmingtono atskris sraigtasparnis. Oras tikriausiai nebuvo labai prastas, jeigu kažkas sugebėjo atskristi iki čia.

Jis išėjo į lauką. Dangus buvo apsiniaukęs. Jautėsi ozonas. Netrukus pradės snigti. Tada pamatė ateinantį Rendelą Eliotą.

Eliotas pakėlė ranką.

– Pamačiau jus iš ten, – pasakė, rodydamas pro Liphorną į stalkalnio kraštą. – Atėjau pasižiūrėti, gal reikia pagalbos.

– Žinoma, – tarė Liphornas, – labai reikia.

Eliotas sustojo per kelias pėdas:

– Suradai ją? – paklausė.

Liphornas parodė į griuvėsius. Jis prisiminė, kad Eliotas skraidė sraigtasparniu.

– Kaip ji jaučiasi?

– Nekaip, – atsakė Liphornas.

– Tačiau bent jau gyva?

– Ištikta komos, – pasakė Liphornas. – Negali kalbėti, – jis norėjo, kad Eliotas apie tai sužinotų nedelsiant, – abejoju, ar išgyvens.

– Dieve mano, – sušuko Eliotas, – kas jai atsitiko?

– Manau, ji nukrito, – atsakė Liphornas. – Panašu, kad iš gana aukštai.

Eliotas susiraukė.

– Ji čia, viduje? – paklausė. – Kaip ji čia pateko?

– Apylinkėse gyvena vyras. Atsiskyrėlis. Jis ją rado ir bandė palaikyti jos gyvybę.

– Prakeikimas, – pasakė Eliotas ir praėjo pro Liphorną. – Ji čia, viduje?

Liphornas nusekė iš paskos. Jie sustojo: Eliotas spoksojo į Fridmen-Bernel, o Liphornas stebėjo Eliotą. Liphornas norėjo viską atlikti tiksliai ir teisingai. Tik Eliotas mokėjo valdyti sraigtasparnį.

– Ją rado atsiskyrėlis? – pratarė jis iš lėto, klausdamas pats savęs. Papurtė galvą. – Kur jis yra?

– Nuėjo atnešti poros karčių. Rengiamės padaryti neštuvus. Norime nugabenti ją žemyn prie San Chua-

no. Ten palikti jos ir mano kajakai. Nuplukdysime iki Meksikanhato, kur sulauksime pagalbos.

Eliotas tyrinėdamas vėl žiūrėjo į ją.

– Ant stalkalnio stovi mano sraigtasparnis. Galėtume ją nunešti ten. Bus kur kas greičiau.

– Puiku, – tarė Liphornas, – pasisekė, kad mus radai.

– Iš tiesų kvaila, – pasakė Eliotas. – Turėjau prisiminti šią vietą. Kartą ji man pasakojo, kad anksčiau, kai sudarinėjo gyvenviečių aprašus, tarp šukių čia rado daugiaspalvės keramikos. Žinojau, kad ji ketino čia sugrįžti.

Jis nusisuko nuo moters. Jo akys susitiko su Liphorno.

– Beje, ji kai ką pasakė, kas man pakišo mintį, jog ji čia lankėsi ir anksčiau. Ji tiksliai to nesakė, tačiau, manau, ji čia neteisėtai kasinėjo. Manau, kad rado, ko ieškojo, todėl sugrįžo.

– Tikriausiai jūs teisus, – pasakė Liphornas, – ji kasinėjo tuos griuvėsius ant žemesnės pakopos. Iškasė nemažai kapų.

– Ir užmiršo atsargumą, – pridūrė Eliotas, žiūrėdamas į ją.

Liphornas linktelėjo. „Kur dingo Braemas? Sakė, užtruks tik minutę“, – Liphornas išėjo iš griuvėsių ir nužvelgė statų šlaitą po uola. Ne toliau kaip už dešimties pėdų stovėjo į sieną atremtos dvi kartys. Braemas grįžo ir, pamatęs velnią, pasišalino. Kartys tikriausiai buvo eglinės, išdžiūvusios. Upės atplukdyti sausuoliai, spėjo Liphornas, į Daugybės Griuvėsių kanjoną iš tolimų kalnų atnešti kurio nors potvynio. Šalia karčių gulėjo virvė, nuvyta iš žaliaminės odos. Jis nuskubėjo atgal į olą.

– Labai baikštus žmogus, – pasakė Liphornas. – Paliko kartis ir vėl dingo.

– Štai kas, – pasakė Eliotas, nusiteikęs skeptiškai.

Sulenkė antklodę perpus, padarė skyles ir stipriai pririšo prie karčių.

– Elkitės su ja labai atsargiai, – pasakė Liphornas. – Tikriausiai sutrupintas kelis. Sulaužyta ranka, vidinis kraujavimas.

– Žinau, kaip elgtis, – tarė Eliotas, – kadaise rinkau sužeistuosius.

Ir Eliotas, rodės, elgėsi labai atsargiai. Tačiau vis tiek pajudinta Eleonora Fridmen-Bernel suvaitojo. Ir vėl prarado sąmonę.

– Manau, ji nualpusi, – pasakė Eliotas. – Ar tikrai manote, kad ji miršta?

– Taip, – tarė Liphornas. – Jums duosiu sunkesnį galą, nes esate jaunesnis ir stipresnis, ir ne toks pavargęs.

– Teisingai, – atsakė Eliotas. Jis paėmė karčių galus prie moters galvos.

– Eikite pirmas. Jūs žinote kelią iki sraigtasparnio.

Jie atsargiai nunešė Eleonorą Fridmen-Bernel nuo stataus šlaito krašto, paskui prie ilgos akmenuotos nuošliaužos, ėjusios nuo griuvėsių nuožulniai žemyn. Už nuošliaužos, – tikriausiai tai ją ir sukėlė, – buvo gili erozinė griova, kuria iš viršaus tekėdavo vandens srautas. Eliotas pasuko griovos link.

– Pailsėkime truputį, – pasakė Liphornas. – Padėk ją ant šios plokštės.

Dabar jis buvo visiškai tikras tuo, ką planavo Eliotas. Kur nors pakeliui į sraigtasparnį, nesvarbu kur, Eleonorai Fridmen-Bernel turėjo atsitikti kažkas lemtinga.

Eliotas paprasčiausiai negalėjo rizikuoti, kad ji pasiektų ligoninę. Idealu, jeigu kas nors lemtinga atsitiktų ir Liphornui. Jei Eliotas būtų nekvailas, jis palauktų, kol jie palypės šimtą ar daugiau pėdų į griovos viršų. Tada pakeltų savo neštuvų galą ir nuverstų Fridmen-Bernel ir Liphorną žemyn į akmenų maišalynę. Tada nusileistų ir jeigu reikėtų juos pribaigti, padarytų visa, kas reikalinga. Pakaktų galvos trinktelėjimo į akmenį, kad neliktų nieko, kas medicinos ekspertui sukeltų įtarimą. Suprasti visa tai buvo gana lengva. Žinoti, kaip to išvengti, buvo kitas dalykas. Liphornas negalėjo sugalvoti nieko doro. Šauti į Eliotą – vadinasi, šauti į sraigtasparnio pilotą. Priversti juos skraidinti, atstačius ginklą, nebuvo praktiška. Eliotas žinos: pakilus į orą, Liphornas nešaus. Jis galėtų sraigtasparniu išdarinėti triukus, dėl ko Liphornas nesuvaldytų situacijos. Ir, galimas daiktas, jis turi mažąjį pistoletą. Be to, jeigu, pradėjus kopti aukštyn, Eliotas paprasčiausiai paleis savo laikomą neštuvų galą, Liphornas bus bejėgis.

– Ar čia vienintelis kelias aukštyn? – paklausė Liphornas.

– Vienintelis, kurį matau, – atsakė Eliotas. – Ne toks jau prastas, kaip atrodo. Iš lėto pajėgsime užkopti.

– Aš su moterimi palauksiu čia, apačioje, – pasakė Liphornas, – o jūs atskraidinkite sraigtasparnį kur nors čionai, kad mums nereikėtų kopti aukštyn.

Tikriausiai prireikus įmanoma nutupdyti sraigtasparnį ant šios plokštės, spėjo Liphornas. Reikėtų būti geru pilotu, tačiau tas, kuris evakuodavo sužeistuosius Vietname, turėtų būti labai geras pilotas.

Atrodė, Eliotas svarsto.

– Gera mintis, – pasakė jis.

Įkišo ranką į švarko kišenę, ištraukė mažą melsvą pistoletą ir nutaikė į Liphorno gerklę.

– Atsek savo diržą, – pasakė.

Liphornas atsegė.

– Ištrauk.

Liphornas ištraukė. Jo ginklo dėklas nukrito ant žemės.

– Dabar paspirk jį man.

Liphornas paspyrė.

– Gerai padirbėjai, – pasakė Eliotas.

– Nepakankamai gerai.

Eliotas nusijuokė.

– Geriau nepadaryk manyje kulkos skylės, – pasakė Liphornas, – arba joje.

– Teisingai kalbi, – atsakė Eliotas, – tačiau dabar aš nebeturiu kitos išeities. Atrodo, kad tu tai supratai.

– Supratau, kad, palypėjus pakankamai aukštai ant uolų, tikėjaisi mus nuridenti žemyn.

Eliotas linktelėjo.

– Nesuprantu tavo motyvų. Kam dėl viso šito žudyti tiek daug žmonių.

– Maksė tau aną dieną papasakojo, – atsakė Eliotas. Gera nuotaika staiga prapuolė, buvo apimtas smarkaus įsiūčio: – Ko, po velnių, turtingas vaikinas privalo imtis, kad kam nors padarytų įspūdį?

– Priblokšti Maksę, – pasakė Liphornas. – Ji iš tiesų graži jauna moteris. – Pagalvojo, gal ir jis toks pat kaip Eliotas. Jis irgi nenori, kad viskas blogai baigtųsi, dėl Emos. Ema menkai tevertino žmonių suradimą vien tam, kad jie būtų nubausti. Tačiau tai iš tiesų jai padarytų įspūdį. Jei myli moterį, nori jai padaryti įspūdį. Patino instinktas. Herojus randa dingusią moterį.

Išgelbėta gyvybė. Jis nenorėjo, kad dabar viskas baigtųsi blogai. Tačiau turėjo blogai baigtis. Visiškai netrukus, kai tik pasitaikys patogi proga, Rendelas Eliotas nužudys Eleonorą Fridmen-Bernel ir Džo Liphorną. Liphornas negalėjo sugalvoti, kas galėtų tam sukliudyti, išskyrus galbūt Braemą Hauką.

Braemas turėjo būti kažkur netoliese. Atnešti kartis jam prireikė vos kelių minučių. Jis pamatė velnią, atpažino jį ir pasislėpė. Braemas Haukas buvo medžiotojas. Taip pat Braemas Haukas buvo pamišęs ir bijojo to velnio. Ką jis darys? Liphornas pagalvojo, kad žino.

– Kol kas ją palikime čia ir paėjėkime tiesiai, – pasakė Eliotas, pistoletu parodydamas į pakopos kraštą. Kaip tik ta kryptimi Liphornas norėjo eiti. Tai buvo vienintelis kelias, vedęs prie patogios priedangos. Tuo keliu turėjo nueiti ir Braemas.

– Atrodytų keista, jeigu vienoje vietoje nukristų per daug žmonių, – pasakė Liphornas. – Du būtų per daug.

– Žinau, – tarė Eliotas. – Ar turite geresnį sumanymą?

– Galbūt, – pasakė Liphornas. – Pasakyk man, dėl ko tai darai.

– Manau, atspėjai, – pasakė Eliotas.

– Spėju, dėl Maksės, – tarė Liphornas. – Tau jos reikia. Tačiau ji savarankiška moteris, suvokianti skirtumą tarp klasių, turinti daugybę nemalonių prisiminimų apie aukštesniosios klasės jai padarytas nuoskaudas. Ir svarbiausia, ji žiauri, maža niekšelė. Tave ir tokius kaip tu ji niekina, nes viskas jums gyvenime buvo paduota. Taigi, manau, ketini padaryti kažką, kas neturėtų nieko bendra su aukštesniąja klase. Padaryti kažką, ko nei Maksė, nei niekas kitas negalėtų ignoruoti. Iš to, ką man

pasakojai Čake, tikriausiai tai būtų nustatymas, kas atsitiko anasaziams, ištyrus jų genetinius defektus.

– Turiu pripažinti, – tarė Eliotas, – tu ne toks bukas, kaip bandai apsimesti.

– Tuos genetinius kaulų defektus, kurių ieškai, radai šioje vietoje ir taip pat, spėju, gyvenvietėje Čekerborde. Čia kasinėjai neteisėtai, ir netikėtai pasirodžiusi mūsų draugė tave užklupo tai darant.

Eliotas pakėlė laisvą ranką:

– Todėl aš ją bandžiau nužudyti ir viską sugadinau.

– Man įdomu viena, – pasakė Liphornas. – Ar tu buvai tas asmuo, kuris anonimiškai įskundė, kad Eleonora yra puodų vagis?

– Tikrai taip, – atsakė Eliotas. – Supratai kodėl?

– Nevisiškai, – pasakė Liphornas. „Kur, po velnių, pasidėjo Braemas Haukas? Gal pabėgo". Liphornas tuo abejojo. Jo tėvas nebūtų bėgęs. Tačiau jo tėvas nebuvo šizofrenikas.

– Neįmanoma gauti leidimo kasinėti, – pasakė Eliotas. – Neužtenka vieno gyvenimo. Tie šikniai biurokratai visada tas vietas saugo ateičiai. O jeigu gyvenvietė nusiaubiama, ji priskiriama kitai kategorijai. Tada nežiūrima taip griežtai, kai jau sykį ji buvo sujaukta. Buvau sumanęs vėliau pateikti kai kurias nuorodas apie kasinėjimo vietas, iš kurių vogdavo Eleonora. Jie būtų suradę jos kūną, vadinasi, būtų sugavę savo Laiko vagį. Jie neieškotų nieko kito ir galbūt neįtarinėtų manęs. Ir tada aš gaučiau leidimą kasinėti, – jis nusijuokė. – Aplinkinis kelias, tačiau – aš įsitikinau – veikia.

– Tu vis tiek susirinkdavai kaulus, – pasakė Liphornas. – Kai kuriuos nusipirkdavai, kai kuriuos pats išsikasdavai.

– Klaidingai mąstai, drauguži, – pasakė Eliotas. – Tai – neoficialūs kaulai. Jie „ne vietoje“. Rasdavau juos neoficialiai, todėl kai gausiu leidimą, žinosiu, kur rasti „oficialiai“. Ar supranti tai? – Eliotas šypsodamasis žvelgė tiesiai į jį. Jam tai patiko. – Kai gausiu leidimą kasinėti, sugrįšiu ir anksčiau mano rasti kaulai bus užregistruoti vietovėje. Nufotografuoti. Dokumentuoti, – jis vėl nusišypsojo. – Tie patys kaulai – galbūt, tačiau dabar jie taps „oficialūs“.

– O kaip dėl Etsičio ir Neilso? – paklausė Liphornas.

Pro Elioto petį jis pamatė Braemą Hauką. Jis pamatė Hauką, nes vyras norėjo, kad Liphornas jį pamatytų. Jis slėpėsi už suskilusio krūmų pridengto smiltainio luito. Rankoje laikė kažkokį išlenktą daiktą ir pamojavo juo Liphornui.

– Tai buvo klaida, – pasakė Eliotas.

– Jų nužudymas?

Eliotas nusijuokė.

– Reikėjo ištaisyti klaidą. Neilsas elgėsi labai neatsargiai. Buvo per daug godus. Kai tie kvailiai pavogė ekskavatorių, galima buvo neabejoti, kad juos sugaus, – jis metė žvilgsnį į Liphorną. – Ir Neilsas jums, vaikinai, tikrai būtų išpliurpęs viską, ką žinojo.

– Kas pakenktų tavo reputacijai, – įterpė Liphornas.

– Katastrofiškai, – pasakė Eliotas. Jis pamojavo pistoletu. – Tačiau skubinkis. Norėčiau išsinešdinti iš čia.

– Jei tyrinėji tai, ką manau, – pasakė Liphornas, – kai ką norėčiau tau parodyti. Fridmen-Bernel kai ką rado. Domiesi žandikaulių deformacijomis. Kažkuo panašiu?

– Taip, kažkuo panašiu į tai, – pasakė Eliotas. – Supranti, kaip veikia žmogaus chromosomos? Vaisius

iš motinos paveldi dvidešimt tris chromosomas ir dvidešimt tris iš tėvo. Genetinė informacija perduodama genais. Laikui bėgant, genetinio jungimosi taškuose atsiranda poliploidija. Kai kurie gauna daugiau chromosomų, randasi būdingi pakitimai. Paveldimi. Čake, kai kuriuose ankstyvosiose Čako laidojimo vietose, radau kairiajame žandikaulyje papildomą krūminį dantį. Kartu aptikau priekinio kaulo virš kairiosios akiduobės sustorėjimą. Be to, – Eliotas nutilo. – Supranti tai?

– Genetika nebuvo mano mėgstamiausias dalykas. Per daug matematikos, – pasakė Liphornas. Ką, po velnių, veikė Braemas Haukas? Ar jis tebesislėpė už to priešais tįsančio luito?

– Būtent, – tarė atsakymu patenkintas Eliotas. – Čia tėra vienas procentas kasinėjimo ir devyniasdešimt devyni – darbo kompiuteriu, kuriant statistinius modelius. Šiaip ar taip, trečias dalykas, kuris panašiai kaip matematika įrodo genų paveldimumą, yra skylė žandikaulyje, per kurią eina nervų audiniai ir kraujagyslės. Čake maždaug nuo 650 mūsų eros metų, iki kol jie užgesino laužus ir iškeliavo, toji šeima kairiajame žandikaulyje turėjo dvi skyles, o dešiniajame – įprastinę vieną. Be to, yra kitų bruožų. Ir čia – aš visa tai randu tarp išeivių. Ar gali suprasti, kodėl tai svarbu?

– Ir įdomu, – pasakė Liphornas. – Daktarė Fridmen turėjo žinoti, ko tu ieškai. Ji išsaugojo daugybę žandikaulių, – jie jau buvo beveik prie didžiojo smiltainio luito, – aš tau parodysiu.

– Abejoju, kad ji rado ką nors, ko nepastebėjau, – pasakė Eliotas. Jis sekė Liphorną, laikydamas pirštą ant pistoleto gaiduko. – Šia kryptimi mums vis tiek pakeliui.

Dabar jie ėjo pro smiltainio luitą. Liphornas įsitempė. Jei čia nieko neatsitiks, jam reikės bandyti kažką kita. Gal nepasiseks, tačiau jis nestovės ramiai, kad būtų paprasčiausiai nušautas.

– Štai tiesiai prieš mus, – pasakė Liphornas.

– Manau, kad tu tiesiog...

Sakinys pasibaigė gargaliavimu, smarkiai iškvepiamu oru. Liphornas atsisuko. Eliotas sviro šiek tiek į priekį. Pistoletas buvo nuleistas. Nugaroje kyšojo maždaug šešių colių strėlės stiebas ir galas su plunksnomis.

Liphornas metėsi prie jo, išgirdo antros strėlės švilpimą ir duslų smūgį. Ji pervėrė Elioto kaklą. Pistoletas iškrito ant akmenų. Eliotas susmuko.

Liphornas susirado pistoletą. Atsitūpė prie vyro ir apvertė aukštielninką. Akys atmerktos, tačiau atrodė ištiktas šoko. Pro lūpų kraštą sruvo kraujas.

Dabar vėjas nešiojo sniegą, mažas sausas snaiges, kurios kaip baltos dulkės gulė ant akmenų. Liphornas apžiūrėjo strėlę. Panaši į tas, kurias medžiotojai lankininkai perka sporto prekių parduotuvėse. Tvirtai įsmigusi į Elioto kaklą. Mėginimas ištraukti tik dar labiau pablogintų padėtį. Jeigu ji galėtų būti dar blogesnė. Eliotas mirė akyse. Liphornas stovėjo, dairydamasis Braemo Hauko. Dabar Haukas stovėjo prie luito, laikydamas didelį neišvaizdų iš metalo, medžio ir plastiko pagamintą lanką ir žvelgdamas aukštyn. Iš kažkur Liphornas girdėjo sraigtasparnio klaksėjimą. Braemas Haukas išgirdo anksčiau. Jis stovėjo labai arti priedangos, pasirengęs išnykti.

Sraigtasparnis išniro per stalkalnio briauną beveik virš galvos. Pamojavęs Liphornas pamatė atsakomąjį

mojavimą. Sraigtasparnis apsuko ratą ir dingo virš stalkalnio.

Liphornas patikrino Elioto pulsą. Neatrodė, kad pulsas tvinksi. Apsidairė Braemo Hauko, kurio, rodės, nė nebūta. Nuėjo prie neštuvų, kuriuose gulėjo daktarė Fridmen-Bernel. Ji pramerkė akis, neatpažindama pažvelgė į jį ir vėl užsimerkė. Ėmė snigti smarkiau, snaigės vienodai gulė kaip dulkės. Nespausdamas, labai atsargiai apklostė ją triušių kailiukų apklotu. Grįžo prie Elioto. Pulso nebuvo. Atsegė švarką ir marškinius ir pasiklausė širdies plakimo. Nieko. Žmogus nebekvėpavo. Rendelas Eliotas – Ekseterio, Prinstono ir Harvardo auklėtinis, Karinio jūrų laivyno kryžiaus kavalierius – gulėjo negyvas, persmeigtas strėlės. Liphornas pačiupo kūną už rankos ir nuvilko po luitu, kur slėpėsi Braemas Haukas. Eliotas buvo sunkus, o Liphornas išvargęs. Stipriai traukdamas ir sukiodamas jis išrovė strėles. Į Elioto švarką kuo švariau nuvalė kraują ir paėmęs akmenį sudaužė į gabaliukus, kuriuos susidėjo į šoninę kišenę. Tai padaręs, susirado nudžiūvusių šakų ir jomis nesėkmingai bandė apdangstyti kūną. Tačiau tai buvo nesvarbu. Kojotai Rendelą Eliotą vis tiek suras.

Tada išgirdo triukšmą, lyg kažkas leistųsi žemyn į griovą. Tai buvo policininkas Čy – atrodė išvargęs ir susitaršęs.

Liphornui prireikė įdėti pastangų, kad neišsiduotų esąs apstulbintas. Jis parodė į neštuvus:

– Daktarę Fridmen turime skubiai nugabenti į ligoninę, – pasakė jis. – Ar gali padaryti, kad tas daiktas nutūptų čia ir ją paimtų?

– Žinoma, – pasakė Čy ir tekinas pasileido atgal griovos link.

– Palauk sekundę, – pašaukė Liphornas.

Čy sustojo.

– Ką čia matei?

Čy kilstelėjo antakius:

– Mačiau jus stovint šalia ant žemės tysančio žmogaus. Manau, tai buvo Eliotas. Ir netoliese neštuvus. Ir gal mačiau dar vieną vyrą. Kažkas išnyko iš akių, kai tik išnirome per viršūnę.

– Kodėl manai, kad tai buvo Eliotas?

Čy atrodė nustebęs:

– Jo išsinuomotas staigtasparnis pastatytas viršuje. Supratau, kad išgirdęs, jog ji gyva, jis norės patekti čia ir nužudyti ją anksčiau, nei jūs atsirasite.

Liphornas ir vėl buvo apstulbintas. Šį kartą dėjo mažiau pastangų nuostabai nuslėpti.

– Kaip Eliotas, manai, sužinojo, kad ji gyva?

Čy nutaisė rūškaną veidą.

– Šiaip ar taip, aš jam pasakiau.

– Ir tada įžvelgei ryšį?

– Tada sužinojau, kad jis buvo pateikęs prašymą leisti kasinėti šią gyvenvietę ir taip pat tą, kur jis nužudė Etsitį ir Neilsą. Abu prašymai atmesti. Nuvykau su juo pasikalbėti ir radau – prisimeni plastikinių šiukšlių maišelių dėžę Čekerbordo gyvenvietėje. Vieno maišelio trūko. Taigi jis buvo paslėptas Elioto virtuvėje. Jame buvo žandikaulių.

Liphornas neklausė, kaip Čy pateko į Elioto virtuvę.

– Eik ir pasirūpink, kad sraigtasparnis nutūptų čia. Ir niekam nesakyk.

Čy žiūrėjo į jį.

– Žodžiu, apskritai nieko nekalbėk. Viską tau paaiškinsiu, kai bus proga.

Čy skubiai nužingsniavo prie griovos.

– Ačiū, – sušuko Liphornas, nors nebuvo tikras, kad Čy išgirdo.

Tuo metu, kai įkėlė neštuvus ir sraigtasparnis pakilo nuo uolos, ėmė snigti dar smarkiau. Liphornas buvo prisiglaudęs prie šono. Žvelgė žemyn į akmeninį peizažą, laiko valia išpjaustytą vertikaliais stulpais, dabar sniego nubaltintą. Jis greitai nukreipė akis į šalį. Be baimės galėtų skraidyti dideliais reaktyviniais lėktuvais. Vidinėje ausyje kažkas ėmė virpėti, kėlė savotišką šleikštulį. Užsimerkė, nurijo seiles. Krito pirmasis sniegas. Kai oras pagerės, jie čia sugrįš pasiimti sraigtasparnio ir paieškoti Elioto. Tačiau per daug neieškos, nes paieškų beviltiškumas bus labiau negu akivaizdus. Viską dengs sniegas. Vėl sugrįš po atlydžio. Suras tik kaulus, taip pat išdraikytus kaip ir anasazių skeletai, kuriuos jis plėšdavo. Tuomet jau nebeliks strėlės padarytų žaizdų žymių. „Mirties priežastis – nežinoma“, – įrašys bylos tardytojas. Auką suėdė plėšrūnai.

Jis pažvelgė pro petį. Čy sėdėjo įsispraudęs už pertvaros prie neštuvų, laikydamas ranką ant Eleonoros Fridmen-Bernel rankos. Atrodė, ji pabudo. „Paklausiu, kokias gydymo apeigas rekomenduotų“, – pagalvojo Liphornas ir staiga suvokė, kad dėl nuovargio pradeda paistyti kvailystes. Užuot paklausęs, patylėjo. Pagalvojo, kaip šį vakarą juo didžiuotųsi Ema, jei būtų namie ir sužinotų, kad ši moteris saugiai nugabenta į ligoninę. Jis galvojo apie Braemą Hauką. Maždaug po dvidešimt keturių dienų vėl patekės pilnatis. Braemas vėl lauks prie Daugybės Griuvėsių kanjono žiočių, tačiau tėtis nebeateis.

„Aš ateisiu“, – pagalvojo Liphornas. Kažkas turi jam pasakyti. Ir tai reiškė, kad savo planus išvykti iš rezer-

vacijos jam teks atidėti ir, ko gero, ilgam. Išspręsti, ką daryti su Braemu Hauku, tikriausiai prireiks kur kas daugiau nei vienos kelionės upe pasroviui. Ir jeigu reikės sukiotis čia aplinkui, ko gero, jis galėtų atsiimti savo prašymą. Kaip sakė kapitonas Nesas, bet kada galės paduoti iš naujo.

Džimas Čy pastebėjo, kad Liphornas žiūri į jį.

– Kaip jaučiatės? – paklausė Čy.

– Jausdavausi ir geriau, – atsakė Liphornas. Ir tada į galvą šovė kita mintis. Pasvarstė. Kodėl ne?

– Girdėjau, esi žiniuonis. Girdėjau, giedi „Palaimos kelią“, tiesa?

Čy atrodė truputį priblokštas.

– Taip, sere, – atsakė.

– Norėčiau, kad man pagiedotum, – pasakė Liphornas.

Jau veikia
Detektyvų mėgėjų klubas!

Klubo nariu gali tapti kiekvienas, manantis, kad detektyvų skaitymas nėra tuščias laiko gaišimas.

Klubo nariu tapsite atsiuntę mums laišką, kuriame bus nurodyta: vardas, pavardė, amžius, išsilavinimas, profesija, adresas, telefonas.

Laukiame:

Jūsų atsiliepimų apie jau išleistas *Juodosios serijos* knygas, pageidavimų, kurių autorių detektyvus siūlytumėte išleisti.

Jūsų pasisakymai ir pageidavimai bus spausdinami **Detektyvų klubo** leidinėlyje *Juodoji serija*, kurį nemokamai gaus visi klubo nariai.

Leidinėlyje rasite informaciją apie leidyklos planus ir klubo veiklą.

Aktyviausius klubo narius leidykla kvies dalyvauti lietuviško detektyvo konkurso vertinimo komisijoje.

Leidykloje kuriama detektyvų įvairiomis kalbomis biblioteka, kuria galės naudotis **Detektyvų klubo** nariai.

Jeigu esate vilnietis(-ė) arba atvykote į Vilnių, kviečiame užsukti į leidyklą, kurioje *Juodosios serijos* detektyvus galima nusipirkti mažesnėmis kainomis.

Klubo narių laukia konkursai, siurprizai, lengvatos.

Rašykite adresu:

Leidykla *Baltos lankos*
Detektyvų mėgėjų klubas
Mėsinių g. 4, 2001 Vilnius

Elektroninis paštas:
baltos.lankos@post.omnitel.net

Informacijos teiraukitės
tel. (22) 220126,
faks. (22) 220152

Jau išėjo *Juodosios serijos* knygos:

1. Colin Dexter, *Paskutinis autobusas į Vudstoką*
2. Petra Oelker, *Mirtis prie muitinės*
3. Ed McBain, *Kita Niujorko pusė*
4. -ky, *Katė negali nepeliauti*
5. Raidas Dubrė, *Patvarumo riba*
6. Boileau-Narcejac, *Šaltas prakaitas*
7. Tony Hillerman, *Laiko vagis*

Netrukus pasirodys:

Sébastien Japrisot, *Mirtininkų kupė*
Colin Dexter, *Tylus Nikolo Kvino pasaulis*
Patricia Cornwell, *Visi įkalčiai*

UAB „Baltų lankų“ leidyba,
Mėsinių g. 4, 2001 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa“,
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Užsakymas .57

Be žinios dingsta įžy[redacted]

načiai išėjusi tyrinėti indėnų gyvenvietės griuvėsių, kuriuos praturtėjimo tikslais niokoja „laiko vagys“.

Senovinėje kapavietėje tarp vogtų dirbinių ir kaulų randami du lavonai. Kad išsiaiškintų stulbinančią tiesą, kodėl viena po kitos vykdomos žiaurios žmogžudystės, navahų genties policijos leitenantas Džo Liphornas ir policininkas Čy privalo atsigręžti į praeitį...

Tony Hillermanas – vienas garsiausių šiuolaikinių Amerikos detektyvų meistrų, pelnęs ne vieną Amerikos detektyvų rašytojų asociacijos apdovanojimą. Jam suteikti Amerikos indėnų centro ambasadoriaus ir navahų genties bičiulio garbės vardai, kurių daugiau nėra nusipelnęs nė vienas baltasis.

„Nuostabiai sumanyta... Pribloškianti pabaiga.“

Los Angeles Times Book Review

„Hillermanas kaip niekas kitas gyvai vaizduoja Arizonos dykumą ir perteikia navahų išmintį.“

Phyllis A. Whitney

„Knyga pilna atradimų... Jis pažįsta žmones, vietovę ir žino, kaip skaityti pėdsakus.“

Chicago Tribune

